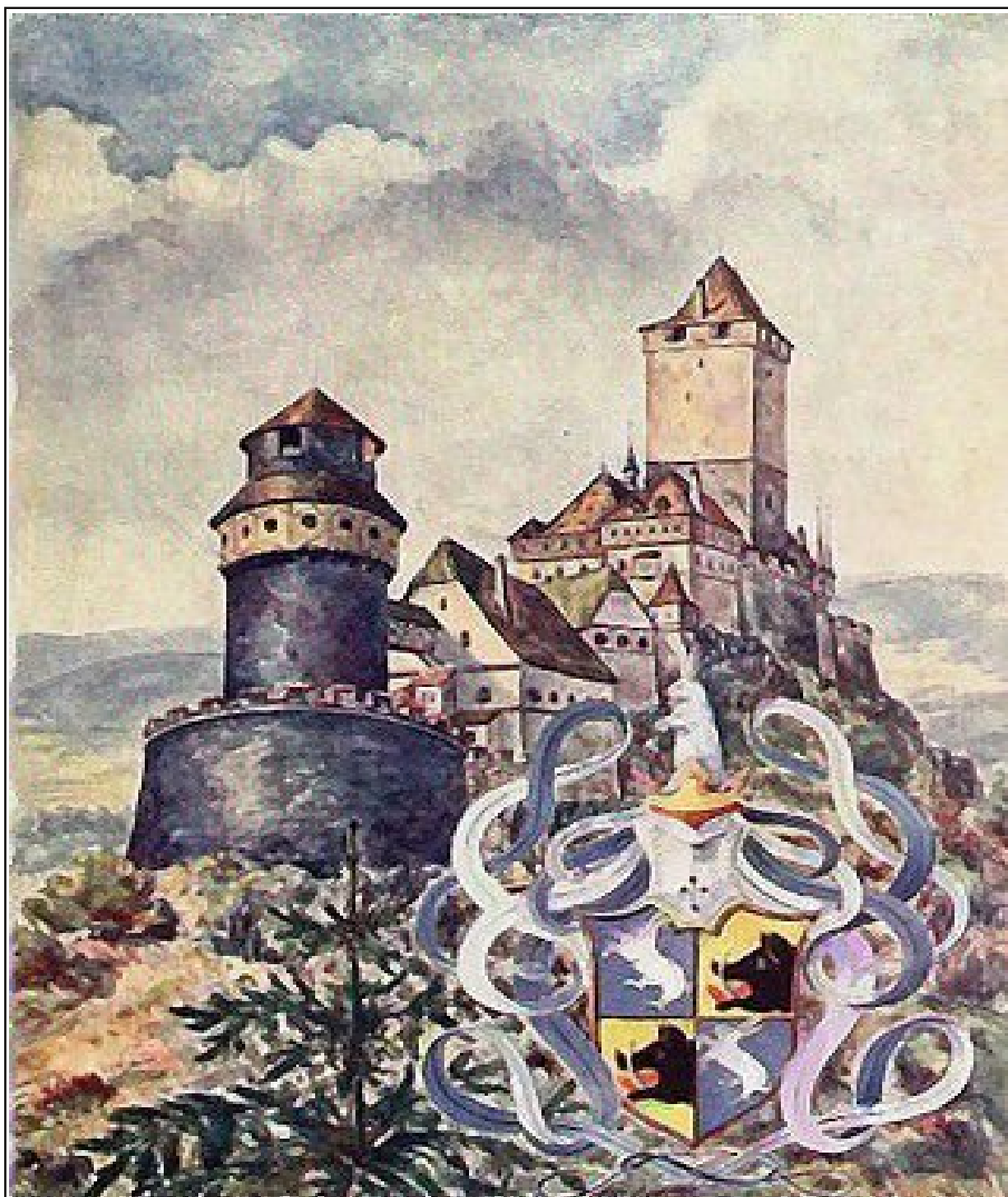

Historie města Libochovice a okolí

část druhá

HÁZMBURK

Historie města Libochovice a okolí HÁZMBURK

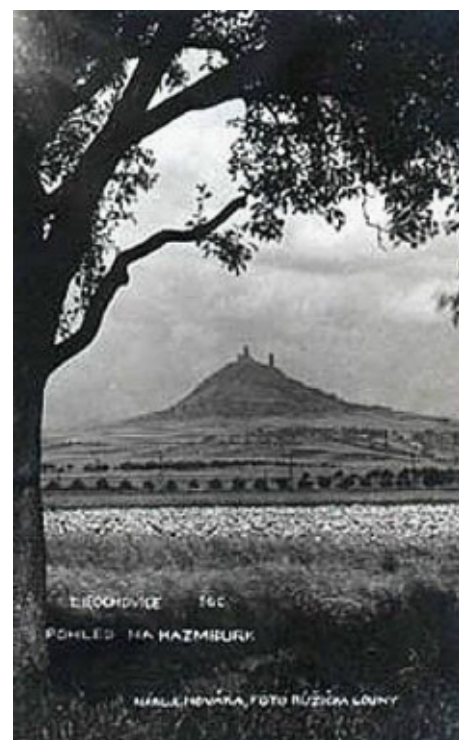
Vydejte se s námi na další cestu..... Cestu za jinou dobou hradištní a končí v našem vku.

Zajímá vás jak hrad Házmburk vypadal dříve? Kdo jej vystavil a kdo v něm žil? A jak vlastně vypadal? Neváhejte a projděte si stránky, kde se vše dozvíte.

A navíc, máte počítač a internet? No tak se připojte na stránku www.libochovice.net a prohlédněte si stránky o historii regionu, kde naleznete ještě více obrázků, fotografií, nárt, map a i videa.

A vězte, že k těmto publikacím a stránkám ještě existuje i CD-ROM "Historie města Libochovice a okolí", které si můžete i nadále objednat u autora. Kontakt naleznete v tiráži i na internetových stránkách.

Z bájných dob do roku 1000

Kdy vlastně vznikl hrad Házmburk? Využití vrcholu kopce Klapý za alo již před velice dávnými časy (viz. Pravěk libochovická). Vraťme se tedy do doby starohradištní, kdy v osmém století vznikají nové osady i nová hradiště. Začínají vznikat nová šlechtická sídla.

"Roku 747 jistý urozený Košál, manžel Bily, dcery Bivoje a Kaši, sestry Libušiny, hrad Košálov jmenovaný vystavil." Píše Hájek ve své Kronice české. Dnes doboví víme, že je tato kronika sněškou pověstí a výmysl autora, ale pověst se krásně a tak není důvod ji zde neuvádět.

"Roku 754 dva bratři urození Kalboj a Veleslav z rodiny Košalovské pocházející hrad Hasenburg, dříve Klopey je vystavili." Je zvláštní, že Hájek opomíjí pověst vzniku názvu hradu - Klep. Pouze uvádí, že se hrad nyní jmenuje Házmburk, dříve Klopey.

Další neméně důležitou kronikou, ze které můžeme zjistit o hradu Házmburku je První česká psaná kronika takzvaného Dalimila, kde se k roku 874, tedy v době starohradištní za vlády knížete Svatopluka píše:

KAPITOLA XXII.

O HOSTIVÍTOVI A DOLTOVI

Neklan měl dva syny. Z nich starší zval se Hostivítem. Mladší Dolto potom byl ten, který dostal zlínskou zem, tu, co v časch pozdějších nazvali jsme Kouřimskem.

A když jednou po letech Neklan naposledy vzdechl, rozloučil se se světem, Hostivít byl knížetem. Tehdy z rodu Vlastislava slovo jménem Leva vstává, shromáždí uje zbrojný lid, Lucko zpět chce vydobýt.

Hrad na hoře buduje si, jenž Pražany velmi dluží. Hostivít chtěl skončit s hradem, obleženec zmořit hladem. Levovi se ale zdálo, že je Pražanin málo.

Vyšel s vojskem ze srubu, netušil, že záhubu připravuje svému šiku.

Lučané v zlém okamžiku šli na hrad zpátky. Tam však manželky a matky postávaly u brány, klepaly si na své klíny s křikem: "Jenom pojďte blíž, tady máte dobrou skrýš!"

Zahanbení, zrudlí v líci, vrátili se pod hrad bijící, Pražaniny ve chvíli do jednoho pobili. Ó moudré a ctnostné paní, odkud berete svůj vtip? Před hanou i smrtí chrání vaše muže bez pochyb.

Kdysi médké ženy Kýra tak jako vy zahanbily. Víte o tom - nebo víra stejná přivedla vás k cíli? Pro to poklepání žen hradu říkalo se Klepý a potomci žili v něm, dokud nebyl založen nový hradec velkolepý.

Vlastislav v rod pak snáz pozná jistě každý z vás podle zlaté puklice,

kterou od tehdejší doby fijoletným kídlem zdobí dvojmohutné orlice

Bivoj nese kance na Libušín

Tolik kronikář, který svoji kroniku psal někdy okolo roku 1310, tedy psal to co se tehdy vyprávělo i co opsal z jiných knih.

Po dobytí Klapského hradiště jej pravděpodobně Litoměřičové obnovili (to je nejen naše domovina) a Hájek píše k roku 880 že:

"Sukoslav Bílinský, vyhledav místo jedno, dosti nepřístupné, kázal sobě na něm hrad pevný postaviti a dvénásobnými obrubami dal jej ohraditi. A dal jemu jméno Sukoslav. Téhož roku syn jeho nejstarší, jménem Milěš, s povolením otce svého dal sobě také pod horami na jednom návrší na tu stranu k knížetství Hostivítovu hrad tvrdý a jako nedobytý udržeti. Otec jeho, když jej spatřil, velmi se tomu hradu divil. I kázal jej Milěš velmi mocně ohraditi netoliko dřívím, ale i kamením velmi tvrdým, a svým všem, aby Milěšův hrad jmenován byl, přikázal. A když byl dobře opatřen a obilím našpižován, Sukoslav a Milěš Hospozín veliké škody okolo Klapského hradu a Hospozína učinili, lidi jímající na Sukoslav a Milěšův je vodili a tam je trápili a šacovali."

Vraťme se však k realistickému výkladu vzniku hradu Klep. Na Libochovicku se podle pověstí, týkaly kultury dvou kmenů, Lučanů a Litoměřičů. Lucký kníže Vlastislav nechal vybudovat pravděpodobně na troskách bývalého keltského oppida hradiště nazvané podle jeho jména Vlastislav. Další lucké hradiště bylo položeno u Levous. Litoměřiči měli podle pověstí obnovit obranné hradiště na vrchu Klapý. Dalimil však uvádí toto hradiště jako lucké, postavené mnohem později po smrti Vlastislavův jistým Lévou.

Za knížete Boleslava I. (938 - 967) byl pokonán lucký kníže Vlastislav, jeho hradiště byly pobourány a vypáleny. Tento osud pravděpodobně stihl také hradiště Klep u Libochovic,

Ale co když to bylo trochu jinak.....

V saské kronice Widukindov napsané v letech 967 – 968 se uvádí boj saského knížete Boleslava proti jinému saskému kmenovému knížeti, který je nazýván „podkrálík“, rok po smrti svatého Václava, tedy v roce 936. Levouské hradiště mělo v 10.století dominantní postavení na Libochovicku. Lučané využili i vesnici jako oporný bod při svém nastávajícím boji proti knížeti Boleslavovi..

Text v kronice: (upraveno)

„... a Bolizlav zavraždil svého bratra, muže křesťanského, a jak se vypráví, nejoddanějšího služebníka boží; a obává se sousedního knížátka, poněvadž prý poslouchal rozkazu Sasů, vypovídat mu válku. Ten poslal do Saska žádost o pomoc. A je mu pak poslán Asik s legií Merseburskou a silným oddílem Hasgovským a předvedeno mu je i vojsko Durynků"

Když se Boleslavovi doneslo, že proti němu táhnou dvě vojska, takticky své vojsko rozdělil a táhl proti oběma. Asik s legií Merseburskou a s Hasgovským oddílem porazil část Boleslavova vojska, s nímž se setkal a poté se vítězně vrátil do svého ležení. Nečekal však, že vojsko Durynků při prvním střetu zaváhá a otočí se na útěk. Jeho vojsko se v novalo rabování. Boleslav toho využil a znovu sešikoval svá vojska a Asikovi šiky rozmetal. Potom se otočil proti odbojnému knížeti a jeho sídlo zničil tak, že již nikdy nebylo postaveno.

Nepřátelská vojska Sasů tehdy táhla po obchodní stezce vedoucí severním Krušnohorským, takže hlavní bitva se udála pravděpodobně kde na Bílinsku. Vítěz se stála cestou zpět v cestě Vlastislav. Kosmova slavná bitva u Turska tedy může být pouze fantazií spisovatele.

Levouské hradiště bylo pravděpodobně smeteno saským vojskem na jeho vítězné výpravě do Lucka. Stejný konec asi stihlo i hradiště na vrchu Klep.

Vývoj do konce roku 1100

Zde nastala stagnace, celé jedno století leželo hradiště na vrcholu Klepu v rozvalinách.

F.Palacký v *D jinách národu českého* uvádí, že:

„když roku 1085 navštívil nestor naší historie Kosmas temeno Klepu, našel z hradu jen rozvaliny.“

Název hradu - Klep - by podle kronikářů měla být hanlivá urážka, ale Arnošt Kaubek k tomu všemu dodává :

"Posměch tento měl byti jinou býti pojmenování hradu Klepy zřejmě s sebou tak šeredným, jak pravda nepodobným, že zde ani opřeván býti nemůže. Dle Balbína a Jungmanna ale znamená slovo: Klepy (v podobě množném) svíslé vysoké hory neb skaliny (herabhangender Felsen.) Domníváme se tehdy, že udání toto k vysvětlení plovu jména hradu zřejmě dostačuje, neb hrad tento skutečně na takové podivuhodné úbočí stojí, která jakožto podobně a podobně i považovati se může."

Pan K.K. Enck navíc dodává, že: „.....mnozí odvozují plovu jméno Klep od litevského "Clepyn aqua", znamenajícího - pramen vody“. A to již tak bylo i nebylo, jisté však je, že již v dobách dávných byl vrch Klep využíván pro svoji strategickou polohu jako sídlo lidí, kteří obývali tento kout země.

Vývoj do konce roku 1200

Nejstarší písemné zmínky o hradu a vesnici Klepy pocházejí z roku 1197 v závěru ti blahoslaveného Hroznaty, zakladatele praemonstrátského kláštera v Teplé. Závěr byl napsán ještě za svetského života Hroznatova před tím, než Hroznata odjel na křižáckou výpravu do Palestiny

Tato výprava do Palestiny nebyla Hroznatovou první cestou nebo Rukopis Vincenci v kap.11 o ní uvádí :

„Léta od vstoupení Pána 1152 hrab Hroznata, syn hrabte Hermana, muž dobrého a svatého života, odebral se do Jerusalema a poctivě tam donesl na žádost moravského biskupa pana Jana (Zdítka) velmi drahocennou kasuli a mnoho darů patriarchovi a jiným svatým otcům, arcibiskupům, biskupům, jež jim při smrti odkázal moravský biskup pan Jindřich, a v ruce splnil slib, který učinil Bohu, šťastně se vrátil téhož roku domů.“

F.Palacký v *D jinách národu českého* uvádí, že:

„... Hroznata, znamenitý šlechtic český, když r. 1197 chystal se na putování do Jeruzaléma, jsa bezděk, založil v Teplé klášter mužský: po svém návratu stal se mnichem také sám, proboštoval v Teplé 1215 a 1216,“.

Ukázka z letopisu Vincenciova

Záv blahoslaveného Hroznaty z roku 1197

„Vznešený vladyka (comes) a pítel náš Hroznata, následuje spasitelného p íkladu rytí v svatého k íže, odevzdal s Boží pomoci záv t (křaft) sv j k živému potvrzení.

P edn máje pé i o spasení duše, Teplou se všemi p ívt lenými vsemi a se vším jich p íslušenstvím, s clem, jak z trhu tak z brány, to jest z východu zem , Bohu a klášteru, jež onen Hroznata založil, v ným právem k držení odevzdává, nech by m l d tí aneb bez d tí sv tlo tohoto sv ta opustil. Také vsí Trnovou (Thirnou) a Un ice (Unchice) a Krukanice na t í leta tomuto klášteru k držení postoupil. Kdyby však ze zámo ských kon in více se nevrátil, nad e ené vsi (vesnice) s následujícími jinými vsemi: Jezvým (Geswi), Ovencem a Buškovícemi (Buschowice) se vším p íslušenstvím a ves, která se zove Klepy, tomutěž klášteru na vždy odkázal.

Kdyby syna m l, ustanovuje ho za d di e všech statk svých, mimo Teplou a to, co jsme naho e pravili, že k ní p íslušetí má, také mimo popluží té zem , kterou v Ovenci k užítku brat í (rozum j klášterních) zvláš odd lil. Též všechn živý dobytek, totiž kon , voly a ovce a všecko jiné tomutěž klášteru dal. Také služebníky, co jich má, jestli ho n jaký syn nep e ká . - Dále my t šíce se z jeho ob tí, zemi, která jest mezi Žandovem a eským lesem (silvam Boemiae) k tomu místu jsme p ípojili. Také berní na pen zích, jaká se po eské zemi vybírává, pro spasení duše naší, potomk v a nástupc v našich nad e eným brat ím ze všech lidí jejich na vždy jsme (co vévoda) prominuli. Aby však toto vše i v budoucnosti pevn zachováno bylo, vyhotovila se listina tato, potvrdila se d stojenstvím ctihodného kardinála Petra, který p ítomen byl, jeho i naši pe eti a postavila se i jmena po ad t ch, kte í p ítomni byli:

Jind ich, kníže a biskup ech v,

Engelbert, biskup Moravský,

Petr, kardinál a apoštolské stolice legát,

Florian, probošt a kanclé ,

Zdislav, d kan atd.

(asopis „Památky archaeologické a místopisné od roku 1854“ díl I. sešit I. str. 26.)

Další listinou daruje ten samý král Václav I. o m síc pozd ji totiž dne 12. dubna 1237 Teplskému klášteru kladské d diny, což znamená jako: d di ným nájmem zadané, v té samé vesnici.

P edpokládáme, že Hroznata daroval klášteru jen díl vesnice, který mu pat il, že pak mimo toho se tu ješt jiné cizí díly nalézali, z kterých jeden pozd ji opat Bernard od jistého Smila koupil, a že pak ješt dále ve jmenované vesnici leželi kladské d diny, které bu králi již pat ili nebo on je teprve koupil a o m síc pozd ji klášteru postoupil. Je jisté, že Smil nebo jeho potomci op t n jakým zp sobem majetek vesnice Klepy dostali.

Vývoj do konce roku 1300

Tolik o Hroznatovi. Pro Libochovicko a hrad Klep m l však zásadní význam majetek rodu erbu Ostrve. Rod se stal významným ve spojitosti s funkcí žitavských purkrabí v 1. polovin 13.století Odtud pak vzešlý rod Lichtenburk získal statky se st íbrnými doly na N meckobrodsku. To, že vlastní p vod mají rody erbu ostrve (páni z Lipé, Dubé, Lichtenburka) práv v této oblasti je pravd podobn hypotéza. Lichtenburkové byli jediní, kte í z rod erbu ostrve m li majetek na Libochovicku. Centrum panství m li však jinde. Byl to jeden z nejvýznamn jších a nejbohatších rod v echách.

To, že tento rod držel statky i na Libochovicku sv d í listina vydaná 7.b ezna roku 1237 Václavem I., o potvrzení prodeje ásti vesnice Klepy Smilem (z Lichtenburka) klášteru Teplskému.

Tehdy p ešla celá vesnice pod Teplský klášter. O hradu Klep a okolních vesnicích nebyla v listinách ani zmínka. Smil z Lichtenburka si je pravd podobn ponechal.

Listina vydaná 7.b ezna roku 1237 Václavem I., o potvrzení prodeje ásti vesnice Klepy Smilem (z Lichtenburka) klášteru Teplskému.

(Regestis Caroli J. Erben na stránce 423 . 907)

Václav (I.) král klášteru Teplskému potvrzuje vesnici Klepy.

Svolili jsme, že milý urozený náš Smil (z Lichtenburka) velebnému pánovi Bernardovi opatovi Teplskému díl vesnice jmenem Klepy spravedlivým zp sobem nad e enému urozenému Smilovi pat ící, za 200 h iven st íbra prodal, kteroužto sumu on (opat) jemu (Smilovi) v p ítomnosti naší odevzdal až na 75 h iven, které on (Smil) na oltá i sv. P. Marie v Teplé ob toval, p íjímaje tam bratrství. (Následují podpisy sv dk).

Testes : Dominus Renerius, abbas de Kladerub.

Dominus abbas B. de Porta Apostolorum.

Dominus Eppo summus praepositus Pragensis ecclesiae.

Dominus Albertus iudex curiae.

Dominus Pricezlaus, Borutha, Dominus Bladota.

Dominus Nostup, castellanus de Prinberch.

Dominus Rudolfus, Dominus Borso filius summi camerarii.

Dominus Zuoisse et frater ejus Dulemil. Sullezlaus filius Sullezlai.

Henricus de Suencove, frater ejus Vilce et tertius frater ejus Wecemil et ceteri quam plures.

Což se stalo roku od Božího vt lení 1237. Dáno u Prahy rukou notá e Vilíma 7. B ezna.

Vesnice Klepy byla v majetku kláštera Teplského ještě roku 1272.

A.Kaubek píše :

„.....*Na naší snažnou žádost ráil nám nyní jší veled stojný p. opat Teplský P. Maxmilián Liebsch veleváženým dopisem z dne 25. září 1870 sdílí, že navzdor nejpilnějšímu pátrání v tamním archivu a v tamních análech ani listina, ani jiná zpráva vynalezena býti nemohla, z které by s n jakou jistotou zpusob, jakým vesnice Klepy druhdy klášteru Teplskému náleživší na jiného držitele byla přešla, vysvítá.....“.*

Nyní se trochu podrobněji podíváme na osobu Smila, uváděného v obou listinách. Podrobným prozkoumáním listin a porovnáním se studii F.Palackého je jisté, že se jedná o Smila z Lichtenburka.

V publikaci LIBOCHOVICE z roku 1937 se píše:

„.....*Roku 1237 postarónovec Smil na starých rozvalinách hradu nový z pískovce.....“*

Dle uvedených souvislostí je zřejmé, že Smil z Lichtenburka sice prodal část vesnice Klepy klášteru Teplskému, ale ponechal si vrch Klep a na něm snad již postavený i jak uvádí p. Konek v roce 1237 vybudovaný hrad i spíše tvrz KLEP.

Smil z Lichtenburka měl ty i syny: Remunda 1278 - 1313, Ulrica (Ulmana) 1278 - 1313, Smila 1278 - 1281 a Hynka (někdy Heinmana i Henricha zvaného) 1256 - 1293 ?. Poslední jmenovaný Hynek je uveden na první listině o prodeji obce Klapého jako laický svědek na prvním místě - D. Heinricus filius Zmilonis.

Hynek z Lichtenburka měl první manželku Domaslavu ze Strakonice a druhou, která jej dlouho přežila, Mechtildis (Matylda). S touto zanechal ty i syny, totiž Hynka, Václava na Žlebu, Smila a Eka na Šumberku (Sommerburgu.)

Václav ze Žlebu měl se svojí manželkou Anežkou syna Hynka ze Žlebu, dalšího vlastníka hradu Klep a okolí.

Touto listinou daruje král Václav I. dne 12. dubna 1237 Teplskému klášteru kladské d diny, což znamená jako: d d ným nájmem zadané, v obci Klepy.

"Václav král kostelu Teplskému dává d diny, kteréž se obyčejně kladské jmenují a kteréž ve vsi Klepín máme s jejich příslušnostmi. A koliv totíž naděně d diny nepatrné jsou a jak jsme se z předložení víry hodných dozvěděli, o nic málo devadesát jiter přehledují, naděně však kostel z příjmy těchto d dín předeprý nesíselně urážky přetrpěl. My tehdy nechtíce, aby tento kostel trnem takového způsobu budoucně trýzněn byl, nýbrž aby raději míru a pokoje užíval, se o něj v naděně milosti postarati uzavřeli, jemu přítomnou výsadu o tom vydávající.

Následují svědkové - mimo jiné :

Petr z Chodoulic,

Petrík a Jurata z Vojnic (nyní Vunice),

Sulislav z Velkan ,

Chrást z Krasína,

Radoslav z Dlaškovice,

Přibyslav z Loukohan (Loukohan),

Zpita ze Sedlce s dvěma syny,

Drašek z Lovosic, správce p. Jindřicha neb Hynka, syna p. Smila.

A další.....

Dáno roku 1237 v Postoloprtech v kapitole kláštera (tamního Benediktinského) na květnou neděli dne 12. dubna království našeho roku 9.

Ve Státním ústředním archivu v Praze se nachází nedatovaná žádost purkmistra, konšel i všichni občané města Libochovic k císaři Rudolfovi II. o potvrzení privilegií, v níž je zmínka o listině, ve které v roce 1292 Heiman z Lichtenburka udělil Libochovickým d diny pod určitým platem a dovolil jim užívat i magdeburské právo.

Tím je potvrzeno vlastnictví Klepského panství rodem z Lichtenburka na konci 13. století.

Vývoj do konce roku 1335

Hynek ze Žlebu v roce 1300 získáním okolních obcí odkoupením od kláštera vytvořil základ Klepského panství.

A jak asi vypadal hrad, či spíše tvrz postavená Lichtenburky? Dr. Menclová ve své knize Hradů a zámků píše: „Jak vypadala tato "tvrz", vyplývá z rozboru z ícenin vnit ního hradu. Rozhodn k ní pat íla celá spodní ást tverhranné v že, ty ící se na nejvyšším míst homole, která se od ostatních pater, postavených z pískovcových kvádr n kdy v první polovin 15. stol., odlišuje už zven í tím, že je vyzd na z lomového zdiva. V ž, m ící ve stran 8,3/7 m p í tlouš ce zdi pouhé 2 m, byla patrn obytná, krytá v zachovaném p ízemí a 1. pat e trámovými stropy. Stavbu datuje p íbližn do prvního desetiletí 14. stol. úzké okénko v jižní zdi, vy íznuté z jediné kamenné desky, a hrotitý portálek ve vpadlin pro padací most na severní stran . Sou asn s v ž í byla postavena také vysoká a 2,30 m široká hradební ze , která uzavírala celé prostranství kolem v že ve form tém pravidelného obdélníka s charakteristicky zaoblenými rohy. Na východní vstupní stran p íléhala k obalové zdi obytná budova, z níž však z staly jen zbytky základových zdí...“.

rekonstrukce hradu Klep ve 13 století - J.R. zha

N kdy po roce 1310 nastává první v tší zlom v d jinách Klapého (Házmburka). Listina krále Jana Lucemburského z roku 1335, bude uvedena pozd ji, se zmi uje o tom, že :

„Jan z Boží milosti eský král a Lucemburský hrab Chceme, aby k v domosti všech obsahem p ítomného listu ve ejn došlo: že jsme prodali a titulem prodeje odevzdali dobrovoln a s rozmyslem hrad Klepy a ves Klepy pod tímto hradem ležící se zbožím a vesnicemi: Lubichovicemi, tvrzi a m ste kem, Radov sicemi, Lhotou a Poplzemí, se svými poplužními, s d dinami ornými i neornými, s porostlinami, lukami, pastvísti mi, honitbami,

ížbami, rybníky, rybolovy, vodami, ekami neb vodoto inami, mlýny na obou stranách eky e ené Oh e tam tekoucí ležícími, se sady, poplatky, p íjmy, požitky, d chody a inžemi, poctivosti, panstvím, s právy podacími (patronátními) kostel , svobodami a p íslušenstvími všemi, v jakýchkoliv v cech a užíváních poz stávají, která nyní tam jsou neb budoucn povstati mohou, s kterými v rnému našemu Hynkovi ze Žlebu, od kterého tato zboží jsme koupili,.....”

P vodní listina o koupi Klepského panství králem Janem Lucemburským od Hynka ze Žlebu se nedochovala, tudíž datum tohoto obchodu m žeme položit n kdy mezi roky 1310, to je nástupem Jana na eský tr n a rokem 1335, to je prodejem dalšímu majiteli. Mnoho historik se shoduje na verzi let 1310 – 1314.

Všimn te si velmi dob e textu p edešlé listiny. V ní Jan Lucemburský píše „.....že jsme prodali a titulem prodeje odevzdali dobrovoln a s rozmyslem hrad Klepy a ves Klepy pod tímto hradem ležící se zbožím a vesnicemipopis zbožís kterými v rnému našemu Hynkovi ze Žlebu, od kterého tato zboží jsme koupili,.....”.

Vždy a všude se usuzuje, že p vodní hrad Klep byl postaven Lichtenburky, kte í vlastnili ást zdejšího panství, ale porovnejme vzhled hradu Házmurk se vzhledem jiných P emyslovských hrad a dojdeme k tém p ekvapivému zjišt ní, že je zde velká podobnost s hradem Bezd z, Osek a jiných. Text v listin se dá vyložit také dvojsmysln .. Do dnešní e í asi takto:

Jan Lucemburský prodal sv j majetek hrad Klep a ves Klepy a zboží a vesnice, které kdysi koupil od Hynka ze Žlebu.

Je tedy zcela možné, že Lichtenburkové se sice podíleli na stavbě hradu Klep, ale na král v rozkaz a za jeho peníze. Po té jim byl dán k užívání jako léno i zde byli správci. Král posléze vykoupil državy Lichtenburk na zdejším panství a následně vše prodal Zbykovi Zajícovi ze Žebráka.

Vývoj do konce roku 1350

Pro vývoj hradu byl však mezníkem rok 1335, kdy král Jan Lucemburský, šel je peníze na válečné výpravy, i možná část splácení svého dluhu, prodává Klepské panství panu Zbykovi Zajícovi z Valdeka a ze Žebráka, příteli svého syna Karla IV.

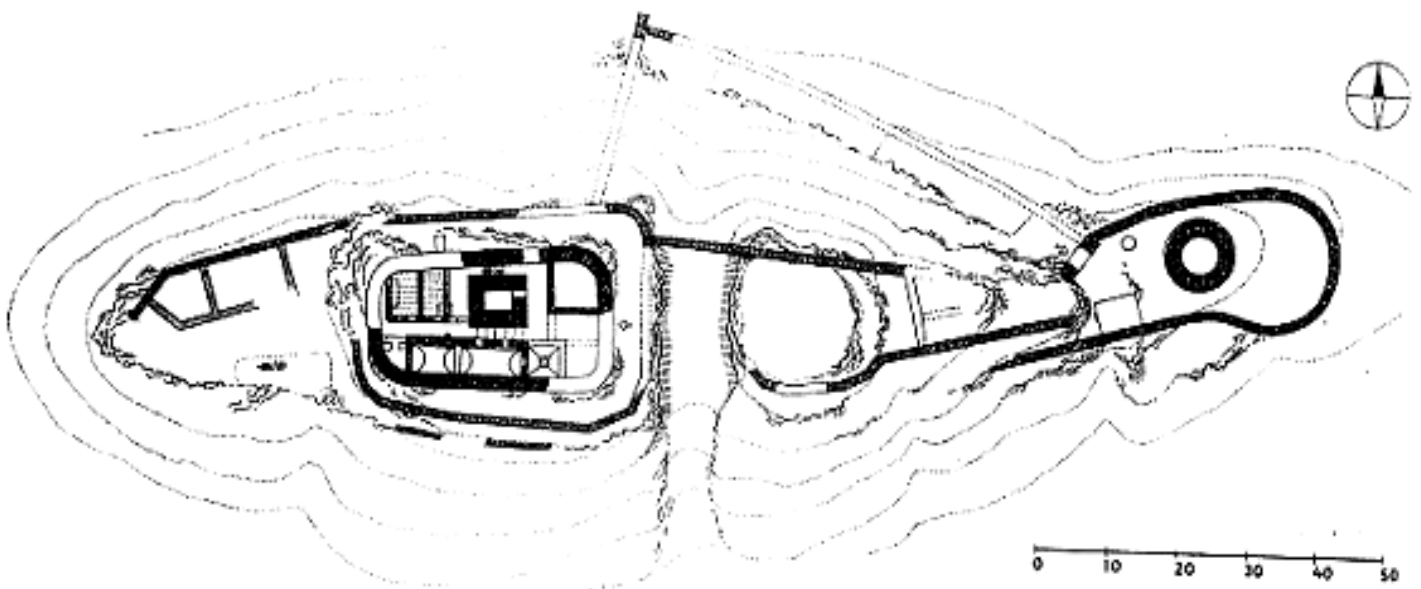
Listina z doby Jana Lucemburského je datována na sv. Štěpána, tedy 26. 12. 1336. V kanceláři českých králů bylo tehdy obvyklé po ústání nového roku od Božího hodování, 25. 12., je správnější zařadit tuto listinu k roku 1335.

Zbykovi Zajíc z Valdeka a ze Žebráka nechal přestavět hrad Klep v mohutné panské sídlo a učinil je svým sídelním hradem, který nazval Hasenburg, on sám a jeho potomci se začali nazývat z Hasenburga.

V prvopočátcích Hasenburského panství byly zahrnuty Libochovice s tvrzí, jako hospodářské centrum a vesnice Klapý, Radovesice, Lhota a Poplze.

Dr. Menclová ve své knize Hrad a zámky popisuje tuto přestavbu takto :

„Zbykovi z Valdeka koupil hradu Klep získal stavbu pro nový typ hradu na počátku 14. stol. nebyl jen pokračováním a pro další vývoj velmi podstatnou. Malý hrádek ovšem nestačil potřeby náročné velmože, a byl proto vzápětí přestavěn a rozšířen.“

Plán Házmburku (tmavě je označeno zachovalé zdivo)

Jan Lucemburský prodává Klepské panství panu Zbykovi Zajícovi z Valdeka a ze Žebráka, píteli svého syna Karla IV.

(Sbírka listin k I. dílu "Kaiser Karl der IV. König von Böhmen", Pelcl Praha 1780, str. 71)

„Jan z Boží milosti český král a Lucemburský hrab Chceme, aby k w domosti všech obsahem pítomného listu we ejn došlo: že jsme prodali a titulem prodeje odewzdali dobrowoln a s rozmyslem hrad Klepy a wes Klepy pod tímto hradem ležící se zbožím a wesnicemi: Lubichowicemi, twrzi a m ste kem, Radow sicemi, Lhotou a Poplzemi, se swými poplužími, s d dinami ornými i neornými, s porostlinami, lukami, pastwišt mi, honitbami, řízby, rybníky, rybolowy, wodami, ekami neb wodoto inami, mlýny na obou stranách eky e ené Oh e tam tekoucí ležícími, se sady, poplatky, p íjmy, požítky, d chody a inžemi, poctiwosti, panstwím, s práwy podacími (patronátními) kostel , swobodami a p íslušenstwími všemi, v jakýchkoliv w cech a užíváních poz stávají, která nyní tam jsou neb budoucn powstati mohou, s kterými w rnému našemu Hynkowi ze Žlebu, od kterého tato zboží jsme koupili, následown také nám pat ila a pat iti mohla, s plným právem w rnému našemu Sbinkowi Zajícowi z Waldeka, pánowi na Žebrače, za dwa tisíce t i sta kop groš pražské mince, kterými w celosti jsme zaplacení, k jeho a d di jeho právem d di ným držení, užívání a majetnosti, neb také w celosti neb w díle odprodání, wym n ní, zadání a též sprawování dle jeho a jeho d di swobodné w le libosti, p íslubující dobrou w rou, e ený hrad Klepy s výše jmenowaným zbožím proti komukoliw napadajícímu neb napadnouti obmyšlejícímu podle králowstwí českého práw a oby eje w celosti neb w kterémkoliw díle wyprostiti, slibující též za mís a naše d di owé, české králowé, jej Sbinka a jeho d di owé proti všemu násilí podporowati a chrániti rukou králowskou proti všem, kte í by jemu neb d di m jeho w pokojném držení zboží nad e ených hled li právem neb skutkem jakkoliw p ekážeti, tak aby on Zbinko se swými d di emi zboží nad e ená všecka a jednotlivá vždy mohl pokojn držeti od íkající se wýslown za nás a d di owé naše we všech t chto w cech wší žaloby a námitky podvodu, newypo t ných pen z, nezaplacení, neodwážení, newybrání st íbra a každé jiné námitky práwa, oby eje neb skutku a jiných jakýchkoliw, které všeccky a jednotlivé aby žádné platnosti, také z cela žádného ou inku neb wáhy nebyly, chceme a ustanowujeme. Dle následku a sw domí tohoto listu.

Dáno w Praze we swátek swatého Št pána roku 1336."

V druhé stavební period po r.1335 bylo toto jádro obklopeno asi 2,5 m širokým parkánem, uzav eným nižší a slabší zdi, op enou na severozápad o vysoké osmiboké sloupce edi e, které tu tvo ily dostate nou záštitu. Od východní, nižší plochy h ebene byla tato ást hradu odd lena hlubokým p í ným p íkopem, který patrn z stal ze staršího opevn ní. Zbytek h ebene byl k horní ásti p íhrazen dlouhou a velmi úzkou smy kou hradební zdi a zesílen ve východním cípu 25 m vysokou okrouhlou v ží. V ž m la v pr m ru 9 m p í tlouš ce zdi pouhých 2 m, a protože byla postavena z místního temného edi e, íkalo se jí erná na rozdíl od horní v že Bílé, vyzd né ze sv tlého pískovce. Jejím úkolem bylo st ežit p íjezd ní cestu, která pod ní po severním svahu stoupala k první, dnes už jen velmi špatn zachované vstupní brán pod velkým p í ným p íkopem horního hradu. Brána, podle starých pohled v žová a k horní ásti hradu p ípojená p í nou zdi, vedla do úzkého koridoru, chrán ného z levé strany hradební zdi s cimbu ím a z druhé strany za íznutého do strán . Koridor nedaleko okrouhlé v že kon il druhou branou, prolomenou ve velmi silné p í né zdi, nad níž býval v pat e krytý ochoz. P í vstupu do p edhradí byla po levé stran nejd ív studna i cisterna a hned za ní zmín ná okrouhlá v ž, p ístupná jedin vysoko prolomeným obdélným portálkem od západu spojeným podle zachované pravoúhlé vpadliny padacím m stkem s n jakou blízko v že stojící a dnes už beze stop zmizelou budovou. V ž ukon oval naho e ochoz, založený na ší ce zdi a rozší ený kamennými konzolami, který byl p ístupný hrotitým portálkem z posledního ustupujícího patra. Od druhé brány prošla cesta úzkou uli kou mezi v ží a budovou s ní spojenou padacím m stkem a podél jižní hradební zdi. Míjela po pravé stran postavené hospodá ské budovy (dnes až na nepatrné zbytky zbo ené), až k p í nému p íkopu, odd lujícím vnit ní hrad od p edhradí. Zde vstoupila po padacím m stku nejd íve do parkánu a pak do nádvo í horního hradu, obklopeného mohutnou a vysokou obalovou zdi s ochozem, uzav eným navenek cimbu ím, dosud na jihozápadní stran dob e zachovaným. Nádvo í bylo celé zastav né až na malá prostranství kolem cisterny, pe liv z kvádr vyzd né.

Historie města Libochovice a okolí

HÁZMBURK

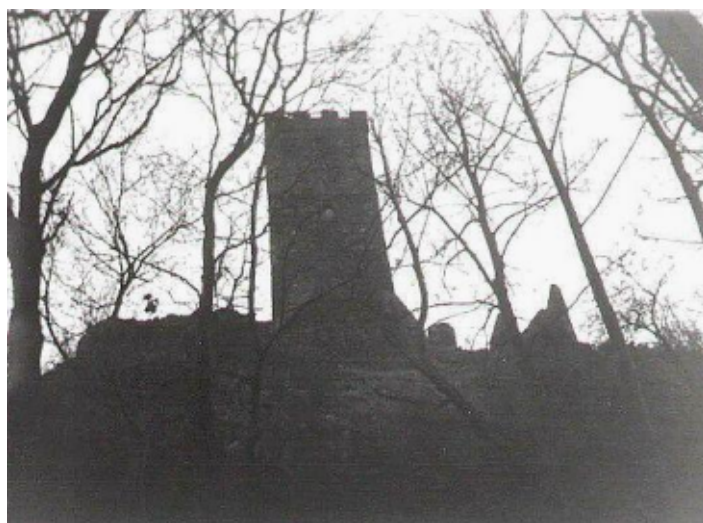

K jižní i severní části ohradní zdi přiléhaly obytné budovy, mezi nimiž zbyla jen úzká ulička. Z ní se chodilo hrotitým portálem do sklepa v jižním kídle, dodatečně zaklenutých valenou klenbou. Plochostropé patro, rozdelené ve dvě místnosti, se obracelo do uličky později gotickým sedlovým portálem. Odtud a ze štítových zdí bylo také osvětlené, protože v obalové zdi, hlavní záštitě hradu, nebylo v této části otvorů. Druhá menší budova na protější straně uličky měla také v přízemí i v patře po dvou místnostech. Její východní kvádrové nároží bylo později připojeno k Bílé věži. Obě budovy podél uličky byly v patře nad rozpínanými oblouky spojeny přechody nebo pavlaemi, podobně jako na Frymburku. Nejzajímavější částí hradu kromě obalové zdi je cisterna, přiléhající k východnímu okraji jižního obytného kídla. Její horní trychtýřovitě rozšířený sbírací vodojem je tverhnaný a přechází dole užším hrdlem do spodní lahvovité části.

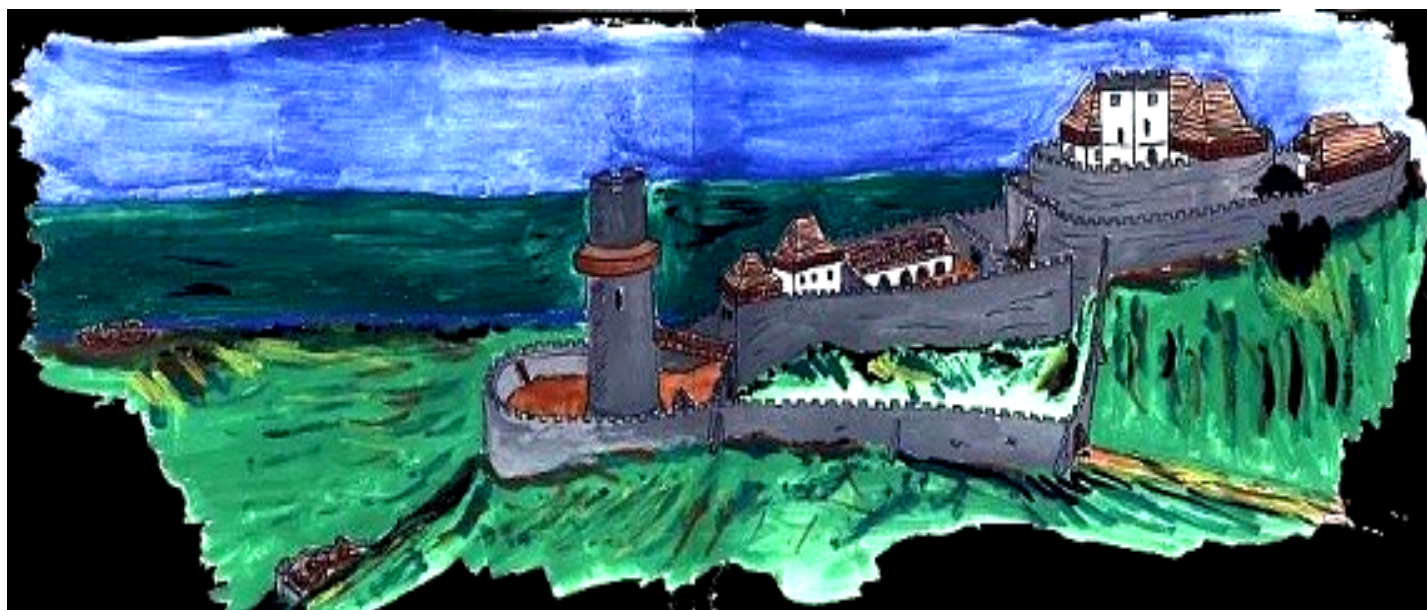
K základu Házmberského panství je nutné připočítat i panství Budyšské, které Zbyněk Zajíc vyměnil s králem Janem Lucemburským za své panství Žebrácké. Výměna se stala 6. června roku 1336.

Pohled na věž a prostřední nádvoří

Pohled na Bílou věž od první brány

Rekonstrukce hradu Házmberk v době jeho největší slávy - J.R. Zha

Listina o výměn Budyšského panství za panství Žebrácké mezi králem Janem Lucemburským a Zbytkem Zajícem z Valdeka a Žebráka (později z Házmburka) ze dne 6. června 1336.

(Sbírka listin k I. dílu "Kaiser Karl der IV. König von Böhmen", Pelcl Praha 1780, str. 71)

„Jan z Boží milosti český král a Lucemburský hrabě .

Všem, kteří píší toto listu v domost obdržejí, milost královskou s pozdravením.

Známo budiž Vaší Lásce všeobecnosti, že jsme dobrovolně, nikoliv svedení ani obcházení zlým podvodem neb lstí, také po předcházejícím zralém rozjímání a poradě s v mnohými našimi milými, ctihodným Janem pražským biskupem, knížetem naším, s Petrem z Rosenberka komořím, s Jindřichem z Lípy, maršálkem království českého, s Hynkem Berkou z Dubé purkrabím Pražským a Oldřichem Pluhem sudím co raddami: hrad náš Budyni s městem Budyni a se čtyřmi poplužními poli, vinicemi a vesnicemi: Žabovčesky, Běžany, Pisty, Vrbici a Rudným k městu hradu Budyni patřícími, se vším jiným zbožím a držebnostmi všemi a jednotlivými, které od starodávna k tomuto hradu a městu Budyni pak k vesnicem již jmenovaným patřily a jakýmkoliv titulem patřiti mohly, pak také se všemi jejich právy, poctivostí, právomoci, užitky, příslužnostmi a svobodami jakýmkoliv, v jakýchkoliv městech by pozůstávaly a sice: s dle dinami ornými i neornými, vrchy, rovinami, pustinami, oudolými, lesy, porostlinami, lukami, pastvínami, vodami neb vodotoky, rybníky, rybolovy, mlýny vodám neb v trávě vysazenými, honitbami, říčkami, pak s many lenními, dle dle nými nájemníky a k hradu patřícími a jinými všemi, jakéhokoliv stavu jsou, na tomto zboží bydlícími s jmenovanými, stálými inženýry, požitky a příjmy, pak s právy podacími (patronátními) kostelů a jinými užitky i jakýmkoliv nápady, ježto nyní tam jsou neb v budoucnosti povstanou, i také se vším panstvím a vládou úplnou hradu, města a zboží všeho před městem, jak nám patřily a jakýmkoliv způsobem patřiti mohly a jak my je až dosaváde drželi, s v mnohým naším milým Zbytkem Zajícem z Valdeka, pánem na Žebráce, za hrad jeho Žebrák a město Žebrák jmenované s vesnicemi k tomuto hradu Žebráku patřícími, totiž: Hledě, Lhota, Chodun, Tlustic, Vyleč, Zabdiš a Habasce, pak s dílem vesnice Praskoles a dílem vesnice Sedlec, což jemu Zbynkovi v těchto dvou vesnicích a v každé jednotlivé z nich patřilo a patřiti mohlo jakýmkoliv způsobem a také se všemi jejich právy, příslužnostmi a svobodami jakýmkoliv a v jakýchkoliv městech pozůstávají, totiž: s rolemi ornými i neornými, vrchy, rovinami, oudolými, lesy, porostlinami, lukami, pastvínami, vodami a vodotoky, rybníky, rybolovy, mlýny, honitbami, říčkami, pak s lovky many lenními, dle dle nými nájemníky a k hradu patřícími a jinými jakýmkoliv, jakéhokoliv stavu jsou, na výše uvedeném zboží bydlícími i s jmenovanými, stálými inženýry, požitky, příjmy, s právem podacím kostelů, poctivostí, užitky, nápady a jinými jednotlivými dle chody, ježto pro te tam jsou a povstanou v budoucnosti, pak také s celým panstvím hradu a všeho zboží již uvedeného, tak jako on Zbynko je až dosaváde držel, s dle, rozmyslně, pravým a spravedlivým titulem výměny do výměny dle dictví vyměnili a jemu a jeho dědicům, spoludědicům a nástupcům nad městem hradu Budyni se svým výše uvedeným zbožím a příslužnostmi odevzdali a odevzdáváme k svobodnému držení, majetnosti, vládnutí, užívání neb také prodání, výměny, darování, kšaftování, odkázání, rozložení, zadání a na jinou osobu přenešení jim neb jimi dle jeho a jejich všestranné svobodné v le libosti jako zboží dědiců a v celosti na věčné asy v míru a pokoji.

Jakož se pevně stává, že dle práva a obyčeje království českého, schválených od země i od nás až dosaváde zachovaných, kterými dědicům zboží a majetnosti královské prodejem, darem neb výměnou v majetnost obyvatel království českého jak urozených, tak klášterních, tak také sprostých dědiců se přenešejí a přenešena býti mohou a naproti tomu těchto obyvatel království urozených, klášterních a jiných poddaných našich zboží za majetnosti královské, jak každodenně vidíme, dědicům se vymějí a proto mnohé se přenešejí, - slibujeme dobrou a upřímnou věrou naši za nás, prvorozeného našeho nejmilejšího Karla markrabě Moravského i ostatní dědice a následovníky naše, nad městem výměnou neb zadání co platné, příjmné, pevné a nezmenitelné nyní i v budoucnosti neodvolatelně zachovati, výslovně se odíkájíce za nás a nad městem dědiců naše v tom všem a jednotlivém každé žaloby, výmluvy, výminky bud zlomyslného podvodu, nevyplacených peněz, nezaplaceného, neodvraženého, nevybraného zlata neb stříbra a každé jiné námitky práva neb jinou, nic méně každého ustanovení práva církevního neb obanského, opravení, stanovy, obyčeje, výsady, prominutí, výroku municipálního neb království českého, též listů papežských, císařských neb jiných jakýchkoliv, pod jakýmkoliv způsobem slov neb pronešením již dosáhnutých neb budoucně dosažitelných, kteréžto výsady, stanovy, prominutí, potvrzení, ustanovení a listy, kdyby také takové byly, o kterých by od slova do slova zvlášť zmínka se státi měla, nyní jako potom neplatné, zmařené, prázdňové a docela žádného ouřadku neb váhy aby byly a se považovaly, chceme, tak aby z nich, neb z některých z nich neb z kteréhokoliv při soudu neb mimo soud docela žádná moc se nevážila, která by nám dědicům, spoludědicům a následovníkům našim proti výše uvedenému výměn neb zadání našemu mohla dle práva neb skutku sama sebou neb předat v budoucnosti příslužeti neb z jakéhokoliv příčiny neb také příležitosti jakýmkoliv způsobem sváděti.

Našehož všeho svádění a platnost věčně trvající písemný list sepsati a pečeti naší v těchto písmenitých opatřiti jsme rozkázali.

Dáno a jednáno v Praze na dvoře našem královském leta Páně tisícého, třicátého, třicátého šestého dne sv. Anežky panny."

Vývoj do konce roku 1415

V tší část Házmburského panství tedy na počátku 15.století vlastnil Oldřich Zajíc a jeho matka Anna z Libochovic. 25.srpna roku 1400 dochází k prvnímu obchodu mezi bratry Zajíci. V Archivu českém str.473 je uvedena část smlouvy o vyrovnání se s dědictvím po Vilémovi Zajíci:

„ Zbyněk z Hasenburga, probošt Mikuláš, Jaroslav a Jan z Hasenburga, bratři poznali, že dědictví jejich dědičného na Hasenburce, totižto 4 díly hradu, dvůr poplužní s dvorem poplužním pod hradem, Klepý i Sedlec, celé vsi, dvory kmetců s úroky, t i vinice, jednu pod hradem, druhou v Sedlci a t i v Kostelci, mlýn v Dubanech s rolemi, s lukami, s lesy, s potoky, s rybníky, s sekou Ohří, s právem podávání kostela v Klepém, se zahradami, se sady, s horami, s údolím i se vším zvolil k tomu proslužející, s plným panstvím, jakož tudíž svrchu psaný bratři drželi a měli jsou, nic sobě tudíž nezachovávalice, prodali Oldřichovi dědičného Zajíci z Hasenburga,....”

Oldřich potom postupně spojuje panství opět v jeden veliký celek. Od Mikuláše z Házmburka kupuje 5.ledna roku 1404 vesnici Radovesice a 16. října 1405 kupuje od Jana a Mikuláše Zajíců z Budyně jejich dědictví po otci, hrad a město Budyni.

Jan a Mikuláš Zajícové z Házmburka prodávají panství budynské (mimo město) panu Oldřichovi Zajíci z Házmburka dne 16. října roku 1405.

(Desky zemské C 250 M 4.)

"Jan z Hasenburga a z Budynie máje letha wieku prawého jemu daná skrz pana Wáczlawa krále českého, jakž w listu Majestátu dolepaném se zawírá, swým a Mikuláše bratra swého mladšieho jmenem přiznal se že dieictwo swe Budyni hrad, miesto s právem božiem, krmy, podsedky, przedmiesti s úrokem, Rudnik, Wrбку, Piesty, Brzezany, Žiabowrzesky wsi, dwory poplužnie, dwory kmetce s úrokem, s rolemi, s lukami, s lesy, s potoky, s rybníky, s rzekú, s mlýny w Mileticzych i jinde, s winicemi, s sady i s podáváním kosteluw i se vším zwólil i s plným panstvím, i s puožitky k tomu proslužejícími, které jsou nyní, nebo bāt budú moci na swoch upsaných dieictwích, jako sám po otci swém i jiným bratem miel jest, nic sobie tudíž nezachowáwaje, prodal Oldřichowi dědičného Zajicewi z Hasenburgu za 5000 ff gr. a seznal, že ty peníze od niego úplnie wzal jest a jemu swrchupsané dieictwie stúpil, zprawiti má týž prodawacz toliko od každého lowieka právem zemským a wzlášt od wien a od syrotk w jakž práwo zemské jest, pakliby nezprawil, tehdy pražští úedníci mají westi jeho kupujícího na zboží, kdož má nebo jmieti bude, t etinu wiece peniez swrchupsaných jménem pokuty a nákladuw bezewšeho pohnanie jakoby právem obdrziel s túto wýmluwoau: že po pieti letech od datumu zápisu tohoto poád zbiehlých jestližebý na Jan poziadal sobie z Desk wyczaziti swrchupsané dieictwie má jemu Oldřichowi skrze komorníka opowiedal, má týž jemu z Desk wypsál, a on má jemu od takowého napomenutí w prwních suchých dnech, potom nejprw přístých wypsali z Desk bezewšeho wýjímánie, pakli by z Desk newypsál a komorník to u Desk a před úedníky pražskými seznal, tehdy tento zápis a tak žiadne moci nebude jmieti, a to dieictwie přinich Janowi a bratru jeho dieidné a bezewšeho odpíránie ostan - a tak jestližebý Mikuláš, bratr jeho přešel k let m takowým jako bude Jan od datumu tohoto zápisu w pieti letech, žiadal by sobie propustiti a wyczaziti z Desk w etn dieictwie, a jemu Oldřichowi opiet jakož skrze komorníka opowiedal, má týž Oldřich témůž Mikulášowi z desk wypsati w suché dni od takowého napomenutí nejprw příst bez wšeho odpíránie, pakliby newymazal z Desk a nepropustil, tehda tento rok opiet nebude mieti žádné moci, a ta dieictwi přinich bratřech dieidn zuostane, a také on Oldřich tak wýmluwil jest, že kdyby jeho Pan Buoh nerá il smrti uchowati tiech pieti let, dokudžby propuštění a z Desk wyczazenie neuinil, iniw jim w tom milost wlastnie, že teh trh nemá mieti žádné moci a ta dieictwie přinich bez wšelijaké překážky mají ostanti.

Stalo se w pátek dne swatého Hawla léta buožieho MCCCCW."

Romanitická představa vzhledu hradu z dvacátých let minulého století

Z rodu Házmburk pocházel i arcibiskup Pražský Zbyněk Zajíc z Házmburka, která byl arcibiskupem jmenován v roce 1403, a byl zpočátku příznivcem M.J.Husa, později jej však zradil a uvrhl do klatby. Arcibiskup Zbyněk zemřel 28. září roku 1411.

V roce 1410 vlastnili Libochovice Oldich, Jan, Mikuláš a Jaroslav Zajíc. V roce 1411 Jan Zajíc prodává svůj díl Libochovic svému bratru Mikulášovi. Ten již 19. března roku 1412 prodává:

„d dictví své v Libochovicích: dva díly tvrže, celé město, krmy, dvory kmetců, dva mlýny s rybníky, s úrokem, s rolemi, s lukami, s lesy, s mekou, se sady, se dvěma dílami práva podáváníí kostela tudíž, v Kostelci dvory kmetců, s úrokem, s rolemi, s lukami, se dvěma dílami práva podáváníí kostela tudíž v Kostelci a t. d. prodal bratru Oldichovi z Hasenburga a jeho dědičům v sobotu před nedělí Judica neb 19. března 1412 za 2000 kop groš Pražských bez jednoho sta kop....“

V roce 1412 vlastnil tedy Oldich Zajíc z Házmburka 3 díly tvrže a Libochovic. Mezi tím se z dalšího Házmburka, z Viléma, stal loupeživý rytíř, který škodil širokému okolí a zejména svému bratru Oldichovi. Proto se na přímluvu krále Václava IV. stává v roce 1413 Vilém spoluvlastníkem Házmburského panství.

5. března roku 1414 Jaroslav z Hasenburga a z Libochovic přiznal, že: „... d dictví své v Libochovicích, t etí díl tvrzi s t etím dílem práva podáního kostela tudíž, s t mi pokojmi, kteří k tomu t etímu dílu p íslušejí, tak jakž jest jemu v díle s brat ři vým nou dostalo se, v Poplzcích dv ř popluzní celá ves a t. d. se vším právem, kteráž má v tom d dictví, v Kostelci s dvorem kmetcím i právo podací kostela a t. d. prodal Oldichovi z Hasenburga a jeho dědičům. Mikuláš z Hasenburga a z Kostelce k tomu trhu povolil jest....“

Od této chvíle mají Libochovice opět jednoho majitele, Oldicha Zajíce. Ten však 9. září roku 1415, na počátku husitských válek, umírá bez potomků. Majitelem panství a Libochovic se stává jeho bratr Vilém Zajíc z Házmburka.

Vývoj do konce roku 1450

Za husitských válek zůstaly Libochovice silně katolické stejně jako celé panství, kterému vévodil mocný Házmburk a ještě mocnější pán. Házmburk byl tak pevný, že při úvahách o bezpečném úkrytu kostelních pokladů z Pražského hradu se počítalo právě s ním.

V červnu roku 1421, než se měl vzdát Pražský hrad Pražanům, nevzdalo se, což učinili s kostelními poklady, které tam zůstali i nabídl se Hynek Škoda z Valdeka, že něco z nich odveze ke schování na hrad Klatov.

Vratislavský rukopis Starých letopisů českých, z konce 15. století uvádí:

„139a/ Na sv. Jiljí (1. září) bratr Žižka v městě ku Libochovicích, p l míle od Házmburku, dal upálit kněze. Byli spáleni kněz Pavel a kněz Rybka, kněz Jíra a kněz Tibist, kněz Tobiáš a kněz Vlček, z Litoměřic a kněz Václav a kněz Passer, kaplan z Vraního. Ale kněz Jindřich, ten byl zabit za blízkou vsí. Tak dal spálit ty lotry mnichy i kněze, ty násilníky, kteří se dopouštěli násilí na dívkách i ženách.“

Podle nejnovějších studií se však letopisec dopustil omylu. Tato událost se vztahuje k datu 23. dubna roku 1424, když Jan Žižka táhl k Lounům a Žatci a odtud dál do Plzeňska, až ke Klatovům. Město nechť vypálit a tehdy vzaly za své i tvrž, kostel a fara. Na náměstí, v místech nyníjší Statue, byli upáleni dva oltářníci (altaristae) pražského metropolitního chrámu (nostrae ecclesiae) Pavel Rybka a Václav Passer, uváděni jsou jako oltářníci pražského kostela a jako mučedníci (martyres), dva kněží z Litoměřic Jiří Tobiášek a Jan Vlček a dva šlechtici (viri nobiles) Jan ze Mšena a Hynek z Račic. A stalo se to v den sv. Jiří (die festo S. Georgii), kdy tehdy byla neděle velikonoční.

Historie města Libochovice a okolí

HÁZMBURK

Proto také v Libochovicích meškali cizí knížci. Zemané Jan ze Mšena u Budyn nad Ohří a Hynek z Račic u Roudnice nad Labem, byli zajati na svých venkovských sídlech a dovedeni na smrt upálením do Libochovic. Posledním mrtvým byl místní kníže z Jindřichova, o kterém vypravuje starý letopisec, že byl sádkou za vsí, za poplužním dvorem. (Pravděpodobně v Dubanech, nebo Křešíně.) Vilém Zajíc nechal po vypálení Libochovic postavit pod Házmburkem opevněné podhradí zvané Podhradín, dnes Mlýnský náhon. Snad to měla být náhražka Libochovic, protože za války by hrad bez zázemí tvořeného městem a zemědělskou obcí dlouho nevydržel. Mlýnský náhon má rozlohu cca 2 hektary a bylo obehnané hradební zdí místy až 7 metrů vysokou. Chráněno bylo třemi baštami. Býval zde kostel sv. Mikuláše patrona Házmburka, jehož část malby byla ještě viditelná omítce v roce 1820.

Plán mlýnské ka Podhradín (vlevo) a jeho nynější stav z pohledu hradem Házmburka

Po smrti Viléma, ujal se panství jeho syn Zbyněk Zajíc z Házmburka, oblíbenec Jiřího z Podbrad. Zem byla pustošena náboženskou válkou a Libochovice se těžko zdvihaly z popela. V roce 1429 se v okolní krajině shromáždilo husitské vojsko pod vedením Prokopa Holého, které velice pustošilo krajinu.

K znovuvybudování mlýnské ka události z roku 1431, kdy Orebité vedení s Prokopem holým oblehli hrad Házmburk a zcela zničili a vypálili podhradní mlýnskou ka, kde jak uvádí kroniky, „...až na 25 lidí všechny pobili...“. Zbyněk Zajíc tehdy rozhodl obnovit Libochovice na původním místě.

V kronice Bartoška z Drahonice se k tomuto roku uvádí:

„Téhož roku odtáhl zbytek sirotků krátce po vánocích na statky pana Zbyňka z Házmburka, tam na nich které ze sirotků udeřili lidé něčeho pana Zbyňka v potu asi čtyřiceti jezdců, sedm jich zabili a pětadvacet nebo podobně tolik zajali, ale podle rozhodnutí pana Jana Zajíce z Budyn pustili na svobodu.“

Situace vážná, byla panem Zbyňkem Zajícem dobře zvládnuta, protože zejména na smrt konaném v únoru v Kutné Hoře, a pak v Praze, se hoře nejednalo o cest husitů na koncil v Basileji. Dočasný klid v zemi byl rušen jen tehdy, kterými spory pánů, na příklad sporem Fridricha z Kolovrat s posádkou karlštejskou, Zbyňka Zajíce z Házmburka se sirotky, kteří opět vpadli po útěku roku 1432 na jeho panství do okolí Házmburka.

V roce 1440 byla na Házmburk dopravena drahocenná bohoslužebná roucha.

Husitskými válkami silně poškozený hrad nechal sice Zbyněk Zajíc opravit, ale pro své sídlo si vybral tvrz v Libochovicích. Dostává se tomu dopis Jana ze Smiřic z 8. března roku 1446.

Hrad Házmburk sloužil za husitských válek jako klenotnice a to nejen pro královské poklady. Zbyněk Zajíc vrátil opatu Strahovskému v roce 1448 tři perlové humerály, ornát s perlami, albu s perlovými rukávy, štolu, kaplu, dvě dalmatiky s obrazy vpřed i vzadu perlovými. Svědkové byli Jindřich Berka z Dubé, Jindřich z Duban, Vilém ze Lstiboře a jiní. (B. Paprocký – Diadochos o stavu rytířském str. 221-231).

(F.Palacký - Archiv eský) ----

Jan ze Smi ic p.Old ichovi píše o marném snažení svém k odložení honby mezi pány ze Šternberka; též že ke sch zce na Zvíkov p ijeti nem že.

Na Toušeni, 1446, 8 Mart. (orig.) - -

Urozenému pánu, panu Old ichowi z Rosenberka na Krumlow sed ním. -

Služba má nap ed Tvojí milosti, urozený pane! Jakož mi Tvoje milost píšeš o té honb pán Zde kow se panem Petrem, a že Tvoje milost o nie nerád slyší, a abych se p i inil, aby byla odložena s prówoda: pane, netoliko o odložení, ale cožby na mn bylo, rád bych tomu aby toho nebylo. Neb ra w d ti, že nynie te nedáwno byl sem u pana Zby ka w Libochowicích, kdežto také pan Petr Holický i jiných drahn byli sú. A tu já se panem Zby kem mluwili smy ku panu Petrowi, chtiece rádi na to zw sti, aby ta jich honba byla do Prahy odložena; a to proto, žebychom pak byli wa dwa se panem Zby kem i s jinými jich dobrými p átey tu w Praze p i inili se s pilností, aby oni jsúc uwedeni w dobú wuoli, i nechali té honby a rad ji se s námi swým služebníkóm podíwali, a by se i to zdálo. A o to sme i pana Hanuše z Kolowrat obsielali, tak jakož sú se swolili na jeho dwuor do Berúna, aby jim to odložil do Prahy, wypisujíce jemu dob e široce, kterak to tu w Praze jemu i jim slušn jic i poctiw jic bude. Odepsal nám pan Hanuš, že to nemuož býti. I již já pane newiem té cesty, kterúzbych se mohl platn k tomu p i initi, aby se to rozjítí mohlo anebo dále odloženo bylo; neb sem již m l o tom welikú pilnost, a nemohl sem w tom prosp ti. Také mi Tvoje milost píšeš, kterak pan Plawecký také i pan Aleš mají býti na Zwiekow w ned li Reminiscere, abych tu k Tvojí milosti také p ijel. Pane, netoliko k Twé prosb , ale i k rozkázání bylbych rád i tu i jinde, by bylo mnohem dále, by mi byl Tvoje milost dal w d ti zázejie: ale že mám nynie n které w ci p ed sebú, zwlášť jakož postúpiti jeho zbožie, jakožto Boleslaw a Túšen , a tam jej wyprawiti na Bielkuow, aby swú w c opat il. I w ím Tvojí milosti, že mi za zlé nebudete mieti, že tam bezelsti k tomu býti nemohu. A pro hospodina, milý pane, když se tu shledáte, ra se w tom tak mieti, zdaby n kaký po átek w e i mohl býti k dobrému obecnému. -

Dat.Tussen, fer.III ante Gregorii.

Jan ze Smi ic"

Vývoj do konce roku 1499

V roce 1452 daroval Zbyn k Zajíc, nemaje potomstvo, sv j veškerý majetek, svému strýci Mikulášovi z Házmburka a Kosti a jeho syn m, Janovi a Old ichovi. Ti spole n spravovali majetek od roku 1462. - Zde nastává mezník pro samotný vývoj hradu Házmburk a okolní panství. Dlouholetý spor mezi králem Ji ím z Pod brad a Janem a Old ichem Zajícem z Hasenburga a Kosti se vyhrotil v otev ený boj, ve kterém p ívrženci krále Matyáše Korvína - Házmburkové postupn p íšli o všechny své hrady, Kost, Trosky, Návarov, Budyni a jiné.

N kdy v letech 1468 - 1469 bylo na hrad Házmburk ubytováno vojsko Uherského a eského krále Matyáše Korvína, které se svým hostitel m velice špatn odm nilo. Hrad Házmburk byl vyplen n, pobo en a vypálen. Od tohoto skutku byl již neobývatelný a v listinách zván byl "pustým". Házmburkové p enesli své hlavní sídlo do hradu Budyn a zaniklé panství házmburské bylo spojeno s budy ským.

Po porážce Lužického vojska u Žitavy se Jan a Old ich Zajícové vzdali králi Ji ímu z Pod brad. Ten jim pak milostiv ponechal všechn jejich majetek.

Po smrti Old icha Zajíce z Hasenburga a Kosti roku 1494 z stává jediným majitelem celého panství Jan Zajíc z Hasenburga a Kosti. Ten p edává budy ské panství rozší ené o: Tvrz a m ste ko Žerotín a hrad Olta ík.

Jan Zajíc z Hasenburga, Budyn a Kosti umírá 15.kv tna roku 1495, ct n svými p átey a vážen svými nep átey.

Na hrob Janov je tento nápis :

" Jana Zajíce tento kamen kreje, výte ná ctnost jemuž jmeno vznešené dala, jenž vlasti práva nemén nežli Solon znal a veliký Lykurg. Jehož jest, co zákony a ustanovení otc staré platí. Ustoupili míru smrtonoše války za jeho vedení. Pro ež když pokoj a starosti prázdnu chvíli kdo má, Janovi v nou a p eje odm nu a nebeš an byty a sídla blažená". Majetek po smrti Jana Zajíce z Házmburka a Kosti (15.kv tna 1495) p ebírá jeho syn Mikuláš Zajíc. Ne však na dlouho. T sn p ed jeho smrtí (10. ervence 1496) vlastní rodinný majetek jeho nezletilý syn Jan Zajíc z Házmburka. Panství a Libochovice spravují jeho poru níci Jan ze Šelemberka a Zden k Lev z Rožmitála

Vývoj do konce roku 1599

V roce 1541 2. ervna sho ely neš astnou náhodou zemské desky, a tak díky tomu si v nov založených deskách m žeme p e íst rozlohu celého Libochovicko-budy ského panství:

(DZ.250 L.23) „V pátek sv.Antonína 1550:

I. Jan Zajíc z Hasenburga na Budyni, nejvyšší truksas K. . oznámil p., že d dictví svého Hasenburg zámek, dv r poplužní s poplužím, m ste ko pusté pod týmž zámkem a d diny kmetcí pusté s platem, zámek pustý Libochovice a m ste ko tudíž, s domy, kr my a dvory kmetcími s platem, Klapěj (Klepy), Sedlec, Vlka , Vojnice Veliké, K esín, Radov sice, Žabov esky, B ežany, vesnic celých a dvor v k. p. s d dinami, lukami, porostlinami, strán mi, vinicemi (tun mi, luhy), s ekou Oh i, p ívozy u Libochovic a K esína na těž ece, kurmi, vejci, robotami, ospy, mleyny, se št pnicemi, chmelnicemi, s podacími kostelními v Klapém, v K esín , v Libochovicích a v m ste ku pustém pod Hasenburgem i se vším panstvím, že toho všeho nadepsaného d dictví po otci a p edcích svých nad pam t lidskou v pokojném držení a užívání bez na íkání byl a až posavád jest, a to sob , d di m svým podle nového na ízení o vyzdvížení desk zemských u in né v tato registra vložití a vepsati jest dal.

II. Jan Zajíc z Hasenburga na Budyni, nejvyšší truksas K. . oznámil p., že d dictví svého Budyni zámek, dv r poplužní s poplužím, m sto Budyni tudíž s domy, kr mi a d dinami poplužními, Šebín zámek pustý, dv r poplužní s poplužím vysazený pod plat, Levusy, Písty, Vrbka, Roudník Kostelec, Lhota, Horky, vesnic celých a dvor v kmetcích, s platem s d dinami, lukami, lesy, luhy, porostlinami, strán mi, (vinicemi, št pnicemi), ekou, potoky, t n mi, halté mi, rybníky, kurmi, vejci, robotami, tržném siry, soli p i m st Budyni, ospy, kr mami, poddacími kostelními, rychtami výsadními, mleyny i se vším a panstvím, že toho všeho nadepsaného d dictví po otci a p edcích svých od mnoha let nad pam t lidskou v pokojném držení a užívání (bez na íkání) byl a až posavád jest, a to sob a d di m svým podle nového o deskách na ízení a vyzdvížení v tato registra vložití a vepsati jest dal.”

Jak je již písemn ov eno, je hrad jmenován jako - "Hasenburg zámek, dv r poplužní s poplužím, m ste ko pusté pod týmž zámkem". Stejn "pustým" je jmenován i zámek Libochovice. Hazmburkové tehdy sídlili na Budyni.

2. íjna roku 1553 Jan Zajíc z Házmburka umírá. Zanechal po sob ty i syny, kte í si rozd lili otc v majetek takto:

(1) - **Krištof Zajíc z Hasenburga** - narozený 12. ervence roku 1530. z majetku obdržel : Hrad Hasenburg s m ste kem k n mu pustým a dvorem poplužním pod týmž zámkem. Dv r Poplzký, mlýn Libochovický, s vinicemi - Hasenburskou a Sedleckou. Zámek pustý Libochovice a m ste ko Libochovice, tvrz Dubany, ves Klapý, Sedlec, Vojnice, Lká , K t no, Radov sice, Dubany, Poplze, potoky rybníky, atd.

(2) - **Ji í Zajíc z Hasenburga** - z majetku obdržel : Tvrz Mšeno, mlýny Poplzký a K esínský, vinici Dubanskou, zámek Šebín pustý s poplužím, vesnice Mšeno, Podol, Kostelec, Lhotu, Horka, Levousy, K esín, potoky, rybníky, orby, atd.

(3) - **Mikuláš Zajíc z Hasenburga** - narozený 14.zá í roku 1520 z majetku obdržel : Zámek Budyn s m stem Budyní, dv r poplužní, mlýn a pivovar, vše co k m stu n leží, vesnice Písty, Vrbku, Roudník, B ežany, Žabov esky, rybníky Slatina a Olšovský atd.

úvodní list Diadochu sepsaného na Budyni B.Paprockým z Hlohov v roce 1602

(4) - **Václav Zajíc z Hasenburga** se z ekld dictví ve prosp ch svých bratr . Navíc byl již k ižovníkem v ádu Maltézském, p evorem Strakonickým.

Rozd lené panství jakoby p ímo svád lo k prodeji. U Házmurk bylo zvykem, prodávat si rodinný majetek mezi sebou.

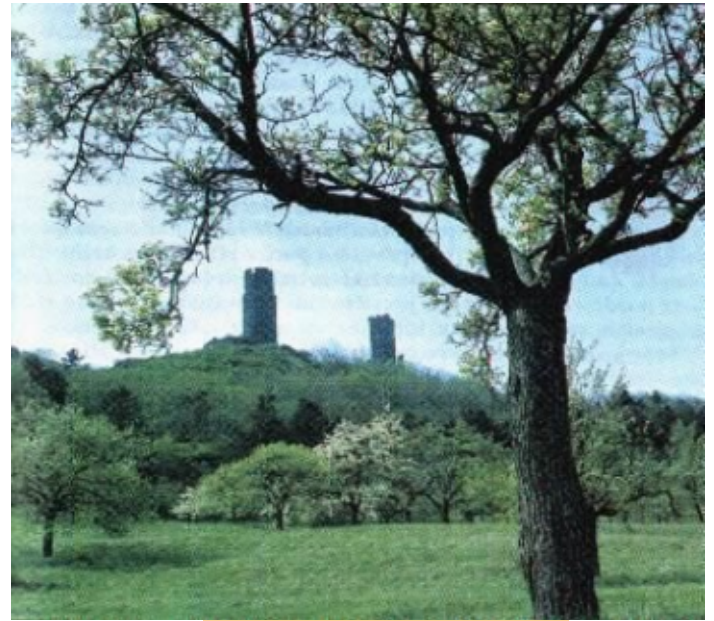
Panování Kryštofa Zajíce z Házmurka na Libochovicích netrvalo dlouho. Dne 7. íjna roku 1558 prodává panství i s hradem Házmurkem po 222 letém rodovém vlastnictví panu Janu nejstarší z Lobkovic. Prodejní smlouva byla do desek zemských vložena teprve 17. b ezna roku 1564 (DZ.15 B.1). V té dob je již Kryštof Zajíc z Házmurka psán sídlem v Brozanech, které zakoupil za peníze utržené z prodeje Libochovického panství..

Jan nejstarší z Lobkovic, nový majitel libochovického panství své nové panství v ten samý den rozší il o majetek Ji ího Zajíce z Házmurka.

eský p eklad: (DZ.15 B.)

„Ji í Zajíc z Hasenburga a na Mšen p iznal, že d dictví své: zámek pustý Šebín, ves Kesín, ves Levusy, ves Horky d k. sp. s lidmi osedlými i neosedlými a nebo z t ch grunt v zb hlými i s jich se všemi spravedlnostmi, platy stálými i b žnými, s robotami, kurmi, vejci, ospy, kostelním podacím v Kesín , s kr mami v Levusích a v Kesín i s podsudním z t chž kr em s mleyny zejména t mito: pod Poplzy náchlební mleyn, druhý , z kteréhož mlyná sedmdesáte strych žita platí, s d dinami ornými i neornými neb pastvinami, lukami, lesy i s jiným vším v všelijakým k jmenovanému zámku a vesnicem p íslušenstvím i se vším panstvím tak a v emž, v týchž mezích záležití, tak jakž smlouva spe et ná mezi stranami o to u in ná. a téhož leta a dne (17. b ezna 1564) ve desky zemské památné slovo od slova vložena pln ji sv d í a v sob ší e obsahuje a zavírá, žádného práva ovšem nevyjímaje, prodal Janovi nejstaršímu z Lobkovic, na Zbiroze a To níku, nejvyššímu hofmistru K. . a j. d. za sumu p l páta tisíce a p l druhého sta. (t j. 4650) groš v Pražských a úpln zaplacených postoupil atd....“

Prodejem Házmurka, Libochovic a okolních vesnic se panství budy ské op t rozd luje. Házmurkové vládnu na Budyni ješt do roku 1614.

Házmurk na ja e

Jan nejstarší z Lobkovic již nebydlel na polozni eném hrad Házmurk a ani se nesnažil jej opravit. I když z po átku je panství nadále jmenováno házmurské, za al Jan na míst tvrze v Libochovicích stav t renesan ní zámek a tím pozvolna dochází v p em nu na panství libochovické. (Viz d jiny Libochovic).

Smlouva ve které Kryštof Zajíc z Házmburka prodává své panství po otci zděděné Janu nejstaršímu z Lobkovic

(D. Z. 56 H. 17 et 18)

Křištof Zajíc z Hasenburgu a na Brozanech z jedné a Jan nejstarší z Lobkovic na Zbiroze a Točníku, nejvyšší hofmistr království českého ze strany druhé poznaly, že jsou mezi sebou takovou smlouvu učinili, kteráž slovo od slova napsaná takto stojí:

„Leta Božího Tisícíého padesátého osmého v pátek po sv. Františku (t. j. 7 října) stala se jest smlouva dobrowolná a trh celý dokonalý námi (smlouvy) Jířkem Šleinicem ze Šleinic na Tolnštejn, Romberce a Šluknow a Šebestiánem Markwartem z Hrádku a na Bělém purkrabě Karlštejnském - mezi urozenými pány: p. Janem starším z Lobkovic na Zbiroze a Točníku, nejvyšším hofmistrem K. ... z jedné - a pánem Křištofem Zajícem z Hasenburga ze strany druhé, a to taková:

Že jest týž p. Křištof Zajíc dotčenému nejvyššímu p. hofmistru K. ..., dítěm a budoucím p. prodal a touto smlouvou, pravým trhem prodává dítčím své: zámek Hasenburg a městečko Libochovice s dvory poplužnými dvůrma Podhorským a Poplzkým se všemi svrchnky a nábytky pítých dvořích, a vsi ze jména tyto: Radowice, Dubany, Poplze, Klapey (Klepy). Sedlec, Wojnice, Lká, vsi celé, a we Tětině šestílow k osedlých, s lidmi osedlými i neosedlými neb z těch gruntů vzbíhlými a s jich se všemi spravedlnostmi, s platy stalými i běžnými, s robotami, husmi, kurmi, vejci, loji, telaty, - podacími kostelními v Libochovicích, v Dubanech, v Klepy, - s krámmi výsadními a s posudným z těchž krámmi, s mlynem pít Libochovicích, s winicemi dvůrma Hasenburskou a Sedleckou, s štápníci, s dínami ornými, neornými neb pustými, s lukami, lesy, ekou, potkem, rybníkem a s jiným vším a všelijakým k jmenovaným zámku, městečku, wsem a dworům pít službenstvím, s plným a celým panstvím, w těch mezech a hranicích, w nichž takové dítčím a grunty od starodávna záležejí, owšem nikdež nic newymi ujcím sobě, dítěm a budoucím svým nepozstavujíc, což jest tu sám mládržel, jakž se jemu to od pána Wáclawa, p. Mikuláše a p. Jiřka Zajíc w z Hasenburga bratřijeho deskami neb cedulemi dítčím na rozdíl dostalo, a také tak, jakž na to registra k trhu wydaná plat w ad chod w všelijakých owšem pln jím sw dítčím a šíe w sobě ukazují a zawírají, a to vše za 15000 kop grošů českých, kteréhožto zboží dítčím a gruntow on pán Křištof Zajíc jemu nejvyššímu p. hofmistru i hned po dátum této smlouwy všeho a se vším skutečné ten outerý po sw. Hawle nejprve pítím (18. října) postoupiti a we desky zemské trhem se zprávou, tak jakž zem za právo má, s tetinou weyšedícky bez prodávání wložit, a jestli žeby se jaké záwady na témž statku bu deskami neb listy aneb jakžkoliw našly, swěstí má neb powinnen bude, a on nejvyšší p. hofmistr jemu pánu Křištofowi Zajícowi na Swatého Hawla nejprve pítím 10000 kop grošů w aneb dwůrnedle potom wyštetí a dáti, pítetím tisíc kop gr. eských na sw. Jiřího leta padesátého dewátého nejprve pítím neb dwůrnedle potom, ostatní pak sumu pítetím tisíc kop grošů eských na sw. Hawla téhož leta padesátého dewátého dáti a wyplnití má, a jestli že by pak pítom asu těch pítetím tisíc kop gr. . aneb na sw. Hawla ta ostatní suma též pítetím tisíc kop gr. . od n ho nejvyššího p. hofmistra K. . jemu p. Křištofowi Zajícowi dána nebyla, tehdy potom pít sw. Jiřího leta šedesátého pítím bude powinnen on nejvyšší p. hofmistr jemu p. Křištofowi Zajícowi touž sumu pozstalou i s ourokiem z ostatní sumy pítetím tisíc kop gr. . od toho sw. Jiřího leta šedesátého pítím dáti a zaplatiti.

Pakliby on nejw. p. hofmistr n které sumy nároky jmenované, to jest prwní na sw. Jiřího leta 59 a druhé poslední na sw. Hawla téhož leta nejprve pítím aneb pít sw. Jiřího leta 1500 šedesátého i s ourokiem z též ostatní sumy pítetím tisíc kop gr. ., jakž wyše doteno, Křištofowi Zajícowi nedal a newyplnil, tehdy on pan Křištof bude se moci s jedním komorníkem Pražským w týž statek a d diny w této smlouwe jmenované pro takové kterékoliw sumy aneb obou wyplnití uwázati a to všecko držeti a užíwati, dotu a tak dlouho, dokudžby astojmenovaný nejvyšší p. hofmistr neb d dícové a budoucí pán takové sumy neb sumu s tím ourokiem polouletním nedal a newyplnil. Než kdyžby dána a zaplácena byla, bude powinnen i hned zase jemu nejvyššímu p. hofmistrowi neb dítěm a budoucím pán toho všeho, we by se uwázal, bez umenšení a odpornosti postoupiti a to též pod pokoutou uwázání s komorníkem Pražským.

Co se domu toho w Libochovicích, w kterém na ten as on pán Křištof obytl má, dotýe, toho též po wyjití roku od dátum této smlouwy po ad z b hleho, aby on pán Křištof jemu nejvyššímu p. hofmistru se spravedlnosti tou, kteroužby na tom domě ml, postoupil. A tak pít postoupení toho domu bude powinnen p. hofmistr nejvyšší jemu pánu Křištofowi za opravu, kterouž jest na tom domě ud lal, padesáte kop gr. . dáti a položiti.

Toto jest tak smluveno, jestli že by se kte ř stálí platowé pen žité neb roboty z ouplna, jak w regist řích wydáno postaweno a napsáno jest, nenašly a na těch platech a d chodech pen žitých co sešlo, tehdy na té sumě poslední wedle velikosti a malosti wyřázka státi se má, totiž kladouc jednu každou kopu gr. . we šedesáti tyrech groších eských a jeden každý groš we t iceti pen žích eských po řtájíc.

Dále pak což se všelijakých plat w ad chod w Swatohawelských nyní pítím i také wína k sebrání a sklizení dotýe, ty pán Křištof Zajíc má sobě, k ruce beze wší p ekážky poru řiti, wybrati i také dluhy zadržalé, bylyby jaké, na těchž lidech wyupomínati a k tomu ú edníci dopomáhati, a ta wína také sobě dáti skliditi a bez všelijaké p ekážky odwěsti.

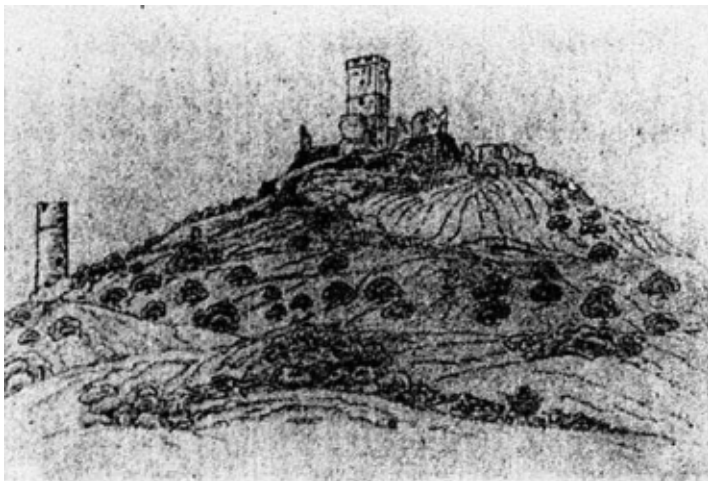
Kterouž smlouwu trhowou w jednostejná slova napsanou každé straně my nap ed jmenování smlouwece pod našemi petmi jsme wydali. Stalo se leta a dne swrchupsaného.“

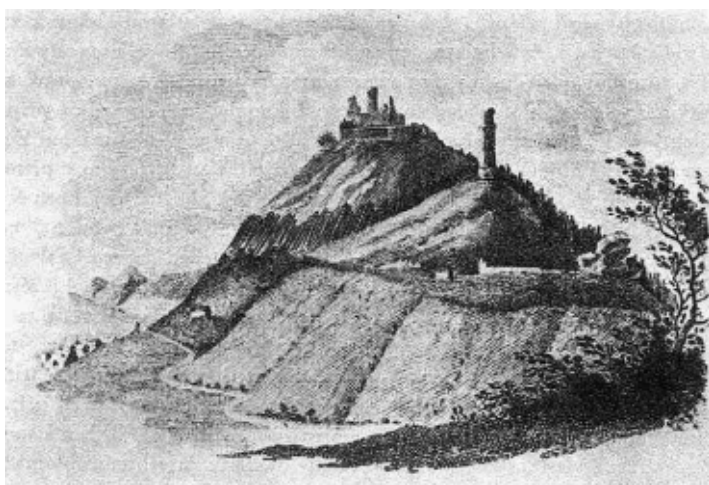
Vývoj do konce roku 1899

Hrad Házmburk a vesnice Klapý okolo roku 1850

Hrad Házmburk - K.H.Mácha - 1833

Hrad Házmburk - K.Purkyně - okolo 1860

Opuštěný Házmburk byl ponechán svému osudu. Na jaký čas byl oživován pouze kastelánem a alchymisty, později jen kavkami, sýkavkami a poštolkami. Konečné dílo zkázy dokonala příroda. Pod rozvalinami hradu na úpatí se během století rozvinul klidný život. Malé chaloupky a na kolek rolnických statků se tulilo k vrchu jako pod ochrannou perou - bujné rostlinstvo, z něhož vynikaly: mochny, divizna brunátná, kavyl, taice skalní, pochybek severní; kartouzek, silenka, karlina, pchá a jiné, tvořilo malebnou obruč vrchu.

V době třicetileté války byl Hrad obýván švédským vojskem, které dokonalo dílo zkázy.

Postupem času dochází k lidovému přejmenování hradu na Házmburk - až Hanžburek.

To zkomolené jméno je jasným dokladem, jak si prostí lidé módní i opravdové německé názvy vždycky přetvářeli po svém a tak ho také nazýval Karel Hynek Mácha, když se na něj díval z okna svého litoměřického bytu. Pro něho to byl dokonce náš svatý Hanžburek! Pro koho byl pro Mácha svatý? Snad proto, že kopec, zasazený do dalekého obzoru přisobil na citlivého básníka posvátnou vznešeností, jakou asi pociťovali naši dávní pohanští předkové, když na takových kopcích obtožovali svým bohem. Naši méně dávní předkové, nikoli jako jedinci, nýbrž jako lid, v 19. století na takových kopcích vyslovovali své požadavky národní, sociální i politické. Potvrzují to například, Kun, tická hora, Blaník, Hostýn, Těmšín, ale Házmburk nikdy. Možná pro ten svůj přívod německý název, ale spíše z důvodu úplného prostého - v těsnosti množství lidu by se tam nevešlo. On totiž hrad Házmburk byl značně rozlehlý, na délku 220 metrů, a jeho pozůstatky se nijak nescvrkly.

Díky národnímu obrození začal stoupat i zájem o zíceninu Házmburku. Na počátku 19. století vznikají první romantické kresby hradu a v knihách se objevují první zmínky o přívodních majitelích hradu. V roce 1840 - 1872 vychází Archiv český sepsaný F. Palackým, v roce 1848 - 1872 vychází Dějiny národu českého od téhož autora, v obou spisech máme žerpat z obšírnějšího materiálu.

Vstup do měrné vlny její patřil byl prolámán v roce 1863.

10. července roku 1870 ukončil se školní rok výletem mládeže na hrad, kterého se zúčastnila mládež školy libochovické, klapské, slatinské a radovesické. Počasí bylo příjemné a účast ze strany rodičů hojná, asi 6000 lidí. Každá škola měla svůj praporek a svou hudbu. Okolo 3. hodiny odpoledne sešli se děti na úpatí vrchu, odkud pak pozvolna v několika odděleních kráčky nahoru, na vrcholu se rozložily tak, že každá škola tvořila tábor. Zábava byla nenucená, veselá, zpívalo se a hrály různé hry.

V roce 1874 vychází základ všech pozdějších pojednáních o Házmburku a Libochovicích – Dějepis města Libochovic nad Ohří od A.Kaubka.

5. července roku 1875 večer plápolal na vrcholu zícenininy velkolepý slavnostní oheň na památku 400 let upálení Mistra Jana Husa.

V roce 1878 vychází kniha nejen o Libochovicích – Dějepisný místopis města Libochovic nad Ohří od J. Kaubka.

Roku 1883 je vydána dosud nepublikovaná encyklopedie všech hradů – Hradů, zámky a tvrze Království českého od A.Sedláčka.

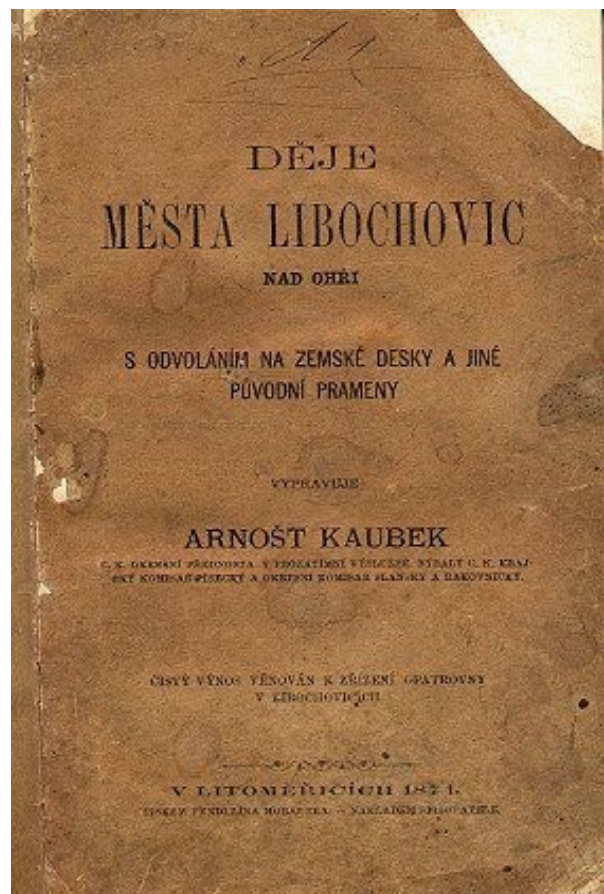
A vše shrnuje v roce 1898 Soupis památek historických a uměleckých v království českém - Archaeologická komise při české akademii císaře Františka Josefa pro vědu, slovesnost a umění - Politický okres Roudnický.

Nebývalý zájem o zícenininu Házmburku zvýšila i událost v roce 1898: (K.K. enek)

„Však sotva po válkách v avátech nastalo trochu klidného života, ozvala se zase příroda s rušivou svou silou.

etné prameny vod, které zde kdysi vyvolaly život, staly se pojednou prameny zkázy. Mohutné ediové sutiny na úbočí Házmburka zachycovaly v deštivém roce mnoho vody, ta vnikala tmiti sutinami až k mastnému jílu, kterým je vrch obložen, ten se vodou rozbíjí a utvořil klouzačku na ploše nakloněné, po které celé nad ní ležící balasty edie a náplavu zaaly sjížděti.“

Byla to Klapská katastrofa roku 1898, při které uvedeno do pohybu 49.350 tverých metrů, přičemž bylo zničeno na Veliký pátek dne 8. dubna 32 stavení, stromy smeteny a příděl rozvolněn. Co platny byly štoly, šachty a jímky inženýry sestavené a vládou subvencované; co platné byly výpočty odborníků, týkající se "moment setrvačnosti" a "koeficient tření" při těchto tektonických zjevech. Vrstvy pohnuly se znovu a puženy elementární silou, jdoucí do milion centimetrů, smetly veškerá ochranná opatření. Živlové nenávidí dílo rukou lidských a vypovídají mu odvěkou boj! Rušivé síly se na dva roky odmlčely. Roku 1900 12. dubna zase na Veliký pátek zničeno bylo novým sesouváním vrstev, odpoutanou silou přírodní, 52 domů. Přesly katastrofy, po bouřných dobách zase klid. Však na dlouho-li? Vždyť v přírodě je věčný boj, a nevypoví-li ho živlové, vypoví ho lov klovku!

Úvodní strana Kaubkových Dějin města Libochovic

Vývoj do konce roku 1989

Zájem o zíceninou pokračuje i na počátku 20. století, i když v prvním období pouze romantický.

V roce 1930 se z cimbuří Bílé věže odtrhlo asi 20 pískovcových kvádrů, které spadly, roztrhly se a natrhlo se zdivo strmou puklinou.

V roce 1935 se rozpadla část zdiva hradu poblíž hranolové věže a věž byla poškozena bleskem. Sanační práce pokračovaly i v dalších letech. V roce 1938 bylo rozhodnuto o zproštění hranolové věže a o jejím vystrojení jako rozhledny. Vstupní otvor při patře věže byl vylámán a osazen do nově vyžděného zdiva až v roce 1938. Práce však byly realizovány až v létě r. 1939 stavitelem Fr. Fořtem z Budyně. Dřevěné schodiště v hranolové věži sloužilo až do konce 40. let. O jeho opravě se jednalo v letech 1947 a 1948, ale Okresní úřad v Roudnici neměl dostatek finančních prostředků.

V té době vznikl u paty věže strážní domek.

Zájem o zíceninou projevil i okupační německý vojsko během II. světové války. Na Bílé věži byla zřízena protiletadlová pozorovatelná.

V poválečném období byla v r. 1949 instalována na věž kostela veliká hvězda osázená žárovkami. V noci svítila do okolí. Občas se pokračovalo ve výsadbě stromků na svahu hradního kopce (borovice, modřiny, duby, jasan, javory) zvláště nad starou věžovkou.

Po válce byla na vrchu Klapý zřízena přírodní rezervace se stepní květenou, ale postupným zalesněním severní části kopce a pravidelným spásáním travnatého porostu na jižní části byla tato v padesátých letech zrušena.

K pokračující zkáze zíceniny hradu pomáhal lom v jižní části kopce, těžba kamene na svahu pod hradem byla zakázána v roce 1954, ale provozována ilegálně až do roku 1956.

Postupem let zájem o zíceninou ochladl a možná by si jí lidé nemuseli všimnout ani dál, kdyby tu nezasáhlo samo nebe.

Lom pod Házmburkem v roce 1937

V roce 1975 poslalo na Házmburk blesk, který narušil jednu z věží, která stejně jako celý bytší hrad byla postavena z nevodivého materiálu. Na první pohled nic proti zákonům fyziky. Ukázalo se však, že pokud jde o přírodní zákony, je všechno v pořádku, zato bylo ve věži objeveno porušené bleskosvodem vedení, končící nikoli v zemi, nýbrž ve zdivu věže. To vysvětlilo i dříve kladně pocíchanou věž.

Brzy nato následovaly dva náhodné, avšak smrtelné úrazy, takže přístup na Házmburk byl uzavřen a začalo se uvažovat o opravě nebo úpravě zíceniny. Deset let se však nedělo nic. O záchraně zíceniny se pouze uvažovalo a to jen výhledově. Kdyby

V roce 1985 přišel na zámek v Libochovicích jako editel doktor Pešek, rodák z kraje. Ten si na stav Házmburku postěžoval v místním tisku, a tím překvapivě zahájil novou éru zájmu o Házmburk. Začalo to v Ústí nad Labem na státní chemické průmyslovce.

Osm studentů pod vedením kamarádů Mrazíka a Pekaře na lánech zareagovalo nabídkou brigádnické spolupráce. Nabídnuté studentské ruce byly právě potřebné pro výkopové práce, a přesto, že to byla dřina, přičiněním dlaní ohlázovaly topírky žkých krumpáčů, a ty naopak rozdíraly ruce do puchů a do krve, ústecká parta vydržela.

A nejen vydržela, vzrostla za prvních pět let o čtyřnásobek a pomocné práce na Házmburku si úplně přivlastnila. Nebyla to jen práce s krumpáčem a lopatou, ale celková pravidelná údržba, strážní služba, průvodcovská služba, pomoc při archeologických průzkumech, a poněvadž se ústečtí chemici hlásili i k aktivnímu ochráncům přírody, přidali si i botanický a zoologický průzkum.

Děti z Bílého zajíce pracují na úklidu zíceniny

Pohled na vysypané zdivo po úderu blesku v roce 1975

Také si na Házmburku opravili strážní domek, na němž jejich přítomnost ohlašovala vlajka.

V roce 1987 se k nim přidala parta nadšenců z českého svazu ochránců přírody z Libochovic, trampská osada Bílý zajíc. Spolu s hradní družinou, jak si ústečtí říkali, jich bylo na hrad 70. Velmi dobrá spolupráce byla též s tehdejším kastelánem hradu panem Tymoem, který všem pomáhal a byl jakýmsi "otcem" všech.

Spolu s archeology tyto party prováděly první ištění studní, první výkopové práce v městě a rozšířily a zpevnily přístupovou cestu na hrad tak, aby později mohl být na vrchol kopce dovážen materiál na opravu zíceniny.

Děti z Bílého zajíce pravidelně čistily zalesněné stráně od spadlých větví a odpadků od nezodpovědných návštěvníků hradu.

Nikdo již nespočítá ty tisíce hodin, které obě party doslova odmakaly na záchranu hradu. Na to se dnes již zapomnělo Stejně jako kdysi pro Máchu, nebyl Házmburk pouhým zbytkem kopec, nýbrž "jejich svatý Házmburek!"

Vývoj do konce roku 2000

V roce 1989 spolu se změnami v naší společnosti nastávají i změny ve vedení SPOOLu a i změny ve způsobu vedení prací na hradě.

Nastává éra komerčního využívání hradu. Za zmínku ještě stojí snaha nově vzniklého sdružení "Purkyňovy nadace" o získání hradu pod svou správu, společně s vypracováním studií o jeho opravách a využitelnosti. Ovšem tato snaha, byť vedená dobrým úmyslem neměla úspěch a tak hrad nadále zůstává pod SPOOLEM.

Obě starší party "opouštějí" Házmburk a jsou nahrazeny jinou partou sestávající se z dobrovolníků z Prahy a Kladna. Postupem let však i tato parta opouští hrad.

Nový editel SPOOLu pan Klimeš nakonec zadává opravu hradu stavební firmě, která nechává opravovat hrad svými ukrajinskými dělníky. Hrad Házmburk je zpřístupněn a návštěvníci se mohou pokochat s výhledem z Bílé věže do překrásného Dolního Poohří.

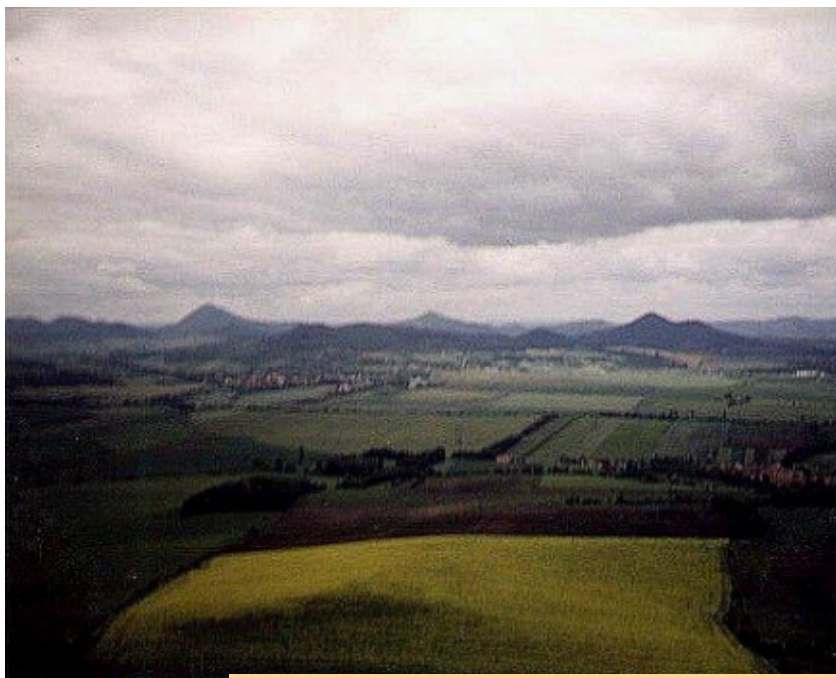
31.12. roku 1998 je slavnostně znovuotevřen hrad Házmburk.

Při opravách jsou zpevněny některé části zdiva proti dalšímu rozpadu. Dozděna hradba u černé věže, vyčištěny studny (jejich stav odpovídá stavu v roce 1988) a zakryty ozdobnými mřížemi.

Byla rozšířena cesta spojující dolní část hradu s černou věží a horní část s palácem a Bílou věží, (strojem zvaným lidově "bobek"!?)

Byla opravena parkánová hradba a část obalové hradby paláce. Na budovách byly provedeny DOSTAVBY částí, které nejsou zjevně ani na starých fotografiích a kresbách. V Bílé věži bylo zřízeno schodiště, (oproti bývalému plánu opravy zde chybí patra, kde mohl být expozice o historii hradu), a celá věž byla zpevněna a vyspravena. Na vrcholu se skrze prosklenou kuku dostaneme k cimbuří, které slouží jako rozhledna. Při poklepném po ní lze odtud sledovat i věž Prahy. Z bývalého strážního domku u paty černé věže je vybudována hradní restaurace, prodávají se zde vstupenky a suvenýry.

Prohlídka z účteniny je bez průvodce.

Nahore - pohled z vrcholku Bílé věže na české stádo

Vpravo - dosti necitlivá dostavba novějšího paláce

H á z m b u r s k é k a t a s t r o f y

V dubnu roku 2008 tomu bylo 110. let co poprvé sjely promo ené strán házmburské na ves Klapý, která stojí u úpatí kopce. Co se vlastn tehdy p íhodilo? Muselo se to stát? A jak vlastn tehdy Klapý vypadalo?

Co p edcházelo katastrofám

.....slovo úvodem

Ješt než-li za neme, ekn me si zhruba vlastními slovy co se vlastn tehdy odehrálo u dominanty našeho kraje - Házmburku.

Klapý se dostalo do pov domí široké ve ejnosti v celém Rakousko-Uherském mocná ství a v odborných kruzích na celém sv t katastrofickými událostmi koncem 19. století i pozd ji. První p íznaky pohybu p dy na svahu hradního kopce byly zaznamenány v r. 1881, kdy se odtrhla ást edí ové skály, spadla do rozbedlé suti a svah se posunul. Už tehdy dotázaní odborníci radili z ídit na svahu vydlážd né trativody, avšak herbersteinská správa kladla p ekážky, takže ke z ízení trativod nedošlo. 8. dubna 1898 došlo k veliké katastrof , která byla p edvídána, ale obyvatelé ohrožené horní ásti obce odmítli opustit v as svoje domovy a hospodá ství. Probudilo je v noci praskání zdí a opadávání omítky. Následoval nepopsatelný zmatek. Asi 10 m vysoká st na kamen z hlíny se valila a p eskupovala, vlnila a ni ila vše, dosáhla až do výše oken patra školní budovy, na ež se škola rozvalila. Do pohybu se dostalo asi 50 000 m³ zemin. Po áte ní rychlost pohybu byla asi 10 cm/minutu, pozd ji se n kolikrát znásobila. Došlo k posunu o 52 m. Zni eno bylo 32 dom v horní ásti obce na severní stran .

Zv st o katastrof se prost ednictvím tisku rozlétla a p íjžd ly celé výpravy zv davc z celé monarchie. Železnice byla p etížena. Dorazil c.k. místodržící Karel hrab Coudenhove, posléze i len panovnické rodiny - Jeho císa sko-královská Výsost - arcivévoda Rainer. Brzy se za alo s výstavbou náhradních dom , které již na podzim t.r. byly hotovy a zapo alo se i s výstavbou nové školní budovy, která byla rychle dokon ena (stavitel Fr. Krupka z Libochovic).

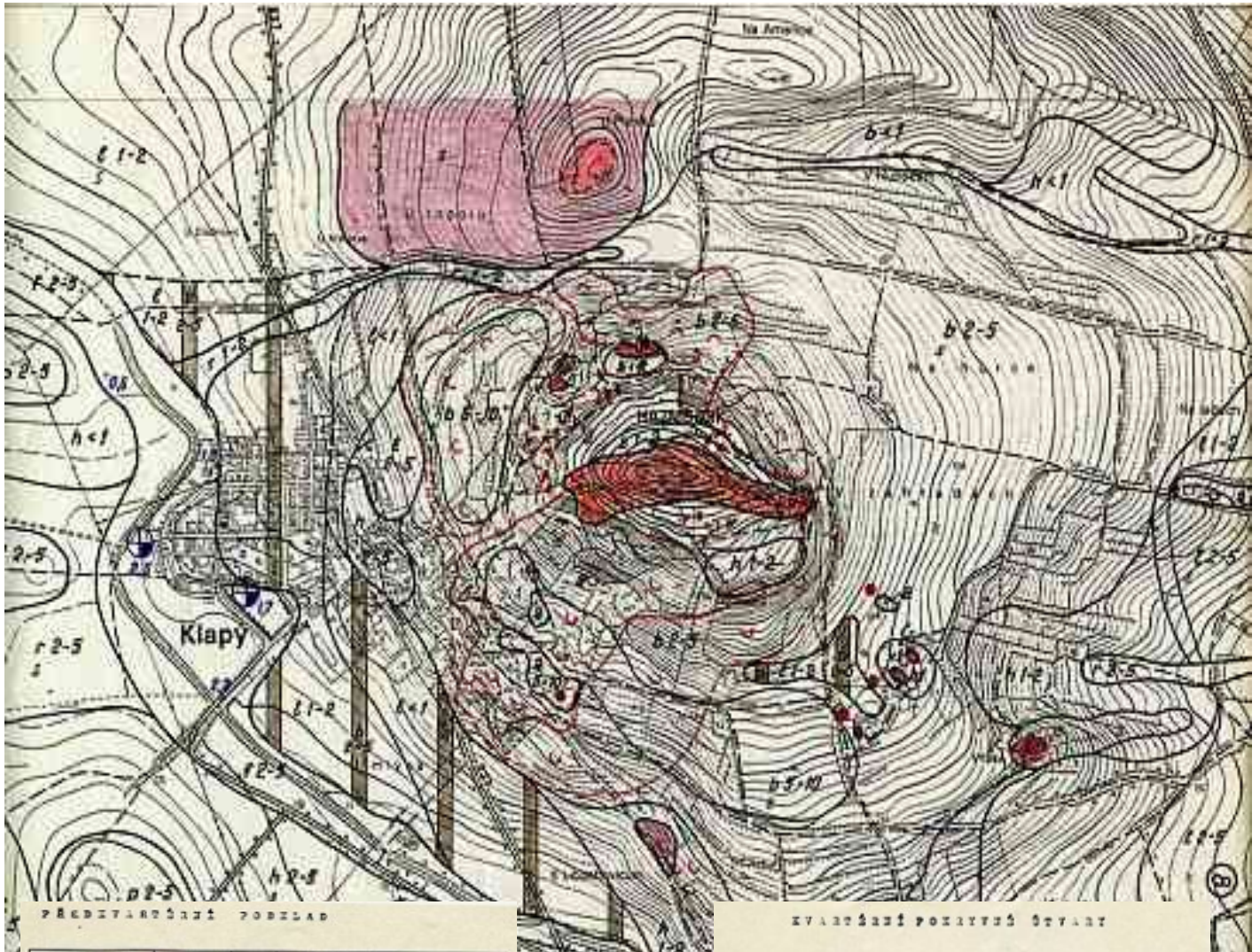
Jenomže op t na ja e r. 1900 nastaly nové sesuvné pohyby. Za aly asi 300 m nad obcí a byly doprovázeny hrozivým dun ním (balvan p eskupujících se v rozbedlé svahové suti). Nastalo rychlé vyklízení dom v ohrožené sev. ásti obce. Zni eno bylo dalších 52 obytných budov a ada jiných stavení. Op t nastala senza ní situace, dorazil c.k. místodržitel a rychle byl vypracován projekt nové náhradní výstavby v dolní ásti obce. S výstavbou této ásti se za alo v r. 1901 a dodnes je na ní patrné, že probíhala podle pevného urbaniza ního zám ru.

V ervnu r. 1939 po pr trži mra en a silných deštích došlo op t k sesouvání svahu v ší ce asi 250 metr . Rychlost pohybu byla asi 25 cm / 15 minut. Došlo k poruchám na silnici, ale ob tavou aktivitou ob an se poda ilo zabránit dalším škodám (mimo jiné také proto, že dešt ustaly).

V opisech dobových novinových lánk se znovu vra me do on ch katastrofických let ...

Historie města Libochovice a okolí HÁZMBURK

PŘEDKVARTÉRNÍ PODKLAD

KVARTÉRNÍ POKRYVÁ ŠTVŮRY

Geologické stáří	Genetický komplex	Strat. index	Hloubka do vrchu v m 0-0,5 > 0,5	Název horniny
vrstev	neogen-paleogen	vulkanický	β	basalty
			ϵ	subvulkanické brakie, tufy
vrstev	bazen, sediak, turon	marinální	s	silicové, jílovce, vápence

Mezostří kvartéru rozlišeny v intervalech <1, 1-2, 2-5, >5 m
Mezostří do 0,5 m odkryta (výšes předkvartérního podkladu)

- smísenný dvoř meř sebou lařinných litologických souboř (vrstev) zvrstev : a) vrchní souboř b) spodní souboř
- hranice kvartérních pokrýváň štvŮř : a) vrchní souboř b) spodní souboř
- hranice různých mezností kvartérního pokrývá : a) vrchní souboř b) spodní souboř
- hranice horní předkvartérního podkladu
- ořařtřný lom, klidřtř, jřakova
- meřvy aktivní a dořamě uklidřnř
- meřvy řosilné a stabilizovaně
- akumulace bloků a balvanů, kameň meř
- sklřdky ořpadu
- zřiřtřněň ůřvodň podzemní vody (a pod terinam)
- agresivita podzemní vody na beton, řřekředení řřipustřřňňch ředřet (řm. <0,3, >0,3, >0,5 > 0,5 mg/l, >0,5 > 10 mg/l) je smřřenně řapřněňň vředě

Geologické stáří	Genetický komplex	Strat. index	Litologické charakteristika
holocén	organický	o	hřilokaly
	fluviální	f	hřily
		δ	řtřřky, jřiky
pleistocén	deluvio-fluviální	r	hřily
	deluviální	h	hřily
pleistocén		b	řtřř
	solický	ϵ	řřřř
	proluviální	p	řtřřky, hřily

Pos.: Horniny předkvartérního podkladu jsou v např zředřenný hřilřřň indexy a křsturemi, ve výřesu barvov. Kvartérní pokrývá je rozlišřň ředřň (indexy, řřřř mezností), ve 2.vrstvě ř barvov. Orientace map k severu podle nářřř.

.....po átek katastrofy

(z dobového tisku)

Již roku 1881. bylo celé okolí vzrušeno zprávou, že „Hanžburk se bo í“. Co se stalo p ed 17 roky?.....Aby tená p edstavil si celou situaci, podáme následující vysv tlení

Hanžburek (Hasenburk) jest edi ová hora, p ík e vystupující nad vápenitý (jílovitý) povrch okolní, který v dob vulkanické prorvala. Nejkrásn jší krystaly edi e v echách jsou na Hanžburku. Vysoké sloupy kamene tohoto pnou se na stran ku obci Klapé i na vrcholu hory. V dob vulkanické zdvižena byla p da jílovitá a edi stékal, rozkládal se na tomto povrchu, který až do výše 300 metr byl zdvižen. Pak na 100 metr jest edi ová skála, vlastní hora.

Tisíciletí pracovala, než poda ilo se v k m - odtrhnouti kus ohromný této skály, která roku 1881, s ítila se na úbo í jílovité do hloubky se zabo íc, na kousky p ítom se rozdrobíc.

Tehdy celý kraj navštívil obec, aby podíval se na kus z íceného Hanžburku. Veškerá voda, která stékala s vrchu hory, stékala do tohoto kamenitého jezera a držela se tam celé léto, promá ejíc jílovité podloží.

3.srpná roku 1882 v ranních hodinách se p da utrhlá a za silného rachotu a burácení kamene se posunula sm rem k obci asi o 15 metr . Do pohybu se tehdy uvedlo p es 7200 tvere ných metr zem . Pohyb ustal až o tvrté hodin ranní. Tento posun, který m l být varováním, prob hl beze škod.

Obec již v roce 1885 podala první žádost o z ízení trativod k odvodu hromadící se vody. Nedostala však povolení od velkostatku hrab te z Herberstein . Proto také Herberstein nese hlavní vinu! Zde je základ katastrofy! Také ale jist pracovala p íroda. Bylo zapot ebí hodn mokra, aby miliony této váhy daly se do pohybu. Letošní zima tomu dopomohla. P ed m sícem bylo lze pozorovati první pohyb na celé ší ce p es 130 metr . (12.b ezna roku 1898, kdy se vytvo ili dv hlavní podélné trhliny.)

V c oznámena byla ku hejtmanství, vydána byla též ú . komise a p.c.k.kr. inženýr J. Kodon v protokole nazna il jako jedinou záchranu odvod ovací hluboké trativody, které by vysušovali nebezpe nou plochu.....

Již tehdy bylo lze pozorovati tlak ohromný na 200 metr vzdálených vrstev edi ových.

Ku c.k. hejtmanství zaslán byl protokol se žádostí, aby hned p edložen byl na vyšších místech ku rychlému vy ízení.

Však po celé 3 týdny zcela ni eho se nestalo. Pan správce hejtmanství J. Loula jednoduše zav el žádost tuto - na níž osud obce závisel - do šuplíku: obec dle ur ení p. ing. Kodona nem la bez na ízení a taky nemohla (na cizím, panském pozemku, kde jim to povoleno nebylo) ni eho d lati.

V roz ílení ekali ob ané na rozkaz od hejtmanství. ekali marn , marn ! Zatím přšelo stále a jevíli se nové známky blížící se katastrofy.

Skalní útvar
na Házmburku.
51.

Skalní útvar na
Házmburku - foto z
roku 1923

Rok 1898

8.- 9. dubna roku 1898 katastrofa se blíží

Již v neděli dne 5.4. pozoroval pan starosta obce Jan Hájek, který skutečně občas pracoval pro blaho obce, že hrozí nebezpečí.

Chtěl proto, aby vystřihovala se jmenovitě pí. Prágllová, jejíž domek byl nejvíce ohrožen. Táž však nechtěla.

Ve středu bylo již znáti trhliny nové, které se zvětšovaly a obyvatelé ohrožené části se strachem si ukazovali zvětšené trhliny. Na půd nebylo však dosud znáti ničeho. Pršelo dále. Ve čtvrtek znovu občas starosta obce prohlížel celou ohroženou část a nutil ku vystřihování. Oznamoval nebezpečí se blížící.... Nikdo však nečekal, že v několika hodinách přikvátí v takovém rozsahu.

Zbořeniště rodinného domku v roce 1898

..... katastrofa

Již večer, který byl tmavý a smutný, slyšeli občané temný hukot v daleké výšce. To již posunovala se vrstva po jílu, zanechávajíc po sobě propadliště do hloubi 1-3 m, šířící se asi 120-150 metrů.

Tlačila zvolna před sebou zem, která se sunula, povolna a jako hrozná lavina, která se valí pod zemí, šinula se zvolna, ale neúprosně k obci, asi 200 m vzdálené.

Byly 3 hodiny ráno, kdy pozorovali obyvatelé domky, které ležely nejvýše (č. 122., 156., 121., 115., 125. a 126.) bezprostředně blížící se katastrofu.

Začala se sypati malta se stropů a stěny bořiti.

Nastal zmatek k nepopsání. V malé chvíli byla celá ves na nohou. Tma jako v pytli. Lucerny míhají se tmou hustou.

Mnozí mužové jdou vzhůru a dívají se, co se děje. Tu cítí, že přicházejí jim se zvedá, neb uniká pod nohama. Utíkají pryč. Slyšeti pláň a náěk i volání. Za matného svitu zapadajícího měsíce vynášejí obyvatelé nábytek, vyvádějí domácí zvířata a shromažďují vše na místech chráněných.

Zatím se rozednívá - - - !

A tu spousta vidí obanstvo. Některé metry za obcí tlačí se dolů ohromná lavina na 10 m silná, která neúprosně postupuje. Nejprve jde spodem, zvedá, láme a boří.... V první řadě domky sotva uklidili si obyvatelé nejnějnější. Mnozí vynesli sotva poslední odvětví..... !

Však živel postupoval a bořil bydlíště č. 146., 149., 150., 151., 108., 86., 66., 106., 91., 30., 104., 113., 123., 97., 101., 65., 64., 63., 62., 74., 61., 85., 1., 3., 67., 107.!

Pohybem předešlými domky o 20 m níže a skupeny v hromadu, že sotva lze je rozeznati. Některé úplně zmizely. (97., 101.)

O trudných událostech pátka vypravuje jiný očitý svědek: „V horší části vesnice jeví se zprvu malé trhliny v zemi, ty se šíří a jakoby nějaký ohromný krtek pod nimi ryl do výše vystupují. Zvláště hrůzný pohled poskytovaly budovy stojící nad pohybující se hmotou. Pojednou po něsím spadl omítka a objeví se úzká, však zlověstná trhlinka. Pouhým okem pozoruješ, jak se šíří. Pojednou upadne roh stavení pod krovem, te sklání se štít, aby v několika vtečinách spadl a to smrem nárazu. Te pohybuje se celá stěcha a praskot trámů je zřejmým předzvěstí ohlušujícího pádu. Pak teprve obnažené zdi před minutou útulku rodiny přicházejí dovnitř a vystupují a tíhají se v rozvaliny tak, že v pravdě možno říci, než stal kámen na kameni. Takovým způsobem zničeny asi do 4té hod. odpolední celé 2 ulice v počtu asi 25 domů, ovšem i s hospodářskými staveními a ruznými přístavky. Zatím násyp rostl a vyzvednův do výše asi 5 metrů trosky útulků lidských, jakož i za celou zimu pracně natlučený edivový štěrkek, který chvílemi rachotem svým oznamuje další postup katastrofy. Přicházejí v naše, uši zaléhá, šustivé sypání se tašek se stěch. Nešťastní obyvatelé a majitelé rozvalin s tupou resignací dívají se, kterak před jejich zraky mizí dítčíví otců, výsledek úmorné práce

Zbořeno rodinného domu v Klapém

místo mnohých strádání a žal, ale také radostí rodinných - rodný domek. Již není ani památky, neku po něm, ale ani po místě, kde stával a ohromná stěna rumu a ornice hrne se dále. Hrozný ten krt vyrývá ornici a z té vyvalují se ohromné balvany edie. Již přiblížil se proud ku farní stodole a ohrožuje faru, jakož i školu se staveními vedle i níže položenými. Nastává rychlé stěhování. Pod hrozným tlakem prohýbá se boční stěna stodoly. Ze školy, na kteréž jsme před půl hodinou seděli, se zřítila. Voda ve studánce u fary se zkalila a v ostatních, kteréž se ve směru proudu nalézaly úplně ztratila. Teď na izuje c.k. krajský inženýr p. Kodon protržení farské zdi, aby vchod do fary nebyl zasypán. Mocný tlak byl platným pomocníkem v bourání: natržená zeď se uprostřed po chvíli zřítila. Stodola oddolává hroznému tlaku až do večera: pojednou zahmírána a zahalí diváky prachem. Z veliké stodoly - hromada kamení. Bez zastávky pohybuje se proud zemí poněkud se odchýlivš veškerou silou na školu a vedle stojící stavení. Do rána jsou z nich trosky aneb není ani znáti, kde stály.

.....Vidím jsem polosesutý domek patřící dlníkovi, který pro v tšívěd lek odešel do Teplice. Večer prý půjde na svátky. Budou to krásné svátky - žena totiž nemocna, 8 nezaopatřených dětí a jediný majetek a útulek v ssutinách. Však ssutiny ty, nedbaje hrozícího nebezpečí stěže v rný pes. Byly jeho hrobem. Ode z polosessutého domku na velikonoční svátky istolí eného, vynáší žena, ztrhaných tahtep chroští a miláka dítí - kočku. Blížící se noc vzdaluje nás místa hrzy. Než druhého dne spcháme opřítv tato místa. Nepoznáváme jich však. Škola rozbořena - kostel jeví trhliny - náves plná vozů s domácím nářadím, u nich sedí ustarané ženy. Slzy přestaly téci - ztratily se v hlouby jako studánky nešastné obce. Proud nepokračuje dále s tou rychlostí a vehemencí co v era, až pomalu zastavuje.....

.... výpomocná akce

Hned v sobotu byl zřízen komitét, který vzal si za úkol pomoci všestranně šastným poškozeným.

V tomto výpomocném výboru zasedá, jako estný předseda okr. starosta p. J. Pouva, předseda p. J. Hájek, starosta obce Klapé, pokladník p. J. Volák, jednatel p. Zd. Koutek, leny výboru jsou všichni lenové okresního výboru a ostatní lenové z obce.

Týž vydal hned v sobotu vyhlášku, v níž vyzval ku sbírkám ve prospěch poškozených a vyzvání toto pak i do listů zaslal.

V pondělí jmenoval p. c.k. správce hejtmánství ku návrhu p. bar. Berlepsche jiný výbor ku sbírání darů. Výbor ten se ustavil, zvolil za předsedu hraběte z Herberstein a sbírky své odesílat bude komitét hlavnímu, okresnímu výboru, který všechny sbírky rozdělí....

Většina majetníků domků byla chudina, která pádem obyvatelstva svého přišla o výsledek práce i celého života, nebo mnozí do úmoru pracovali po dlouhá léta, než se jim podařilo, aby si zakoupili pozemek a vystavili baráček, ještě zadlužený! A jediný den zničil práci jejich života. Dnes stojí zničená a zdrčená, s plnou resignací nad ztrátou majetku, které sotva lze rozeznat mezi hromadou trosků na jednu kupu sražených. Požítáme-li ztrátu na domech, které vystavěny byly, které jsou v nebezpečí a které sotva kdy budou moci se obydlet, jest škoda jistě 250 - 300.000 zl. Na obec zajisté suma to ohromná a bude nutno podpory všestranné, aby zachráněna byla.

.....hned v pátek a sobotu tisíce lidí hrnulo se k obci, kteří se zájmem pozorovali dokonávající se dílo, které obec zničilo. V nedělní návštěva byla skutečně obrovská. Podobně v pondělí velikonoční. Ze všech míst na 6 km cesty v okruhu zajisté všechny povozy, kočáry byly ve dne v noci v Klapém. Lokálka Libochovická zajisté nikdy nepřevezla tolik tisíc lidí, jako v těchto dnech. Na 500 kočárů, na tisíc byklistů a zajisté přes 20000 lidí prošlo každého dne obcí..... A návštěvníci, mezi nimi bylo, nejen sta, ale tisíce lidí, kteří z úst, se zájmem pochopitelným pozorovali hotovou katastrofu.

.... Spoluobčané!

V době těžké, kritické pro jednu z našich obcí obracíme se k Vám!

Obec Klapé pod Házmburkem byla postižena hrozným neštěstím: přes 30 usedlostí bylo úplně zničeno sesouvající se podzemní lavinou a ještě 20 usedlostí - s kostelem a farou jsou v nebezpečí a ku obydlení nezpůsobilé. Škola již zničena úplně. - Třetina obyvatelstva obce jest bez vlastního příjmu a krbu, živa jsou z laskavosti a milosti svých sousedů....!

Zbořeniště Klapého při první katastrofě.

Pomocí těchto našich spolubčanů, jest zajisté svatou povinností těch, kteří přispěti mohou. Různá a obětavá byla pomoc okolí, ale každý vzdálený může přispěti dárkem peněz žitým ku zmírnění neštěstí našich sousedů, spolubčanů.

Víme dobře, že musíme spoléhat na vlastní síly své, že pomoc jiná, jako vždy pro Čechy bude nepatrná. Voláme proto ku všem spolubčanům, jmenovitě těm, kteří v kraji Řipu, Hasenburku a Košťálu sídlí, neb žijí, aby přispěli dárkem svým, třeba malým ve prospěch poškozených. Dárky přijímá a s díky kvitovati bude obecní úřad v Klapém u Libochovic a okresní výbor v Libochovicích.

„Za hlavní okresní výpomocný výbor“

J. Pouva, okr. starosta, čestný předseda.

J. Kalouš, J. Borecký, V. Landa, Dr. Mann, členové okresního výboru.

Jan Hájek, starosta obce Klapé, předseda.

V. Volák, pokladník.

Zd. Koutek, jednatel.

Výpis z kroniky klapských hasičů k roku 1898

..... Popatiti na divadlo jež nemá pamětníka. Obec i sutiny byly jediným mraveništem lidu, o svátek velikonoční hostila naše nehostinná obec na 50.000 návštěvníků. Od ranního šera do poledního večera, z nichž každý šel dříve přispěvkem snažil se zmírnit bolest našim neštěstím. Silnice okresní, volná místa byla úplně zatarasena všemi možnými dopravními prostředky.

Všech prací záchranných zúčastnil se náš sbor dobrovolných hasičů, který svými úsilími obstaral po všechny dny stráž a pokladnický na milodary. Souhlasem s okresním hejtmánem dostavil se na místo katastrofy vrchní státní inženýr p. Alois Kodon z Litoměřic, by nařídil práce záchranné.....

..... O prázdninách stala se obec naše cílem nesčetných turistů z řad profesorstva, učitelstva a studentstva.. Koncem srpna navštívil naši země postiženou obec člen našeho nejjasnějšího panujícího rodu Jeho Císařská Výsost pan arcivévoda Rainer. Uvítán byl obecním starostou panem Janem Hájkem.....

..... Znalecké komise geologické zaneseno pro stavbu nové části obce, vykoupili pozemky Jana Hájka..... na severní straně obce a postavili do zimy několik domků. Práce započaly a na jaře ku konci měsíce března 1899. pokračováno se stavbou nových domků pod dozorem inženýra zemského výboru.....

..... z katastrofy pod Hazmburkem

Hrozná zvěst zakalila radost velikonočních svátků a upoutala rázem rozechvělou a úzkostlivou pozornost k romantickému zákoutí pod vncem Stedohorských pahrbků, k vesnici Klapé pod starodávným hradem Hazmburkem. Přehrozná zvěst hlásala do celého světa neuvěřitelnou, hroznou novinu, že pod vesnicí posunula

II. vydání.
Zvláštní otisk z „Klasů z Podřipska.“

Katastrofa pod Hazmburkem.

Cena 5 kr.

Čistý výnos věnován bude ve prospěch
poškozených v Klapém.

Spolubčané!

V době těžké, kritické pro jednu z našich obcí obrátíme se k Vám! Obec Klapé pod Hazmburkem byla postižena hrozným neštěstím: přes 30 usedlostí bylo úplně zničeno sesouvající se podzemní lavinou a ještě 30 usedlostí — s kostelem a farou jsou v nebezpečí a ku obývání nespůsobilé. Škola již zničena úplně. — Třetina obyvatelstva obce jest bez vlastního přístřeší a krby, živa jsou s láskavostí a milostí svých sousedů...!

Pomocí těmto nešťastným spolubčanům našim, jest zajisté svatou povinností těch, kteří přispěti mohou. Různá a obětavá byla pomoc okolí, ale každý vzdálený může přispěti dárkem peněz žitým ku zmírnění neštěstí našich sousedů, spolubčanů. Víme dobře, že musíme spoléhat

na vlastní síly své, že pomoc jiná, jako vždy pro Čechy, bude nepatrná. Voláme proto ku všem spolubčanům, jmenovitě těm, kteří v kraji Řipu, Hasenburku a Košťálu sídlí, neb žijí, aby přispěli dárkem svým, třeba malým ve prospěch poškozených.

Dárky přijímá a s díky kvitovati bude obecní úřad v Klapém u Libochovic a okresní výbor v Libochovicích.

„Za hlavní okresní výpomocný výbor“

J. Pouva,
okr. starosta, čestný předseda.

J. Kalouš, J. Borecký, V. Landa,
Dr. Mann,
členové okresního výboru.

Jan Hájek,
starosta obce Klapé,
předseda.

V. Volák,
pokladník.

Zd. Koutek,
jedenatel.

Mimořádný výtisk dobového tisku

Historie města Libochovice a okolí

HÁZMBURK

se p da, že otev ely se na n kolika místech zející propasti a že domky v Klapé kácely se s rachotem do podzemí. tená m našim jsou známy podrobnosti d sné a zároveň tak vzácné a nebývalé katastrofy té z ned lního našeho ísla. Katastrofa udála se na Veliký pátek dne 8. dubna a zavin na byla geologickým útvarem celého St edoho í, jenž povstal z erupcí. U Hazmburku jako u ostatních vrch malebného p lv nce horského prolomila se edi ová vrstva silnou vrstvou jílu následkem silných a trvalých deš jarních. Vrstva jílu, pod edi em se nalézající, hnula se ku p edu a následek toho byl, již na Velký pátek v asných hodinách ranních lavina posunující se ku p edu v ší ce n kolika metr strhla sebou n kolik dom . Hnutí toto bylo tak intensivní, že n kte í obyvatelé neš astné vesnice s hr zou a zd šením najednou pozorovali, že se jim p da láme a vlní pod nohama. Pod zemí n jaký okamžik na to bylo slyšeti dun ní a rachot a p ed o ima vyd šených lidí bortily se ze zem ohromné balvany a otvíraly se jámy a pukliny až na metr široké. Katastrofa brala se ku p edu s d snou rychlostí. Do p l 12. Hodiny dopolední sesulo se již 16 stavení a do této chvíle zni eno bylo celkem 32 usedlostí. Obyvatelé zachránili jen n co nábytku. Na veliké št stí nep išel p i této pohrom té nikdo o život. Po p l páté zachvátila lavina školu a farní budovu. Jak známo z našich zpráv, je i budova kostelní ohrožena, nebo nalezá se práv v obvodu hrnoucí se laviny a jen n kolik krok od fary. Z chrámu Pán na rychlo odstran ny nejcenn jší p edm ty. V sobotu posunula se vrstva hlíny o 60 metr a lavina drtila a pohlcovala vše, co se jí dostalo do cesty.

Podrobné zprávy z místa hrozné této rány živelní byly již v tomto list uve ejn ny. Dnes za a ujeme do listu celou adu fotografií, zhotovených od našeho zvláštního fotografa, jenž vyslán byl redakcí ihned na místo katastrofy. Obrazy ty mluví jasnou e í

Celkov se uvolnila celá masa horniny v podob lichob žníku o vým e asi 50 strych , pozd ji up esn ná na 49 350 metr tvere ných. Hornina se pohybovala rychlostí viditelnou pouhým okem až do druhé hodiny odpolední, pak již na rychlosti ubývalo, i když pozvolný pohyb trval ješt po celou Bílou sobotu a zastavil se až na "hod Boží" velikono ní. Za 55 hodin se p da posunula o 54 metr , což je tedy

Pohlednice na pomoc postiženým v Klapém

což je tedy pr m rná rychlost 1 metr za hodinu.

Po n kolika denních deštích nastal posun znovu 4. kv tna a v menších intervalech trval až do 10. kv tna 1898. Probíhal však v místech, kde již nikoho neohrozil.

Mapka p eložení tok Oh e a Vltavy v mindelu I.

Letos v noci, na den Velkého pátku, počalo se na srážné stráni nad Klapém nedaleko Libochovic nenadále pohybovatí páda i se všemi spoustami tu nahromaděných žedřivých balvanů. Všechno to země jako obrovská lavina v rozleze téměř 10 hektarů hrozivě posunovala se ke vsi. Přes půldruha sta lidí ztratilo nejen přístřeší, ale i všechny svůj majetek. Jen životy podařilo se jim zachrániti. A jsou to výhradně lidé chudí, dělníci, jejich ovoce dlouholeté práce a přičinění bylo v několika hodinách zničeno. A není tu pomoci! Srdce lidomilná, soucitně ujmou se ubohých. Každý mílodar, který jest k účelu tomu věnován, jest dokladem lásky k třpicím bližním.

Rok 1900

Takhle vypadala zbo enišť v druhé katastrof v roce 1900

O dva roky pozd ji --- 11. - 12. dubna roku 1900

Shodou okolností op t na Velký pátek ,(za alo se tehdy v ít, že se na Velký pátek Házmburk otevírá), p íšel druhý ni ív ý sesuv. Zni íl 52 stavení a 15 dalších poškodil. Obdiv si zaslouží, že nabyl zma en jediný lidský život. Hned den po katastrof byl z ízen výbor pro pomoc nejpot ebn ějším. Chudé rodiny byly poprvé odškodn ny v ned íl o Hod Boží finan ní ástkou 5 zlatých.

V ýpis z klapské hasi ské kroniky k roku 1900

.....Dosud nevyhojené rány zp sobené katastrofou z roku 1898. byly znovu rozjit eny opakujícím se divadlem hr zným v rozsahu daleko v tším. Op tn v onu posvátnou dobu pašíjového týdne, kdy otvírají se poklady, otev ela se op tn strá na úbo í Házmburku, ne však, by obec obš astnila skrytým pokladem drahocenným, by však pohltila a zni íla co se dosud dravému živlu zni íti nedalo, by dokonáno bylo ono hr zné dílo jež v Velký pátek r. 1898. Zapo ato. Dne 11. a 12. dubna 1900. op tn sjetím strán Házmburské pobo ilo veliké množství obydených a hospodá ských stavení, celkem 49. ísel popisných.....

I p í katastrof této velice ínné zú astnil se sbor všech prací záchranných, pomáhal p í st hování, udržoval po ádek za bratrského p ísp ní sboru t ebenického, sboru slatinského, sboru libochovického a sboru koštického.

Není zajisté pot ebné vylí ovati výjevy jakých jsme byli sv dky, byly opakováním ješt dosud z pam ti nevymizelých.

Mezi p e etnými návšt vníky všech t íd, stavu a povolání, dlužno zmíniti se, že op tn dne 12. dubna naši t žce postiženou obec navštívil c.k. místodržitel království eského Jeho Excelence Karel hrab

z Coudenhove a op t n t šil a sliboval svou vzácnou podporu.....

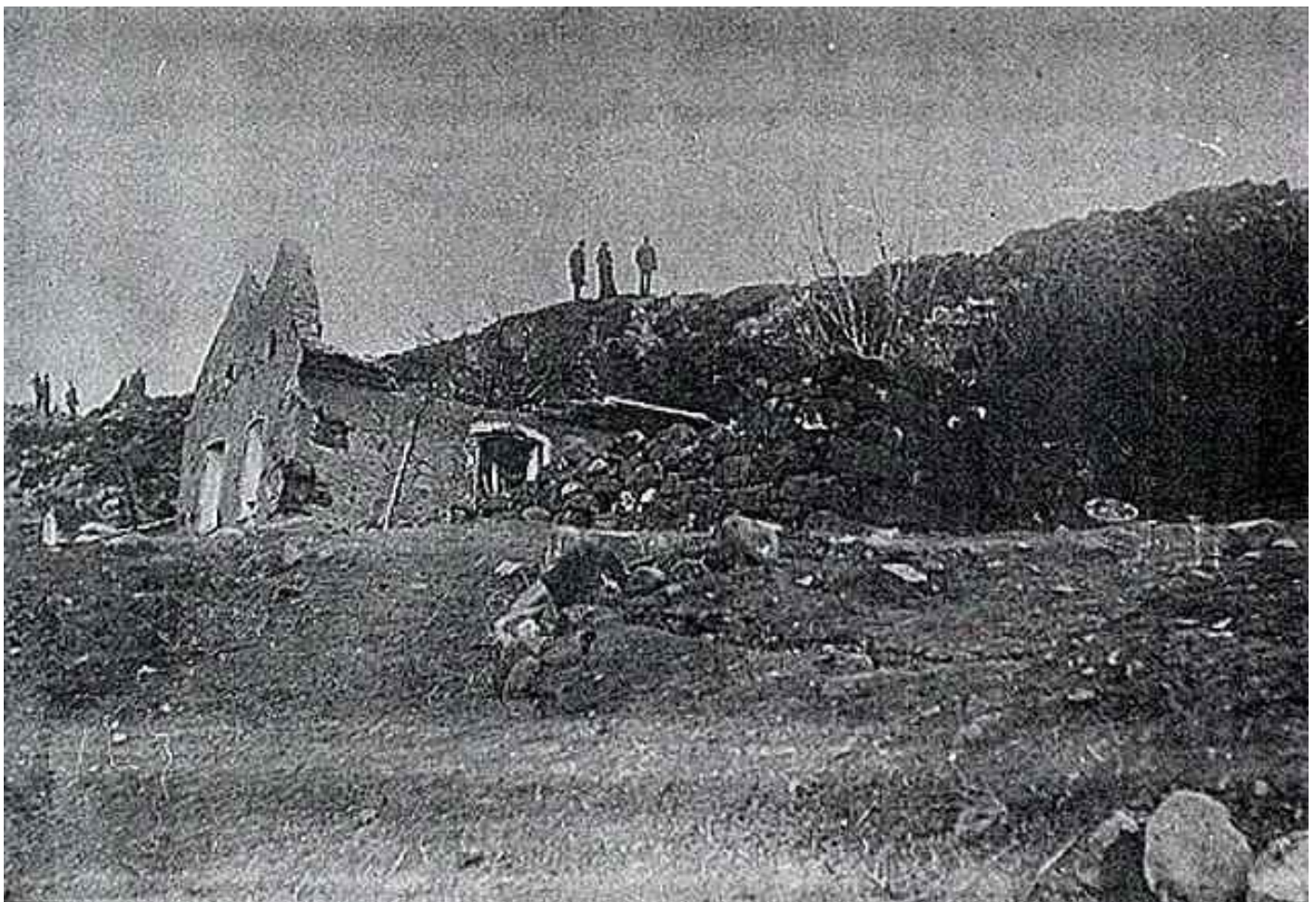
..... ZUC . J. Michálek okresní tajemník v Roudnici a náš zemský hasičský dozorce uve ejnil ve „V stníku Hasi “, svolání k uspo ádání sbírek ve prosp ch brat í poškozených. Proba neminula se cíle! Zemská úst . has. jednota zaslala 100 kor., župa pod ipská 20 kor., župa „Praha“ 10 kor., jež rozd leny mezi bratry poškozené.....

... jména postižených

K. Bažant, K. Kroupa, P. Bažant, J. Kocánek, V. Rohan, (majitel Josef hrab z Herberstein), Vaní ek, J. Helcl, J. Kocánek, J. Keller, V. Daneš, M. Viktomýn, V. Frohlich, F. Lébl, V. Prágl, J. Pail, V. Pail, J. Kubí ek, J. Koš ál, V. Kavka, F. Šarhan, V. Vinš, A. Vinš . 187, J. Kubí ek . 17, K. Laube . 175, F. Baudis, F. Vykro il, J. Fidler, V. Viktomýn, F. Zeman, M. Oplt, V. Haví , F. Neubert, V. Sobotka, J. Dvo ák, K. íha, F. erný, J. Saic, F. Š ma, M. Jirásková, J. Vinš, Š. Schonman, A. Kubí ek . 22, K. Laube . 21, K. Laube . 16, J. Kubí ek . 16, Žatecký, V. Jirásek, A. Vykro ilová ze Sedlce.

Mezi krut postiženými byli i br. Hasi i, a to : A. Vaní ek, J. Helcl, J. Kocánek, Jos. Kocánek, Š ma, J. Vykro il (otec F. Vykro il), K. Kroupa a velitel Karel Laube . 16.

Op t nastala senza ní situace, dorazil c.k. místodržitel a rychle byl vypracován projekt nové náhradní výstavby v dolní ásti obce. S výstavbou této ásti se za alo v r. 1901 a dodnes je na ní patrné, že probíhala podle pevného urbaniza ního zám ru.

Druhá katastrofa v roce 1900

Rok 1939

Do t etice všeho - 21.- 22. erven roku 1939

Pr trže mra en a lijavce, které v posledních dnech nad laly ve všech našich krajích obrovské škody, p ivedly katastrofální pohyb p dy v obci Klapý pod Hazemburkem v Pod ipském kraji. Západní úpatí svahu pod Hazmburkem se dalo v chod, p i kterém za minutu bylo možno pozorovati až centimetrový posun. Celkem se daly v pohyb vrstvy v délce 250 m a do hloubky 150 m, které p edstavují na 30 tisíc tvere ných metr p dy o milionu tun váhy. Posouvání ohrozilo p edevším faru, kostel a n kolik obytných stavení. Vyrostly na rovince t í metrové popraskané vlny, silnice byla roztržena. Bezodkladnou záchrannou prací se poda ilo valící se hmotu zadržeti a pon vadž dešt ustaly, další pohyb se zastavil

st eda 21. ervna

V dopoledních hodinách bleskem se po kraji rozší ila zpráva, že na západním cípu Hasenburka nad obcí Klapý je op t v pohybu zeminaO 8. Hodin ve erní byly již vrstvy posunuty o 3 metry s p vodní polohy. To již nebezpe n se klonily sloupy elektrického vedení, které vede p es úpatí. Bylo nutno vypnout energii, aby nedošlo k nešt stí, nebo místo pohybu bylo již obleženo zv davci.

V noci

Blížící se nocí hled li vst íc obyvatelé obce s obavami. Byly ustanoveny hlídky z ob anstva, hasi stva a etnické asistence, které v ele se starostou Kubí kem kontrolovaly každou chvíli pohyb, aby v as mohli býti varováni tí, jichž usedlosti jsou ohroženy. Je to hlavn fara, kostel, veliký hostinec a n kolik obytných stavení. V noci však pohyb vrstev se nezrychlil.

tvrtek 22. ervna

P es noc vyrostly na rovince až t í metrové vlny, popraskané a plné trhlin. Silnice, která vedla bo n k úpatí, byla roztržena a odchylka vykazovala 14 metr . Pod úpatím je št rkovna, kde celé hromady št rku jsou pokryty vrstvami sesouvající se p dy. V št rkovn nastal proto v dopoledních hodinách ruch, aby se zachránilo, co se dá.

Na dvacet povoz a stovky lidí v hore ném tempu odvázejí št rk z ohrožených míst. Vrstvy pracovaly po celé dopoledne, takže již nastávají podstatné obavy, že dojde k katastrof , nebo jíl pod vrstvami je rozmoklý, jak se ukázalo na za átku vrstev, kde se odkryly dva metry jílu lesklé skluzavky, po které tuny edi e a hlíny se ítí nezadržiteln na obec.

.... pohyb na svahu k obci kone n ustal

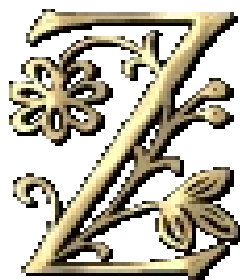
Z Libochovic nad Oh í 24. ervna 1939 Dík tomu, že v era již nep ibly vodních srážek, zdá se, že nebezpe í, jež hrozilo obci Klapý pod Hasenburkem, jest alespo do asn zažehnáno. Dopoledne sice ješt mraky hrozily vydatným dešt m, ale k oslav obyvatel obce se pozd ji rozptýlily a vysvitlo slunce. Pohyb p dy se již zastavil. Kolíky, zaražené do zem a úzkostliv sledované, nevykázaly výchylek . P esto však nelze íci, že by byla vylou ena možnost katastrofy. Stále ješt sta í n kolik dní mírného dešt , nebo jediná pr trž, aby se masy daly bez slitování do dalšího pohybu.

Povísta a pohádky z okolí Házmburku

Kterak vznikl hrad Klep

Zatímco Oráč vštípl svým následníkům péči o pole, kraj kolem horní Oharky slyšel bohatstvím dobytka a množstvím šavnatých luk, která sloužila za pastvíska. Asi proto přijal tamější lid jméno Lučané. Byl to lid hrdý, bojovný a vládcem se mohl stát, jak paměť rodu po pokolení připomínala, jenom nejudatnější a nejodvážnější z nich. V době, kdy se po Křesomyslovi na Vyšehrad podle synovského práva ujal vlády rozvášněný, ale bázlivý Neklan, vybralo si Lucko Vlastislava. Hoj, to byl naopak jezdec i válečník nad jiné! Ve svých šestnácti letech dovedl zkrotit nejbujnějšího hřebce a bez sedla jej hnát

lučinou, až hřívá i mladíkovy vlasy v jedno v třem splývaly...

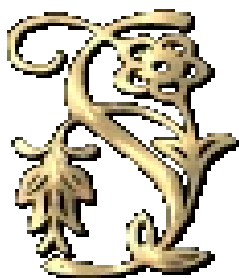
Nejinak si Vlastislav vedl s mečem nebo kopím a nejinak uměl rozhodovat: Rychle, bez bázně, ale také bez rozmyšlení a s prchlivostí mládí. Lučané si ho však v krátké době zamilovali, neboť on to byl, kdo je vedl k vítězným výbojům do jiných krajů, a s ním se veselili po vítězné bitce nad koňskými, nebo podávali-li se rozmnožit stáda. Neklan Vlastislavovy úmyšlny znepokojovaly. Sám mírný, rád by měl pokojného souseda. Ale mládenec, jako by znal nerozhodnost a bázlivost knížete, začal sbírat své divoké pastevce, vtiskl jim do ruky zbraně a pustil je do kraje směrem k Praze. Samoty, osady i tvrze se vzdávaly jedná za druhou jezdeckým tlupám, a když se Vlastislav přibližoval k Labi, dal vystavět mezi vrchy Medvězí a Pípek pevný hrad, který nazval svým jménem. Ani to mu však nestačilo. Jednoho dne zavolač Lévu, příbuzného, a řekl: "Je třeba, abych vlastníma očima mohl zjistit, co se v Praze děje a co na nás Neklan chystá... Běž, Lévo, a najdi vrch, odkud by bylo vidět až k Vyšehradu. Tam hned postavíme další hrad.. " Jak Vlastislav rozhodl, tak Léva učinil: Nalezl jižněji špičatý, do daleka viditelný vrch, osadil ho lidmi a začal na něm stavět hrad. Pražanům bylo Lévovo počinání trnem v oku. Snažili se Lučany z příhodného místa vypudit, ale marně. Až když byl hrad skoro dostavěn, přilehli s větším vojskem k jeho dřevěným palisádám a pustili se do obléhání. Na takový způsob boje nebyli Lučané zvyklí.

"Vždy nás tady pomordují jako myši v díře?" stěžovali si. "Raději bychom se bili venku, kde mají koně v tísí rozbohatit..." Ani Lévovi se vyhlídka na obléhání nezamlouvala, proto všem poručil, aby se připravili k boji a jen ženské se směly ukrýt v hradních srubech. Potom dal otevřít palisádu. Jako smršť se vyřítily Lučané na koních i pěší na překvapené Pražany a začali se probíjet jejich řadami. Ale na každého luckého bojovníka je přesila nepřátel a paže umdlévají. Zda by přece jen nebylo lepší bránit se za hradbou? Proto už někteří začínají couvat, zahazují štíty, hledají cestu k bezpečí... "Zpátky! Do boje!" ozval se však najednou ženský křik z palisád. To Lučanky jako lítice povzbuzují své válečníky. Ty nejvíce rozkacené však vyskočí na hradbu. neslušně ukazují pod sukna křikem: "Nebo se budete schovat sem, zbabělci!" Mužským se studem nahrnula krev do tváří. Rázem přestali myslet na ústup a tak se do Pražanů pustili, až je v krátkém čase rozprášili jako plevy. Lučané tedy svůj hrad uhájili a kronikář jen dodává, že mu dali jméno Klepý pro onu ženskou hubatost, klevetu a klep, které tak napomohly k vítězství.

Dnes ovšem je znám pod pozdějším názvem Házmburk.

Kterak Hazmburkové pojmenovali Modlu

ynové pana Vilém z Hasenburka, Zbyněk a Oldřich byli vášnivými lovci jako jejich předkové, kterým nebezpečný král Přemysl Otakar II. roku 1225 na sněmu zemským přikázal znak černé kančí hlavy.

Při pronásledování živého představitele jejich znaku, statného, divokého vepřevce, vzdálili se od malé své družiny a teprve, když se jim kanec v podrostu neproniknutelném, kam na koních za ním nemohli, ztratil, zpozorovali, že šero vzrostlo téměř v noc.

Marně na trubky lovití troubili, nadarmo volali; jen ozvěna a šum lesa byly jim odpovědí. Zatím se úplně setmilo, že na krok vidět nebylo. Hladově, žíznivě a unavení museli přenocovat v nebezpečném lese. Ráno, když rozběsk první na východ se objevil, uslyšel starší z bratřů bublati pramének. Po velkém namáhání prodrali se k jasné studánce, jejíž křišťálovou vodou se občerstvili. Ještě, když nad studánkou sklonili palčivou žízeň hasili, zazněly lesem jásavé zvuky lesních rohů družiny, která ztraceně hledala. Zvěstovali vyval starší bratr ze záadání na etážku upevněný svatý obrázek a zavěsil jej na mohutnou olšinu nad pramenem. Když později stal se arcibiskupem pražským, dal vystavět nad pramenem kapličku.

Kterak Vilém z Hazmburka potkal rodníci z pomezího hvozdu

Vilém z Hasenburka a Jakoubek z Vesovic, který tenkrát na Jestebí seděl, byli zapřísáhlí nepřátelé; onen říman, tento Husita. Na výpravě proti pánu z Vesovic vedlo se jednou Vilémovi zle. Téměř celá družina jeho byla zjímána a on sám se jen rychlou jízdou zachránil. Bloudil lesními houštinami, kde přeskyt žko měm klestiti si cestu musel. Po dlouhém bloudění uslyšel štěkot psa. Šel po hlase a přišel na lesní mýtinu, kde krčila se polorozpadlá lesní chatr, celá nakloněná a mechem zarostlá. Před ní stála shrbená babka, ohloupená; v hubeném vráskitěm obličej seděl jí ostrý, jako zobák zahnutý nos a pichlavé oči její zkoumavě mýly rytíře.

"Dobrý den, matičko! Kudy dostanu se do údolí?" tážal se pan Vilém. Babka na ta slova přiběhala se blíže a prohlížejíc rytíře i koně, pravila:

"Tak, tak, pane rytíři, na Hasenburk chceš? Znáš Těchův hrad, jako sta jiných až tam k Praze i za ní dol do kraje pána Rožmberka."

"Nežvatlej, stařeno, a ukaž mi raději, kudy vyjdu z toho prokletého hvozdu," odvětil mrzutě pan Vilém.

"Hihihihí," zaskochotala babka, "ukáži, ukáži, ale vezm te dříve za vědek mým pohostinstvím, abyste mi nevynesl spaní. Nemusíte se stydět; velcí páni byli již mými hostmi. Opat, rytíři, biskupové, pan z Jenštejna, arcibiskup a jiní. Poj te jen, poj te a odpočíte si u mne. Snad není panu rytíři má chalupa sprostou?"

"Bojím se, aby mi tvé hnízdo na hlavu nespadlo, pověz mi raději cestu, spáchám," odpověděl nevrle pan Vilém.

"Povím, pyšný rytíři, ale věz, že má chalupa všechny tvé syny přetrvá. Slzy, pláče a krev jsi rozsilil po zemi. Jestebí jsi chtěl přepadnouti, ale patami ti zaplatili. Hvězda tvého rodu zapadá a rod tvůj hyne jako vykotlaný dub a z tvého bohatství zůstane jen staré haraburdí. Poj, rychle poj, aby tě pán z Vesovic

nedostihl ; zle by se ti vedlo, nezná on žert , " krákorala babice.

Zaražen hledl rytí na ni; vzpomínal, až vzpomenul. Ano, před ním stála arod jnice z pomezního hvozdu. Kolikrát chtl pival e i babky zastavití, ale slova mu na jazyku uvázla. Mlky vzal kon za uzdu a následoval babu úzkou, p íkrou stezkou, až stanuli na volném návrší, odkud rozev ela se před ním vyhlídka do krásného údolí Modly a Oh e i na známé kužele hor. Tam v dále kynuly mu ob v že rodného Hasenburku. Babka sledovala jeho zrak a ekla s úsm škem.

"Jdí, pane rytí i, a pamatuj na mé prorocství. Zablýskne se ještě hv zda tvoje, ale bude to jen vzplanutí lou e před zhasnutím. Budeš mít jediného syna, ale ten zem e již bez potomk . Bude slavným, ale všechna sláva a bohatství bude mu b emenem, jehož rád se zhostí. Potomci tvoji p jdou s papeženci proti vlastnímu králi, ale zle se na nich vlastizrada vymstí. Bohatství i rodinné poklady mezi prsty se jim rozejdou a žebrati budou jako poslední chudák u cesty. Dcera, poslední tvého pyšného rodu, bude oplakávat smutný jeho konec a opušt né rozvaliny tvého hradu budou jediným sv dectvím potomk m o zaniklé sláv a smutném konci tvého rodu."

Dávno zmlkl sk ek arod jnice, dávno dozn l v zelené hloubi lesa její sk ípavý výsm ch a pan rytí stál ještě v dumách a hled l do dále na sv j hrad, který již do ve erní mlhy se halil.

Byla již noc, když do hradu dojel. Od té doby navždy zmizel úsm v s jeho tvá e a výchova synka Zby ka byla mu jedinou starostí. Když studené t lo jeho roku 1438 kladli do rodinné hrobky, rozho ela se hv zda rodu pán z Zajíc v jeho synu naposled, aby docela uhasla. V cizích službách vykrváceli potomci a poslední svého rodu, paní Kate ina, dcera pana Jaroslava z Hasenburku, zem ela roku 1698 jako žebra ka.

Bílá paní, duch její bloudí o p lnoci v rozvalinách hradu dodnes.

Krvavé kvítky (Hazmburská sa)

(podle lidového vypráv ní sepsal spisovatel T ebízský)

yl parný den srpnový a v srpnu podve er, když zapadne slunce a lov k se usadí vysoko mezi nebem a zemí, bývá prsoum nejvoln ji .A v takový podve er do stoupil jsem temene erného, zv tralého Hanžburku v eském Pooh í. - Teprve ve chvílce povšiml jsem si starce, jenž sed l na skalnatém výb žku pod tverhrannou v ží, jako by zdejší hrad byl jeho hradem a on v tom hrad samovládným králem. Vedle n ho ležely housle o dvou toliko strunách. Seznámili jsme se spolu brzy. Mám ten zvyk, že velmi rád hovo ím se starými lidmi. "Bývám tu noc jako noc, od jara do zimy! Hm!- Což nyní ! Ale byly, pane, asy, že by tu byl nikdo nep enocoval, d lej co d lej, i kdyby mu byli slibovali Libochovský zámek !" " A pro ?" otázal jsem se hovorného kmeta. A sta ec za al vypravovati.

"O tomhle zámku íkají, že jej rozbil Žižka. Ale není to pravda. Hanžburk zašel sám. Kdy, to nevím. Ale rozpadl se, jako se rozplynula sláva jeho pán . P ivedli prý to až na h l. Povídá se, že si páni Zajícové p ípíjeli s Koš álovskými po drátech. S eskými králi bývali ásto na me e a vždycky se jim lépe líbívála cizina než domácí krb. Na jejich hradech bývalo hlu no jako na Hrad anech a eští páni posílali syny své na zdejší zámek, aby se tu u ili dvornosti. A proto byli ti Zajícové Hrdí nadmíru. ekl-li král: ano, Zajícové ekli na Hanžburku: ne. A dcery provdávali za první eské pány. Ale pan Mikuláš myslil ještě výše než na korouhevní erb; sasští vojvodové bývali jeho nejvítan jšími hostmi a n kterému z nich by byl dal dceru nejrad ji. Že by byla jeho Lucie své srdce už rozd lila s mladým Koš álovcem, ani ve snách mu nenapadlo, protože na Koš álov nem li asem nic než holé zdi a museli být živi jako vládkové z toho, co jim Pánb h na polích nad lil. Pan Mikuláš m l sice svou dceru p íliš rád, ale na vojvodskou korunu si také už p íliš navykl a odvykati t mhle sn m, bylo by mu jako sebrat se z Hanžburku a bydletí n kde v kmecím dvo e.

A ono již to bývá, že ukolébá-li se lov k t mi nejp kn jšími sny, probudí se náhle a zo í p ed sebou mrzutou skute nost. Panu Mikulášovi se vedlo také tak. Už ur il den zasnoubení a k tomu dni sezval panstva z široka daleka. P ijeli cizinci i z íše a syn saského kurfi ta - ženich - se dostavil v pr vodu etného rytí stva, protože Hanžburský pán uchystal na dnešek skv lý turnaj. - Pan Mikuláš teprve dnešním jítrem si zašel k sle n Lucii, p inesl ji osobn skvostný šat, samé perly a samý drahokam, ale s novými šaty zprávu, že bude ode dneška nev stou pana Albrechta Saského a že k erbu Zajíc se p idruží saský volenecký znak.

"A kdyby k našemu znaku i císa ská koruna m la se p idružití, musil by ses vzdáti t ch nad jí!"

Pevn a odhodlan pravila dcera jeho.

Pan Mikuláš se zarazil.

"A tys mne, ot e m j, zamlouval beze mne?"

"Bez tebe, dcero má, protože vím, žes otce poslouchala jakt živa a že ho poslechneš i dnes, když t povýší nade všechny eské rody, i nad samé Rožmberky."

"A kdyby ses byl zmýlil, ot e m j, a kdybych ekla já, že nechci býti povýšena nade všechny rody eské a nad Rožmberky nejmén ?"

"Nebyla bys ani mou dcerou!"

"Že bys mohl svou krev zap íti, tatí ku m j?"

"Nemluvme více o tom a važ si št stí, kteréž t eká!" "A nemohu-li a nepodám-li ruky cizinci?"

Pan Mikuláš se podíval na svou dceru ost e, t ikrát zm nil barvu v obli eji, rty se mu chv ly a zdálo se, že se o n j pokouší závra .

"A komu že by ses uvolila podat svou ruku?"

"Ptáš se, ot e, up ímn ?"

"Up ímn , dcero má!"

"V slavu Koš álovskému - jedinému, tatí ku!"

A s t mi slovy se vrhla sle na Lucie otci do náru í. Ale pan Mikuláš se jí zlehounka vymkl a kvapn odešel.

V hrad se hemžila již síla rytí stva a ješt každou minutu oznamoval roh hlásného nové a nové hosty. A když dali hlasatelé znamení k sedání a na lešení usedla sle na Lucie od na v nádherný šat, pan ženich první se pustil v boj a za ním ostatní knížata. Ale neznámý rytí jednoho po druhém vyrážel ze sedla a nev st se rd ly tvá e nejjemn jším ervcem a o i se jí leskly svitem jit enky, protože tušila, kdo je neznámý rytí , p ed nímž se dosud každé kopí sklonilo. Saští páni nev d li, kam se studem podíti, ženich se k dce i pán Mikulášov ani neodvážil, protože vít zova cena se dostane jinému - š astn jšímu. Pan Mikuláš sed l tiše, jako by v n m nebylo života: toliko o i jeho sv d ily, že je v n m života až p íliš.

"Daru nev stina jste, jasný pane, nep íznivým osudem zbaven, ale ruky její, myslím, že nikoliv!"

A s t mito slovy dal pan Mikuláš znamení k ukon ení sedání.

"S cenou vít zovou podám, ot e m j, udatnému rytí i i srdce své, a je kdokoliv."

"Sejm te hledí, pane rytí i!" porou el pan Mikuláš.

Vít z uposlechl okamžit ; na obli eji všech projevil se úžas, s úžasem u jedn ch vztek, u druhých záští, u jiných posm ch, radost na málokterém.

Byl to V slav z Koš álova.

"Dcera má podává vám, udatný rytí i, s vít zovou cenou i své srdce. Svoluji k tomu, ale pod touto podmínkou ..."

V zástupech se rozhostilo ticho, jako bývá v našich dnech na zdejší hrad den ode dne, týden od týdne, rok od roku.

"Vydáte se na cesty a z t ch cest p ivedete mi na et ze živého draka, podobného tomu, jemuž na Hrad anském zámku svatý Ji í proráží jícen kopím."

Mladý rytí se uklonil, podíval se na nev stu, jež zb lela jako sníh. Pan Mikuláš vstal a hlasatel dával znamení k hostin ve veliké síni rytí ské ...

A již druhý den odjížd l na bujném o i od T ebenic pan V slav, v oknech hradových se objevila sle na a dívala

se za odjízdu jícím s ořima plnými bohatých slz. A když zajel za vrchy, klesla nazpět, zabodovala, a když píkvaly do komnaty služky, našly ji ve mdlobách.

Daleko široko po českých krajích se roznesla zpráva o nemilosrdném panu Mikulášovi, všechen lid litoval z těchto dobrých duší svých Košálovského Vslava.

A prosili Pánaboha, aby se vrátil s drakem živ a zdrav. Jediné panstvo přalo ubohému ze srdce ještě rýho všechno zlé, protože se odvážil pozdvihnouti ořim k dce i prvního českého bohatýra.

Den plynul za dnem s Oharkou do Labe a s Labem do moře, mšíc za mšícem mšjel nad starými vřmi hanžburskými, přešla léto, přešla zima, už zařaly tšti snřhy, okolní vrchy se odřvaly v svřžestnou zeře, přilétali skřivšanci z dalekých krajín zšmořských a vlašťovinky obleťovaly cimbuří hrdého hradu - ale o mladém rytšim přinesla zpršvu ani jedinš. Nikde o nřm ani slechu ani pohšdky.

Dcera pšn Mikulššova se tratila vřhled.

Zmřřřala znenšhla, jako když se do všbné kvřtiny zahřyzne řerv a hlodš ji, ohlodšvš, až dohřyzne. Do hradu přijřždli řeka i až z Vlach, ti nejvyhlššen řšš, ale odjřždli s nepořizenou vřtšce hlavami.

Pan Mikulšš zařal v Budyni stavřti novř, ještř nádhern řšš zšmek, protože na Hanžburku bylo mu smutno až k zouřfšnř.

A když pořt řpřiletly vlašťovinky, obleťly hrad a usedly na chvilinku do oken, bylo to jedno okno otevřeno, řim oknem ulétala břřlá holubice k nebi tak vysoko, jak nedoletřla ještř řšdnš vlašťovice, a s holubicř duře Lucinřina ...

Byl podziměk sedmř od řch dob a ve řer už hezky chladno. Poslední tařnř ptšci odletřli za moře. Už se ře řilo, když se blřžil k Hanžburku volnřm krokem vysokř muž s voušem až po pšsa a v podivnřm odřvu. Vlekl cosi za sebou, jakřsi ohromnř řleso. řel s hlavou sklopenou a zřaky upřenřmi do cesty, ještř zšř stala tršvníkem. A kudy řel, vybřřhali lidé ze stavenř, ale okamžitř se zase schovšvali a znamenali svřřela k řřem, protože se vracel Vřslav z Koššřlova pro nevřřtu a že vedl na řet ze živého draka, navřlas podobnřho tomu, jemuřř sv. Ji ři na Hrad řanskřm zšmku rozřřš kopřim řh řšn.

Hradnř bršna byla jřž zavřena. Poutnřk buřil na řřkš, řelezem pobitš vřata už po druhé a teprve nynř otevřel vřtšnřk bršnu ve vřratech.

"Jedeme na nocleh, nechšř nšs tu?"

"Na Hanžburku nikdo nebydřř," odpovřřl opřt vřtšnřk, ale ještř nevřřleji a zšřchystal se zatarasiti branku zšvorou, protože se toho neznšmřho, dotřřravřho muže bšř.

"Neznšř mne? Jsem Vřslav z Koššřlova, přichšřim upomenouti pana Mikulšše na jeho slib."

"Pan Mikulšš bydřř na Budyni, sle na Lucie leřř zde ve sklenřnř rakvi ve velikř rytšské sřni, a jšř jsem jejřm hřřřidš em."

A ještř hovořil, když rozevřel bršnu Vřslavovi dokořšn, a když uvidřl za nřm krotce kršřeti netvora kolik sšh dlouhřho, div že duři nevypustil, i k řřem poznamenati se zapomnřl proti všem zřřm řkladřm.

Opravdu nebylo na hrad živř duře. Hanžburk se podobal ohromnř hrobce. Dve ře do rytšské sřnř byly otevřeny, upřost řed na maršch vystavena rakev, zvenřř kovovš a uvnřř s křřšřalu.

Kolem rakve ho řelo řest mnoholibernřch voskovic a v rakvi s rukama k řřem přes pšsa přelořenřma mladš dřřvka s lehounkřm řřsm vřem na řřech a ve tvšřřch s vřřrazem nebeskřho pokojř a na hlavř s myřřovřm vřncem.

Poutnřk udřlal na sklenřnřm vřku ři k řře, polřbil rakev, poklekl na mramorovř dlařbř a dal se do modlenř. řřařřivř jeho přřvodřř ulehl na pšhu sřnř jako na stršři.

A když dole ve vsi dohu řel roh ponocnřho jedenšctou, zdšlo se mu, že vřko rakve odstšvš, že mladš dřřvka ořživuje, že se probouřř z hlubokřho snu, že jř s tvšřř mizřř umřřř bledost, zřaky že nabřřvšj opřřn kdejřřho svitu, že se vznšřš jřž znenšhla nad jeho hlavou, z labutřch řader že se jř přřřřř krev a na mramorovř dlařbř že se ty křřp je křve mřnř v kvřřky řervenř jako křve, jakřchžř nikde v celřm okolí neroste, a že dřřvka ty kvřřky sbřřř, uvřřřu v nec a řřim vřncem v řřř jeho skřřš se slovy, ještř hlaholř hudbou, přřřvšř jřř křve v prudkř proudř: "Hle! - Nšř vř nec svatebnř!" a nšřhle že řřř jejř řjetř, na řřech svřch jejř řty a kolem ramenou svřch jejř lokte...

Poutník se ráno z rytí ské sín nevracel. Sta ec vrátník pokropil se sv cenou vodou, do rukou vzal r ženec, k ížek p itiskl ke rt m a naho e p esv d il ho jediný pohled zpovzdáli o všem.

V slav objímal rakev ob ma rukama, p ímo nad hlavou nebožky m l položenou svou hlavu, svíce ho ely jako zve era, jedin že poutník už o sob nev d l, že duše jeho dlela za oblaky a na prahu rytí ské sín že st ežil pána svého netvor, jakéhož v echách uvykli si vídati toliko na obrazech svatého Ji í.

Vrátník zav el opatrn hlavní bránu a šel do Budyn k panu Mikulášovi.

"Slyšel jste, pane, jak váli v noci v trové? Na hrad to fi elo všemi okny, nezd íml jsem celou noc, ve vašich pokojích jsou všechna okna rozbita a nábytek p evrhán."

Takto dopov d l st ežitel nebožky sle ny Lucie, co slyšel a vid l za noci minulé a dnes ráno.

Pan Mikuláš na to ne ekl ani jediného slova; toliko ruce m l sepjaty, rty sev ené k e ovit chv ly se mu, jako by se plížila na n ho zimnice a o i upíral k starému k íži na prot jší st n , jež sám papež poslal prý p ed lety jednomu s jeho p edk z íma za to, že stál v rn po boku krále Zikmunda. A potom dal na mše svaté za duše své dcery a V slava ve všech kostelích na panstvích svých a do íma poslal zna nou sumu žlu ák na získání odpustk . - Drak z rytí ské sín se nehnul, dokud nezcepen l. St ežil v rn svého pána i po smrti, když jej uložili vedle sle ny Lucie. A n kde si povídají že je to týž drak, kterýž visí dodneška na et zích na radnici v Budyni pro v nou památku.

Od t ch dob Hanzburk pustl, rozpadával se kus po kuse, nejd íve st echy, po st echách trámy, s trámy cimbu í, s cimbu ím klenutí, s klenutím nádherné komnaty, až zbyly už jen dv v že a nepatrné zdi, a koliv tyhle stojí dodneška pevn , jako by byly z litiny.

íkají, že zdejší hrad rozbil Žižka. Ale jd te kamkoliv a uvidíte-li rozbo eniny, ptejte se, kdo to ud lal a všude vám eknou, že Žižka.

Hanzburk zašel sám, zrovna tak jako sláva jeho n kdejších pán . P ivedli to skorem na mošnu. Cht li se nau iti, jak se d lá zlato a nau ili se, jak se rozhazuje zlato . . . " Tak vypravoval mi kmet. A když dokon il, zase se tak byst e na mne podíval, op t se usmál tak šelmovsky a pokra oval:

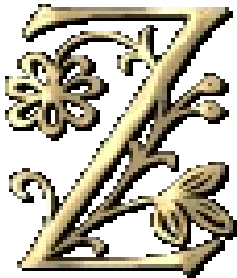
"V mých d tských letech by se tu byl nezpozdl nikdo ani do soumraku, nato pak aby tu byl p enocoval. Pokaždé, když dohu el v Klapém roh jedenáctou, vyplynula nad hradem mladá dívka s rozpušt nými vlasy, v bílém svatebním rouše, vznášela se níž a níže, z prsou se jí prýštili pot kové krve a když dopadli do rum v a na skály, vyr staly z t ch rum v a s t ch skal ervené krvavé kvítky a ráno prý je tu d ti sbírávaly, hrávaly si s nimi, pletly z nich v nce, ale nikdy nedopletly, protože se jim pod rukama rozdrobily. A prvním zahu ením dvanácté zmizelo zase tajemné zjevení v oblacích."

Sta ec utichl a zadíval se k nebi.

Kterak na Hazmburku vznikají rudé květy

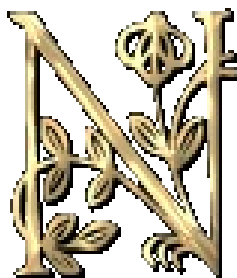
a krásných nocí jarního slunovratu, když z hlubokého modra nebes t pytné hvězdy lijí stříbrné nitky světla do mlh údolí, bloudí ve zráčninách Hasenburku Bílá paní nešastného rodu Zajíc.

Na prsa sklon na jest ustaraná hlava její a z hrudi těžké vzdechy smutku a nekonečného žalu nesou se ztichlým krajem. A za každým vzdechem z očí po bílé tváři slza skane a zapadne na prsa, ze kterých vytryskne kapka rudé krve, zahojí ve světle hvězdy jako ten granát zdejšího kraje a sletí do rozvalin hradu.

Když zlaté paprsky ranního slunce protrhají závoje mlh, vyrostou všude tam, kam rudá kapka krve z prsou Bílé paní zapadla, krvavý kvítek hvozdíku. Nikde jinde v širém kraji daleko kol a kol nerostou takové podivné květy.

Tak poslední svého rodu - paní Kateřina - oplakává smutný osud slavné a silné v tve pán Zajíc, jejíž haluze vydaly tolik krásných květů a která musela uschnouti proto, že se odcizila a zradila krev toho lidu, ze kterého vzešla.

Kterak pasáček našel na Hazmburku poklad

na Hasenburku pásli jednou pasáček dobytek, Byla jim dlouhá chvíle a umyslili si ji ukrátko tím, že podívají se, jak to ve vřelosti vypadá. Všichni až na jednoho byli s návrhem srozuměni. Metali los, kdo se má do vřelosti spustit a los padl právě na toho, který byl proti návrhu. Jen s odporem dal se dolů po provaze spustit. Řekli mu, aby až bude chtít, aby ho vytáhli, zatáhnul za provaz.

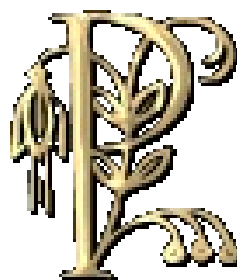
Když ani znamení nedával, ani na volání neodpovídal, hnali domů.

Druhý den ráno, když stáda na Hasenburk zase vyháněli, běželi jim druh od Hasenburku naproti. Měl plné ruce nových zlatých peněz a vypravoval jim, že když do sklepení přišel, viděl hromadu zlatých peněz a u nich bílou paní, která se jej ptala, co chce. Když jí vše vypověděl, řekla mu, aby si nabral zlata, kolik si přeje; potom vše zmizelo.

Ráno probudit se na místě, kde seděl. Teď chtěli všichni dáti se spustit do sklepení. Konečně shodli se na tom, že ten se do vřelosti spustí, který na tu myšlenku v obra přišel.

Spustili jej tedy dolů, ale nikdy se již nevrátil.

Kterak Bílá paní u itelského chtěla pomoci

na jižním okraji českého stádoho se rozkládá starobylé město Třebnice.

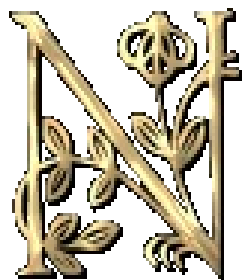
Opouštějí svahy kopců hledí do kraje přes koruny nespočetných ovocných stromů. Jak předsunutá stráž, strmá Bílá a černá věž povstávají nad opěradlem Hazmburku. Od nepamětných dob snílky, básníky i výtvarníky. U itelský pomocník na trebenické škole o tom se ujetím vyprávějí, že ani nedutaly. Sám žil jako kůl v plotě, opuštěný a chudý. Snil o lepším životě, ale den co den se probouzel do syrové skutečnosti. S hladem usínal a s hladem také vstával. Jednou zůstal přes noc u libochovického pana řídčího a ještě se brzy stočila i na slavný rod Zajíců z Hazmburka.

říká se prý mezi lidmi, že každoročně v nocích jarního slunovratu prochází zíceninami Hazmburku Bílá paní. Hlavu má hluboce skloněnou, tvář bledou a z hrudi jí vycházejí těžké vzdechy, jež se nesou v noci do kraje. Je to paní Kateřina, poslední svého mšanského rodu, které připadl věsný úkol - bloudit po místech dřívější radosti a slávy a oplakávat smutný osud rodu Zajíců. Za každým vzdechem jí z očí skápe slza a mramří se hned v kapky rudé krve, tak podobné zdejším drahokamům. Slza po slze zapadá do rozvalin hradu a všude tam, kde zapadly slzy bolesti, kvítky hvozdíků rozevrou krvavé plátky vstíc teplu a životu. Těbenický pomocník byl vyprávěním tak uchvácen, že si ráno připravil vystoupil na vrcholek Hazmburku, sotva tam vystoupil, zaervenaly se v kapkách rosy kvítky rudých hvozdíků. Ve své svatni se pak veervenusnul a ve snách mu zjevila Bílá paní: "Je mi to líto pro tvoji chudobu, pomohu ti. Než udeří plynoc, jdi na Hazmburk a vstup do starých sklepení. Tam najdeš pomoc. Ale to ti říkám, až půjdeš tam a až se budeš vracet, neohlížej se!" Pomocník se probudil a poslouchal roh ponocného. Když dopořítal jedenáctého zatroubení, vyskočil a pospíchal na Hazmburk. Běžel silnicí ke Klapýmu sotva dechu popadal. Kivoláky schody pak sestoupil do nejhlubšího sklepení. Sotva ušel pár kroků, zaleskla se před ním hromada zlata, osvětlená bledými mramří paprsky. Shýbl se a již chtěl plnit kapsy tímto bohatstvím, ale lituje, že nemá u sebe žádný vak. V tom zaslechl hrčení kořáru. Zapomněl na varování Bílé paní, ohlédl se a spatřil překrásné spěžení koní. Kořár se leskl překrásným vykládáním a livrejovaný kořítímal v rukou oprat. V kořáre spatřil pana vrchního, který na něj upíral přisný pohled. Pomocník se zalekl vrchnosti, hluboce se uklonil a najednou se ocitl ve svém chudém pokoji. V tu chvíli zakokrhal první kohout. Vyhlédl z okna a spatřil mramříc skrytý za kostelní věží.

Zdaleka poutá bájný Hazmburk svými věžími v zemi. Kdo vystoupí na vrchol a spatří rozvaliny kdysi nedobytných hradeb i pukliny, jimiž sporé světlo proniká do podzemí. Není tu zlata ani Bílé paní ani kořáru. Jen rudé květy hvozdíků zůstaly jako nramřívědek dob, jež dávno uas odvál.

Kterak Jan Zbyněk Zajíc přišel na mizinu

Nejeden císař Rudolf, ale i nramřeké íeští páni byli milovníky věd a umění. Z nich potom Jan Zbyněk: Zajíc propadl alchymii natolik, že se nechal připravit o celé jmění, a byl pochován jako chudák ve svatojakubském klášteře. Slavný rod Zajíců nikdy nepatřil mezi nuznou šlechtu, a když se Jan Zbyněk ujímal ddictví v Budyni, mramřil v ru dost, co pro nramřho ctihodní kořšelé našetřili. Snad proto žil na svém panství tak okázale. Rád zval v hlasné muže toho věku; ano i Bartoloměj Paprocký a Tycho de Brahe u nramřho pobývali, ale alchymisty se to na Budyni jen hemžilo.

A právě tak jako císaři, i Zbyňku Zajíců slibovali vynalezení elixíru věsného života nebo výrobení zlata. Na Budyni se také hledal kámen mudrců, přicházely tu na svět všelijaké dryjáky a zázračné masti, ale přede vším se kutálely tovary ze Zbyňkova mramřce. V tšina těch alchymistů byli totiž šarlatáni a podvodníci; jakmile vylákali na šlechtici peníze, hned s nimi upláchl, anebo je rozházeli na své pokusy. Zbytek také Jana Zbyňka nabádal rytíř Bavor z Hustián, aby tu chásku vyhnal karabáem. Toho totiž alchymisté připravili o poslední škorň a jen z milosti přátel šel k stáru žitím.

Pan Zajíc neposlechl. Mysl se mu pomátla vědinou zlatých prutů a zadlužil se natolik, že roku 1613 přišel o všechny své statky do posledního. Věitelé dali odhadnout jeho zboží v Budyni, Žaboveskách, Nížebohách, Vrbce, Kostelci, Roudníku i ve Lhotském dvoře, a když tak vyrovnal mnohatisícové dluhy, nezůstala mu jediná kopa tolarů. Teprve nyní si uvědomil, kam ho neblahá věše dovedla. Bylo však pozdě, jeho rod se již nikdy nepozvedl a Jan Zbyněk se zármutku dlouho nepřezil. Umrel v roce 1616 a že mu bylo souzeno pykat za své nerozum až do konce, nezůstalo peněz ani na to, aby ho pohřbili v oblíbené Budyni, jak si ze srdce přál. Nakonec pana Zbyňka i pro věctu k rodu pochovali z větrpnosti v klášteře svatého Jakuba na Starém mramřst Pražském.

Kterak Jan Zajíc chtl vyrobít kámen mudrc

tihodný Samuel Reyher byl profesorem práva na univerzitě v Kielu a jistě tam požíval velké vážnosti. Pesto napsal pozoruhodný bestseller, který uvádí tená e do sv ta tajemna a nevysv títelna. V roce 1692 mu totiž vyšla kniha o mincích z takzvaného alchymistického kovu, tedy zlata a st íbra vyrobeného pomocí rtuti z oby ejných kov . Tento zp sob zbohatnutí napl oval nad ji celé generace alchymistů a hlavn jejich mecenáš . Hv zda alchymie výrazn stoupla v dob , kdy evropská nalezišt drahých kov byla prakticky vy erpána.

K úžasným poklad m Nového sv ta m ly p ístup jen vybrané námo ní mocnosti. Jejich vládcové však poh íchu indiánské zlato brzo rozfrkali na výzbroj vojska ve válkách se svými sousedy. Moci tak zvednout ze zem kámen a prom ít ho v ryzí hrudku!

Kupodivu jak snili hlavn bohátí. Jan Zbyn k Zajíc pat il k p edním eským pán m a vedl v Budyni nad Oh í velkolepý život .Dve e si u n ho podávali významní astronomové i spisovatelé. Bylo pro n ctí dedikovat mu své dílo. Pán na Budyni si mohl pohostinnost dovolit. Z jeho statk mu plynuly tu né p íjmy. Nanešt stí za al závistiv pokukovat po laborato ích císa e Rudolfa II., kde se tužily desítky slavných i bezvýznamných alchymistů . Poddaní sice pracovali piln , ale jejich tempo se nedalo srovnat s p edpokládanou rychlostí reakce kov v ba ce. Jan Zbyn k prahl po tom, aby mu sklepení zaplnily zlaté pruty získané bez v tší námahy a hlavn bez starostí se sedláky.

Do Budyn p enesli své nádobí ko alchymisté, které sem p ilákal slib skv lých odm n. Pat ili mezi nedostižné virtuózy v oddalování spln ní úkol . D v ivý pan Zajíc jim pokaždé zvyšoval apanáž, když zatoužili po nové, vzácné p ísad pro výrobu kamene mudrc , jímž donutí bezcenné rudy prom ít se v zá ivé zlato.

Snad zítra, t eba už dnes. Jan Zbyn k se nedokázal této lákavé vyhlídky vzdát. Má zastavit pokusy te , kdy už možná stojí jen kr ek od úsp chu? Ne, ne a stokrát ne. Výnosy panství tuto zb silost nedokázaly pokrýt. Majitel Budyn se zadlužoval u všech svých šlechtických p átel a známých. Zpo átku jen p i upomínkách vesele mával rukou. Jak lehce se mu všechno splatí, až bude mít sv j alchymistický kov. Nebylo náhodou, že o století pozd ji Reyher nepopisoval hromady zla ák vzniklých v laborato ích, ale jen jednotlivé unikátní kousky ražené spíš pro pot chu sponzor výzkum . Zázrak se nekonal. Kámen mudrc , který by mohl p ínést i další cen nou hodnotu - v né mládí. nikdo neobjevil. Ani nemohl. Což ovšem fanatický Jan Zbyn k do poslední chvíle necht l p ípustit. V ítel m nakonec došla trp livost a bezvýhodné bádání na Budyni zarazili.

Pan Zajíc dopadl ze zlatavých oblak tvrd na zem. Ani prodej veškerého majetku nesta il na uhrazení jeho dluh . Z této rány se jeho potomci již nikdy nevzpamatovali. Jan Zbyn k sv j ukrytý poklad nenašel, a když o t i roky pozd ji zem el, nezbylo mu ani na rakev. Z milosrdenství a z úcty k jeho kdysi tak slavnému rodu byl poh ben ne mezi žebráky, nýbrž v jednom z pražských klášter .

Snaha o transmutaci kov však nebyla jen byznysem pro vykuky. P vod alchymie totiž spo ívá v rituálech prav kých ková a metalurg .

Výroba železa, m di i bronzu byla tak fascinujícím vynálezem, že se zpo átku jist bez ur íté dávky posvátné bázn neobešla. Kámen p ítavb opravdu získával novou kvalitu pro uživatele. Tradi ní alchymistické spisy pozd ji obsahovaly nejen mlhavé náznaky o kameni mudrc , ale také praktické postupy v této oblasti. Jejich oblíba tedy nezanikla se zlatým t ešt ním Rudolfova císa ského dvora. Znovu za aly zapl ovat šlechtické knihovny v dob , kdy nad jné p íjmy p edstavovalo zakládání hutí a železáren.

Nejv tší proslulost v echách získali p edevším ti alchymisté, kte í se ani nesnažili n jaké zlato vyrobit. Upozornili na sebe naopak svou dovedností, jak ho vylákat z kapes panovníka a šlechtic . Vedle nich ale nenápadn laborovali muži, kte í to mysleli up ímn . Jim se asto p i pokusech zda ilo opravdu n co objevit. I když to zrovna nebyl drahý kov. Jiní p i této osobní konfrontaci s tajemnem narazili na zajímavé lé ebné

prost edky. Jednopytlové hodnoceni si nezaslouží. I když pod vlivem svých milovaných knih leckdy radili mírn e eno zajímavé lé ebné k ry. Alchymisté totiž vid li kolem sebe sv t plný podobností. Vycházeli z toho, že moudrá p íroda upozor uje lidi r znými tvary na vhodné prost edky. Z ejm se ídí heslem chytrému napov z. A tak t eba na bolest zub podle této teorie je nejú inn jší používat borová semínka. Vždy jejich podobnost s ezáky je o ividná. Škoda, že Jana Zby ka Zajíce jen nebolely zuby. Kdyby na n nezabraly alchymistické lektvary, šlo by je ješt po ád vytrhnout. Takhle se ale p i hledání levného zdroje zlata zcela zruinoval.

Kterak Michal Štrajnc našel vinný sklep na Hazmburku

dysi šel Míchal Štrajnc, m š an libochovický, za obchodem do T ebenic. Byl krásný letní den. Když krá el kolem Hasenburku, zacht lo se mu podívati se zase jednou nahoru. Bloudil sem tam z íceninami, až p išel do podzemního sklepa, kterého nikdy p ed tím nevid l. Sestoupil dol a uz el dlouhou adu sud ; u nejv tšího byla nasazena pípa. Nemohl odolati, nastavil dla , oto il pípou a ochutnal. Bylo v n m výborné víno ; napil se do syta a ob erstven vyšel a pokračoval ve své cest . Když své záležitosti vy ídil, napadlo ho, že by mohl žen i d tem toho posilujícího moku p iněsti. Koupil dva ádné džbány a vracel se touže cestou dom . Sklep byl dosud otev en. Naplnil oba džbány a zamí il ke schod m.

Jak se obrátil, stáli p ed ním t i starci v šedých ízách s dlouhými bílými vousy a jeden z nich, na erné tabuli na zdi visící, k ídou dv áry ud lal. Strachy Míchal zkopr n l. Jeden ze starc usmál se však na n ho a ekl mírn "Vezmi si, co's nato il a až nebudeš mítí, p ij si zase; to si však dob e pamatuj! Víno je jen pro tebe a pro tvou rodinu. Ani kapky jinému dáti nesmíš!" Než-li se Štrajnc vzpamatoval, starci zmizeli. Pok ižoval se a utíkal i s vínem dom .

Když byly džbány prázdné, dlouho se rozmyšlel; kone n však dodal si odvahy a šel pro nové víno. Potom chodil již do hradního sklepa jako do svého.

Tak p išlo léto a p íblížil se podzim a s ním posvícení. Všude, jak ode dávna ve m st bylo v oby eji, p ipravovali se na slavný tento den. Také Štrajnc sezval celé p íbuzenstvo. Posvícenskou husu a kolá e zapíjeli tentokráte hradním vínem. Hosté nadarmo hádali a doléhali, aby jim pov d l, odkud má tento lahodný mok. Ne ekl. O ni em jiném se po posvícení v m ste ku nemluvalo, než o tom, jaké výborné víno má Štrajnc a závistiví šeptali si r zné domn nky o jeho p vodu tak dlouho, až se to páni na radnici dov d li a p edvolali jej k výslechu. Byl obvin n, že jest s podlouníky ve spojení. Ulekl se milý Míchal a nev da kudy kam, prozradil odkud víno je. Páni nev ili a ekli, aby svou výpov skutkem dokázal a hned nové víno donesl. Sebral se Michal, vzal prázdné džbány a pospíchal, by si je na Hasenburce naplnil.

A zase, jako když po prvé džbány plnil, uvid l, když od sudu ke schod m zamí il, p ed sebou t i starce s ernou fabulí, plnou árek. Jeden z nich po ítal árky a když byl hotov, p eškrtl k ídou celý ú et, odpo ítal z hromádky t icet zla ák a hodil je p ekvapenému Štrajncovi do epice. Druhý vzal jeho dva džbány a vylil obsah jejich na zem, vynesl je ze sklepa a postavil p ed vchodem. Mezi tím t etí hn viv na pohlédl, pohrozil mu rukou a uchopiv jej za ramena, vystr il jej ze sklepa. Dve e se za ním zav ely a on strachem upadl do mdlob.

Když se z mrákot probudil, byla noc a úpln k svítíl. Vítr asem zasténal a v Bílé v ži sýc volal své smutné "P j ". Hodiny na kostele ve Klapém odbíjely p lnoc. Když poslední úder ztrácel se ve z íceninách, vid l Míchal, jak z Bílé v že vystupuje poh ební pr vod.

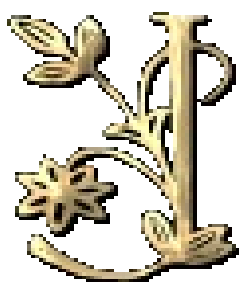
Nap ed tmavé postavy s ernou rkví a za rkví jeho žena a d ti. Bez hluku šinul se p ízrak k erné v ži. Vlasy mu hr zou na hlav vstávaly, t lo rozt ásla zimnice. Vzchopil se a jako šílený uhán l k domovu.

Divili se konšelé, když jim druhého dne svou p řihodu vypráv ěl a zla řky ukazoval a nev ěřili. Vybrali n které ze svého st edu, aby hned místo ohledali. Ti vrátili se brzo zp t. Nenašli sklepa, ba ani stopy po n m. U zbo ené zdi hradební ležely prázdné džbány a v tráv našli n kolik zlatých mincí, práv takových, jako Štrajnc do sezení p inesl. Ješt téhož dne ulehl Michal a za deset dní nesli t lo jeho ke h bitovu - vid ní stalo se skutkem.

Džbány, se kterými Michal Štrajnc do vinného sklepa na Hasenburce chodil pro víno, ješt p ed dv ma sty léty na radnici v Libochovicích ukazovali.

Kterak žena z Klapého vid ěla ohýnek

ednou v noci vracela se žena z Klapého do T ebenic. Když p išla na T ebenický mostek, dostala takovou ránu do zad, že až vyk ikla. Protože ale nikoho kolem sebe nevid ěla, dostala strach a b řžela, co mohla. Když utíkala kolem h bitova, uz ěla ohýnek na zemi a vedle n ho dva velké ěrné psy. Vyhnula se jim velkým obloukem a byla ráda, že zdráva dom dob ěla.

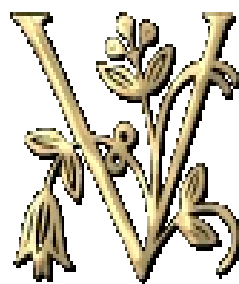
Když ráno sousedkám vypráv ěla, co vid ěla, ěkla jedna z nich:

"Kmotra, to byl jist poklad a psi jej hlídali. M ěla jste jim kousek chleba aneb aspo drobty z kapsy hoditi a poklad byl by váš."

Šly se tam hned podívati, ale po ohýnku a po psech ani stopy.

O Evi ce a slavíkovi

(Pov st z Popl z roku 1760)

roce 1760 stála nedaleko Popl zského mlýna chýžka, ve které bydlel hlída ěl panských zahrad Šimon z Duban. Bylo zde krásn ě. Opodál řeptala Oharka r zn ě pohádky. Na b ězích v k oviskách p ěl slavík. Bylo tam prý mnoho slavík ě v k oviskách, ale řádný tak krásn ě nezpíval, jako tento co zpíval u blízkého mlýna p ěl stráni.

Starý Šimon nemyslel jen aby uhlídal panské zahrady, ale hlídal i ředivého p vce. Tuze si ho vážil, jist tak jako své medaile, kterou nosil na prsou a kterou by nedal za celý sv t.

Šimon byl sám, bez rodiny, bez p áteli; to vše mu nahradil slavík. Upomínky na mládí, na rodinu, spokojenost i lásku k bíd ěl.

Nejednou mu panský správce Jan Havel vy ětl, že místo zahrad hlídá slavi ě í hnízda. A byla to pravda, když slavík za ěl zpívat, tu naslouchal Šimon tak, že mohly d ěti a mlsní lidé sníst všechny t eřn ě.

Jednou, trochu d ěív ěl ji proti oby ěji, vracel se Šimon z obch řky po zahradách a z stal stát p ekvapen u dve ěl své chaloupky. Dve e řín ěly doko řán a ze sv tnice uvnit ě slyšel podivný řramot. Šimon nikdy nezavíral; nebylo tam nic jiného, než t ěly i kousky rozviklaného nábytku. Popošel dovnit ě. A tu řasnul. Na stole stály dv řidle a na t ěch provád ěla jakási malá komediantka kotrmelce. Tu Šimonovi z stala ústa stát do ko řán. „Hej satane, co tu tropíš?“ d ěl Šimon. Skok – a malá komediantka celá udýchaná ve řpinavém trikotu stála p ed ním. „Kdo jsi?“ ptal se rozhn ěván.

„Nebudete m ě bít? Né!“

„Odkud jsi?“

„Utekla jsem cizím komediant ěm. Tedy rodi ěm né. – Ty prý mi dávno zem ěli.“

„Hm – pro jsi jim utekla?“ „Musela jsem chodit po provaze a ve er místo jídla jsem byla bita. V noci jel n jaký vozka, já mu nasko ıla do vozu. Ráno jsem vstala a odešla. D lala jsem d tem na návsi kotrmelece a oni mi daly najíst.“

„Jak se jmenuješ?“

„Evi ka.“

„No a te se kli !“

„Nechte m tu alespo do zít ka.“

„Né, jen se kli .“ Malá komediantka polonahá a bosá odcházela.

„Rodi e nemá, místo otce hlad, místo matky bídu.“ Bru el si Šimon pod vousy. Rozhodl se. Vyb hl ven a zavolal Evi ku zp t. A tak bydleli spolu.

Když se za ali zase ervenat t ešn , vyšli si spolu ke stráni k mlýnu. Šimon m l schovanku rád, opravdu rád. Nejd íve ji nau il modlit. Zašel do mlýna, kde pro ni vyprosil n jaké šate ky. Ve er si Šimon zapálil svou d ev nku a šli poslouchat slavíka. „Bože, ten krásn tlu e, ví d venko.“ ekl Šimon utíraje si sv j zaslžený zrak. B h ví, jaká to síla ve zp vu slaví ím, že dovede i drsnému lov ku slzy vylouditi.

A tu se na blízku ozvaly kroky. Poplzký mlyná .

„Jdu si k vám odpo inout. I já rád poslouchám toho slaví ka. Ani nevíte Šimone, co bych za to dal, kdyby ten slavík se m uhnízdil na mém mlýn , v ím, ale ke mlýnu slavík nejde.“

„Tento je pon kud v tší než ostatní slavíci a na hrdélku má na sv tlém pe í rudou trojhrannou skvrnu. Na vojn jsem slyšel, že takový slavík p inese pro celý kraj št stí, kde se zahnízdí. A ten lov k, který dostane jeho srdé ko, má do sedmého pokolení št stí ohromné.“ Dokon il Šimon.

A tu se mlyná zamyslel, ano i Evi ka naslouchala se zatajeným dechem. Za chvílku odešla, pak i Poplzký mlyná se Šimonem se rozešli. Bylo již šero. Šimon se ve sv tnici se ptal „Evi ko, spíš?“. Když se neozývala, šel k postýlce a Evi ka tam nebyla. B žel p ed chaloupku a najednou vid l, jak se ve k oví zablesklo a hned na to se ozvala rána.

„Co to je?“ Vyk ikl Šimon zd šen a utíkal ke k ovisk m a vid l jak z k ovisek vyšla postava. „Kdo to je?“ blesklo mu hlavou. Nyní n kdo prchal a mí il k Oharce. Šimon vyb hl za postavou a zakrátko ji dohonil. Byl to Poplzký mlyná s ru nicí.

„To jste vy, pane mlyná i?“

„Ano, st ílel jsem po slavíku tam ve k oví.“

Šimon ho cht l zadržet, ale mlyná mu utekl. Šimon utíkal zp t ke k oví, kde ke svému zd šení spat il zakrvácené d tské t lí ko. –

„Evi ko, Evi ko co se ti stalo?“

„Já nevím, cht la jsem vám chytit toho slavíka, abyste byl š asten, když jste se m strý ku ujal; pálí mne na prsou“.

Zem ela Šimonovi v náru i.

„Pro jsem jen vypráv l tu pohádku o srdci slavíka. Cht li jste být oba š astni – ty i Poplzký mlyná .“ Zab doval Šimon.

A tu duše schovanky již let la daleko a navždy – jako ten slavík z poplzkých houštin ve starém mlýn . Šimon pochoval svou schovanku pod k ovisky u Oharky, aby nikdo nev d l, a aby zachránil život dobrého mlyná e, který pozd ji beztak zešílel.

Lidem Šimon ekl, že mu Evi ka odešla, že neví kam.

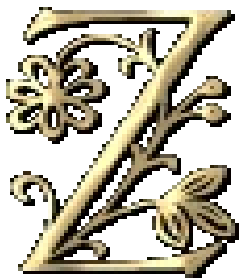
Uplynul rok. Nový párek slavík uhnízdil se nad hrobem malé Evi ky, k oviny zarostly a opodál Oharka bublala dál stejnou smutnou píse Evi ce. Mnoho let tam slavíci krásn zpívali a sice až do té doby, kdy to krásné idylické zákoutí u starého mlýna zmizelo nebo se stav l nový most a Oharka byla svedena v jiný sm r.

Nezmizela však pov st o Evi ce a zp vu slavíka.

Jaroslav Konek - HÁZMBURSKÁ SA

(Pohádka o lásce z romantické doby rytířstva - psáno: 1923)

Znáte onu kotlinu podstědohorskou, již protéká Ohře a které vévodí krásný Hazmburk o dvou mohutných věžích?

V žitné půdě zraje tu úroda, v hájích voní směs ženky již v ranném jaru, jedvaže opadly

vody rozvodněné řeky, a když pak odkvetou fialky, petrkvě a konvalinky a na širých lánách rozvlíní se obilí, tenkrát spatří poutník, který přejde do našeho kraje směrem od Evan, Brníkova nebo Horek, obraz spanilý, mánesovského koloritu. Však Mánes sám, putuje kdysi od Peruce do libochovického zámku, zastavil se před tímto selankovitým pohledem, vroubeným celým vlněncem modrých hor na obzoru a jeho tužka na rtila tento líbezný pohled.

A v tomto krásném kraji lehl jako král zakletý iše zvedá se k nebi Hazmburk a pohádka obchází jeho ztepilé boky, zírající do kraje.

Pohádka, která tudy bloudí, je česká Pohádka. V jejích oči krásných a usměvavých jest elegický smutek. Takový smutek padne na duši poutníka na všech těchto veličanech našeho Stědohoří, kde z bývalé slávy zůstaly pusté zčerniny. Uení lidé tvrdí o těchto horách, že je kdysi dávno vyvrhlo žhavé nitro země. Nyní jejich obraz naplňuje duši jen pocitem marnosti.

V poledním žáru zelená údolí na břehu Ohře a Labe skrývají rusalky a zdánlivý šelest list je vlastně jejich šepotem, jemuž lidé nerozumí. Zdá se však, že rozum jí mu slavíci, odpovídající mu lahodným hlasem. Večer pak, když rudé nebe západu bledne, přecházející v jantar a smaltovou modř, vypluje kdesi za silhouetou řípu měsíc, zprvu krvavý a veliký, pak oranžový a posléze jako rtuť vláknitý, zašumí les i trávy na bocích Hazmburku, zavolá sova ze zboření a osamělému poutníku se zjeví nejkrásnější z dívek, které kdy žily - panna Lucie z Hazmburka.

V poledním žáru zelená údolí na břehu Ohře a Labe skrývají rusalky a zdánlivý šelest list je vlastně jejich šepotem, jemuž lidé nerozumí. Zdá se však, že

rozum jí mu slavíci, odpovídající mu lahodným hlasem. Večer pak, když rudé nebe západu bledne, přecházející v jantar a smaltovou modř, vypluje kdesi za silhouetou řípu měsíc, zprvu krvavý a veliký, pak oranžový a posléze jako rtuť vláknitý, zašumí les i trávy na bocích Hazmburku, zavolá sova ze zboření a osamělému poutníku se zjeví nejkrásnější z dívek, které kdy žily - panna Lucie z Hazmburka.

V poledním žáru zelená údolí na břehu Ohře a Labe skrývají rusalky a zdánlivý šelest list je vlastně jejich šepotem, jemuž lidé nerozumí. Zdá se však, že rozum jí mu slavíci, odpovídající mu lahodným hlasem. Večer pak, když rudé nebe západu bledne, přecházející v jantar a smaltovou modř, vypluje kdesi za silhouetou řípu měsíc, zprvu krvavý a veliký, pak oranžový a posléze jako rtuť vláknitý, zašumí les i trávy na bocích Hazmburku, zavolá sova ze zboření a osamělému poutníku se zjeví nejkrásnější z dívek, které kdy žily - panna Lucie z Hazmburka.

Jednou, před léty a léty, v srpnovém podvečeru vypravoval o ní stařeček o věrném snílku, který tak miloval svoje rodné země - Beneš Třebízskému. A lidé minulých generací dokonce přývidávali, když ponocný v Klapém odtroubil jedenáctou, na cimbuří Hazmburku onen spanilý dívčí zjev, o jehož smutném životě vám bude vyprávět tato pohádka.

||.

Vít, který šuměl dalekou širokou kotlinou mezi hradem Košálovem a Hazmburkem, pohrával kadeřemi mladého osamělého, který seděl na pokraji lesa pod Hazmburkem, krytý k zemi skloněnou v tví jedle a díval se upřeně vzhůru, nespouštěje oči s malého okénka.

Za ním ještě asi spala mladá panna Lucie, dcera Mikuláše Zajíce, vznešeného a píšného pána na Hazmburku.

ekli byste, patíte na osamělého poutníka na pokraji lesa : krásný jinoch ! Od něj v jednoduchý pílěhavý modrý šat, na sametovém baretu sokolí péro, v oku lesk citu i odvahy - to byl Vslav z Košálova.

Bylo krátce před východem slunce.

Modrý flór, který lehounce kryl celou krajinu, řídnu a jakoby se tratil v jít ním v tru, zatím co jeho lem r žovl stále znateln ji, až posléze byl pro at na východ ohnivou žhavou skvrnou - vrcholkem vystupujícího slunce. Zprvu zalily se nache vrcholky hor s krásnými hrady, pak zvolna lila se zá e do údolí, vítána šumícími hvozdy a celým mo em vonných bílých p n rozkvetlých strom . Dlouho již slunce zlatilo celý hrad Hazmburk, a okénko Luciino se ještě neotev elo.

V slavovi v hrudi bou ilo neklidné srdce. Podivný cit p etékal jeho srdcem tak jako pohárem nevybou ené mladé víno.

Kolik dní a nocí vysedal na tomto míst , jak asto hledal p íležitost, aby mohl sebemenším znamením p ivolatí n koho, kdo by mu dal zprávu o ní, k níž cítil tolik lásky, že vlastní život p ipadal mu bezcenným mimo ní. Dnes rozrušení V slavovo bylo mnohem mocn jší, nebo v era lapil Luciina milá ka, n žnou bílou holubici a na stužku p ipjal jí svitek b ezové k ry, na kterém n kolika ádky vylí il Lucii sv j milostný plamen, stravující jeho srdce. Vylí il svoji touhu, svá muka i cit a okénko její komnaty nazval - jediným okénkem Hazmburku, jímž zírá srdce a krása-. Malichernou pýchu, slávu a zlato nazýval prchavým dýmem a p ál si bu býti milován anebo zhrzen, ne však z staven zoufalé bolesti svého srdce, které mu í nejistota ze všeho nejvíce. Byl jist, že nikdo jeho nesmírnou touhu ze srdce mu nevyrvé a kdyby jí umíral, bude ona v ná. Lucie tedy dnes již v d la bezpeč n o jeho lásce. Snad pohn val sm lý hoch její vznešený cit, snad je uražena bezprost edním vyznáním jeho lásky ?

Hradní okénko Luciiny komnaty dnes z stávalo uzav ené. Neotev elo se ani hý ívému jarnímu slunci, ani vlaštovkám, které kolem arký kroužily, ani la ným zrak m trpícího V slava, jemuž tichý erný stín našeptával, že všecka jeho sladká nad je ítí se v propast.

Znaven a rozlítostn n usedl na ko en stromu, hlavu zabo enu v dlaních.

Myšlenky jeho se t íštily a zápasily navzájem : p íval pochyb a mužného ovládnání st ídal se s m kkostí milostných cit . Ke konci zdálo se mu, že ned stojno je rytí e, jemuž úd lem má býti šlechetnost ozbrojená me em v tvrdé paži - dáti se ovládnouti city, které podobají se on m oblá k m, které práv plují po modrém nebi nad Hazmburkem. Pozvednuv hlavu, z stal V slav jako bleskem zasažen. Hrozný pocit, že snad smysly jej matou, zkrátil mu dech a zadrhnul hrdlo.

N kolik krok opodál stála Lucie v asném r žovém šat , usmívajíc se jeho rozpak m. Dívala se na V slava pohledem, plným nevinného d tství a n hy. "V slave," ekla po chvíli ml ení, "jste zajisté šlechtný rytí a jste i krásný hoch. Já byla jsem divn zmatena, touc slova, která jste mn poslal po mé holubi ce a u inila jsem nejvíce, co m že dívka mého stavu u iní, jde-li za hlasem svého srdce, bez ohledu na dv r tam naho e. Nep íšla jsem jít iti vašeho velikého citu, avšak chci vás odvésti od pošetilého i nebezpe něho podnikání. Hle te, není mn lhostejný váš osud. Vaše láska však nikdy nedojde cíle. Má v le nepat í mému srdci. Vysv tlím vám zkratka : ta, jež by mi snad pomoci mohla, má drahá matka, spí již dávno v ný sen a otec m j jest mužn tvrdý, íkají, že pyšný ...Je hrdý na sv j rod. Nedbá na to, po em touží mé srdce, chce sám naléztí mi budoucího chot a práv nyní chystá se odjeti do N mecka, aby sezval mocné rytí e a knížata na náš hrad a z nich vyvolil pro mne ženicha ... Odpus te, krásný hochu, mému zdánlivému bezcitu a tvrdosti mých slov. Srdce mé vám více ne íká, ne proto, že nemá co, ale proto, že - nesmí. Bu te sbohem !"

Lucie kynula rukou V slavovi a obrátila se na zpáte ní cestu do hradu, V slav však padl jí k nohám a zap ísahával ji, aby neodcházela d íve, dokud i on nebude moci jí íci n kolik slov o sob .

Lucie, polekána, zprvu váhala, ale posléze zlatou mlhou mládí i jí zjevil se v hloubi o í jinochových onen veliký a ístý plamen, který vychází z ryzího srdce a podma uje si bezvýhradn srdce p íbuzné. Zatím na hrad nastal shon. Služebné, které napomáhaly své vládkyni v odvážném plánu, vyvolávaly ulekan smluvená znamení. Okénko v

komnat Luciin se otevřelo a v něm objevila se na chvíli tvrdá šedivá hlava Mikuláše Zajíce. Byl nejvyšší a sklon odchodu.

" Neodcházej, přichni ke mně ! " zasténal V slav, ale dívka jen teskně odmítajíc posunkem hlavy, rozbledla se strnou lesní stezkou ke hradu. Po několika krocích zadívala se zpět k V slavovi, jakoby znovu zaváhala. V slav byl již u ní.

" S bohem, miláčku, " zašeptala a oči zalily se slzami. Hlava klesla jí na rameno V slavovo a rty jejich se setkaly. Již však mihl se jen její rýhovaný šat mezi stromy a V slav zstal sám, dívaje se jakoby mlhou kolem sebe po pustém lese.

Už po západu slunce krvavý již pohasínal a nadešel již večer, když stanul V slav u brány Košálova. Ani nevěděl jak a kudy došel od Hazmburku ke Košálovu. Jak se tu tak, jak bylo dříve, když jeho srdce chvilou se blouznivým plamenem dosud nepoznané lásky.

Jakoby dávno ztracené a zapomenuté radosti se vzkrásily a přiletěly na křídlech fantazie a nejkrásnějších snů. Zdálo se mu, že všechno jeho minulý život byl temným stínem; teď vystupuje z nich hořlavý jas a konečně - dojde i svého cíle; musí jej dojít ! Dobýt si Lucie ! Zvíťžit nad Hazmburky !

Mikuláš Zajíc, otec její a vladka Petr, otec V slavov, nežili v přátelství. Slovansky snívá, srdce ná a prostá duše Petrova byla cizí panovně a střízlivé duši Zajíc z Hazmburka.

Vladka Petr nedbal o celou námeckou říši, o poklady, trůny a přelivou slávu tohoto světa; jemu více platil rodný kout selankovitých věch a ryzí víra v bratrská srdce a ve vlastní sílu národa. Však jeho ocelová paže, bylo-li toho třeba, nesla udatně do boje válečný štít tak poctivě ozubený šrámy jako jsou štítové hrdin .

V slav byl rozhodnut: Vše za Lucii ! Vše za lásku nesmrtelnou ! Přece však pocítil trochu zmatku v srdci, když přistupoval ke svému otci.

Byla noc tichá a hluboká. Na nebi stál jasný měsíc a chvílemi zašuměl lípy na Košálově, chvílemi

rozezvulo se v slávě ticho rokliny.

Pod lipami u dubového stolu seděl šedivý vladka Petr u konvice vína, dívaje se po ozářeném kraji.

Onoho večera vyznal V slav svému otci lásku k Lucii.

Mlčky naslouchal stařeček vladka Petr a kdo by viděl zblízka jeho tvář, zdálo by se mu, že utrpení ryje hluboké vrásky do zachmuřeného čela. Však jakoby z kamene, nepohnut, seděl ve svém křesle a když V slav skončil a řekl slova odpovědi, zatřpytila se slza v oku starcov a stekla do bílého vousu, ochráněného lehkým vánkem.

" Jsi blouznivý hoch, " pronesl tichým hlasem za chvíli, "opojila tě láska, tak jako každého z nás za ony ch slavných mladických let. Kdo má být soudcem? Jaká překážka, stavíc se jí v cestu, je dosti velká, aby zvrátila její cíl? Oh, hochu můj ! Naslouchaje tvým slovom, tak prostým a vroucím - jako kdybych tvoji matku ztratil a celé líbezné svoje jinošství."

Vladka pozvedl pohár ke rtům, aby zapudil mluvký cit, nedostojný chrabrého bojovníka.

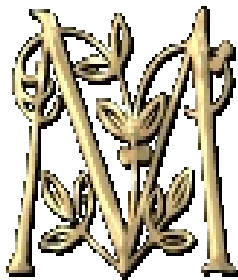
" Je mrtva, tvoje matka, jsou mrtvi bratři a hle, nepodobá-li se náš jindy tak veselý hrad, hrobce, kde spí vzpomínky. Ba, snad jen polnice k boji mohla by oživit krev našich pustých prsou a pak vyjeli bychom ze brány Košálova, zapomenouce svých lidských strastí a v paži znovu zajiskřila by síla, tak jako dříve bývalo a jako otců našich byl úděl, když drzý loupežník na naši zemi vztahoval spáry. Však, tam ! " zvolal vladka Petr a vztyčil se prudce v křesle, " tam, synu můj, kde se ty i pyšné v žezlo Hazmburku, tam zakládá se a sluní to hnízdo dračích, které ne hrdost naši, ale býlí a rozkladnou plevel rozsévá po vlasti eské, tam cizácké mravy a cizáckou pýchu staví vysoko na odív porobenému prostému eskému lidu ! Tam, V slave, nechci tě ztížit, le jako vítěz ! Ale nikdy nechtěl bych se dožítí té potupy, abys ty prosil zpuštěného Mikuláše o ruku Luciu, bu ona byla by sama nejspanilejším květem ! Miluji tebe, synu můj, a přijdeš-li do boje, chci býtí tobě po boku, avšak, kdybys poskvnil v šílenství své lásky cestu rodu našeho tím, že hrdé srdce bys pohodil -,zstaneš sám a nikdy již - nesmli bychom se sejítí na tomto; rodu našemu drahém místě, ve hradě Košálově ! Já však vím v tebe, V slave ! Je-li tvá láska tak velká a je-li sestrou

sestrou co do velikosti lásce Luciin a ty jako chrabrý vít z uvedeš bílou svoji holubici na náš hrad, pak náru í moje zaplesá tob i ji vst íc, v nevyhladitelné otcovské lásce."

Hazmburk v p ísvitu m sí ním vystupoval z rovin Pooh í jako tajuplný obr a o i otce a syna zíraly na , zatím co srdce obou chv la se podivným zmatkem.

IV.

inulo léto a V slavovi p ineslo nejhlubší žal. Sch zka s Lucií byla vyzrazena, hrad st ežen a nikde cesty, kterou by mohl milující jinoch aspo sl vka od ní zv d ti anebo dáti jí zprávu. Mu ivá tíse úzkostí a pochyb svírala jeho srdce.

Za noci bloudil p estrojen v lesích kolem hradu a vyzvídal na potulných kupcích, kte í bývali na Hazmburk vpoušt ni, vyzvídal na zbrojnoších, vysílaných s listinami a vzkazy do sv ta, ale o pann Lucii nedov d l se prani eho, a tak pokaždé zmu en jší vracel se na Koš álov a zdálo se, že již i slova lásky a út chy jeho starého otce míjejí srdce V slavovo, t žce ran né.

P íšla jese . Vzduchem tichým a teplým plula bílá vlákna pavu í a listnaté lesy zaho ely m d n , zlat a ohniv .

N kdy nebesa zaplnila se mraky, zař í el ostrý severák a děš zdlouhavý a zimom ivý inil cesty nesch dnými a jednotvárným svým spádem vnášel nesmírný stesk a šedost do srdcí lidí.

Na hrad již házeli smolná polena do rozzá ených krb , po zda ílých lovech konali hody, zvouce potulné um lce, herce, hudebníky, zp váky a kejklí e do rytí ských sál , kde ho ely svíce.

Když pak oblaka se rozestoupila a slunná jese tíše vlála snivým, tichým krajem, pak op t sjížd lo se panstvo k rytí ským hrám a bývala klání.

A toho práv podzimu pan Mikuláš z Hazmburku po ádal veliký turnaj, na kterém m li se zastkv ti nejchrab ejší z pán n meckých, mezi nimiž - vypráv lo se - bude i saský kurfirst Albrecht, který se uchází o ruku spanilé Lucie. P ípravy d ly se slavn a okázale a lid s obdivem sledoval pr vody rytí stva, sjížd jícího se z daleka ke hradu Hazmburku, na

jehož cimbu í vlály prapory a stáli minstrelové, dujíce na po est hostí v pozlacené surmy. Turnaj m ly uzav íti hradní slavnosti, rozvržené na celý týden.

Po honech v lesích hazmburských byl hodokvas. Tehdy jedenkráté, když den snášel se k ve eru, byl ohlášen hodovník m potulný truvér, který prý panstvu chce p ti o lásce.

Byl vpušt n.

V hodovní síni nebyly dosud rozžaty svíce, nebo poslední odlesk zapadajícího slunce padal sem barevnými okny. P vec vešel pevným a pružným krokem; z stal státi nedaleko vchodu. Od n byl v erný šat, temný pláš , tvá jeho byla zarostlá a vlas v bohatých kade ích splýval mu po šíji. Loutnu v jedné ruce, ve druhé široký klobouk, hluboce se uklonil hodovník m a jal se plným a lahodným hlasem zpívati svoji píse . Byly to rythmy m kké a vzletné, vypravující o mladistvé lásce a jejím plodu, lidském št stí, které jedovatý had i sa zahubí dechem morovým a zoufalý mileneec, který je násiln zbaven své milenky, bloudí od d diny k d din , od m sta k m stu, od hradu ku hradu, a nikde nedovedou mu íci, co se stalo s jeho láskou. Nežádá uznání za sv j zp v, nežádá dar , jen soucitu a odpov di, jinak že propadne šílenství.

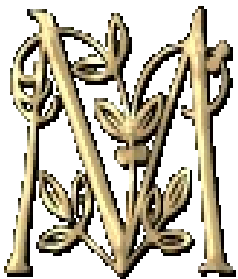
V síni zavládlo ticho, všichni naslouchali zp vu, uchvázeni p edevším jeho lahodou a pravdivostí citu; dámy dojaty a Lucie, která nespoušt la o í ze rt p vcových, stírala slzu za slzou, kanoucí jí po líci. Když p vec ukon il, povstal pan Mikuláš a oslovil jej : " Je zvykem, že hradu pán podá íš p vci, který zpívá o ínech hrdinných a dáma tomu, který p ítomné krásné paní milostnou písní dojal. Tys probudil v nás divnou náladu. Nicmén bolest, kterou jsi v písni vyzpíval, zdá se být tak niterná a osobitá, že n žná Lucie, dcera a chlouba má, naslouchajíc tob , hle, jata byla skute ným žalem. Nuže, nech ona podá tob íši ! Však, aby p ípitek trysknul v duchu jasném a jarém, jak toho žádají naše slavnosti, chci vám všem, vzácní hosté moji, oznámiti blahou zv st, až pozvedneme íše hypokrasu. Ty, p v e melancholický, až, osam v, zamyslíš se nad vlastním b hem žití, p ej sob mén citu, však více síly !

Nuž, pry te stíny chmurných nocí ! Vy, služebníci, sv tlo rozžehn te!"

Všichni povstali k p ípitku a Lucie s pohárem blížila se k truvéru. Jedvaže však ruka její vztáhla se k n mu, aby mu podala pohár vína, jakoby bleskem schvávena, klesla náhle s ostrým výk íkem k zemi. Nastal shon a zmatek; Lucii, ležící ve mdlobách, odnesli do její komnaty. Nikdo nedovedl si vysv tlti p í iny, avšak marn též hledali záhadného truvéra. Zmizel, jako když se s ním zem propadne, ale Lucie, procitajíc z mdloby, šeptala tichounce : " V slave ! "

V.

inula noc, ve které neklidným spánkem spal pan Mikuláš. P íhoda s tajemným p vcem, ve kterém toliko Lucie poznala V slava, kalila jeho mysl a zdála se mu býti nedobrou p edzv stí.

Když z rána vešel k shromážd nému rytí stvu,

omluvil svoji dceru churavostí zcela p echodnou a rozhodl, že den klání jest nezm n n. Pak vešel v komnatu své dcery. - Ležela na loži, bledá, jakoby ni ím již nemohla býti vyburcována k životu. Lhostejna ke všemu, co jí otec vypráv í, dívala se jen okénkem do kraje ke Koš álovu.

Vlídn a pozorn p ípravoval ji otec k dnešní záv re né slavnosti, které ona musí nutn být p ítomna. Poukazoval na své bohatství i stá í a p ál si, aby Lucie moud e a proz eteln volila svého ženicha, nastávajícího majitele hradu Hazmburka. P eje si a v í pevn , že jím bude saský kurfirst Albrecht, nebo p íslíbí p í turnaji tomu svoji dceru, kdo bude vít zem v boji a nikdo dosud nep ed il v klání rytí e Albrechta.

Nyní jakoby teprve pochopila nebohá dívka smysl otcových slov. Vzty íla se na loži a zvolala Mikulášovi v tvá : " Uposlechnu vašeho p ání, ot e, ale v zte, vezmete-li mn vše a pod ídíte-li veškero mé jednání své neúprosné v íli, p edc nikdy nevezmete mn moji lásku, která roste v mém srdci a kterou nelze seberozumn jšími d vody p ekonati. Miluji V slava z Koš álova a neznám moci, která by tento cit vyrvala z mých prsou ! "

S pocitem zmatku a výrazem chmurné nevole

vyslechl pan Mikuláš výk ík zpov di mladého srdce Luciina. P íkládal však více váhy dce in churavému podrážd ní a nev íl, že promluvílo tu srdce až k smrti odhodlané. Rozhodne kolbišt , ekl si a pak v cizin , po boku vznešeného manžela, zapomene žena kurfirstova na chudého syna koš álovského vladyky.

" Je ti p edevším t eba klidu, milá dcero, jakož i mn jej pop ej v t chto velkých dnech. Co p eje ti tv j otec, jest jen tvoje št stí, ale mládí zmítavé, jako víno kvasící, nerado se dává věsti, a kypí, kypí jen srdcem rozjit eným, rozvahou opovrhujíc a v každé rad starých vidí p ežitek, tíhu, ba nástrahu a mnohdy, p ícházejíc k rozumu svízelnými oklikami, hrozí se sloví ka : pozd ! Ty, Lucie, vždy byla jsi poslušna svého otce a vím, že z staneš jí i dnes. Uklidni se ! Pomysli na hrdost a est svého rodu. P í slavnosti klání na shledanou ! "

Jit ní vánek pohrával prapory, vlajícími z v ží hradu Hazmburka, který tonul v jasné záplav slunce a celi ký hlu el a kyp l ruchem sváte ním, slavnostním.

V podhradí zvonila kladiva o kovadliny, upravovány ko ské postroje ; sloužící hemžili se ve stájích a v nádvo í. U brány, která z stala onoho dne otev ena, noví a noví hosté byli vítáni. Rytí i shromaž ovali se ve skupinách, hovo íce a vítajíce se vzájemn . Služebné v novali se svým paním. Jako v úle bylo v kuchyni a sklep mistrova tvá ho ela po vychutnání nejlepších vín hazmburských a polabských, která m la se vyrovnati vín m rýnským.

Obyvatel m podhradí i venkovan m vykázáno místo na hlavním nádvo í, kde se m l konati turnaj, kdežto m š anstvo, zbrojnoši a šlechta m li vypravenu a okrášlenou balustrádu, jejíž st ed tvo íla tribuna s modrým a zlatým baldachýnem - tam m l usednout pán hradu s Lucií a hosty.

U branky, jíž za turnaje vjížd li rytí i, stál na vyvýšeném míst hlasatel.

Zde bylo zatím ještě prázdné, ale již v p edhradí a v parkánech po ínal nezvyklý ruch a na malé logii cvi íli se hudebníci pro doprovod k turnaji. Pro n bylo z ízeno vysoké lešení, kryté jako všeccka ostatní vyvýšená místa, splývavými, t žkými látkami, na nichž zlatem vyšit znak pán z Hazmburka : kanec a zajíc.

Zvolna po ala se zapl ovati místa pro diváky ; rytí i odešli k strojení a etné m š anstvo p ícházel na

svá místa, cizí šlechta umístn na podle hodností na tribun . V pr vo du host nejvzácn jších p icházel posléze pan Zajíc Mikuláš s krasavicí Lucií, jejíž tvá však byla bledá, prozrazujíc nesmírný smutek.

Shromážd ní ztichalo a zraky všech zastavovali se na vznešené dvojici, usedající pod blankytným baldachýnem.

V té chvíli rozhlaholily se surmy a rohy, hlásíce po átek boje.

Gothickou brankou, jak vítr prolet l rytí na plavém h ebcí, zdobeném postrojím z brokátu, zlata, st íbra a perel. V lesklém brn ní, d evcem v ruce, zajel p ed pána hradu a sestupuje s kon , poklonil se hluboce pann Lucií, zatím co herold provolal jméno saského kurfirsta Albrechta, který bítí se bude s každým, kdo si troufá jej p emoci, a nep emožen, má se státi chot m Luciiním. Již však se po druhé rozezvu í fanfáry a s kropím barvy ohn a rudým fafrnochem vjede mohutný rytí na erném koni doprost ed kolbišt . Jeho kapalín zá il istým zlatem a celé brn ní jakoby ulito z ocele. Když herold ohlásil hrab te z Flussingenu, pozvedl tento nad hlavu sv j štít, d evcem opsal vzdušný kruh, na ež, hluboce sklán je se, zvolal mohutným hlasem : " Ve jménu paní srdce mého ! " Pak, zap evše oba rytí i d evce, zamí ili prudkou jízdou druh proti druhu. Zápas byl tuhý, avšak již p i t etím st etnutí vít zí kurfirst Albrecht a vyráží svého soka ze sedla. Ozve se jásot nesmírný a lid podivuje se statnosti rekov , který z stává na kolbišti, o ekávaje dalších sok .

A jist nebyli to rytí i bez jména a slávy, ba mnozí z nich bezpo et vít zství v turnajích si vydobyli, však Albrecht, jakoby obda en démonickou mocí, p emáhá jednoho po druhém a jeho síla jako by vyr stala v nadšeném jásotu všech p íhlížejších boji. Pan Mikuláš neskrblil podivem a jeho tvá plála brunátnou radostí, jen Lucie skrývala za mramorovou maskou své bledé tvá e utrpení, kterému nedovedl porozum t nikdo z t chto zástup nadšených udatným cizím rytím.

Po krátké p estávce pokrač ovalo se v turnaji. Kurfirst Albrecht pokynul hlasateli a dal vyvolati k rytí stvu, že p ichází chvíle rozhodnutí, kdy kurfirst saský vyzývá každého, kdo je hrd na sv j stav, rod a sílu, aby vjel sem na kolbišt .

Pán hradu Mikuláš dá svoji dceru, nejspanilejší z panen sv ta, toliko vít zi. Nuže, kdo troufá si na n m

vydobyti onoho vít zství ? Nastala chvíle ticha, na ež hlasatel, pozvedaje ruku nad hlavu, zvolal : " Neznámý rytí p ijel na hrad. Jména nechce íci, však chce se bít toliko s kurfirstem Albrechtem ! "

" Nech jen vjede na kolbišt ! " ost e zvolal kurfirst, podrážd n sm lostí neznámého.

Jako když vítr zaduje v pole makovic, tak vlnily se hlavy divák ve zv davosti, kdo objeví se v brance. Nastalo ticho.

" Neznámý rytí ! " zvolal po chvíli herold.

Na krásném koni vjel rytí v jednoduchém brn ní. Bez cetek, bez st íbra a zlata, skorem nuzn vyhlízející prost ed té veškeré nádhery, prostý, dle krásný soulad obestíral kon i jezdce. Z šedých oblak vystoupil jasný paprsek a svezl se po tajemném jezdcí v okamžiku, když tento zastavil p ed baldachýnem a po krátkém ml ení zvolal : " Pro pannu Lucií ! "

Zachv la se dívka v podivné p edtuše, avšak v tom již jezdec prudce obrátil kon a mí il proti svému soku.

Utkání bylo prudké, ale i tentokráte zdálo se, že rytí nepochodí. Však p i t etím výpadu kurfirst povážliv zakolísal. Nastalo neoby ejné nap tí. Tisíce srdcí p álo vít zství neznámému rytí i, aby byla schlazena zpupnost kurfirstova. Lucií dmula se bou liv prsa vzrušením i obavou, pan Mikuláš povstal sleduje napjat a chmurn obrat v zápase, co výk icky divák zaznívaly od úst k úst m.

V tom neznámý rytí zm í ostražit odstup od soupe e, pak rozjíždí se prudce a d evcem pevn zap eným a v okamžiku neoby ejnou ranou vyráží kurfirsta ze sedla. Jezdec i k leží na zemi, zatím co lid propuká v bou livý jásot, který duní a hlu í nádvo ím a snáší se daleko do kraje.

Mezitím co odnášeli omdlévajícího kurfirsta z kolbišt , hlásí se všichni p ítomní n me tí rytí i ke klání s neznámým hrdinou.

Však jaký div ! Cizí rytí vyzvání p íjímá a jednoho po druhém sráží s kon a p emáhá s jarou silou a k epkostí nevidanou a když nikdo již se neodvažuje vstoupiti s ním v boj, prohlašuje herold klání za skon ené. Za v avy, výk ik a zvuk fanfár blíží se vít z zvolna k tribun s baldachýnem, kde nastává zmatený vzruch. Všichni ho í nedo kavostí spat íti tvá í v tvá tajemného reka. Lucie chví se š astným tušením, však chmurn , jako kamenný sloup stojí tu

Mikuláš, kynoucí rytíř, aby se stal pílčím. Jaké překvapení zmocní se dav, když spatří - V slava z Košálova! Nastalé ticho přerve ostrý výkřik Lucie. Služebné obklopí dívku, klesající v mdloby a kvapně ji odnášejí do hradu.

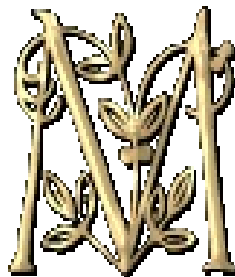
Za hlubokého ticha zahovoří takto pan Mikuláš k Vslavovi: "Ve jménu dcery mé jste se bil slavný rytíř! Z její rukou dar vám vsukotku náleží. Dcera má o své újmě vám dala své srdce, já pak mám vám dát její ruku. Boj vsukotku tuhý vybojoval jste před našimi zraky a patřil na vás výkřik rytířstva, ba i mnohý okusil prudkosti vašeho dechu. Kde chybí krev rodu, jest ještě místo pro zásluhy. Svět prý dnes trouchniví a jakás hrozná sašina, i jedovatý drak jeho srdce požírá, rozkládá jeho citu prameny a je otravuje. Prý slídí po větech, rozleptává co v lidu pevného. Lid v sílu nevěří, je jenom zmatku plnem, zpupné cizáctvo jej sráží k podnoží a reka prý není, jenž saně se al by hlavu! - Tak přec básník potulný zpíval v našem hradě? ...a v ruce - zdálo se, že odvážný mládě hledí... Můj zeti budoucí! Já podmínku vám kladu! Když velká vaše láska, je každá obmalá! Chci vyzkoušet, zda je vaše láska opravdová! Vždy mnohdy obloudí nás mládí prudký cit; chcete-li Lucii zvat paní svou, jděte do svatky a zabte tu sašinu! Co, reku vítězný, je pro vás nesnázi? Neb, lépe! Lapte ji a s přemoženou přijete sem na náš hrad, a uvidíme, jak vypadá ten netvor. Nechť svatý Jiří provází vás po cestě! Běh s vámi, rytíři, a na shledanou pak!"

A nedbajíce mnoho Vslava, opouští hrdě vzácní hosté s hradním pánem v elekolbiště. Lid byl zmaten Mikulášovou ešídí hladkou a jízlivou a odsuzoval jeho jednání v i state němu jinochu.

Nesmírná odvaha a víra plnila však srdce Vslavovo. Obklopen hradními paními, které zvestovaly mu, že Lucie procitla z mdloby a volá jeho jméno, rozhodl se pevně, že musí k posledu zvítězit! "Vzkažte mé nejdražší, že sašinou. A pak se vrátím na Hazmburk pro svoji nevěstu!"

Vsedl na koně a vyjel do svatky z bran.

VI.

lhy podzimní zastíraly stědohorský kraj. K poledni slunce prodralo se jejich clonu a tenkrát celá širá krajina od Košálova po Pípu, po Bezděz a Rálsko i hory lounské - zazářila ve své spanilosti, podbarvené smutkem odumírání. Když země vydala plody, jde spát.

Na vinicích dozrávaly hrozny a pod loubím křemem na březích Labe usedali poutníci a snělkové u rudé říše vína, odhadující pouš svého života anebo vzpomínající na zašlá léta, a dobrá i zlá, vždy jímavá... Zde kupci zastavovali svoje vozy a protože mnoho projeli zemí, kraj a město, vyprávěli o zázracích svatky a polabský kout nazývali líbeznou selankou, přirovnávající zdejší víno k vínům běh rýnských.

Večer přijel do křemě - jejíž pavla byla vyzdvižena jako vlašťoví hnízdo nad ekou - rytíř na koni. Bylo již velmi šero, nebo slunce dávno zapadlo.

Rytíř dlouho rozhlížel se kolkolem, jakoby jeho oči dovedly pronikatí temnotou, pak přivázal koně před křemou a vešel.

Byl odněv brnění, jímž se odívají rytíři při turnajích, jeho oko bylo hluboké, pronikavé a neskonale mkké, tvář bledá a tak mužně krásná, že všichni v křemě ztichli, patřice se zpytavou otázkou cizinci vstíc. Až starý zbrojnoš zašeptal hostem: "To Vslav z Košálova!" Pak dali všichni hlavy dohromady a zbrojnoš, který sám byl přítomen slavnému klání na Hazmburku, vypravoval potichu příběh Vslavův.

Všichni podivně kroutili hlavami, až mladý písmák zvolal nadšen: "Hle, velký vítěz a slavný hrdina! Co jemu bude překážkou? To český svatý Jiří!" A pozvedl pohár, jakoby chtěl připíti zajímavému cizinci, ten však, duchem nepřítomen, hlavu v ruce, sedl ponořen v myšlenky, tak jakoby byl v křemě sám.

"Inu," říkali rozšafní měštinové a kupci, "jest to tedy lov k hodný politování, je výstřední a běh mu pomoz! Napijme se na svoje zdraví!"

Zatím Vslav vzpomínal na Lucii, na svého starého otce, na rodný Košálov a na turnaj hazmburský.

Kolik tam eských šlechtic , zeman a m š an slunilo se v lesku Mikulášovy slávy ! Co povýšeneckého býlí rozlezlo se po echách ! Rytí i ztratili víru ve svoji sílu, zemanstvo neví pro koho o e a sklízí, m š ané p íjímají vše, co je zvyk a mrav doby a malý lid je spoután, zatla en na níži prosebníka. Jeho heslem nyní : z í ruky dostanu chléb, ten je mým pánem ; chci, abych nehladov l, chci, abych mohl spát po t žké práci, chci, abych mohl žítí se ženou a d tmi v zim u teplého krbu. Šlechta kuje rozbroje a jakoby se p ežila, p esytila, p emrzela ve své rodné zemi. V nejistot a zmatku, který se ší í všade, vystupují z temnot hlasatelé rozvratu, asketi a sektá í, vášnivci pro spravedlnost Kristovu i blouznivci o jediném království božím a bratrství všeho lidstva. A slyší-li N mec, že slovanská duše propadá ví e v bratrství a království míru božího, usm je se posupn , nebo chápe, že je vhodná doba brousiti me - Sa , sa ! Otrávila zdravé eské duše ! Ropucha sedla na pramen. Štír, had, drak, ješt r, jakkoli chcete je nazývati, hrnou se do bílých d din, usedají u portál m stských dom , p elézají hradby panských sídel, otravují vzduch a požívají srdce eského lidu. Hlavou V slavovou ví il ješt šum turnaje. Jeho o i vid ly zpanštlé eské rytí stvo a hloupé papouškující m š anstvo. Ucítil bolest z p edstavy, že Lucie, srdce tak ísté a duše volná, je zakleta v tento žalá klamu, pokrytectví a pýchy. Jako st íbrná holubice v azurném nebi vedla jej vzpomínka k ní a sílila jeho víru ve vít zství. Tušil její srdce v každém tepu srdce vlastního a v il v jeho v rnost a vytrvalost. Kterak se štítil malých v cí a malých vychytralých lidí !

Sklenice vína, kterou mu p inesla dívka na st l, stála nedot ena. Jeho myšlenky rozepluly se na zlatém oblaku za milenkou.

" Jsou n kte í lidé," vykládal starý písa od vrchnosti, " blouzniví, lišící se od nás lidí prostých a rozumných. Oni v n musí tlouci hlavou o ze , aniž eho nabudou. Pohrdají hmotným úsp chem, pošetilci, a za vidinami a mlhami se honí. Jsou oby ejn hrdí a troufají si vrchnosti se postavit. Oh, ti bu to zmoud í ke stáru anebo zkrotnou v erných kom rkách o hladu anebo s v trem o závod bláznovské svoje šplechty po cestách roznášejí, v ru, n kdy i dob e zn ící písní ky zpívají a rýmy skládají o lásce, che, che, no, jakoby se tak sob

vzájemn všichni podobali .." a písa mí il stranou prstem po V slavovi.

" Ne, braši," zanícen volal zbrojnoš ke svým poslucha m," to bylo nádherné ! Ten lehký rozjezd a pak prudká rána ! Já býval bych vzk íknul a zaplakal radostí, když let l kurfirst s kon na kolbišt ..."

Dcerka šenký ova stála nepohnut mezi dve mi komory a její oko zahloubalo se v postavu romantického rytí e. Jist že nechápala, co skli uje jeho zdatná prsa, ale vlna n žného soucitu inila ji rytí e blízkým a zajímavým. Zdálo se jí, že vidí dva sv ty ; tam podnapilá nehorázná chasa, zde ístý pevný rozlet ducha za nesmlouvavým ideálem. V n jaké staré pov sti slýchala cosi podobného a zdálo se jí asto o tom za zimních noc, když meluzina sku ela na pd , že sama je princeznou a udatný krásný rytí ji vysvobozuje z hrozného zajetí.

Zatím zbrojnoš s takovým zápalem lí il udatenství rytí ovo, že všichni naslouchali, nep erušující jej a vzr stal jejich obdiv pro V slava.

Šenký , zv d v, že udatný rytí bude jeho hostem, upravil mu nejlepší sv tnci, kon jeho dob e ošet il a když spat il ve své ruce zla áky, neskrblil poklonami a úctou.

" B h ti dej klidné spaní," volal za V slavem zbrojnoš," a nezapome , pane, že i tvého me e bychom pot ebovali ; cizáckou tu chášku jím trochu polechtat ! "

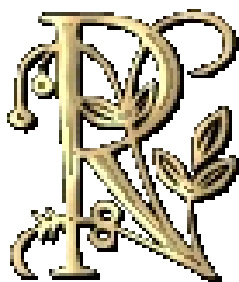
" A nevzdychej, pane, p íliš, rad ji svaly cvi , " sípal podnapilý kupec, " kdo by se pro ženu trápil? "

Písmák a po n m všichni ostatní p ípili konvicemi rytí i na š astnou cestu a na zdraví, zatím co jeho kroky doznávaly již v p edsíni a na d ev ných schodech.

Ráno s vycházejícím sluncem odjížd l V slav do sv ta. Kraj byl celý r žový. Z podkrovního okénka dívala se Rinka, dcera šenký ova, a jit ní vítr pohrával jejím volným rozpleteným vlasem.

VII.

adostné doby byly ty tam. Vítr lkal ve hrad jako varhany a celý kraj, kam mohl hlásný s v že dohlédnout, byl již zasn žen. Šedobílá oblaka sypala nový a nový snůh a bizardní h bety záv jí vyr staly na st echách, na nádvo í a v podhradí. Bylo takové tiché, smutné odpoledne ; jen

chvílemi, v nárazech v tru zdálo se, že sténání meluziny p echází ve skute né akordy varhan, jimiž advent zpíval své váno ní koledy. Skute n chvílemi rozléhaly se zvuky varhanových pís al chodbami a zapadaly až v ticho komnaty, ve které ležela na kožešinách, p ikryta purpurovou pokrývkou, Lucie. To hrál pan Mikuláš v kapli. Mímod k vkládal v akordy, p i sv tle voskové svíce, sv j žal a zmatek, které pozvolna vlínaly v jeho prsa tíhou nevyslovitelnou a naleptávaly jeho tvrdé srdce.

Lucie ležela v t žkém polospánku nemocných a zdálo se jí o jaru. Dým stoupal vesele a p ímo k nebes m a bílí holubi obletovali ozlacený hrad Hazmburk. Zdálo se jí, že cítí v ni sn ženek, jichž kytici m l kdysi V slav za pasem.

Fraucimóra, která ji opatrovala v nemoci, sed la v polospánku te u teplého krbu a erný kocour p edl spokojen na medv dí kožešin u okna. Malá Kata, dcerka ková e z podhradí, kterou si Lucie zamilovala, sed la na okraji l žka, ruce v klín a nespoušt la o í se své paní. Milovala Lucii více než svoji matku a než svoje sourozence, nebo zdálo se jí, že v této ísté p ekrásné princezn je práv tak n co svatého a nadp irozeného jako v Marii Pann , která visela nad oltá em v hradní kapli. Kat bylo t ínáct jar a nev d la v bec, co je život, toliko svým citlivým chápáním jej m íla a tušila, že srdce její je živeno teplem lásky Luciiny. P emýšlela o tom, kterak by zbavila svoji paní onoho krutého ho e, které ztravovalo její sílu a její útlé t lo. Co chvíli z t ch hlubokých d tských o í Katiných vyplula slza a voln stékala po tvá i. Snad to byla samota, ticho a tklivý zvuk varhan, které její smutek zvyšovaly.

V krbu svezlo se t žké oho elé poleno s hromady a probudilo fraucimóru i nemocnou.

" Jsi zde ještě , Kato?" zašeptala Lucie, berouc Katinu

dla do své.

"Je mn t líto, ubohá, že marníš zde u mne svoje mládí, zatím co d ti v podhradí skota í, staví sn hové rytí e a bojují koulemi ze sn hu mezi sebou. A když vidím tvoje o i tak smutné, zdá se mi, že plá eš pro m j život. Jdi, Kato, jdi mezi d ti, ani ti nesluší ošet ovati nemocnou, p eji tob více radosti. Myslím na tebe i na svoje d tství a cht la bych, abys byla hodn š astna." Suchý kašel p erušil její slova a Kata vztáhla bojácn k úst m svoji dla . Na bílých lících Luciiných nasko il ervený rum nec.

" Padá ještě snůh?" zašeptala po chvíli.

" Již ustal, paní. Vítr rozehnal mra na a na západ proza ují ervánky."

" Hle te, mé drahé, o n co vás prosím." Lucie nazvedla se na loži a její o i rozev ely se zanícen a vroucn . " Chci, abyste mne donesly k onomu stromu pod hradem, kde jsem se s V slavem po prvé setkala, a utrhnu si snítku a rozhlédnu se kolem a budu tak š astna, snad tak jako jsem bývala. A uvidím v dálce naše hory a hrad Koš álov na stepilé skále a kdo ví, zda neuvidím to vše naposled, ale, jak to bude krásné !"

" Ach, paní má drahá," zaho ekovala fraucimóra, " jak ráda, jak tuze ráda bych vyhov la vašemu p ání, ale fel ar zakázal každý pohyb a každou zm nu teploty. Co ekl by pán a velitel náš milostivý? Nemožno, holubi ko, takto si po ínat, já vám rozumím dob e, duše nejdražší, ale nejsme-liž pouhými služebnicemi?"

Kata vyb hla z komnaty a za chvíli p ivedla fel ara. Lucie prosila, plakala a fel ar, hlad si vážn bradu, posléze, ud liv ošet ujícím p ísné rozkazy a pokyny, svolil.

V krytých nosítkách, zabalenu a obloženu v kožešinách, nesli služebníci Lucii, když byli d íve cesty v záv jích procházeli, z hradební brány ke kraji lesa.

Tedy, zde to bylo ! Na kraji lesa stála krásná jedle a podle ní vytrácela se p šinka do houštin, kde snůh byl navát na v tvi kách i opušt ných pta ích hnízdech. I spadané suché listí p ikrýval. Jedle, na jejíž v tve za léta sedali ptáci a z jejíhož jehli í slunce ssálo v ni, stála tu jako pomník nad hrobem mrtvého.

ervánky rozlily se po západ a vítr zcela ustal.

Lucie, hlavu pono enu v polštá ích, dívala se p ed sebe, tam v onu stranu, kde k podve erním nebes m

zvedal se Koš álov. Obrisy hradu ost e promítaly se na perle ov šedém nebi. Bílý a modrošedý Koš álov podobal se v tom chladu vznešenému p ízraku. Nad sn hovými plán mi poletovaly vrány, jinak všude pusto a ticho, ani lesy nezašum ly. Lucii zachv l chlad, který jakoby se dotýkal až samotného srdce.

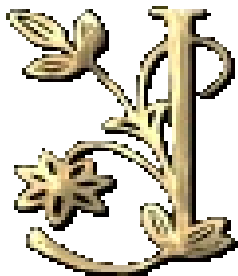
Žije její milá ek? Vrábí se? Nezapomn l svého slibu? Nezapomn l své lásky? Anebo se snad nikdy již nevrátí? Tato myšlenka byla horší smrtí.

Museli jí donéstí až t sn pod sklán jící se v tve stromu a Lucie ulomila sv ží snítku, p itiskla jí k srdci a o i její zazá ily na chvíli jase m, tak jakoby kdesi setkaly se s o ima milovanýma.

Již však stál tu mrzutý fel ar, bru e si do vous , "že je nutno se navrátit do hradu ! "

Hrad Hazmburk, Koš álov, Skalka i Hradiš any i Olta ík a všechny pevnosti a sruby na vrcholcích blízkých hor zabarvily se purpurem západu a slunce, smeknouc se tenkým paprskem v nosítka, políbilo i bílou, krásnou tvá panny Lucie.

VIII.

iž dávno roztály sn hy v údolích, již dávno i na horách. A ptáci p ílet li z jihu, ke e obalily se b lostí kv t a laskavé slunce rozjisk ilo srdce lidí, rozšum lo je radostí jako mladým opojným vínem.

Ale Lucie umírala . Nepomohl starý fel ar, nepomohla láska oddané Katušky, nepomohlo ani kolegium slavných léka z Vlachs, které pan Mikuláš pozval na Hazmburk. Lucie umírala. Vlaštovky s radostným švítorem stav ly svá hnízda na cimbu í a kolem arký , v podhradí skota ily vesele d tí a zpívaly jako každého jara, a sk ivani lehce a jásav vznášeli se s písní nad polem, kde t žká práce robotník zd lávala zemi pro plody léta.

P íšlo jaro. Jedno z nejkrásn jších jar v podst edohorském kraji. Hvoz d zašum l, zazpíval, zazá il ve sv ží zelení.

Jen zbrojnoši v hradních síních, lu išníci v parkánech, ba i starý hlásný ve hlásce a kastelán i vrátný, sloužící i lid v podhradí, vše co žilo již léta

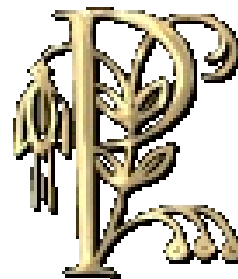
na hrad Mikuláše Zajíce, vše zesmutn lo, když od rt ke rt m nesla se zv st : Lucie umírá !

To již nebyl hrdý statný rytí Mikuláš, jenž chodíval pevným krokem chodbami a dvory, jenž udílel p ísné a stru né rozkazy svým poddaným. Te s hlavou pochýlenou a srdcem roz atým opoušt l svoji ponurou komnatu jen do kaple anebo za ve era na cimbu í k branám, odkud z el do dalekého kraje, zaclán je si o í rukou. Lidé p ed ním ustupovali, bojíce se rušití jeho samotu, jejíž muka považovali za trest spravedlivý.

Blížily se Velikonoce, kdy v blízkém m ste ku Libochovicích a T ebenicích slaví ve erní pr vody slavnost vzk íšení Vykupitele Sv ta i nového života jara. Blížil se den onoho krásného svátku.

Lidé z Hazmburku snášeli rozkvetlé haluze i polní kvítí. Celé ady jich vraceli se do hradu po západu slunce. A byl takový nvyvý ve er modrý a vonný. Nad rovinami v Pooh í vycházel veliký m síc, když zazn l z hradu Hazmburku zvon, jenž zvukem hrozným a truchlivým nesl se do tichého kraje a oznamoval : Um ela Lucie ! Um ela Lucie ! Um ela Lucie ! Lidé poklekli a pok ížovali se. Pak tiše a volným krokem vcházeli do brány hradu, kde p evzala vládu smrt.

IX.

odjesenní mlhy rozptylovaly se v odpoledním slunci, odhalující pohled na Pooh í. Háje podobny barvou žlutnoucího listí m di a zlatu se obrážely barevnou krásou v tichém toku Oharky, která plyne od K esýna k Libochovicím. Byla doba

posvícení. Z komín chaloupek stoupal dým, zamlklou krajinou nesla se hudba venkovských muzik a po cestách, spojujících blízké vsi, chodili lidé více nežli jindy. Chodec, který by stanul onoho odpoledne v místech, kde leží vesni ka Horka, spat il by pohled zast ený lehou kým mlžím. A netušil by ani, kolik smutku je sev eno v tuhých zdech hradu Hazmburku, který vévodil této krajin na severu jako zkamen lý duch.

K ve eru, když tichem prochládlým a vlínajícím se teskn v srdce poutník již jen ojedín lých ozývalo

se zdaleka venkovské veselí, blížil se polem p íšerný host.

Lidé, kte í se s ním setkali za soumraku, prchali zd šen , k ižující se p ed domn lými arami áblovými. Jeho postava byla vzty ena, obli ej obrostlý dlouhým vlasem a vousem, tvá jako kamenná a bledá, zírající stále jedním sm rem. Na t žkém et ze vedl p íšernou zelenou sa , která supajíc a otevírajíc tlamu krvav rudou, pozvolna jako hrozný stín se šinula za vít zem, p emožitelem. Na výsp nad Oharkou zastavil se tajemný rek a zadíval se dlouze k Hazmburku. Pak pokračoval p ímo tímto sm rem. Byla hluboká noc. Když došel až k Hazmburku, zabušil na hradní bránu. Hrozné ticho, v n mž vno en byl hrad, nev stilo dobrých zpráv. Trvalo chvíli, než matné sv tlo lou e ozá ilo okénko nad branou a než kastelán o šedivé brad , vykloniv se za noci, zvolal : " Kdo ruší klid hradu osam lého? "

" Otev i, rychle otev i a netaž se, však uvidíš ..."

" Jaký to známý hlas? Kdo jsi ty, ve jménu Boha ! Kdo jsi, jenž p icházíš sem za pusté noci? "

" Jsem V slav z Koš álova ! "

Krokem chv jícím a zlomeným šel sta ec V slavu vst íc. Zask ípaly zámky, otev ena brána a jedvaže žluté sv tlo lucerny ozá ilo no ního hosta, zazn l tichem a ozv nou se vrátil od les zd šený výk ik kastelán v.

O i V slavovy ho ely hore n . Aniž dbal postrachu a zmatku starcova, který o ima údivu t kal z netvorného ještě ra na rytí e, nev da jak vyjád íti veškeren d s i veškerou bolest, jíž p etékalo jeho staré srdce - uchopil V slav paži v rného kmeta s výk ikem hrozného tušení zároveň : " Lucie ! Má Lucie ! Mluv, star e, mluv ! Kde jest? " Jeho výk iky byly p erývány rychlým dechem a o i jeho svítily hore natým plamenem. Kastelán jakoby se zhroutil pod tíhou žalu. Hlava mu klesla na prsa, ruce visely bezvládn .

" Mrtva, drahý pane ! " zašeptal. " Všichni ji opustili, jen já z stal tady. Spív ným snem v rytí ské síni ve sklen né rakvi. Tak spanilá a dobrá, jako bývala. "

Hlasitým štkáním p erušil sta ec svá slova. V slav stál vzp ímen jako zkamen lý a zdálo se, že jediný sval nepohnul se v jeho líci, zatím co krutá bolest pohlcovala zvolna jeho zmu ené srdce.

Po té pokynul kmetovi, aby ho dovedl k mrtvé. M síc vyšel z mrak a bílým sv tlem polil opušt né nádvo í hradu, jímž krá eli oni t i. P ežilý v rný sluha dobra a krásy, milenec nesmrtelné lásky, snílek a rek a - nep emožitelná sa .

" Zde je hrobka," zašeptal sta ec, chystaje se otev ít vrata rytí ského sálu.

" Nikoliv hrobka, nýbrž sí hodovní," promluvil V slav.

" Vládne zde smrt ! " zaúp l kmet.

" Stín smrti zakryl zde prázdnotu lidských srdcí, zapudil pýchu, vyklidil hrad pro nej ist í milostnou noc. Tvá duše, star e, jako holubice bílá odletí z trosek kamení tohoto kletého sídla. Zbývá smrti jedin tato ko ist." V slav ukázal na sa , svíjející se u vchodu k rytí ské síni. "Nenalezl jsem ji v krajinách dalekých, divokých a pohádkových, ale ve stoce lidské podlosti, v kalu lidské hlouposti, malosti a naduté pýchy. Zištná, vychytralá, uhryzávala tam lidská srdce a zeleným o kem zírала po t ch, kte í ji mýjeli bez bojových cit , s hlavami sklon nými, nebo ona byla moc, ona byla blahobyt a dárkyn zlata. Majestát hlupc í ni em . Mocná a vlivná kdys - nyní nestv rná sa , ropucha, drak a brzo jen pouhá zdechlina ..."

V slav se odml el a pak zvolal hlasem m kkým a tichým : " Lucie ! Lucie, milenko, láska moje ! "

" Šílený ! " zašeptal kastelán.

" Nuž, otev i, star e ! "

Zvolna otevíral kastelán dubové dve e rytí ské sín , kde mezi kvítím, chvojím a v zá i osmiliberních voskovic, stojících n kolika adami, kolem sklen né rakve, ležela mrtvá princezna. Bledá, s lehkým rum ncem na tvá i, byla jakoby spící, ve snu plném smíru a lahody. Volným krokem blížil se k ní V slav, dívaje se up en v její tvá .

Hluboké p lno ní ticho vládlo opušt ným hradem, jen lehký vánek, vnikaje otev enými dve mi do rytí ské sín , echral svadlé kv ty a pohyboval plameny svíc.

Kastelán, považující V slava za smysl zbaveného, díval se s nádvo í do sálu. Žhnoucí o i rytí ovy jakoby se zabodávaly v mrtvou. Jeho ruce vztahovaly se zvolna k rakvi, pak uchopily sklen né víko, sejmuly je a položily na zem.

Kastelán cht l zabránití po ínání V slavovu, ale v tom již jako p imrazen z stal státi u zdi.

Jedva slyšitelně zprvu a stále mocněji ji volal. V slavné jméno Luciino, posléze vložil ruku na její bílé čelo a hle! Zdá se, že mrtvá otevírá oči, zdá se, že její rty rozevírají se tak, jako když říká, že se v teplé noci rozvíjí. Mrtvá povstává, V slavné kleká u její rakve. Její hrůza se pozvedá a tato lo nabývá bývalé pružnosti a krásy.

Zašel jsem sice za mraky a zadul víchř, zhášeje svíce. Pak jako když bouřka nejhrozněji zaburácí, otásky se zdi pevného hradu a kastelán, staec vždy srdnatý a nebojácný, přemožen hrůzou, přechal temnou krajinou, aby zvedl na Budyni panu Mikulášovi hroznou onu zvěst. Prchaje lesy, ohlédl se staec a zdálo se mu, že vidí v černých mracích bílý světelný sloup, stoupající od hradu přímo k nebesům.

X.

Dílo Budyni vine se ladnými běhy eka Oharka. V hustém stromoví skryt, probírává nový hrad. Nikoliv vysoko vyzývav vztyčený k nebesům jako Hazmburk, nýbrž bílý, zemanský zámek.

Dlí tam pan Mikuláš z Hazmburka.

Tam utekl před lidmi, před výtkami i před žalem, marně zpupností tlumeným. A jak plynula léta, pozbýval tvrdý muž zvolna své žulové síly, svého sebevdomí a vnitřní opory. Ba mnohdy za těch nocí zjevovala se jeho vyděšeným zrakem dcera Lucie, zírající bez hnutí, bez výtky, jen s výrazem nekonečně laskavým, ale bolestným. A tyto chvíle, jakoby nalévaly zřívavou lůžku do chladného kmetova srdce a nesmírnou úzkost volala hlasem meluziny po opuštěných komnatách zámku budyškého, hovoříc o vině a trestu. Krok Mikuláš v byl již vratký. Jeho vlasy a vlasy sestřiběly a oči zapadaly v temné dílky.

Neviděli byste jej již, kterak udílil přísné rozkazy, jak píše zlatem na pergameny svá honosná pozvání k zábavám, nespátíli byste jej na krásném koni, na němž uhání krajinou anebo vyjíždí na lov, nenalezli byste zaplněnou hodovní síň vzácnými hosty a vznešenými paními, ani truver nesměl by překročit práh hradu. Jen tu a tam starý druh směl vejít do Mikulášovi komnaty, aby popil vína a pot šil

ch adnouchého přítel, jemuž nebylo již asi pomoci.

A bylo to právě v tu dobu, kdy V slavné vracel se s přemoženou saní, kdy byli byste našli starce zhrouteného u krbu; v jeho rukou ležela bible. Ruce kmetovy byly suché, bílé a chvilivé.

"Když se úzkostmi svírá ve mně duch můj, ty znáš cestu mou, po kteréžkoli chodím, všude osidla mi ukryli. Ohlédám-li se na pravo, a patřím, není kdo by mně znáti chtěl; zhynulo útočiště mé, není, kdo by se ujal o život můj. Pozorujž volání mého, nebo jsem zemdlen přenárami, vysvoboď mně od těch, jež stíhají mně, nebo jsou silnější nežli já. Nech mně bít spravedlivý, přijmu to za dobrodiní a nech tresce mně, bude mi to olej nejistý, kterýž neprorazí hlavy mé. Úzkost nesmírná šíří mně, pane!" Tak četl v bibli. Ruce mu klesaly tak jako síla vyprahlého srdce. To všecko byla slova a slova. Nikde nebylo útěchy a jak dojíti k pravé pokojce, nejsme-li pokornými? Pan Mikuláš zatvrzoval se v sobě samému, nedovedl však nalézt cesty k Bohu - lovu, nedovedl ze srdce konati skutky dobré a nelze vykupovati si statky pozemskými odměnou. Okno, jež hledělo k Hazmburku, nikdy se neotvíralo a jeho tlustá kotou ovitá skla, orámovaná olověnými proužky, nepropouštěla pohledu do krajiny. Až dnes staec zvolna, jako zloinec na místě, uvolnil závory a otevíraje okno, dlouho patřil tam k horám, kde se vypínal Hazmburk k podzimnímu nebi. Vítr, který zavanul do komnaty, omrazil pana Mikuláše, echraje jeho vlasy a vlasy. Tvá starcova byla kamenná, ale kdo byl by zblízka do ní pohledl, byl by zpozoroval za touto maskou celé hrozné peklo muk a utrpení, kterých nebylo možno rozptýlit ani zdati.

Když starý kastelán dorazil ráno do Budyni, na jejíž zahrady kladla se hustá mlha, zdála se jeho staré hlavě událost minulé noci horenatým snem a kdyby nebýval tvrdým vysloužilcem, který v etných bojích hluboké rány si utržil, věděl by, že se stal obětí arámění smyslů.

Na zámku byli překvapeni jeho ustrašeným zjevem stejně jako jeho neočekávaným příchodem. Po něm se ku rozneslo se, že na hradě straší a že sám kastelán z Hazmburku prchá. Staec chvátal však toliko, aby vše vypověděl panu Mikulášovi. On jediný mohl kdykoliv přistup k chadnouchému samotě.

Když mu otevřeli mlčky dubové dveře gothické

p edsín , zv d l starý kastelán, že pan Mikuláš dlel dnes celou noc na modlitbách a dosud spí. ekal tedy, ekal dlouho trp liv , pak naslouchal a znovu ekal. Ale ani vzdechu ani krok neozvalo se v komnat . I p itisknul se starý kastelán ke dve ím a tichounce je pootev el.

Pod k ížem, na kterém visel zmu ený Kristus, leželo zhroucené t lo kdysi mocného vládce na pyšném hrad Házmburku. V jeho tvá i byl klid: byl mrtev.

V Budyni nad Oh í visí prý na radnici ona sa , kterou p ivedl V slav z Koš álova na Házmburk. Ba i bílý n žný záme ek dívá se tam dosud z hustého stromoví. P em n n, p estav n, však dosud hostící mnohé a mnohé zkazky. Otev ete-li jedno ze starých oken ve výklenku komnaty, uvidíte ve výseku lesa hrad Házmburk. Jsou to již jen z íceniny, ale vévodí dodnes majestátn celému kraji.

XI.

omovino ze všech kraj sv ta nejslad í ! Kolikrát jsme t opoušt li a kolikrát jsme se k tob navraceli, p esv d eni, že není líbezn jšího koutku na celé širší zemi ! Malá uschlá kyti ka komonice nebo svízele, utržená kdysi za léta na tvém svahu, Koš álove, a nalezená mezi žlutými listy a obrázky n kdy v zim ve studentské mansard velkého m sta, vyvolávala v duši obrazy modré a zlaté a tak mladicky krásné a radostné! Kam jste se pod ly, líbezn é dny? Dnes jenom jakoby temný stín melancholického poutníka šinul se zelenými lady, kvetoucím zahradami a v trem zvln nou travou na vrcholcích hor, odkud je vid ti na nejpožehnan jší a nejlyri t jší kus našich rodných ech.

Labe st íbrné, jež zrcadlíš v d stojném svém jasném toku, kostelíky s prejzovými st echami, vinice žernosecké, kostelík dubický. Radobýl, onu krásnou homolí, u jejíž paty spí na litom ickém h bitov Karel Hynek Mácha, básnická a tulácká duše : ty snivý toku, jenž se lineš kolem St ekova a Lovoše, Kuba ky, Ostrého a Varhošt ...

Ty, Labe tiché, zda pamatuješ i na hr zu krve,

u Ústí a Lovosic, na spousty padlých bojovník , které jsi odnášelo ke hranicím n meckým? Líbezn objímáš t la našich hor a dívám-li se na tebe s vrcholu Koš álova, vidím co chvíli p eploutí lo tvým lehce z e eným zrcadlem, tak jako jsem vídával za d tství, kdy ona dálka, do které plyneš, byla tak nesmírná, záhadná, šedost íbrná a lákavá, ach, tak lákavá ! A znovu slyším zvonec sutomského kostelí ka a z Teplé cinkot kladiv a kovadlin ková . Na široké míse jemn nadýchané roviny tamo sedí modrý íp, a hle, v oparu obzoru Bezd z i Rálsko.

A tebe, m sto, tam dole ! - Obešel jsem tvoje uli ky a zahrady, vyhnul jsem se všem cizím lidem, jen po jedné polní p šince, kde kvete jetel, p íšel jsem k zídce tvého venkovského h bitova : p esko il ji a šel hovo iti s t mi mrtvými, kte í t milovali tak, jako já. Byl to rozhovor smutný a p ece jediný, kterého jsem se mohl odvážit, abych neporušil krásu vzpomínek a pravdu minulosti.

I tebe, domove m j rodný, minul jsem potichu, aniž bych byl mohl bez bolesti spojit sv j zrak s tvým truchlivým torsem, z n hož dávno již vyprchala duše. Kvetou ohniv é mochyn v k ovinách pod Koš álovem, každého podzimu jako šarlatové lampiony svítí z pro ídlých k ovin, kde z stala hnízda, vychladlá jako krby opušt ných dom , jako srdce bez p ílivu lásky.

Tam nedaleko v rovin ní dv chmurné v že z íceniny hradu Házmburka: erná a bílá.

I tam za chladných podzimních odpolední, když vítr sviští v tráv a echrá k oviska na kamenných hrázích, prosvítají rud mochyn .

Starci z minulých generací v íli, že v t chto rudých plodech je sama krev panny Lucie, která asem pravideln se navrací z íše stín k živým lidem tohoto kraje. - Melancholi tí ob i ! Mrtví na vašich tvrdých bocích šeptají zkazky živým a vítr ve v tvích strom vypráví pohádky minulých zašlých as .

Romantický poutník, který zabloudí do našeho m ste ka v pozdním letním odpoledni a vydá se, když slunce zapadlo, k úbo í hradu Házmburka, pocítí podmanivé kouzlo oné pohádky, která bloudí kol smutných házmburských v ží, erné a bílé.

Václav Beneš Třebízský

VODNÍKOVA NEVSTA

(Povísta z Káseína - Psáno: 1873.)

I.

si tvrt hodiny za Kásejnem stávala kdysi proti proud m Ohar iným osamotn lá chýše rybá ská. tyry její st ny byly sbity se silných dubových trám c v a zevnit p ed asy hlínou polepeny; však nyní by poutník jen rozpukaná d eva z el, opláchnutá sn hem a dešt m bezpo tukráte. Došky na st eše sotva by byl kdo mohl poznati: na prst vysoko byla mechem porostlá. Nemusil bydlitel kupovati slámu na pošití. Také jí nekupoval, a zajisté ani jeho d d. Zkrátka: byla to chaloupka, jakých je dosud na venkov množství. Za našich dob nazývají je v p epychu ti, jimž mnoho Pánb h nad lil, baráky a majetníky jich bará níky.

Staré, v kovité, olše a vrby halily ji v temnozelený, zádum ivý sv j šat, jako by zast íti cht ly chudobu, jež ode dávna zde byla snad domovem. i proto ji zastíraly, aby z daleka již v štily, že neveselý to život pod nimi?

Nepot ebovaly však olše a vrby rybárnu za Kásejnem zastíratí; nem íli tam sice st íbr áky na v rtele, ani ženské nenosily šn rova ky zlatem lemované a bohat protkávané epe ky; ale starý Rokos, jenž ji zd díl po rodi ích, p ece dosud žebrat nechodil, a nebyla to tenkrát taková hanba jako za našich dob, a nežil ješt takový lid, jenž vyhání ze vrat poctivé žebráky, sta e ky o holích, a psy je vyštává.

Božího dárku m l na stará kolena dost a dv takové k epelinky by byl ješt uživil, jako byla jeho Voršilka. Leckterýs hezký sedlák již dávno p l statku jí zadával a ke statku, ke stu korc ješt srdce své.

Mohl Rokos dáti rybám pokoje, hodný by byl dostal výminek. „Vlny mi musejí hu eti hrana ku poh bu, a ne cepy bušiti a slepice krákorati, až mne budou vynášeti. Uhlídáte, že všechny ryby z mého panství p íjdou mi na poh eb," smával se, když mu kdosi p ícházel s podobnou. - „A dosud ani osmnáctkrát nešly ledy, co se narodila Voršilka, a nebožka žena íkávala, když dce i rybá ov , d ív než ub hne léto dvacáté, s hlavy sejmou zelený v nec a vym ní jej epcem, že v roce si vodník p íchází pro nev stu. A to bych nerad, aby ji ten mokrý, pán zavedl na k íš álové lože své. Zap ísahala mne žena na smrtelné posteli a nesmím jí pro památku její, pro v ný pokoj, poslední prosbu odep íti.“

Voršilka bývala ráda, že se op t na as zbavila obtížných záletníků . Vždy byla tak ráda u sta i kého otce, do smrti necht la se od n ho odlou íti. Kdo by jí pak vypravoval o lidech, již dávno p ed ní žili, jichž cest plných trní a hloží dosud vlny Ohar iny nespláchly? Ke komu v náru by se tulila, í tvá e zulíbala by pak, když nebylo by jí p áno spo inouti na prsou oteckých - t ch starých, v rných, na nichž p ece nejlépe se odpo ívá hlav díte?

„Až umru, Voršilko má, a zakopají mne na h bitov , vi , že z staneš p i tatí kovi a za matku budeš mu hospoda íti? Víím, že nahradíš mu mne, že budeš otci t šitelkou, and lem míru ve dnech soužení. - A vždycky bude za ve er matka pat ívati na Voršilku s hv zd a radovati se, že dobré díte si vychovala," mluvívala matí ka ku dceruše, když pokašlávala a cítila, že blízko již je u cíle pouti své. - A což ty napuch elé olše a ty vrby, jež do vln až, jako starci klonily hlavy své? - Ty jí k mladému srdci p írostly. Když za ve era šumívaly své teskuplné zp vy, jedin pod nimi vedle té d ev né chýše cítila se domovem. A když sdružilo se s nimi ješt hu ení vln, temné, d sivé a zase klidné jako šepotání, nedalo jí, aby si nezapívala. Však nebyla to píse jarotou nitro okouzlující, již bujná, dovádívá mládež v bezstarostném žití si zahouká, ale byla to slova na šumot olší, hukot vln a jich šepotání - v rný ohlas t ch n mých a p ece tak úchvatných zvuk , že s utajeným dechem naslouchává jim vnímavé dítko p írody.

Voršil in zp v daleko unášely proudy Ohar iny až k Labským prah m a dále Labem za hory, v cizí již vlas ,

To poslouchávali n jak ti hoši ze sousedství, když rozhlaholil se pod olšemi u rybá ské chýše arovný její hlas. I sta í vyšli si leckdy za ves, aby poslechlí onu holku podivínskou, jež s nikým nikdy nemívala, nikoho si nevšímala a zašla-li kam, skorem nemluvila. I vzpomínávali si ti usedlí susedé, kte í nedbají více na lecjaké tretky, zkazek z mladistvých let, kdy vypravoval jim starý rybák dávno již pochovaný, o vodních pannách, jež na ekách vábíávají kouzelnými zvuky jinochy, lepé mládce ve sv j klín, hluboko pod vody ve mramorové paláce je unášívají, rdousí je tam a vyhazují as po ase na povrch vln. Nev íli tomu sice, ale p ece zima jimi zarepetala, bujn ji za ala sta ecí krev t lem probíhati a kouzlem vábilo je to k ece, k olším dál. Což kdyby to bylo cosi takového? Seschlé jsou tvá e jejich, dávno pozbyly sv žesti mladické, ale " as tomu v ," povídali, a když se setm lo a šero oudolinu p íkrývalo, vraceli se k domov m.

Hoch m však se nechtívalo na l žko do temné kom rky; mnohý by byl rád luznou p vkyni na prsa p ívinul, aby vssál do nitra svého kouzelné zvuky plynoucí ze rt Voršil iných a ukonejšil je, i více ješt rozháral?

Nebáli se hoši vodních dívek; kdo ví, nebylo-li by se poda ilo víle jakés vlouditi je ve vábný sv j klín. Zajisté dál by se byli pustili, kdyby v d li, že nezpívá to rybá ova Voršilka, že to písn on ch panen lepostných, jež hluboko pod vodami obývají nádherné, sklen né paláce, a slasti, o jakých se ani nezdá smrtelník m, p ípravují jim v objetí svém a pak - - -. Na konec sotva pomyslili. Nebyli by ani vzpomn li v plamenném rozechv ní, že vyplynou jejich mrtvolý na povrch Ohar in, ani hrana že by jim nezvonili a zahrabali je kdesi v koutku na h bitov .

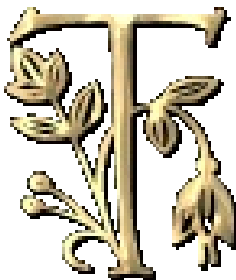
K chýši, ke starým napuch elým olším se však blíže neodvážili. Umlkly by zp vy Voršil iny, nezn la by podruhé oudolinou píse její, jež závodívá se šumotem olší a hukotem vln. Do kom rky by se uzav ela a hv zdám p la v ložnici.

Úcta, jakáž jen po ídku bývá mezi výrostky v rozkv tu jinošských let a bezuzdné rozbujn losti - ostýchavos zavládla jimi k Voršilce.

P vabná to byla kv tina, jež vypu ela na b ezích Ohar iných. Chudi ké jen mati ky ruka ji zalévala a vyp stovala ve sv ží, luzný kv t, jako bývá lilije, na jejichž lístkách b lostných ani skvrny nez ívá oko pátravé a ruka se tako ka zdráhá utrhnutí ji, aby ov n íla se skrán nevinou. i onomu kvítku Vesny spíš by se podobala, jarému dítku Kv teny, jež rozkvétá pod zelenou, bující travou a v ní vábíává chodce v úkryt sv j? Hrad anský dv r nemusil by se styd ti za Voršilku starého Rokosa, t eba jen v sukénce, plát nce a ve ln ném, prostém šáte ku kolem labutí šíje.

„Nezapomínává nebe na chudobu, t eba by jí zlatem nezasypalo," íkával rybák K esejský.

||.

ichounce plynula Oharka. Jako k íš ál pr hledna byla její hladina.

Na b eh u rybárny sed l starý Rokos zadumán. Dnes sotva by se mu byl zvedl lov a tu smutno bývá brach m rybá m, kte í si vodu vyvolili nev stou a dubový lunek m kkým vystlaným l žkem. Tak tiše, jako ty proudy dnes tajemným šumotem valily se v dál, nevypadalo to asi v prsou rybákových. O tom sv d íla jeho tvá , v níž jasnými rysy zra íla se rozechv los , která celým t lem jeho chvílemi zahýbala.

Rokos prozíral bystrým, sokolím okem až na dno eky, jako by hnal se v duchu za p eludem jakýmsi, hloub ji a hloub ji v tou Ohar inu unikajícím. Ale nebyly to

chmury b sných zlob, jež vysokým elem jeho, etn v kem rozrytým, se p ehán ly. Od n jakého asu usadily se na stopy starosti a útrap života, podobající se tomu lunku jeho, mohutným lanem u prav ké vrby upevn nému, jenž hned výše a mžikem zase do propasti se potácívá vlnami, když se klidná Oharka rozbou í.

Co chu as protrp l, než bedra se mu pok ívila a prob lel vlas! Trpké, ho ké, jako pelyn k byly dni pouti jeho. Trnité v nce upletl mu mladý v k, bodavé, pod jejichž tíží nez ídka již mnohý dokrvácel.

Co let jen protrávil - smutných, bez út chy - než si mohl družku, v rnou Leni ku p ívésti do chýše, pod napuch elé olše a v kovité vrby, jež kolem a kolem halí kolébku jeho v zelený, trudozv stný háv! - O tom

nikdo neumí vyprávět ti, jen voda šepotavá a staleté kmeny podél ní. Jediné jim si pobíhal, požaloval ho o své, a tu povždy zahula Oharka mocněji, a olše, jež sázel jeho děd, zajisté již spráchnivěly, hlasitěji zašuměly, odpovídající mu. Z velikého statku byla jeho Lenka, deset let odpírala rodičům, do vody že skočí říkávala, s jinými-li jí k oltáři povedou než s Rokosem.

Desetkrát zabílely se vrchy sněhem, desetkrát odletěly vlaštovky, jediné společnosti jeho v rybárně za jara a letních večerů, a když se po jedenácté Vesna vracela a svatebním rouchem od láhory, jež na levo v pozadí vrobí oudolinu, kterou probíhá Oharka, poprvé za deset let si Rokos zavýskal. Vždy si nevstoupil domů vezl, Páteckou Lenku. Dost dlouho se již mohl a přesto ztěžkavě vydlaných, po groši nastádaných, uschoval. Všecky je dal tchánovi za dítě. Nesměl se děvce na Pátku ukázat, dokud nevysázel stříbrník na dubový stůl. "V kolébce si již hrála Lenka s bábáky, a nyní by jí měl tatík zadat do rybárny, aby se za několik měsíců v odevsi ke vsi plahočila? - Ne, tak se nezhodím, aby dcera nejbohatšího sedláka na Pátku stala se podruhní, a dť její aby kdys naříkaly na dědka a proklínaly ho! - Přes práh nesmí rybářik více k nám, leda se tvrdí stříbrných; děvce s ním nebude mluvit Pátecký Bězina," horlival tvrdý otec nevstín.

A holka jeho se nevdávala, deset let čekala, až přišel Rokos z rybárny s penězi a odvezl si ji. Ale již nekvetla, bylo jí už přes třicet, sešla b hem těch dlouhých dlouhých deseti let trapného čekání. Okáala sice poněkud u vody; avšak podobala se stromku, jímž dosti malý vtérek zaklátí až do konce. Ale přece byl Rokos rád, když jí přivinul na prsa; tu výskal a zpíval, až mu hrdlo sotva stálo. A žena jeho bledá, potácející se jako stín, tichounce se smávala; za jediný úsměv její byl by snad rybář zulíbal celý svět i starého tchána, jenž nikdy více se k nim nehlásil, a Rokos k nim také ne. Dvanácte let prožil s ní v rybárně a s Voršilkou, jediná kým, již nadlily jim černé vrány táhnoucí k lesům nížinou.

Letos sedmý je to rok a sedmý v sedmi letech dnešek den, co Lenku, pochoval a s dívkou, sirotekem, samotinký ze hbitova ubíral se k rybárně.

Proto sedl Rokos ve trudném zadumání ucky. Vzpomínal blahých dnů, jež vodou uplynuly a jež marně volával zpět. Po sedmkrát již zakmitla mu hlavou myšlenka, hrozná, hříšná, zdali by nebylo mu lépe dole hluboko ve vlnách studených!

„Co má zde na tom bídném světě lovka, k nim muž v kolébce hned zády se obrátit štěstí na?“ říkává chudina. Však Rokos tak vždycky nemyslel. Měl dosti, když mu po boku sedávala Lenka a on hladíval vyschlé tváře dobré ženy, pro niž deset let se lopotil a již starému tchánovi stříbrňáky zaplatil. Tím, po němž druzí jako červi, celý život se plazí, do pekla zašli by pro to a zplození jeho zapsali duši svou, vždycky pohrdal, a kdyby jich byl v rtel Běziny chtěl, ještě deset nových let by si byl přidal a úst m utrhl, aby dostal nevstín. Proto on také nikdy za peníze Voršilky neprodá, ale aby lečjaký poblík se vychloubal pokrevnictvím Rokosovým, sotva by starý rybář nesl. -

Dnes ani Voršilka nezpívala. Marněkali chlapci v pozdálí chýše na břehu. Do přeloci mohli ekati a nedokali by se. Byla v komůrce, klečela na stoličce před křížkem, na němž ne velmi mistrovsky vydlabaný byl Spasitel, a modlila se. Vroucí, horoucí byla ta modlitba její. O tom říže, jež rumněly se jí na lících svitem m síce, povídaly.

Vskutku-li se modlila? Kdo ví - kdo ví! Tak nemodlívají se dť za rodiče, tichounce jim srdce bušívá, když v nují rodičům upomínku v elou, vděčitou. Vždy zdává se jim, jako by zase spojívaly v jejich objetí a tak lehko, pokojno bývá dťem, jako nikdy ne. - Mohla-li však za to mladá, nevinná dívka, že myslila na hochy, i ve snách o něm blouznívala, že i v okamžicích, kdy k nebi ulétaly prosby její, nemohla ho zapomenouti?

Olše a vlny už jí nebyly družkami hlaholnými; zdálo se dťvuše, že by se na něm prohešila, kdyby opť sedávala pod nimi a chlapec zpívala.

Co si podobného nenapadlo jí nikdy děvce, a kdyby nebyl přišel on, zajisté doposud by zvučely lužné přívánky na břehu u chýše rybářské.

Onen večer z jara, kdy šly ledy, sněhy tály na vrších, a onen mladý, neznámý poutník, dalekých krajů syn, zabloudil k nim, jen se srdcem by jí vyrvali.

Ubožák! -- Plakal tehdež, nestydl se před cizími za slzy, nechtěl je provést, aby k útrpnosti a smilování přivedl hostitele.

Promoklý až na tělo, všecek umrzlý, klesl na lavici u kamen a prosil o nocleh. A když s otcem sáhl mu na hrdlo, z hrubé látky pláště, dali jej usušiti a ona mu podala veškeré mléko s chlebem, jen zrakem sice jí pod koval; ale černé oči jeho tolik vdk, tolik nymých, ale srozumitelných slov jí povídaly, že rychle odběhla ze svatničky, aby neviděli ho etivá její a neslyšeli srdce tlukat.

Před starosvaty nikdy se neervenala, když píšeli o ženiších povídat, ani když si zašel nápadník na vyhlídky sám. Ale tehdy by byli troudu zapálili o její obličej, i oheř rozdlali bezkřesadla a bezhubky. Do tmy se posadila, do stínu, a když otec hovořil s nocležníkem, oči mohla nechat na osmahlých, krásných tvářích, jež jako v noci zdobily dlouhé, ernolesklé kadeře. Zračilo se v nich tolik dobroty, tolik dobré přimosti. A což ty zvuky isté, jasné jako kovu hlas, jež proudily se z rtů kvetoucích? Lišily se poněkud ode mluvy, již matka ukolébávala Voršilku, ale dobře jim rozuměla.

Libuše, lahodivě to znělo v ústech mládce, dítěte kmene přibuzného, jež Tatry pozdravily, když poprvé uzřel boží svatost, a bory jejich zahulely mu první pozdravení na počes. A když ráno odcházel a opřel se koval makkým, dojemným hlasem svým, zase zrumněly se tváře její. Nemohla toho ukryti a sklonila hlavinku. A když zvala jej s otcem, aby přejde-li kolem kdys, u nich zase se zastavil, a když mu ruku podávala a on jí stiskl, cos podivného pocítila poprvé v životě; poznovu zapálily se líce její, že odešla do komrky, okénkem hleděla do dálky, až nebylo více vidět šírák a hrdlo, z hrubé látky pláště. - Třikrát se od těch dob zastavil v rybárně Ondřej, mladý dráteník. Ale Voršilka se již cizího mládce nestyděla, ani se již nerděla. Přivykla mu; dlouhý, bezkonečný, zdálo se, že jest jí čas, než se vždy vrátil k Oharce z rodných krajů svých. Ráda slýchávala o daleké zemi, o vlasti Ondřejov, a když si o něm otec začal, s utajeným dechem naslouchala, jak chválil miláka jejího, a nejednou se z něho domyslíla, že by si přál, aby navždy zůstal u nich v rybárně. - Vždycky, kdykoli se modlívala, připojila k modlitbám, jež matka jí učila za dětských let. k upomínce za rodičku a k otčenáši za tatínka nkolik vlných slov za Ondřeje, jenž daleko odtud žil, a kdo ví, vzpomínal-li si také on krásné dlušky na Poohří? - Po nějaké chvíli vyšla k otci, jenž pod olšemi dlel dosud, hlavu na prsa mu položila a ucítila, že je mu nevolno a pod šerkovou kazajkou příliš nevolno. - Slzy vynutilo to dnes Rokosovi, který jen třikrát plakal v životě: když otce a matku pohřbívali, a když rakev dvma koni vyváželi, přikrovem černým zahalenou, v níž bledá, studená, s rukama křížem přes prsa složenýma dímala Leni ka.

„Vš, Voršilko,“ promluvil rybář tesařským hlasem ku dítěti, „kdybys měla tolik zakoušeti, co otec tvůj po včera života svého protrpěl, raději bych tě viděl hluboko zde v těch vlnách přehledných. - Dávno již by se byly ryby rozdělily o tuk máj! Jen ty, dobré dítě, and lem strážným bývalas otci svému. Vždy zůstala bys zde samotinká na svatě široširém a kdo ví, jestli by ti byli nestrhli s hlavy bídní lidé panenský vínek tvůj. Ondřej daleko odtud; nemohl by Voršilku svalovitou, rukou uchrániti. Všeco, dceruško, vím; kam neprohlédlo by oko Rokosovo. Nebude se otec zdráhati rukama požehnati vám. Ale v rna mu musíš býti, až do hrobu v rna, jako mně byla matka tvá, nebožka Leni ka. U památky její tě přisáhám, dcero má, klesla-li bys, vyhnal bych tě ode prahu oteckého, nesměla bys se více ke mně znáti, jediná ka, vlastní krev bych prokřel . . .“

„Rodičko Boží! Vy pochyboval byste o Voršilce? Pro Bohu, usta te, usta te!“ urvala Voršilka otci další proud eř. Však pravice jeho byla dosud k nebi pozdvížena, ústa ke ořitě se svírala a z očí šlehaly blesky hrdvu, jako by podrtiti chtěli prudkostí svou každého, kdoby se odvážil vzdorovati jim.

„Vš, dítě, jediný mžik by otec neváhal,“ pokračoval dál, „vyplníti hrozbu svou; nesnesl by toho, v prach by se rozpadly oudy jeho sestárlé.“ - -

Rybář začal teprve po hodné chvíli, ale již hlasem mírným, tichounkým. Zdálo se, že mu není dosud tak klidno, pokojno, jako vodě, jež jim pod nohama těm bezšepotu šuměla.

„Neděs se, drahoušku, na výstrahu ti to jen otec řekl; nikdy, aby to Bohu dal, nebudou klnouti Voršilce ústa jeho, ale vždy jen žehnati a dobro eřiti. Upokoj se, poslechni otce a jdi na lžko do komrky. Rád bych zde ještě chvílku zůstal o samotě a pomodlil se za tebe i matku tvou.“

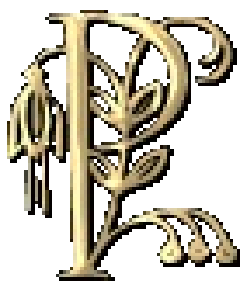
Pevněji přivinul ke hrudi Rokos dceru svou a políbil ji, a když odešla, až do přeloci prodlel zde. Mrzel se na sebe, že výhrůžkou svou eřva zasadit v adra mladé dlušky. Tak nikdy ještě s ní nemluvil. Pro právo dnes, v úmrtní den choti své? Nemže se někdy lov k ubrániti zlovné předuše, jež železem ho svírá a jako vody rozezlené proud ní a zatápí ve vnitru city opařené, v nichž jindy nalézával klidu a pokoje.

Nemohl si Rokos d snou myšlénku zatajiti a utlumiti ji. Manžel in duch, zdálo se, že vnukl mu ji; vždy dob í lidé povždy, kdykoliv p ípadá den jejich úmrtí, duševn sbližují se s poz stalými. A jakýmkoli zp sobem p átel m jevívají, kam zakázáno jest by í jen pro okamžik nazíratí smrtelník m, zvlášť žena muži a opa n , nebo d tem rodi e. Tak íkají alespo .

„Ne, nem že to býti,“ zavolal po chvíli pevným, ustáleným hlasem Rokos. „Dnes ztratils hlavu, rybáku, a s hlavou pov stnou moudrost, jíž t tatík u íval a jež mnohým dob e již poradila. Pro kletbou hrozil's dít ti a ned v ru budil, kde nevládne dosud klam? Trne dít , jen když slýchává o tom vypravovati. Nepamatuješ se, Rokose, že sešla tak B tka Jirotova, když starý vyhán l z domu syna nezdárného a proklínal ho a vyhrožoval jí, že se také tak stane s ní, nebude-li mu po v li a nevezme-li si Voborského? - Toho nezasloužilo dít tvé, jdi a hledej, nalezněš-li zda ilejší dcery kde; se sví kou bys musil podobné pohledati. - - Aby v rnou z stala muži zasnoubenému? Rokose, kdo otce i matku ctí a nezapomíná na Pánaboha, i est si dovede zachovati.“

Ani lístek nezašelestil na olších, ani vlnka nezašepotala, a starý rybák také nepromluvil více. Ale dob e mu nebylo. Za to však lépe rybám v Rokosov revíru: dnes m ly sváte ní noc, každinky rok v úmrtní den rybá ky - Leni ky.

íblížil se podzimek. Jesení sežloutly sv ží olše, zádum ívá zele jejich prom nila se ve zlato; a když v trové ost eji zaváli zach estili vždy kmeny sehnutými, tak starými, jako byla rybárna a Rokos v rod, a holé stály olše, nahé, bez pokrývky, a pod nimi žloutly se zla áky - uvadlé lupení.

Každý den vycházela Voršilka za rybárnu na výšiny, jež vroubí od Pátku až do Budyn pravý Ohar in b eh, - daleko k východu pozírala, až do ve era tam posed la, ale se sv šenou hlavou vracela se vždy do chýšky otcovy. - Již zase vid la tu a tam veliký, za ernalý širák, hn dý, z hrubé látky pláš , ale Ond ej dosud

nep ícházel. I starému rybákovi to bylo podívno.

„Vždy již tam dávno po žních a výd lek jich také v horách ne eká. Byl to hodný hoch, škoda by ho bylo, v ru škoda, kdyby ho kryla zem !“ myslíval si Rokos. Poslední dnové listopadoví pokryli již Pooh í b lounkým p íkrovem. „Ten zajisté p e ká vánoce,“ povídali si a m li také pravdu. T i dni již nebylo slunce ani vid ti, chumelilo se k neprohlédnutí a ve erem rozzu ila se ješt d siv ji prudká vich ice, tak prudká, že nebylo podobné ani pam tník v.

Staré olše p ed rybárnou až do sn hu shýbaly oholené hlavy a mžikem vymrskly se zase do výše, a tak po ád se to opakovalo. Ale ko eny jejich byly hluboko v zemi pod celou chatr í rozloženy; musil by vichr rybárnu pozvednoutí, kdyby olše cht l vyvrátiti. A eka tak div hu ela, že mráz projel oudy, naslouchal-li kdo no ní hudb živelné. Naho e v porostlinách praskala drva a vyvrácené kmeny pekelným lomezem dovalily se dol , strhující se sebou b ízky a doubece. A když k zemi dopadly, vždy to zat áslo celou rybárnou.

„Pánb h s námi,“ pok ížoval se Rokos a po n m Voršilka - „to je horší, než když bije hrom. Pomoz, Bože, t m, kdož jsou dnes bez p íst eší. Za celý sv t bych necht l do té sloty ven, zvlášť kolem Oharky ne, a jsem na b ezích jejich sešediv l.“

„Tatí ku,“ zaúp la Voršilka, když znovu v d sivém t eskotu svalil se jakýs kmen: až k samé rybárn se dovalil, a zase tak ty v try zalomozily a eka zahu ela, že se zdálo, jako by jí to až ze dna vycházelo.

"Neboj se, dít , koho Pánb h chrání, nezahyne, by se zem propadala. - To vodník dnes dole tak lomozí. Nepamatuji se, kdy by býval tak rozhorlen. Nám rybá m neud lá nic. My jej ctíme a necháváme na pokoji, když vylézá za letního vedra na b ehy a osušuje se. Ani rybá m, ani d tem jejich neuškodí. Jen jedenkráté uškodil. Povím ti to, abys si to pamatovala. Za Pátkem bývala p ed léty rybárna. Nyní již není po ní ani památky. Žil v ní také jako u nás starý s dcerou jediná kem. Dce í íkali Marina. Byla prý to hrdá holka, ta Marina. Na kopy mohla po ítat ženich , již p ícházelí do rybárny. Ale Marina pohrávala si chvíli s každým a když m lo p íjiti do pravdy, ke svatb , vysmála se mu do o í a íkala, že jiný ženich eká na Marinu

pátečkou. P íšel druhý, a op t bylo tak. A starý míval radost ze své dcery, že o ni tak dbají a že si tak vybírá. Ale lidé íkali, že kdo si dlouho vybírá, oby ejn p ebere, a až dosavad tak íkají. Hezcí hoši, nejbohatší, po celém okolí, mohli vypráv ěti, jak jim Marina ud lala; byli prý slepí, hluší v rybárn , když zadívali se do jejich o í, jež se ernaly jako uhel a pálily jako nejprudší žár. Jednou ve er sed la Marina na b ehú, pletla si vlasy v um lé vrko e a do vlas vplétala krásné kv tinky, jež p inesl jí chlapec z panské zahrady. Ani si nevšímal, že ji kdo pozoruje, a když pozdvihla o í, poprvé je sklopila p ed hochem a poprvé se za ervenala. Zdali studem, nevím. Ale byl to také hoch! Nevid la posud takového. Tvá e mu jen kvetly, o i jen ho ely a vlasy mu splývaly až na ramena. Nemožno ani pov d ěti, jaká byla barva jejich. P echázely ze žluta do plava a z plava do zelena. Co byla šerková, ba i soukaná kazajka proti jeho kabátci, zelenému jako nej istší dubový list, lemem z ryzího zlata vroubenému! A což teprve když promluvil! Zdálo se jí, že hudba hraje v ústech jeho. O i mohla na n m nechat. "Jak je hezký," bezvolky jí vyjelo ervenými rty, ale jen potichu; a zase sklopila hlavu a op t se za ervenala, po druhé p ed hochem. Neznámý sedl si až k ní a slova nepromluvil, ale Marina neubíhala, a kdyby i byla cht la, nemohla by. P íkoval jí zde. „Máš mne ráda, Marino?" tichounce zašeptal, tak sladce, jako když slaví ek šveholí, a nahnul se k dce i rybákov , aby jí vid l do o í. Všiml si dob e, jak ho í líce její a jak se prsa dmou. „Neznám t !" vyklouzlo jí zase z úst: „Však poznáš mne, Marino, hnedle poznáš," usmál se neznámý a op t blíže si k ní p isedl a k sob jí p ivinul. "P jdeš se mnou?" - "To víš, že p jdu kraj sv ta za tebou." - "P jdeš, Marino? krásné mám paláce, žádný král na zemi nevid l takových, ne ku-li aby bydlil v nich. Jsou k íš álové a podlaha v nich z mramoru nejdražšího, pokoje ze zlata a st íbra, diamanty vykládané, poseté drahokamy jako kr p jemi vody. P jdeš, Marino má?" - "P jdu, ekle jsem již," zašeptala a zachv la se, poprvé jí cosi napadlo o paláci k íš álovém, o mramorové podlaze v n m . . . "Ale po kám na otce, bez jeho svolení" - "Však on dovolí. budeš paní velikou, královnou." - "Vezmeš ho s sebou také do íše své?" - "Také ho vezmu, vás oba dva," ujiš oval jí ženich.

Op t se zachv la Marina, jako by jí zalomcovala zimnice, "Ale studeno je na prsou tvých, jako led to chladí," zašeptala. "Alespo ti uhasne ohe ve tvá ích, horké nev sty by íše má nesnesla." - Dívka se mu cht la vymknouti, ale jako železnými klešt mi objal ji a p itiskl na prsa ledová poznovu. - "Tatí ku!" volala Marina; ale ženich se zasmál úzkostlivostí nev sty své. " eká již na dcerušku tatí ek, v paláci mém, chystá l žko k líbánkám. Marn ho voláš. P jdeme již," znovu se rozesmál; ale byl to ábelský smích. I zmizel ženichovi s tvá í kv t, o i jako br ál se zazelenaly a vlasy těž, z nohavic a kabátce voda mu pokapávala. "Ježíš Marija!" vyk íkla Marina a mžikem zmizela pod vodou. - Za dva dni vyplynuly na povrch eky dv mrtvoly; byl to rybák s Marinou. Oba m li na hrdle vytla eny drápy a po t le mod iny. Vodník je zardousil. A lidé si povídali, že Pánb h potrestal starého rybá e, pro í lépe dceru nevychoval, a pro hrdou Marinu že si p íšel vodní pán. Já to také íkám. Pochovali je vedle rybárny, chýši zbo íli, a nový rybák si vystav l obydlí u samé vsi. - Poctivým musí býti rybá a jeho rodina. Takovému nikdy vodník neublíží. Neboj se, Voršilko, vždy nejsi jako Marina, a otec tv j také ne jako bývalý rybák pátecký."

Znovu cosi venku zalomozilo, jako by všechna drva na stráni valila se k rybárn , a vody zase tak d siv hu ely, ba d siv ji než d ív.

„Tatí ku, to hrozná noc," zab dovala Voršilka. „Opatruj, Bože, všecky, jež vich ice zastihla," odpov d l Rokos a do krbu p íložil lou e, již si byl vyštípál na zimu z pa ez . Vesele zaplápolal plamének, ale mžikem se zase kalil, jako by cht l uhasnouti. Ve sv tnici ticho. Toliko staré, d ev né hodiny na zdi klapaly a v krbu pokaždé prud eji zapraskal plamének, když znovu rybák mastný kousek p íložil. Rokos vzal s police, pilku, dláto s kladívkem, p isedl blíže ke sv tlu a dal se do práce. Zhotovoval novou vazenici.

Voršilka rozev ela na klín velikou knihu, za ala ísti modlitbu proti bou i a v tr m, otec si každé slovo opakoval za ní šeptem. Když byla asi uprost ed, zaklepal kdosi na okenici. Voršilka p estala i starý rybák se pozdvihl, a když to znovu zaklepal, šel otev ít. Nebál se zlod j ! Co by si také popadli u rybá e Rokosa. "N kdo asi v chumelenici pobloudil!" pomyslíl si starý a odstr íl d ev nou závoru. Pozdní poutník oklepával p ede dví kami se sebe sníh; byl všecek bílý, jako by ho byli v mouce obalili.

„Jen poj te, p íteli, tak m žete u initi až v síni," pobízel rybák p íchozího do sv tnice. Ani se nezeptav, kdo by to byl, odb hl nazp t a ekl Voršilce, aby p ípravila mléko, nakrájela chléb, a zase šel vst íc nocležníku,

jenž zatím, v síni set epával bílou k ru s od vu. Ani hnouti se necht l ten sníh: P imrzl. „Nechte jen, nechte; však na kamnech musí dol , zatrolenec," smál se Rokos.

„Požehnej a pozdrav Pánb h!" zahovo il, sejmáje širák, když p ekro il práh sv tnice. „Dejž to - dejž," odpov d l rybá . „Vítám vás k nám, sundejte pláš , položte na kamna a sedn te. Dalo vám to dnes, vi te? Tot nepohoda, ani se nepamatuji na takovou," hovo il starý a podával mu hrubou židlici, by se posadil.

„Ond eji," zavolala Voršilka a jediným skokem byla u n ho, ale mžikem zas odsko ila, zastyd vši se p ed otcem.

"I na mout kuši, tys to, hochu? Ani by t již byl starý Rokos nepoznal. Dlouho jsme t ekali, ale dnes, v , že ne. Žes se jen do toho pustil, jde tu o život. - Nu, Voršilko, což ho nep ivítáš? Nesty se mne, za zdvo ilost se nemusí nikdo styd ti."

Se sklopenýma o ima došla holka k n mu a podala, mu ruku. Pevn , div že nevyk ikla, stiskl jí jinoch pravici, jež mžikem se rozeh ála, a mu zašlo za nehty a prst v ani d íve již necítil. Rokos mu sejmul s ramenou pláš , vzal širák a obé pov sil na bidlo nad kamny.

„A nyní se posa . A ty, Voršilko, p ines mléko, aby pojedl a potom nám musí Ond ej povídati, kde tak dlouho v zel. Já už myslil, že ti n která z t ch vašich holek ud lala! . . ." hovo il rybák.

"Vždy sem teprve nedávno mléko postavila na ohe a za tu chvílku se mi ješt hrnec ani neoh ál, dám zatím n co jiného," švito ila Voršila a veb hla do sín . Ale mžikem byla zase ve sv tni ce s chlebem a erstvým máslem na prkenném talí i.

„Milý strý ku, jsem sirotkem; dnes jsou to dv ned le, co jsem pochoval mati ku " povzdechl si jinoch, „to víte, že bych zde byl jinak d ív." Nemohl chudák pro slzy dál.

„Tak, tak, hochu! to není dobrá novina; ale pomysli si, že tak byla v le Boží, a bude ti leh eji. Vím co je to, dob e vím, nikdy na to nezapomenu, a ty také ne," hled l ho starý pot šiti.

„Hned v zá í hotovil jsem se na cestu, jakmile jsem pomohl skliditi mati ce trochu toho ovsa s je menem. Když jsme kosili trávu a uklízeli na loub, n jaký nanic vítr chudinku ofoukl; sotva došla dom se strán , ulehla a od t ch dob nebyla s postele. A nyní nemám, více žádného, jen, jen . . ." a dal se do plá e.

„Nu jen to ekni . . . jen vás a Voršilku. Nepla , hochu, nepom že ti to, rad ji se vždy pomodli, a to více mati ce prosp je; však neteba t napomínati. Rodi ka tvá nemusila se báti, když umírala, že si dob e syna nevychovala. Nepla jen, víš, že íkají, když si pro rodi e dít tuze na íká, že nemohou pokojn v hrob spáti. U nás budeš mít druhý domov."

„Celou chalupu jsem pronajal kmotrovi, nemohl jsem tam vydržeti, bylo mi tam teskno, že si ani nem žete pomysli. - Povídal jsem o vás matince a o Voršilce, ráda slýchala o rybárn na Pooh í, zvlášt když ležela a nemohla usnouti. Celou zdejší krajinu jsem ji musil vyobraziti a nesu vám strý ku, poslední pozdravení od mati ky, a Voršilce . . . požehnáni." Šeptem jen pronesl poslední slovo.

Voršilka stála u ohn a bedliv p íkládala, aby brzy bylo mléko va ené. Ani jediné slovo jí neušlo, co Ond ej povídal. A vždycky, když ozá ily plaménky její tvá e, zást rkou si je zast ela, slzy utírajíc s nich. St ží se jen zdržela vzlykání.

„Jez jenom a upokoj se," pobízel Rokos jinocha, „jako doma musíš u nás býti, od srdce ti p ejeme, zdá se mi, že jsi se nám tam jaksi odcizil. Nu, však zase p ivykneš." „Zapla Pánb h," pravil Ond ej, když si byl ut el slzy rukávem, „na statku, kde jsem se v poledne zastavil, p es moc mne nutili, dali mi ješt na cestu; jsou tam dob í lidé. Hned s otcem, když ješt byl živ a chodíval do ech drátovati, vždy jsme tam bývali na noclehu a on jim musil vypravovati pohádky. Ani pomyšlení nemám dosud."

„V ím ti, v ím, když srdce bolí, nebývá mnoho chuti, ale trochu polévky ti nebude na škodu, alespo se zah eješ." Jen n kolik lžic pojedl Ond ej, aby ne ekli, že darem Božím pohrdá, a když odnesla Voršilka mísu a chléb, usadili se kolem krbu. Rokos na lavici u kamen, Voršilka naproti a uprost ed Ond ej. Musil jim vypravovati o cest , kde vždy noclehoval, jací to byli lidé a jaké m li zvyky. Rád o tom Rokos slýchával a Voršilka ješt radši. Ani zrak nespustila s Ond eje. Dnes jí p ípadal ona ejším, než když jej vid la naposled. Hustší byl v nec erných vlas , jenž lemoval mu sn dý obli ej, a živ ji plály pod vysokým, hla ounkým elem dv jasné o i; avšak k slzám bylo dce i rybá ov , když se mu do nich podívala. Povídal jí, jak je

mládci okolo srdce, a všemožně snažil se to ukrýt. Ani jediný úsměv nepoletěl mu rty. Nebývá do smíchu dobrému dítěti, když před ním kolik dní poslední hrudku hodilo na rakev matky roditelky; vždy nikdo mu ji nenahradí na světě, třebaže nikdo ne! Ta matka jinak mluvívá, jinak se usmívá na synáčka. Tak jako ona nikdo nedovede.

Za vypravování přestalo dlátko Rokosovo ve mladém doubcu dlabati, hlava šedivá mu klesla na prsa. Nebyl zvyklý dlouho do noci sedávati.

„Nebu tak smuten, Onděj, musila bych s tebou truchliti,“ řekla jej Voršilka, když zase mu zraky zavlhly.

„Nech mne jen, nech se vypláču, nikde před lidmi jsem si ještě nepostěžoval, ani nezaplakal, u vás poprvé. Matička říkávala, když otec umřel, a ona dlouho, dlouho plakávala, že se musí člověk vyplakati, jinak že by se utrápil. Se slzami vyjde pryč z prsou zármutek,“ povídal jí Onděj. - „Však, kdyby tebe nebylo, nikdy bych byl nešel do světa, a jsou u vás dobří lidé a soucit mají s člověkem. Doma bych byl zůstal a každý den chodil na její hrob. Nyní na něm bude asi vše zaváto; ale odhrabal bych sníh, odkryl ten rveček . . . U vás nejsou takové hbitovy. U toho našeho není vysoká hora, vyšší než tady ta, na níž jsou ony rozvaliny. Dlouhá je ta stráň, hustým lesem zarostlá, a pod ní u samé zdi vykopali jámu a na provazích spustili dolů prostou, černou rakev; na víku měla bílý kříž . . . A když nastanou sněhy, chumelenice a vetry, celý hbitov zavějí, že není po něm ani památky. Jen někde vyčnívají ze sněhu vrcholky dřevěných křížů; ale ten, jež já postavil, nikdy nezapadne. Je hodně vyšší než já a silný, že by se musil hezky vítr o něj opřít, aby ho vyvrátil. - Kdyť zase, matičko, tvůj Onděj navštíví! Až ledová kůra na tvém hrobě roztaje a skřiváci vyletí z doubravin nade hbitov, aby jej pozdravili - pak zase bude u tebe dítě tvé a prvosenkami ozdobí lůžko rodičino!“

„A já v něm jím z našich květin upletu. Víš, jak krásně rostou u nás na břehu a ve stráni; a ty zavěsíš jí jej na kříž, víš, že, Onděj?“

„Zavěsí, Voršilko, zavěsí,“ přisvědčil hoch a přivinul dívku na prsa; ale nepolíbil ji; nesluší se synovi, celovati nevěstu, když matku nedávno pochoval.

„Otec ví o všem, miláčku, sám se o tom zmínil, ničeho nenamítal.“

Jinoh pevně jí dovušku přitiskl na prsa; a slzy, jež vyřinuly se mu s očí, pokropily tvář Voršilčinu, - v jediný splynuly s jejími proudy - tak jako duše jejich. „Zstaneš u nás? Tatíček nám odkáže rybárnu a budeš-li po něm k esejským rybářům?“

Mládec zase neodpovídal. Venku to tak divoce zarachotilo, jako by rybárna se drtila. Dřevná zeď, obrácená naproti stráni, strašlivě zaduněla! Až sem se dovalil jakýs kmen, sražený vichrem nahore, a v něm zase zašplechtalo cos, bezpochyby drvo sícené. A komínem zahvízdalo cos tak pronikavě, až plamen na krbu uhasl.

„Meluzína“ zašeptala Voršilka; šla do truhly pro trochu mouky, v komíně pootevřela okénko a rozhodila ji do větru.

I starý Rokos se tiskotem probudil. „Tot jako by se rvali dnes pekelníci!“ pravil mna si oči a pohlédl na hodiny, jež s jakousi lhostejností ke všemu odměn klapaly. „Dvanáct. Pro Pánaboha, dítě, tak dlouho již? Že jste mne nezbudili! Za nic již nestojí, když člověk stár, ani vlády nemá nad sebou. Nikdy nepomohlo spaní starého Rokosa, až letos poprvé. Nu, léta to přinášejí . . . Jdi, Voršilko, pro otep slámy, usteleš hochovi, bez toho již dnes umdlen. To vějíř, ta psota i obra schvátí,“ hovořil rybář vytahuje ze spoda dubové almady, červenatě, poslamku, broučkou jako ten sníh, jehož se venku s nebe jen sypalo. A když přinesla Voršilka otep dlouhé, žitné slámy, rozvázala ji, urovnala, rozestřela poslamku a do hlav položila podušku pevně jako nabitou, řekla „dobrou noc, s Pánembohem!“ - políbila otci ruku a odešla do své komůrky.

Dlouho se modlil Onděj než ulehl, a starému Rokosovi se to líbilo. -

K ránu sice vichřice přestala, i zima se utišila; ale sněhu bylo tolik, že nebylo možno přes práh přejíti. Onděj však přece hodlal ven do sněhu, nechtěl obtěžovati hostitele, byl také chudý, věděl, jak těžce se ten kousek chleba vydělá, třeba na lože. Až bude sám pracovati, pak ač nemusí se zdráhati, ale dosud by se musil stydět.

„U všech všudy, hochu, ani psa dnes nevyženou ven, neku-li člověka, zstaneš u nás, dokud se to trochu nezmrzne, brzy to asi umrzne, prošlapou přes šiny z vesnice, a pak můžeš jít.“ rozhodl Rokos.

Ondřej poslechl, pomohl rybáři ovidi vrše, a mladé ruce jeho dobře to uměly. Vydlabal mu veslo a držadlo a on ho tak uměle vyrazil, že se starý nemohl té práci dosti vynadiviti. „Bude to sváte ní!“ řekl.

Den utekl rychle; když ve večeru rozštípal Rokos louku na drobné kousky a narovnal plnou ošatku. A když se setmelo, zaplál na krbu plamének. Rokos si sedl na lavici u kamen, naproti Voršilkě a Ondřej uprostřed.

„Nu, dnes nám musíš vypravovati, když to tak, hezky umíš; Voršilka mi o tom pověděla. A já budu zase pléstí vazenici. Vidíš, tím se zamstnávám za zimních večerů, a Voršilka štítává mi přitom buď z postily po matce nebo tam z té veliké knihy na polici, již jsem zdivil po nebožtíkovi otci a ten zase povědovi. Povídá se v ní, jak to u nás bývalo za nejdávnejších let. Ne kdy já sám v ní tak v neděli odpoledne po požehnání šikávám. Skoro každý rybák na Poohovi má takovou. - Nu, abych nezapomněl, za ni tedy něco,“ pobízel rybák Ondřej.

„Ani nevím, strýčku, o čem bych vám povídal. Skoro všechny pohádky pověděl jsem již Voršilkě o Talafusu, o Tátoši, o Pikulíkovi, o králi Matěji, o Svatoplukovi“

„O těch jeho synech a o prutech?“ šoukla mu Voršilka do očí. „Jinou.“

„Tu tedy. Neslyšela jsem ji ještě a tatíček také ne.“

„Před dávnými léty,“ začal Ondřej, „královal na Velehrad Svatopluk. Až daleko za Krivá dosahovalo panství jeho. Naše Nitra jej také poslouchala. Ta byla jeho kolébkou. Když sestárl, odevzdal království synu nejstaršímu a mladší dva měli jej poslouchati. Ale synové nezachovali se podle vůle otce. „Rádi byste mne poslouchali, až vám bude zle a až bude na mém hrob tráva rostti; ale potom bude již pozdě. Pamatujte si, že Bůh neposlušné děti trestává.“ Ale synové přece jednali dle svého. I opustil tedy starý král velehradský dvůr, odešel na horu Zábora u Nitry; koně, jež ho sem dovezl, probodl, a mečem, jímž byl opásán, zaryl hluboko do země, aby ho nikdo nenašel. - S té hory daleko viděti po naší zemi, byl jsem na ní; ale Krivá přece jen vyšší. - A když tak zabil toho koně a zakopal meč, rozhlédl se po zemi, již šastnou uinil, i lid, jež v ní obýval, i syny vlastní, jimž tak veliké dědictví zanechal, tu zjevila se mu náhle panna jakás, s vlasy rozpuštěnými, v zeleném rouše zlatem protkávaném, podkasaná. Sotva že ji uzel, Svatopluk pokřivoval se, aby mu neškodila. „Neboj se, králi,“ ekla mu, „žeš byl dobrým vládcem a šastnou uinil zemi svou i syny vlastní, nikdy na tebe tvůj lid nezapomene. Až se mu nejhůře povede, nech hledá tvůj meč, jež jsi zde zakopal, a tím vyžene nepřátele a vrátí se mu staré, blahé časy. Sama povím o něm potomkům tvým. Nyní však jdi k poustevníkovi, již bydlí na druhé straně hory, vezmi si jejich roucho, a mezi nimi dotrav dny svého života.“ Když to pověděla, zmizela. Svatopluk byl jako u vytržení a teprve za chvíli poznal, že mluvil s královnou vilou. - Poslechl a odešel na druhou stranu hory k poustevníkovi, svlékl své roucho, lesknavou zbroj, a oblékl habit jejich. Dlouho žil mezi nimi, a když síly jeho ochably, přistoupil k mechovému loži, na němž ležel veliký Svatopluk, stařec stříbrovlasý v rouše bílém jako sníh, a pravil k němu: „Neumíš, Svatopluku, ale budeš spát dlouhá, dlouhá léta, a až se lidu tvému vrátí zase časy jako za tebe, procitneš, znovu budeš kralovati dlouho, šastně, a pak teprve se rozpadne tvé tělo v prach.“

Svatopluk, nemoha snést zář kolem starce, jež u něho stál, zamhoučel oči, a když je zase otevřel, ani zmínky nebylo po dědovi, a dvanáct poustevníků stálo kolem něho, modlících se za lehkou jeho smrt. Teprve nyní prohlásil se jim, že je velehradský král. A zase zavěšel oči, přišla na něho dýmota, a již jen jako by z pozdálí zaslechl pohlední zpěv nad tělem svým. Jako by živ byl, posadili jej mniši v jeskyni, zavalili jej velikým kamenem a sotva že zavalili, nad celou stolicí nitranskou a nad Trenčínském zakřivilo se nebe, a Maňaj ubíjeli u Bělavě Moraváky a slovenský lid. Všecky tři syny Svatoplukovy pobili, celý slovácký kraj zaplavili; ale na horu Zábora nad Nitrou se neodvážili. Svatopluk ve skále tam spal a dosud spí. Až nám bude nejhůře, najdou přý tam jeho meč, a zase obnovena bude i šle velehradská a sláva stolice nitranské i hradu Trenčína. - Vidíte, od těch dob je chuda naše země, ani vlastních dětí svých neuživí. Musejí si za hory své pro výdělek.“

Ondřej dokončil svou povídku, setřel si sčela pot, horké, veliké křep je, a zamyslel se. Ani Voršilka, ani Rokos nepromluvíli.

„Od těch dob tedy chodíte do těch a na Moravu?“ zeptal se ho starý po chvíli.

„Od těch dob,“ smutně odpověděl mladý Slovák-dráteník, svítil hlavu na prsa a opřel se zamyslel.

„To jsem ještě neslyšel! Jakoby to byl tedy boží trest na potomky za otce?“ op t se ho zeptal rybák.

„Snad; ale nevím. To vím, že neradi si povídají o bitv b eclavské na Slovensku, a žádný krajan nevypravuje o ní za hranicemi. Jinde bych toho také nepovídal. Starý Jura ze Zábó í na spasení nesmrtelné duše se za íkal, že je na Zábó e jeskyn , v jeskyni Svatopluk král, že eká lepších dob, že se jednou zase probudí a op t bude kralovati.“

„Je to smutné, hochu, smutné; ale rád takové v ci poslouchám. Nevím, co to, že lidé tak rádi slychají neveselé; ale když se jich dotknou nehody, pak neradi je snášejí, neradi, Rokos to ví,“ rozumoval starý rybá hlavou pokyvuje.

„Tak se asy m ní a tak tento sv t b ží!“ polo nahlas, polo šeptem pronesl Ond ej poslední verš staré písn slovácké, jež každé dít v jeho horách zná.

„Dob e umíš vypravovati; ale nyní také já ti musím n co pov d ti o našich vodnících. V era povídal jsem Voršilce o jednom a o Marin ; však ona ti toho nez stane dlužna. - Podivní hoši jsou ti vodníci. I na svatbu chodívají k rybá m, a nemusí se rybák starati o v no dce i nev st . Na k est za kmotry se dostavují, a š astny bývají takové d ti. A když hodný rybák um e, i na poslední cest ho doprovázejí. U vás toho tolik dojista o nich nev dí. - My se jich nebojíme. Mému otci prý asto jeden pomáhával, když lovíval ryby, a hnedle m l vždy plnou sí . V rybárnách zhusta bývají hostmi; ale, u mne nebyl ještě žádný. Abych pravdu ekl, nestojím o jejich návšt vy. - Nu, poslouvejte tedy. - Kdesi u Budyn stávala rybárna, ale zpustlejší trochu, než je tahle naše. Když vítr zafí el, vždy rybáka ve sv tnici navštívil, a rybá ka choulívala se do koutka, aby jí nemrazilo, a když přšelo nebo padal sníh, na záhrobci u nich také to cítili. V lét a z jara prosed la vždy rybá ka dlouhé ve ery s rybákem na b eh. Žalovali spolu Pánubohu na tu zlou bídu, co se od nich ani jinam necht la hnouti, jako by ji p íkovali. Nahmoždili se dost a dost, ale nem li p ece nic. Bývá již tak; co je komu souzeno, nezbaví se toho, by d lal co d lal. Nevím, pro je to, takových v ci nerad soudívám. Když také, tak jednou sed li a zase na íkali, octl se p ed nimi mládenec jakýs, posadil se k nim a lahodným hlasem se jich otázal: "Co si na íkáte, lidi ky?" - "Jak bychom si zlatý paná ku, nem li na íkati; od rána do ve era pracujeme, leda tu chvilku nyní si odpo íneme, a p ece jen že se sotva nasytíme," odpov d l rybák. "Nevím, jak bude na stará léta, až nebudu moci veslem vládnouti a žena na trh s rybami. Chudoba, v te, pane, nejv tší zlo, jež m že lov ka potkati." Mládenec, jenž sed l naproti nim zrovna nad ekou, pokýval hlavou, p ejel si rukou elo, zamyslíl se a za chvilku pravil k nim: "Pomohu vám. Zde z toho sá ku pen z nikdy neubude; sáhnete-li kdy sáhnete, vždy vytáhnete zla áky. Ale nesmíte zapomínati, že jste bývali chudými. Sice zle by se vedlo vám." - To pov d l a byl ten tam. Jen na ece d lala se kola, jako by se tam byl n kdo potopil. Rybák s rybá kou ani svým o ím nev íli, když zmizel mládenec, a v rukou drželi vá ek, plný, tak t žký, že jej starý ob ma rukama musil pozvednouti. Rozvázali jej, aby se p esv d ili o obsahu. Ale lesk vycházející z nitra je skorem oslepil. Byly to samé nov ražené zla áky. "I na mout kuší," zajásala rybá ka, "již nebudeš, táto, musit bráti veslo ani do rukou. Zapla Pánb h tomu št drému dárci." - "Tak, ženo, ne íkej; ten, jenž nám je dal, nepot ebuje "zapla Pánb h", má jich tolik, že by naši vodu jimi mohl zastavit. Byl to vodník; což nevid la jsi, jak uklouzl pod vodu?" vysv tloval rybák žen . "Nech to byl kdo cht l, vždy ve er se za n ho pomodlím p ed spaním ot enáš." - "Co íkáš, ženo, abychom zkusili, zdali pravdu mluvil?" - "Neuškodí, odpov d la stará a mžikem vy ala plinkou hrst ryzího zlata, a sotva že ruku vytáhla, op t byl vá ek jak by nabil. - A od toho ve era rybá více neryba il. Hned druhý den šel do m sta a za nedlouho vypínala se za Budyní nová rybárna o dvojím pat e. Všude se divili, jak p íšel budy ský rybá k bohatství, ale vrtívali nad tím jeho št stím hlavou, Hádali, jak se to asi mohlo státi. "O , že mu je vodník p inesl," íkali a uhádli. Ale do o í mu to ne ekli. - Stará se mermomocí cht la odst hovati do m sta, je prý to tam pohodln jší, ale rybák se necht l od eky ani hnouti. Vyrostl na jejím b eh a také zde um e, odbyl vždy ženu a ta musila takovým d vod m povolit. Ale nepamatovali si dob e, co jim ekl št drý dárcce naposled. Když p íšel žebrák aneb n jaký chu as, jemuž voda odnesla chatr , po každé ozývalo se za dve mi v rybárn : "nad l vás Pánb h!" - Jediná práce staré byla, že neustále sahala do vá ku a blýsknavé peníze ukládala na hromadu a m íla na tvrtce. - Ale íká se: všeho do asu, a je to také svatá pravda. Jednou z ve era - zu íla také taková bou e, jako za v erejší noci - p íšel k nim žebrák sta e ek o berli s mošni kou. Sotva se již dobelhal ke prahu.

"Buďte tak dobrý, rybáři, popojte ubohému píst eší," prosil chuás. "Jdte dál, nemáme místa!" odbyl ho rybák-pán. "Deset vás již zde bylo dnes. To bych byl asi brzy na mizin. Nám také zadarmo žádný nic nedá." - "Že nedá? Zeho postavili jste si novou rybárnu, než z mého mšce, zehož nastádali jste si hromadu zlaák, než z mého daru?" zahorlil staroušek. - "Ztvého mšce? ha, ha," - zasmál se rybák - "vidíme, vidíme, kde se to v n m vzalo? Pryod mého prahu; než t náš Dunaj vyprovodí. To by ještě scházelo, aby lecjaký otrhanec mi mé jm ní, jež jsem si mozoly nashromáždil, vyítal! Povídám ti, jdi po dobrém, nenechám t zde." - Staec neodpovídal, podepel se na berli ku a upen se zadíval na rybáka. "Dunaji," zahoukala rybáka, starý zahvízdnul a mžikem ozval se št kot velikého hafana, jež rybák na žebráka štval. - "Zapomn ls, ty bídáku, co ti ekl za ve era tehdáž onen mládenec, abys pamatoval sob, žes také býval chudým, jinak že zle se povede vám? B da, žes si to nepamatoval," zahímal d doušek, zmizel a Oharka zahu ela, vystoupla z b eh v a ve vodách zahvízdal mužík v zelenavém šat se zelenými vlasy, že ohluchli rybá s rybá kou a potopili se ve vlnách. Druhý den ani zmínky nebylo po rybárn, daleko ku Labi ji proudy odnesly. - - - A co si u vás povídají o vodnících?" zeptal se Rokos Ond eje, když dopov d l pohádku.

„U nás si vypravují o vodních pannách - íkají jim víly - "odtušil mladý dráteník. „Však ty také známe, ale v, o t ch nerad povídám. Jsou to pravé diblice, tak hezké, že když je jednou hoch uvidí, musí za nimi a musí, nedá mu to. A víš-li pak, odkud se berou? - Když n která dcera rybá ova ztratí zelený v nec, stane se po smrti vodní pannou, a nepál bych ti, abys je slyšel, když se sejdou s vodníky a svátky drží dole po vodou. Bývá to trochu h e na ekách než v era. Žádný rybák se na vodu neodváží. Ned lají pak rozdíl, kdo hodný a kdo zlý; šmahem, kde koho lapí, rdousívají!"

„To vím, strý e; v B eclavské stolici dosud si povídají o Han rybá ovic, jež také ztratila vínek z rozmariny a po smrti stala se vílou. B da, kdo zaslechne na ece smutný, ale divoký Hanin p v:

Rybáři, rybáři na tichém Dunaji, í jste nevid li m j vínek zelený?"

Do posledního dne prý ho musí hledati na vodách a proto se ptává rybá, zdali ho nenalezli, a pak je zatahuje hluboko pod vody. - Každý rybák u nás umí píse o vílách:

„Tam okolo Stre na
Cesta nebezpe ná,
Pod zámkom sa skryly
V bielych plachtách Víly.

Na lukach vo Váhu
asto sa kúpajú;
Po poli širokom
Tancúvajú skokom;

Koho raz pochytia
Tak ho dl ho vrtia,
Až pokiaľ v ich hrsti
Dušu, nevypustí"

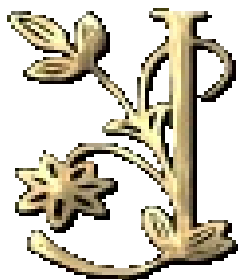
„A což jsou, strý e, ty vaše eky proti proud m v našich stolicích. Jako byst ina ženou se Váh a Nitra dol na roviny, a hodím-li kámen do jejich vod, s sebou ho nesou a nepustí d ív až v Dunaji. A ryb co je v nich, jako písku v Oharce; ani byste neunesl jednu takovou, v ru že ne," vypravoval Ond eje.

"Na mout pravdu, kdybych nebyl tak stár, šel bych se tam podívat. Já vid l toliko Oharku a Labe u Litom ic."

"Což to; zvláš Oharka, ta jde zticha, jako by jí ani nebylo; p eb edu jí ani se neumá ím."

IV.

ak se divili k esejnšší hoši když vid li toho dráteníka z rybárny, jenž si vykra oval o Boží hod váno ní na velkou! Byl to také junák! Štíhlý jako mladý doubek erné o i se mu jen svítily, a jako havraní péra vinuly se mu až na košili b lounkou, z nej istšího konopí, lesklé kade e. Zdaleka bylo mu vid ti za klobou kem kytici zast enou rouškou smute ní, p es ramena visel mu dolman. hn dý, nový pláš , m l jej po druhé na sob , a opíral se o lesknovou. st íbrem kovanou h l, již zd dil po otcí. Starý Rokos šel s ním, m l z Ond eje radost, že mu to tak slušelo, nevid l ho dosud v „parád ", vždy jen v tom ošum lém plášti, omoklém klobouku

a se sukovitou d ínovkou.

„Jen a se ta moudrá hlava nezmýlí, v troplachu sv í jediné dít a hochu ze statku odbude jako podružského." povídal druh m Jíra Votrub v, když šel Rokos s Ond ejem.

„Ta Voršilka jako Marina, o níž dosud povídají, že si vybírala, až si p ebrala," zase za al Jíra, když si nikdo nevšiml jeho poznámky.

"Jen se nezlob, víme, odkud v je." usmál se Havel K íž v - „tím Voršilku neud láš ani lepší, ani horší, budeš-li ji pomlouvati. Rád jsi poslouchal, když zpívala pod olšemi. Nevíš, co jsi tehdáž íkával?"

„I ml ty," durdil se Jíra, "m žeš tam jítí a uvidíš, co ti ekne."

"Zdvo ile odbude a nevysmívá se, jako d lávala Marina. A jestli se tob vysmála. zasloužils toho pro svou hubu," prohodil Matýs z Vítkovic statku. - "Ale to mne mrzí. v te, že dala p ednost cizáku, pob hlíku. Ani domova nemají ti dráta i, a mají-li, žijou v d rách jako krtci. U všech všudy, budeš toho, Voršilo, litovat."

„A p ijdeš ještě n kdy ráda s pytlek k Jírovi," dopov d l mladý Votruba. „Mýlíš se, Jirko," zarazil jej Pavel Dvo ák v, „ta by zajisté rad ji sko ila do vody, než aby šla po žebrot . Starý Rokos p ece tolik jedinému dít ti nast ádal, aby mohlo býti živo, až jej sem odnesou. Víš, co nahromadil pen z za deset let, když pátecký B ezina mu necht l Lenku dáti?"

„Co se budeme o to, hoši, hádati; však by ji sám Jíra do nebe vychválil, kdyby se na jen usmála, o že, Jíro?" pokoušel Havel Votrubu.

„Nezlob mne, Havle, povídám ti, sice budeme v sob t eba u kostela," osopil se Jirka.

„A potom by t str il ryhtá na p l dne do trdice;" odsekl Havel a tlupa se dala do hlasitého smíchu, až se sousedé, již hovo ili opodál, na n ohlédli.

„Vidíš, Jíro, jak se na tebe táta kouká? Dej pozor, a n jaké neslízneš, až p ijdeš dom ," pošeptal mu Mat j. Jíra byl se všech nejmenší a když ho cht li dobrati, ekli mu, že bývá doma ještě bit.

Votruba zuby jen zask ípal. "Po kej, ty k ivohubko, až se na tebe dostanu," vyhrožoval.

„ eb ík bys si musil p inéstí a pak bys na mne mohl." A zase dali se druzí do smíchu, a Jíra vida nezbytí sebral se a šel do kostela; beztoho již za alí sezván ti. Ale v kostele vid l zase toho prožluklého dráteníka, a hoši se zase chváln k n mu postavili a poštuchovali ho. "Jíro, po kej si na n j. Až P jdeš dom , vypov z mu." op t šeptal Mat j Votrubovi do ucha. - Je to mládež! Ani v kostele nedali pokoje a Jirka zlosti všecek zmodral. Kdo ví, jestli se jen jediný „ot enáš" dnes pomodlil. - Ale holky se také tuze nemodlily, leckterás mrskla okem po stolicí, u níž stál vedle Rokosa dráteník, zabrán ve v elé modlitby. Ani oko jinam v kostele nepozdvihl mimo na oltá a na kn ze. A když šly z kostela, schváln otálely, aby se mohly dob e podívat na Voršil ina ženicha. Ty, co nebyly na velké, vybíhaly ku dví kám a št rbinami pokukovaly za Ond ejem, až se jim buchy v troub popálily a polévka vykyp la. - Škádlivá B tka z H rek schváln si po kala na chlapce a smála se jim, že už nebudou více zpívati:

„K esejnšší mládenci jako v poli kvítí, Když ti jdou z kostela, lí ka se jim svítí".

Ale i starým nebylo vhod, že dal rybák p ednost dráteníku; zvláš Votruba, jehož Jirka byl od t ch dob, co p íšel z rybárny s nepo ízenou, jako by mu n kdo ud lal. Sotva že dnes Rokosa pozdravili. Dob e si toho rybák povšiml, usmál se jen a naschvál tím hlasit ji pod koval.

Po svátcích zase opustil Onděj rybárnu a šel po výdělku. Mnoho tím drátováním nevydělal, ale k výživě to postačovalo a přičetnosti si přece něco zachoval do budoucího hospodářství. Rokos na něm nechtěl ničem; stydl by se však Onděj, aby mu také nějakého groše nepřišel. Chalupu ve svých horách prodá kmotrovi, aby nepišla do cizích rukou, a tak přece bude mít nějaký ten zános a nepřijde s holýma. -

Ve vrších začínalo již hučeti, dobré znamení, že nastane zmlna. Ledy na Oharce také popraskovaly a než uplynul týden, projížděl se starý Rokos na hladině isouneké, jako k išál přhledné. Letos odešel led beze všeho lomu, „díky bohu“, říkali v poběžních vískách, „bývá to málokdy“. - Přilétali již skřivánkové a brzo za nimi vlašťovky. Několik jich zakroužilo nad rybárnou, t ikrát obletly Rokosovu chýši, pozdravovaly ji a stělu spustily se pod olšemi na stěchu, do starých hnízd. Nalezly je novou slamou vystlané, vždy, když se blížily dny beznové, vyprášil z nich rybák vrabíky, vyistil je a upravil zase hostěm, již byli asi již na cestách. „Až ty nebudou chodit do rybárny, bude u nás zle“, říkával otec Rokos, a syn si to také pamatoval. „Nikdy jich nevyháněj, aniž jim škod!“ říkával Voršilce; ale nepotřeboval také říkat, vždy často jim házela do hnízda kousky Božího dárku. Staré samy doletovaly, z rukou braly do zobáku a odnášely mlátěm. Také Onděj vrátil se již z cesty. Krajané jeho byli skorem všickni pryč, ale jemu se letos jaksi domnělo. Dívce, a neměl Voršilku rád, přece na křídlech vždy spáchal do svých nehostinných hor. Stará matka chudáček ho tam očekávala; mohl se s kým dleťi o výděleček z Moravy a zech. Jak se těšovala stařenka, když se přiblížilo jaro a Krivá se zblá do zelena převlékl! Co den chodívala na horu nad vísku, na vysokou, rozzelenalou stráň, kozičky tam pásávala a dvovice, a daleko na západ poletovaly o její, nepřicházel-li již Onděj synáček. - Ubohá, pochovali ji, hnije již pod zemí a roste na ní tráva, vyrůstá šalvěj a kosatec. Nevidí již Onděje.

„Dáte mi, strýče, až se vrátím, Voršilku za ženu?“ - zajíkal se Onděj, když byl na odchodu z rybárny. „Mněl jsem o tom dosud, nesluší se synovi prosit za ženu po smrti matiny před přiletem a před rokem bráti si ji“. Smutný byl dráteník v hlas. Voršilka se zapýřila, do tváře vstoupila jí krev, a oči si zastířela zástřkou.

„Rád tě mám, hochu, dobře si tě matka vychovala. nebude se musit v hrob obracet, vru rád, jako vlastního syna“, tiše mluvil Rokos, a přál bych si, abys mi oči zatlačil; a což ty, Voršilko?“

„Vy víte, tatínku“, zašeptala holka a klesla mu na prsa.

„Nic nevím, nic, dítě, musíš tak říci před Ondějem. Chtěla bys s ním býti až do smrti?“

„Až na věky, tatínku“.

„Nuže, dítě, pán B h vám požehnej“. Oba před rybářem klekli, a starému Rokosovi se až oči zarosily. Tak upřímně dojistá nepožehnal jemu a jeho Lenice pátecký B ezina.

„A je vám na spásu a ku blahu nyníjší okamžik. Nikdy na, dítě, nezapomejte, nikdy, a kdybyste zapomněly, byl bych radši, abyste odpočívaly na dně Ohariny“. Opřel se zamlěl Rokos, snad si vzpomněl onoho večera o úmrtní den choti své, kdy hrozil Voršilce, v rna že musí býti zasnoubenci, a opřel se zlobil na sebe jako tehdy. Ba že již potratil hlavu a s hlavou povstnou moudrosť, které ho tatínku říval a jež mnohým dobře poradila. Zbrázdoval lým, přelem přeletěmu mrak, ale dítě nepozorovaly, co mu hlodá na duši. „Však vím, že toho nebude; kdo se Boha bojí a ctí rodiče, nikdy nezapomene na snubní den“ opřel se zaal Rokos. „Až se vrátíš z cesty, budeme svatbu strojiti v rybárně. Zatím tě, synu, B h provázej“.

Onděj políbil rybákovu ruku, a Voršilka ho šla vyprovodit. Hezký kus cesty šla s ním, až ku děv němu k řízi, jenž stál vysoko nad Oharkou na stráni. Zde mu dala sv žestný věnec, upletený z prvosenek a chudobek, jež nasbírala v mýtinách. „Polož ho na hrob matice a první jej tam dones, a ti neuvadne.“ Za široký klobouk připjala mu kyticí rozmariny. „Jdi s Bohem, miláku, a vrať se zdráv.“ - „A tobě, má Voršilko, a zase tak ržov kvetou líka“, zašeptal Onděj a po první políbil svou nevěstu. Směl to již, dítě ne; vždy byla nyní jeho a nikdo mu ji nesmí více vzít. Jak ho pářily ty její tváře - ržiky, jež kvetly celý rok, a ani jeseň, ani sněhým pokrovem neuvadaly. - Brzy zmizel v hustém ková, jímž byla stráň nad Oharkou v tším dílem porostlá.

A Voršilka nešla domů, sedla si pod děv ně k řízi, vedrem a zimou rozpukaný, a dala se do pláče. Jarní v terek, jenž nahoře na stráni ještě dosti ostěval, zapřel se o rozviklané děvo, jež zaskřípalo, až se dívka polekala. Ani nevěděla, proč ji tak ten skřepot pod sil. - Proleká se holubice i toho nejnepatrnějšího chěstu,

i šelest ní lupénku? -

Voršilka seděla dnes dlouho na stráni pod křídly; tak milo jí bylo, tak lehký, když tak kolo oko její od vísky k více, s vrchu navrch, a jí bylo přece potěší utěchy. Kéž nikdy by si sem nebyla šla pro ni, pod ten prov tralý, vedrem a zimou rozpukaný kříd! Zase to tak podivně nad ní zachestilo za křídly, ohlédla se, ale mžikem zase sklopila oči, tvář její se zarmoutila až do tmava, a osykou se zachvěla.

„Což se ti tak líbí, Voršilko, takáda hor, že jsi se do nich zahleděla?“ ozval se za ní jemný lahodný hlas. - Ale holka neodpovídala; ještě níže na prsa hlavu sklonila. „Arci je to pravý obraz, jenž rozestírá se pod námi. Podobného nenajde široko daleko,“ - pokračoval. - „Odpusť, že jsem se odvážil rušit tě v dumkách tvých. Ale zjevu tvému nemohl jsem odolati. Připadly mi na mysl povídačky zdejšího lidu o svatých děvách, jež opouští své paláce a obluzují mladou krev. Hle, nebál bych se takové děvice, vstoupit až do nejhlubších touní bych za ní šel, Voršilko, pro jen na vesských záhonech kvetou podobné květiny!“

Voršilka již však nedoslechla posledních slov, plaše pohlédla na cizáka, jako hadem uštknuta zastavila si oči a lakou mladinkou, když zaslechne štěkot chrtů, pádila dol se stráně. Jen jedenkrát se ohlédla, ale nyní teprve jen letěla a nevyhýbala se ani kamení, ani hloží, jež se jí v cestu stavělo, stěhlbit přehoupla se vždy a neustala, až dobehla na práh chýše otecké. Vlasy se jí rozpustily kolem a šátek na krku rozvázal. Divně jí vlály ty plavé kadeře v třem; v skutku by byli šekli, kdyby jí tak viděli, že se ta vodní panna spouští dol do Oharky.

Štěstí, že Rokos byl kdesi na cestě. Byl by se zalekl dcery své. Zbledla jako zešera, a oči zíraly kolem pomateně, chvílemi utkvěly na stráně a viděly tam dosud onoho muže - mladíka, a zase si je zástírou zakrývala; ale nebyla s to, aby se ubránila těch černých, šířavých hledě, jež vnikaly jí až do hloubíader, jako žhavé železo pálíce. Slova mladíkova dosud jí v uších hučela, ne, nehučela, ale zdálo se jí, jako by slyšela jakousi vábivou hudbu, v níž tolik kouzla leží, že unáší nitro svým hlaholem, rozpruzuje krev a divokou vášň rozpoutává. Marně si uši rukama stiskala, ještě mocněji, svatě ji hučelo jí v nich.

Ani ubohá necítila, že nohy a ruce jí krvácejí, že hluboko v chodidle jí vstoupí ostrý trn. Pod olšemi na první svatém trávníku si usedla, hlavu do něho položila, aby ochladila žáry, jímž hořely jí tváře, a zase bleděly se jako mršák, jenž vysoko, vysoko plynul nad ní po obloze shlížeje se v tichoucké Oharce.

Útrpně klonily nad ní staré olše své hlavy, holé ještě, a v tichu, jenž si pohrával jejich v tvemí, povídal jim, že onen mladý pán pod křídly Voršilce udělal. Za chvíli teprve, když zadul vítr ostřeji, odfoukl jí s tváří zástírku a ovanul jí; - jako by ze sna vstala dcera rybářova, plaše zase pohlédla ke stráně. Ale již jen kříd nahnal e samotem - stěže stráně a lidi, kteří si pod ní vystavěli obydlí.

Rybák se dosud nevrátil. Voršilka odešla do své komůrky, zavěsila okénko, položila hlavu do peřin a plakala, dlouho plakala. Ubohá Voršilka! Proč kanuly jí slzy po tvářích? Že Ondřej odešel, a že podívala se do těch černých, plamenných zraků, jež tak utkvěly na ní pod křídly?

„Proč právě dnes odešel,“ budovala dcera rybářova.

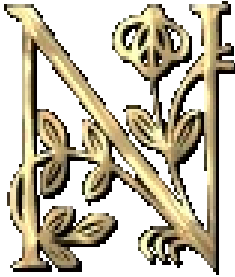
„Dnes se mi výborně podařilo lov,“ pravil Rokos, když přišel k večeru. „Plnou síť jsem přinesl, div se nepotrhalo, a jaké to rybky! Hezkých pár grošů za ně, Voršilko, strážíme. Každý den kdyby byl takový, brzy bych měl v rtech stříbrných. Ale věď, dítě, nestojím o ně. Dobře se nám vedlo bez nich a bohá povede. Peníze rušívají domácí pokoj a ten lepší než přelkorce zlaček. Víš, že mám pravdu, ty kdepeličko? - Jak daleko vyprovodila jsi Ondřeje?“

„Pod křídly, tatíčku.“

„Nu, nebylas daleko; utěš si oči a neplač. Však on se ti zase brzy vrátí, modli se raději, aby se vrátil zdrav...“

V.

ad rybárnou p elet lo již n kolik ned l, olše, jež kolem dokola jí st ehly, rozzelenaly se zase, i vrby po b ehlu oživil máj a od l v nový šat. Jednou odp ldne odvazoval Rokos lo ku p ivázanou lanem u olše, u té nejmohutn jší. - Voršilka mu pomáhala, vynášejí novou vazenici a vesla z komory. „Hle te, tatí ku, divoké husy, zrovna nad naší rybárnou," zvolala náhle ukazujíc nahoru, odkudž vyrážel pronikavý k ik. Rokos se pozdvihl, a jako bílým mrakem let lo jich hejno nad samými olšemi. Zrovna nad rybárnou ve strání mezi k ovím se usadily. „Chra nás B h, již po t etí letos. Kudy letí všude nesou nešt stí. Je to staré

zkušené proroctví," polohlasit promluvil, mocn ji zaryl veslo do vod, a šipkou let la lo ka po ece.

Voršilka usadila se na drn pod olše a šila Ond ejovi svatební košili, um le ji vyšívajíc ervenými a modrými nitkami. Cht la jej p ekvapiti. Takovou nosí u nich hoši o svátcích, kdy se nejlépe oblekou. - Došívala ji. Sama m la z toho radost, jak se jí to povedlo. Bude mu slušet, myslila si.

„Bílé husy, bílé,
Vysoko letíte,
Daleko vidíte,
Zato te se kolem,
Nad milého dvorem."

Tichounce zpívala a olše tajemným šepotem Voršilce p izvukovaly.

„Husi ka divoká
Let la s vysoka.
Vypila nám vodu
Z našeho potoka.

Tu istou vypila,
Tu kalnou nechala.
Co jsem, už hole ku,
Pro tebe vystála."

Ani nedop la, když se rozezvu eny strání sla ounké zvuky; jem ounký jakýs roztoužený hlas je doprovázel. Ale okamžikem prom nil se v temný, tesknuplný zp v, tak dojemný, že to všemi žílymi dívce pod olšemi probíhalo.

„Vylet la holubi ka ze skály,
Probudila erné o i ze spaní,
Kdyby byly erné o i nespaly.
Byly by tu holubi ku dostaly."

N kolikrát zahlaholila slova této písn dol k rybárn . Zdálo se, že schváln vždy mocn ji zavál šibalský v t ík, aby je Voršilka doslechla.

Jako p i arovaná sed la dcera rybá ova vedle chatr e. Krev se jí hrnula proudy do tvá e a zase b lost jako lilije pokryla ji. Op t se tak chv la jako tehdaž pode k ížem, když uz ela ony dv erné, pal ívé o i, jichž žár m sotva ušla do své kom rky. - Chvílemi div ji a div ji se to rozhu elo a mžikem zase tak tiše, tak

milostná, že Voršilka košili odložila, jehlu zapíchla do b lounkého pláténka a poslouchala. - A když vše naho e utichlo, zatesknula. Do noci by se byla od olší sehnula. - Ale již zase jiná milostná píse zavívala odtamtud. Této však dob e nerozum la. Byla p íliš um lá. „Tak nedovedu já, ani Ond ej ne,“ pomyslnila si.

Arci , milá to byla píse , vyzdobená jako marnivá žena, když jí léta upršela a ona si nat e tvá e lí idlem, cizí kade e vplete si na holou lebku, pokryje se drahokamy a t eba i zlatohlavem; ale ta tvá, Voršilko, a ta Ond ejova byla krásn jší, v , mnohem krásn jší, vycházela ze srdce, a tam ta na stráni nevím odkud. ekl-li bych, že z nejhlubších útrob samého pekla, pravdu bych snad m l.

A p ece tak pozorn Voršilka naslouchala, ani jediný zvuk se jí z pam ti nevytratil, a když p vec na stráni umkl, sama šepotala si náp v. Dovedla ho; ale slov si nepamatovala. I otec když p išel, ješt se pohybovaly její rty. Ba i když dnes usnula, zdálo se jí, že slyší onu podivnou hudbu se strán .

Když ráno vstala, oblékla se, pomodlila a otev ela okénko, aby zase erstvý vzduch navál do kom rky, zven í náhle cosi zazvu elo. - Voršilka vyhlédla, a o i její utkv ly na skvostném nástroji hudebním, jenž pov šen byl asi na okn a otevíráním slet l do trávy. Vedle lýry ležela krásná kytice, uvitá z nejluzn jších kvítk , jaké jen mohou vyr stati v panských zahradách; až o i jí p echázely, když povšimla si její pestroty. Rychle vyb hla z kom rky a odstr íla závoru; ani okamžik se nerozmýšlela, opatrn zaobalila varyto do zást rky a kytici zastr íla si za šn rova ku. Mžikem byla zase v kom rce. Práv vycházelo slunce nad ípem a kdyby ervená jeho zá byla mohla proniknouti st ny, ekl bych, že porum nila lí ka Voršilce, jež sed la na stoli ce a s patrnou zálibou prohlížela si no ní dar.

Kytici postavila do hrne ku s vodou a umístila v okénku mezi svými kv tinami. Co byly proti této její rozmarina a barvínek; jenž tak nevinn vinul se kolem nádobky a na ty ince do výše! Takovou m la Ond ejovi dáti. „Schovám mu ji, až p ijde, za klobouk p ipnu mu ji o svatb " - šeptala - „a do t ch dob nau ím se na strunách i zahraji mu pak:

„Vem si mne, m j milej, vem, vem, vem,
Hodná hospody ka jsem, jsem, jsem.“

Jen dotkla se prsty strun a ony zase tak jako v era se rozlaholily a dlouho to dun lo, než um ely arovné zvuky varyta. A kdyby byl Rokos nevolal Voršilku a kravi ka nehlásila se o snídání, do poledne by zde byla sed la. Mžikem uschovala lýru do pe in nejspodn ji a jakmile jen mohla, odb hla do kom rky; ani vynadívati se nemohla, jak bylo vše vkusn vyzdobeno. Tak se to d evo svítilo, že samu sebe v n m vid la.

Jen jednou jí zatanulo na mysl, nebylo-li by lépe, aby na varyto p ívázala kámen a hodila je do eky; kytku roztrhala a rozházela do v tru. Ale jen jednou na to p ipadla. Byl to jen jakýs mrá ek, jenž sotva že se pojevil na modrém nebi, zase se rozplynul.

Vždy se nebude proto na ni Ond ej hn vati. Nikomu o to ne íkala. Alespo nebude se jí po n m stýskati. Radost mu ud lá, až vrátí se do rybárny a ona milá kovi zahraje.

Když otec odp ldne s e enem odešel nahoru k Pátku, zase usedla Voršilka pod olše. Dnes vyšívala Ond ejovi svatební šátek, op t ervenými a modrými nitkami; práce však nešla jí tak jako v era. Myslnila na onen dar, však více ješt na neznámého dárce, p emítala - p emítala, jehla vypadla jí z ruky a b lounký šátek svezl se na klín.

„Snad by to nebyl on,“ bezd ky zašeptaly r žové rtíky její; vzpomn la si na onoho mladíka s tím erným, šířavým zrakem - dozajista byl ze zámku a snad i on to v era hrál?

Nachem pobarvila se její tvá , jako klubí ko ervených nití, jež kutálelo se po tráv .

„Nepat í ti to,“ - povídal jí kdos, jakýsi vnit ní hlas - „ani otcí ses o tom nezmínila a ješt proh ešila bys se na tom dobrém, tichém Ond eji. Mohla bys si to odpustiti? P jdu, pod k íž vše položím, i varyto i kytici. Na ono a v try hrajou, p ivolají snad bývalého majetníka - dárce.“ Odkvapila do kom rky, vzala kytku z nádobky a ze spoda pe in vy ala varyto. - "Co by si p ece jen pomyslnil Ond ej, že dary od jiných p íjímám," povídal. Hlavu zahalila šátkem, aby ji tak snadno nepoznali, pokropila se sv cenou vodou a vyšla ze sín .

Pestrá kytce beztoho již za ínala vadnouti. Ona, již dala Ond ejovi, zajisté se mu dosud zelenala za

kloboukem.

„Poj, B lá ku, se mnou dnes p jdeš, vid že?“ pravila Voršilka, a b lák na sáh do výše si vysko il, že smí vyprovoditi mladou velitelku svou. Tehdáž také si ho m la s sebou vzíti; dozajista by se byl neodvážil k ní onen pán.

Sotva že vyšla, vzen í okno do sv tnice zav ela a dvě e dala na etížek, ozvaly se za ní kroky a b lák divoce zavr el.

"Bohyn Lada ti, krásná d vo, p ež svých vнад!" oslovil Voršilku p íchozí. Týmž okamžikem zazvu ely však dole ve tráv struny a dále od nich ležela vadnoucí kytice, Voršilka se ulekla, jako kdyby bylo vedle ní ude ilo; div že neklesla. Zavravorala na ze a op ela se o ni.

„Aj, panna také um lkyní?“ op t se ozval tentýž hlas, jemný, sla ounký. Slyšela již jej jednou dcera rybá ova, tehdáž pode k ížem.

„Odpus , d vo, že polekal jsem t , nebyl to m j úmysl. í dar od v rného druhu? Arci , takové dary se co nejvíce ukrývají.“

„Pane,“ vyhrkla ze sebe Voršilka, ale nemohla dále studem a rozpa itostí. "Nebudu déle obt žovati d vu p ítomností svou. Chci na druhý b eh, vodou p ece nemohu, prokaž mi službu. . ."

„Musíte, pane, po kat, až otec p ijde . . ."

„Ne, kvapím, a lepá p ívoznice mi neodep e služeb svých. Nenahraditelné ztráty bych utrp l, jen hodinu kdybych zameškal.“

Voršilka ani neodpov d la, šla ku b eh u o odvázala lodici. Mžikem byl na lunu mladý pán, dvorn jí podáváje lýru a kytici, jež byl zdvihl se zem . Ale dcera rybá ova toho nep ijala, ani o í nepozdvihla. - Co síly m la, zapírala veslo do proud v; ale necht lo se jí da íti.

„Promineš, milostenko, okouzlenému p vabem tvým, nevinnou lež, již se dopustil. Nehodlám na druhý b eh, v n bych plouti cht l s tebou, drahá má, po ece, a na proudech jejích kolébatí se v náru í tvé. Nenamáhejme se, poplujeme po proudu, p jde nám to rychleji.“ Mladík jí vymkl veslo z ruky, a jako rybka jela lodice ku K esejnu.

"Zadržte, pane, sice se oba potopíme v Oharce. Jsem s to tak u initi. Svatá Panno, opatruj mne!" zaúp la Voršilka.

„Já t , holubi ko, budu opatrovati, s nebe je k nám hluboko, a než by strážkyn tvá slet la, mohli bychom již vodu píti," rouhav mluvil mladý pán. Pravicí k prudšímu ješt b hu pohán l lun a levicí na prsa mladou dívku p ivinul.

„B láku, b láku,“ volala Voršilka, ani necítíc planoucích tvá í drzce, jenž t sn ji a t sn ji vinul ji v náru svou.

B lák však ne ekal volání paní své, bleskem proplul vodou k lodici a jako lýtý v ítil se do vnitra. Ale mladý pán též neotálel, vytrhl dlouhý, dvojostrý kordík a nap áhl jej k bodu smrtivému.

„Zak ikni jej! - Aneb mu pono ím ocel až do žaludku.“

"Sem poj , b láku - ke mn !" zasténala Voršilka. Bylo jí líto v rného zví ete, a mladý pán zase zastr il kord do pochvy.

„Obrátíme se ku tvému domovu, nechci, aby si se trápila a tvé r že zm nily se v kvítí, jež roste na hrobech; ale v , že osten, jež zabodla jsi do prsou mých o ima svýma, nikdo více nevyrve, leda smr . Pouští bezlidnou bude bez tebe život m j, otcovský zámek chatr í žebráčkou, nebude v n m perly, již by se klan li a jež jediná by jej mohla oslniti leskem báje ným. Zrezaví perla v písku, do vod ji v try zanesou, a mládec, jenž ji hledat šel, zahyne ho em, utrápí se.“ B doval s hlavou sv šenou mladý pán a sáhl po varytu. Op t rozezvu ely se struny jeho vodami, jež zajisté takových zvuk neslyšely, co tekou od Smr in údolím do Polabí. Tak tesknoboln se ozývaly, že k plá i až bylo Voršilce. Nev d la, že také krokodíl plá e a kvílí v houštinách jako dít , omamuje chodce, aby ho p ivábil v brloh sv j.

„Vidíš, d vo, tak do smrti bych hrál, do skal bych odešel a um el bych tam vzpomínaje na dívku z Pooh í, na mladou rybá ku.“ Smutn , tak smutn , jak um l jen, promluvil, když p estal hráti.

Zpozoroval v o ích Voršil iných slzy a rty mu p elet l ábelský úsm v. O i jeho, jen sálaly ohn m a žárem, že by se musil každý zachv ti p ed tím hadím, jeduplným hledem.

Výborný to byl již mistr, a nemnoho p es dvacet let spo ívalo na hlav jeho! Vzorné asi m l u ítele! . . .

„Voršilko, neodpuzej mne, svévoln jedno srdce usmrtíš. Tak jste vy dívky, zlé, že nikdy nerozumíte p íteli, jenž vše by dovedl vám ob tovatí. V rozma ilosti metáte šípy své, usmrcujete a pak se vysmíváte. Kolík v mých, dobrých život pro vás pohynulo ! ”

Voršilka mu dosud neodpovídala, chv la se na celém t le, ani necítla se, a na mysl p ilet la jí pohádka o Marin a vodnících.

Slyšela, že povídá o zámku, o pohodlí v n m, o poct , již jí budou vzdávati, o hodech a radovánkách, a nev d la, že ji k sob p ivinul; ale nyní p ece horké jeho tvá e ucítla. Ubohá!

B lák jen íhal, zdali paní jeho pokyne, aby se vrhl na sv dníka. Ale ta se ani nehýbala a v rné zví e sku elo, vylo, až to vlny s vrbami po b ezích opakovaly; ale Voršilka neslyšela.

Pomalou ploula lodí ka k rybárn , a když byli u b eh, mladý pán se vzchopil, p ivázal ji u pa ezu a vynesl z ní dívku - bledou jako smrt.

Tvá e jí umyl vodou, a modré o i její, tak krásn modré jako charpa, když poprvé v žit za ervnových dn se rozvíje, se otev ely.

„Jsi to ty, Ond eji?“ zašeptala. „Jsem, holubi ko, jsem!“ „Tak brzo jsi se vrátil?“

„Tak brzo, hrdli ko má!“ „Budeme svatbu tedy strojiti?“

„Budeme, k epeli ko, až se tam ty skály edí ové budou zelenati a pokvetou,“ vysmívav jí odpovídal mladý pán. -

„Bu zdráva, drahá má, brzo se vrátím, zítra snad.“ Sehnul se k ní, ale mžikem se zase vzp ímil, protože líce její byly studené jako led; mladý pán se zachv l, set ásl to se sebe a prchal nahoru do strán .

„Ješt mi žádná neodolala; ale u té jsem se toho p ece tak brzy nenadál. Divotvorné jsi ty d evo a vy struny zrovna arod jnice,“ zašeptal a na prsa p ivinul varyto, až d evo zapraskalo a struny povolily.- Tahle je r že mezi trním proti ostatním. V ru nestyd l bych se za ni ani na zámku, ani na dvo e. Všude by mi ji závid li. Ale u erta, je to p ece jen pleva, planý kv t a takový utrhu-li a zevrubn ji prohlédnu, oby ejn odhazují,“ s jakousi hrdostí hovo il s sebou mladík, dobrý kvítek, poda ený.

Nemusila se spole nost, jíž náležel, styd ti za n ho. O rozli ných šviháckých p íhodách, v nichž on byl hlavním ínitelem, mohl by povídati.-

Když se Rokos k ve eru vrátil, sed la Voršilka pod olšemi. Shlédnuvši otce, jenž uvazoval opodál lo ku, sklopila zrak. Tvá e její byly bílé, až do žluta skorem p echázely - jako bývá m síc, když se pojeví na obloze v úpl ku. Vždy ervenavé líste ky na r žích drzá ruka utrhal a rozházela do v tru. Aby ji blesk urazil, anebo aby uschla jako v tev na strom !

Tentokráte neb žela otci naproti jako jindy, ani pro sí a pro e en, i pro vrše, jež Rokos vždy na noc dom bral. Hrála si s kytkou, skorem uvadlou, pomá enou jejími slzami; trhala z ní lístek po lístku, rozhazovala je, a vítr roznášel vše po ece; - práv tak to inila jako mladý pán s jejími r žemi, jež však nerostou v sadech a z nichž se také ned lá kytice.

B lák jí sed l u nohou, tulil se k ní a vr el. Ale Voršilka ani jednou dnes ne ekla: „B lá ku, co pak d láš?“ K e ovit byly sev eny její rty, jako by je sama Morana byla uzamkla.

„Nev , holka, hochu nev ,
Na ešátku vodu nem .”

Dala se náhle do zp vu hlasem tak jednotvárným, temným, že se starý Rokos podivného toho hlasu ulekl; tak dosud Voršilku neslyšel.

„Vzpamatuj se p ece, holka. Jako bys byla uhranuta! Nevid l t nikdo?“ „Nevid l, tatí ku, nevid l,“ zase tak jednozvukým hlasem odpov d la a vedla svou dál.

„Neví, holka, hochu neví,
Na ešátku vodu nemám,“

opakovala, a opět oškubávala lístky z kytice a házela je do eky. „Voršilko - dítě,“ pamatoval Rokos dceru svou.

„Vy jste zde, tatínku! Tak brzo jsem vás nečekala!“

„Já vím, že se mi, ty kůže, ještě zblázníš, a kdo pak mne bude na stará léta tšívát? Nemysli mi pořád na toho Onděje; vždyť on se ti neztratí.“

Voršilka vstala, šla podojit krávu, p ipravit mléko a do mísy chleba nakrájet - tatínkovi ve e i.

Také pes se pozdvihl; ale dnes nevyskakoval tak vesele na rybáka, ani radostí nešťkal, jako jindy d lálal.

Teprve ve sv tenci povšiml si Rokos bledých tvá í a za ervenalých o í dítěte; ale neptal se po ní em. Vyšel po ve e i ven podívat se na eku, ale ta byla ístá jako pramen, jenž se prýštil z hor k emenem.

Po chvílce vrátil se do sv tnice; klekl, pomodlil se a ulehl, hodlaje as o p l noci prohlédnouti vazenice a vrše, jež byl odpoledne k Pátku nastav l.

Voršilka odestlala si také v kom rce, ale nelehla si. Z stala u okénka, zahled la se ven do jasné noci; ale kdo ví, vid la-li cos.

Prot jší vrchy vypadaly v temnomodru no ním jako duchové a b sí, st ehocí utichlou zemi; chvílemi zdálo se, jako by vystupovaly z ernavých mlh, kupíce se v d sívé obrazy a mrá ky, jež poletovaly na nebi, zde jako bílé labuť tiše, velebn plovoucí po hladin jezerní, tam zase jako zlov stné chmury í postavy báje né potýkající se u vespolném zápase.

Ale modré oko Voršil ino ní eho si nevšimalo; pod okénky u samého b ehu vypluly náhle divoké kachny, potáp ly se a mžikem op t vyjížd ly nad vodu.

„Marino, Marino, to jsi ty?“ zavolala z kom rky Voršilka - „brzy ti družka p ibude, oba pak budeme plovati a lákati hochy ve své paláce, toho ernookého nejd íve; ali tak t sn jej k sob p itisknu, že více nahoru nevyjde,“ šepotala, klesla nazp t na l žko a zakryla si o i ob ma rukama. .

„Bože m j, Bože m j! Odpuštíš mi vinu mou?“ zab dovala tak úpnliv , tak žalupln , že to ot ášlo celou rybárnou.

I starého otce probudila. Mžikem byl z postele a v kom rce u své dcery. „Voršilko - dítě !,“ úzkostliv volal Rokos a na stará prsa p ivinul její horkou hlavu.

„Ulehni, dítě, tys ani ned ímla.“

„To jste vy, tatínku?“

„Jsem, dceruško, což pak mne neznáš?“

„Znám, tatínku -- ale, Bože m j, vy jste míval Voršilku.“

„A dosud ji, dítě mám: vždy ji držím na prsou,“ prohodil rybák, položil dceru do pe in, sedl si u postele a hlavu si zap el dlan mi. Tak vždy sedával, když jakýsi mrak zakalil tichounký život jeho. Ale neplakal.

Voršilka ležela na posteli tiše, ale ned ímala. Mlhy, jež jako sí dosud halily její duši, po aly poněnáhu vystupovati a rozplývaly se.

„Onději. Onději,“ zab dovala.

„Nena íkej, dítě, nepot šil by se, nalezl-li by Voršilku nemocnou, nestrojili byste svatbu . . .“

„Jak up ímná byla vždy ta slova tvá, prostinká, nehledal jsi jich, abys svedl jimi ubohou - tak tichá, srde ná, a to oko tvé tak íst na mne hledávalo, nekalilo se, nebo elo tak plamenem jako to jeho. - Ješt to cítím, jak hluboko v prsou mne pálí, jako by o i jeho do srdce hlodaly; však budou ješt hlodati! Spravedlivý B h ho potrestá, že t o Voršilku p ipravil, že jí zelený vínek ukradl . . . B da, b da, do soudného dne jej bude hledati nev sta tvá, jako Hana na Dunaji . . .“

„Kdo, kdo? nebohé dítě !“ vysko il náhle rybák se stoli ky vedle postele; modlil se k Bohorodí ce za dceru svou. Št stí, že byla noc a Voršilka otcovy tvá e nevid la.

„B lák vám to, tatínku, poví, roztrhati ho cht l; ale já mu nedala, aby ho neprobodl ocelí. B lák se nehnul a dítě vaše --“

„Neš astné dít ,“ zab doval Rokos. „Pro rány Kristovy!“

„Ml te, tatí ku, utište se; Ond ej to Voršilce odpustí, a p ece budeme svatbu strojiti a nejtu n jší parmu chytíte na ten svátek náš, já sama ji upravím, zava ím do octa . . .“

„Pomodli se, Voršilko, a zanech takových myšlének; mne i tebe by o rozum p ipravily. Zelený vínek nikdo ti nesmí s hlavy strhnouti, dokud Rokos bude žítí. K mati ce Tu anské se pomodli, aby t zastínila plášť m svým.“

Pak ji p ikryl pe inou, hlavu její ovázal šátkem v e ité vod namo eným a vyšel z kom rky.

Zase zatáhla se mysl Voršil ina erným závojem. Ani nev d la, že otec odešel. Kdesi odbíjely hodiny; dvanáctá dohu ela a Rokos šel nahoru ku Pátku. Volným krokem, s hlavou k zemi sehnutou bral se ku p edu. Jindy zpíval:

„Chval každý duch Hospodina“, když vyšel si k ece za noci. „B da ti, dít , kdyby m lo pravda býti, co jsi mluvila ve snách í v hore ném záchvatu. Pak by otec zapomn l, že m l kdy Voršilku. - Ale jdi, starý,“ vy ítal si po chvíli, „n kdo ji uhranul, a to je z toho. Katí oko m ls jí ud lati anebo na vodu na íkati a omýti jí. Však usne, než se vrátím, a ráno bude bohdá zase dob e. Aby ti to B h, holka, dal a starému otci tvému!“

Tichounce plynula Oharka, slaví ek, jenž klokoval v rokytí, utichl, když zaslechl kroky v povzdálí; ale za to zakulichal ve stráni sý ek, a kmotra sova n kolikrát po sob zahoukala.

„Hezká to muzika!“ zašeptal Rokos - „ale dnes je mi p i ní n jak úzko. U všech as !“ A když kousek ušel dál, zase slaví ka zaslechl, pozastavil se a poslouchal. Dlouho poslouchal.

„Rozplakal bych se ještě , a to Rokosovi scházelo. Tak tkliv zpívá ten ptá ek, jako když jdou s funusem!“ prohodil rybák a až teprve u lodí ky, u ko ene spráchniv lé vrby p ivázané, postanul. Odvázal ji a pustil se k vidlicím, jež vy nívaly z eky uprost ed plotu spleteného z proutí a upevn ného v pískové e íšt kolíky. Na vidlici upevn na byla kladka, na kladce provaz, na n mž dole na dn uvázána byla sí a v ní vá ek s mlatem - rybí pochoutka. - Zde se zastavil, ani se na lo ce nehýbal a veslo zap el hluboko do e íšt . Chvillemi zazvonil zlehýnka u kladky zvone ek. N jaké malé rybce zacht lo se lah dky. Nestála však Rokosovi za to, aby kladku vyhodil do výše. ekal, ale nedlouho. Pojednou zvonec prudce zazvonil, div se neutrhl, a kladka až k samé vod se snížila. Op t to trhlo provazem a celým plotem zahýbalo. - Týmže mžikem vytrhl rybák sí ; až provaz zapraskal, jak byla napln na. Dv velké štiky a všecky skorem druhy obyvatel proud v Ohar íných ležely v síti trhající ji, že st ží ji jen rybák v rukou udržel. „Zapla Pán B h, zase jste se jednou napálily,“ zavolal radostn rybák. „Zítřa je v Libochovicích trh, op t p ibude n kolik st íbr ák . Voršilko, hezké ti v no otec dá!“

Vždy pro dít jen Rokos ukládal groší ky, nic pro sebe. Ve chvilince uhán la již lodi ka ke k esejské rybárn . U zátoky, kde se Oharka zahýbala v roh, málem by se byla potopila; Rokos však byl obratný plavec. Co je na ece, nep íhodila se mu nehoda. - -

Bylo již druhý den odpoledne a Rokos se z trhu nevracel. M l toho arci skorem plnou lo ; ale za celé p ldne se p ece n co prodá, a k esejský rybák se tuze se svým zbožím nedražil.

Zase sed la Voršilka pod olšemi, ale dnes ní ím se nezabývala, B lák se sv šenou hlavou jí ležel u nohou. Op t se jí zmocnilo ono bezvládí; zdálo se, že duše její ulet la a t lo že se jen tak sv tem potácí jako kmen, jehož ko eny okopali a v tve osekali do hola.

Rokos dcery nepochopoval. Myslil, že je to dív í touha, a tu že musí každá p estáti, d ív než se vdá. Vždy jeho Leni ka, když ji otec necht l dáti rybáku-žebráku, smrtí by to byla zaplatila. „Nu, však ono to p ejde,“ pravil sám k sob , když šel do Libochovic. - „A to blouzn ní v erejší?“ - Zavrt l hlavou a ml el. - M že proniknouti k zemi t pyt hv zdy, když na celém obzoru široším spo ívají mlhy husté, ernošedé? - A duší, již zahalily mraky bou e, která svezla se nep edvídan na srdce i mysl, nem že také jiskra vyprysknouti, aby rozehnal tmy. A kdyby vypryskla, podobal by se její svit zapadající hv zd .

Ani olše dnes nešum ly. On m ly jako ta dívka, jež sed la pod nimi. Tak mile halilo jejich loubí rybá skou chýši, v níž se dosud tak klidn , tak spokojen žilo, jako ve skalách, na poušti, kam lidská noha ani nezapáchne, aby drzou rukou ni íla svatý mír a vypudila jej. - Ba že bleďá byla ta Voršilka! Kam se pod ly jedinou nocí r že s jejích tvá í, kam zapadl nevinný vábivých o í lesk?

Hluboko zapadl, p ehluboko, nevyjde již jako slunce, které v n vychází a v n zapadá.

„Již zdráva, drahá má, holubi ko má?“ ozval se náhle zase ten jemný, úlisný hlas mladého pána; dostál slovu, že ji brzy zase navštíví. Dnes obzvlášť se nastrojil, hlavu jeho pokrýval erný baret s vlajícím pérem pštrosím, kabátek m l z erného, lesklého aksamitu, tmavý hedvábný plášťík špan lský houpal se mu na ramenou, a uzounké spodky byly ze žlutého, tenounkého sukénka. Po boku jeho viselo dlouhé kordisko. B lák vysko il, vzp ímil se na zadní nohy a divoce zavyl, vítaje neznámého hosta, Voršilka jako by ze sna probuzena št kotem psa pozdvihla o i, lehýnká erve p elet la líce její, ale mžikem sklopila hlavinku a bohaté pletence vlas splynuly jí na prsa.

Mladý pán usadil se na tráv vedle ní, pojal ruku její do své, p isedl blížeji a zahled l se ve tvá Voršil inu; ale d vuška se ani nepohnula, ni jediným hnutím nedala znáti, že je duše v ní.

Zalekl se toho drzý záletník, pohrdliv po chvílce se pousmál, odhrnul plášťík s ramenou, s al varyto, jež se mu houpalo na plecích, tichounce p ejel n kolikráte struny, pak v n mocn ude il, až ozv na dvakrát strání bou livé zvuky opakovala. Za al zas onu píse , již p edev írem prostinkou dívku tak omámil.

Jako by blesk projel jí všemi údy, vzchopila se Voršilka; strhla mu sv dný nástroj s ramenou a daleko jím mrštila od sebe, že v mnohé kusy se lýra rozlet la. Mladík uchvátil ji však obrovskou paží, jsa zví eckou vášní rozhárán, a zase klesla ubohá v bezvládí. - Op t zavyl B lák, divoce zavyl a st elou sed l na zlosynu. Však týmže mžikem rozlehl se na b ehru hrubý hlas, pronikavý, srdcelomný výk ik: „B da, b da!“ zaúp lo to, až se olše kolem rybárny pohnuly. - "Nezdárné dít ! Leni ko má! - Pry , ty chlape b dný, samo peklo t k nám poslalo."

"Co ty, erve, ty se opovažuješ . . ." - ale nedo ekl, musil usko iti; t žké veslo by mu bylo hlavu rozpoltilo, škoda, že rybák chybil! „B láku, huš!“ k i el Rokos. Jako vzteklý vrhl se rybák v pes na pána; prudká rána ot ásla vzduchem, modravý dým zahalil na chvílku okolí, a když se povznesl nad rybárnu, leželo ubohé zví e v kaluži vlastní krve. B lák ani nezašt kl, jen jednou ješt sebou zatrhł. „Zaplatíš mi, bídní e, toho psa," zaje el Rokos a t žkou d ínkovkou vrhl se na vraha B lákova; op t se zamodral dým, druhá rána sledovala, ale kulka zaryla se v olši, v tu, pod níž ležela Voršilka.

„Vrátíš mi dít mé!?"

„Nechci je, tam leží; vidíš nevinnou dceru svou? Myslíš, když utrhł jsem kv t, že bažím po listí. Ty hlup e, škoda, že ti hlava sešediv la a p ece nep išels k rozumu." „Padouchu!" op t zahu el rybák, mrštil po n m d ínem, ale nezasáhl ho.

Rokos stál zde chvíli bez hnutí, s rukama k ížem založenýma p es prsa a s hlavou sv šenou, asi tak, jako když ukradnou lov ku vše, co m l, a ani sousta chleba, ani prášku mu nenechali. - Za chvílku vešel do rybárny, prodlel tam n kolik okamžik v, a když zase vyšel ven, nesl pod paží uzel a položil ho vedle Voršilky.

„Voršilo" - zavolal otec temným hlasem, „Voršilo" - opakoval. Kalné o í její teprve nyní proz ely.

„Tatí ku!" zaúp la dívka.

„Nikomu nejsem ode dneška otcem, vsta a vezmi si v ci své. Svázal jsem ti je již. Žádné vý itky ti nebudu initi; ale zapome , žes m la otce, že rybárna za K esejnem je tvé rodišt , a já také zapomenu, že jsem m l jediné dít - nezdárné."

Voršilka povstala, op ela se o olši, v níž v zela kulka uchystaná otcovi; pohled la na otce modrýma svýma o ima, zakalenýma, ale dosud vábivýma; vždy í ta hv zda na nebi vábívá, když se k ní valí hukotem spousty chmur, aby ji zakryly. „Tatí ku, slitování," zasténala.

„Nikomu nejsem otcem, nemohu s tebou pod jedním krovem dlítí. Pry z rybárny, a nenu otce, aby ruky své na tebe pozdvihł. Nezvykl tomu Rokos. Zde jsou tvé v ci, kus chleba p iložil jsem ti k nim a rybu, již jsi mi uva ila."

Tolik hrozivého spo ívalo v t ch slovech starého rybáka; v d la Voršilka, že otec nežertuje, ani ji nestraší.

Sehnula se a vzala uzlík do pravice. „S Bohem, tatí ku." A cht la ruku starci políbíti; ale Rokos ji od sebe odstr il, šel do rybárny a dvě e zastr il závorou.

S plá em opoušt la Voršilka kolébku svou, tu tichou chýši rybá skou, v níž se tak mile, tak spokojen žilo pod rozložitými olšemi. Jako stín plížila se po strání, vyvržena z krbu otcovského v cizí, zlý, nehostinný sv t.

Neznala ho, ani lidí v něm, málo mezi nimi bývala. Bála se jich skorem. A nyní musila mezi ně jako žebra ka. Tak náhle to na ni přišlo, jako bouře chodívá za letních dnů, když jediný jen mráček pojeví se na čistém nebi, ale mžikem zhoubně černo se rozplývá a víchř drtí záhony, kvítky polamuje, zanáší zemi - kyprou prahu, daleko, a kameny a drvy níčí květnici.

Zlomena byla květinou, jež na březích Oharčiných vypoulela, lístky z korunky urvala boso ruka a stebélko až k zemi se schýlilo. Chudí ká jen matička ji zalévala a přece vypoulela svíží, luzný květ, takový, jako bývá lilie, na níž ani skvrny nezřívá oko pátravé a zdráhá se takou ruku utrhnouti jí, aby ovšem si skráně nevinou. Že zdráhá se? Vidíte, zdráhala-li se; ruka drzčova níže se nehrozí.

Bylo již k večeru, když došla Voršilka podél říčky nahoru na stráně. Usedla na kamenech, zarostlých mechem a drnovím, mezi nimiž zasazen byl kříž.

Slunce zapadalo; rudá jeho zář, poslední, polila rybníček svou červení a za malou chvíli zastalo šero údolí, již protéká Oharka.

V rybníčce chaloupce podél stráně nikdo nerozsvítil. Rokos seděl u pevného, dubového stolu. Hlavou měl podepřenou o lokte, těžký dech, jenž vyrážel chvílemi z prsou jeho, povídal, že je dnes starému rybákovi nedobře. Ba že nedobře! Tak mu nebylo, co užel Boží svatost, zajisté ne. Přece bylo z řad rybákových nebe jeho, jež si tak mile v nich vybudovalo stan; přece ze srdce svatý mír, že se nikdy nevrátí. Nebohý Rokose! Tys rýžel vypoulel, že nemůže lépe zahrádku své záhony ošetřovat! Cizí ji otrhal, a tys ji vyrval z kořene a vyhodil ven do větru; kam ten ji zanesou? Přemýšlel také tak rybák k esejský? Důvěru mu to asi vířilo v prsou.

„Jediné dítě jsi, Rokose, měl a nezvedlo se ti po tobě nebylo a po matce také ne. - Žádné dítě neměl, starochu, nebij tak prudce srdce mé! Brzy dotluješ, bůdá ti, kdybys chtěl dlouho ještě žítí!“ mručel Rokos. „Co je ten svět a život v něm! Pro mě nebylo do vody, když jsem se narodil? Co má chudý na zemi! - Nic, Rokose, nic nemá. A přece tak tu chudobu vychvalují; říkají, že klenoty světa marny jsou, bez ceny, čistého srdce, nevinné, to že platí. - Proto tak říkají, aby ta chudina nevstala a nevzala jim ty klenoty a neokusila také jednou, jak je to, mít bohatství a srdce čisté, prsa bez citu. - A má-li něco ten chudý, vezmou mu to, ani červené tváře mu nepřijou, a požívá-li pokoje, přijdou a ukradnou mu jej ti bohatí zloději. Všechno jednou se to strašně vymstí na vás. Rokos toho nedokáže; ale přijde to jistě, jako že mne do K esejna odnesou . . .“

Podivné myšlenky rodily se tomu rybákovi dnes ve hlavě, a když se mu to tam trochu utišilo, dal se do pláče. Jakt živ na hlas neplakal, ani když ho matka chovávala, vždy mu říkávala, když povyroste, že je to kluk děvčiny. Ale čeho zakusil dnes, také nikdy nezkusil. Nikdy nevyhnal vlastní dítě a neodkl se ho, až dnes poprvé.

Slyšeli jste pláč, zoufanlivý nářek muže, jemuž v k hlavu pobolí, do čela vryl brázdou a zvráskovatí tvář, sežloutlou, uvadlou již? Nepřejte si slyšet.

Hezkou chvíli proseděla Voršilka podél říčky; natrhala zeleného dubí, nasbírala kvítek, upletla z nich věnec a zavěsila na kříž. „Až se vrátíš. Ondějí, do Poohí,“ smutně zašeptala, „a zastavíš se zde, uvadne snad listí ve věnci a Voršilka tvá také uvadne. Neproklínej jí, pomodli se za ni, aby jí Bůh odpustil. Každý lístek ve věnci, každý kvítek na něm jedna slza pokropila, horká, palivá. To dříve zde ti poví, že Voršilka jej pověsila Ondějovi na památku. Ono ti jej uchová, třeba uvadlý. - Ty nezapomeneš na ni, vím to, povídej otci o dědi, že není vinna, věř, že není. Vždyť ty květy, jež jsem natrhala a upletla do věnce, také za to nemohou, že jsem je utrhl. Otče můj, otče můj . . . S Bohem, ty chýš, vy olše zelené! Noc zakryje hanbu mou, a až se rozední, budu již daleko, kde mne lidé neznají.“

Dole v rybníčce zavržly dvě; vystoupila z nich černá, nevysoká postava. „Tatíku,“ zaúpěl vzduchem se stráně od kříže; ale mžikem zmizel zase Rokos ve dveřích, opřít se zastrčil - před vlastním dítětem, kdyby se snad vrátilo. Tvrdý otec!

Stráně, jež těm od Pátku až po Budy tvoří pravý Oharčin břeh, kmitala se šerem nočním ženština a pod paží nesla uzel. Hvězdy ukazovaly jí cestu do světa.

VI.

yl op t úmrtní den Leni ky Rokosovy. Ráno vytáhl rybák z almamy sváte ní šat, oblékl dlouhý, tmavomodrý kabát, natáhl žluté zviniky, vzal červenavou vestu, na hlavu posadil si pangrotku a šel do kostela. Dal na modlení za dobrou cho , za celý živý i mrtvý rod, po mši svaté usedl na nizounký hrob a hlavu si op t zap el do dlaní; pangrotku položil vedle do trávy.

„Pozdrav vás B h, Rokose!“ ozval se vedle n ho sta e ek v dlouhém, erném rouše. „Dejž to B h, velebný pane!“ odpov d l rybák, „mám toho zapot ebí.“ „Nu, co pak? - Stýská se vám, již na tom sv t ?“

„Ba, v ru, že stýská; když jsou zde léta a hlava za ne šediv ti, nic není již po lov ku.“

„Pravda že, pravda; ale vám oslazuje stará léta Voršilka - dobré dít !“ „Oslazuje, velebný pane; jako pelyn k oslazuje - hodné dít ,“ zahovo il Rokos podivným zvukem. - „Té bylo by také lépe, aby ji ryby hlodaly v mém revíru.“

"Neproh ešujte se, ot e, a k tomu dnes. Divno je mi, že jsem ji nevid l v kostele." „Velebný pane, divn jší by vám bylo, kdybyste se dov d l, - ale ne, ani slova o ní více, zneuctil bych, ty dobrá matko, tv j hrob, a ty bys nemohla spáti. Nemám již dcery. Hodná má Voršilka um ela.“

„Pravda-li, co se proslýchá? I ke mn se to doneslo, že jste . . . Nu, dnes je bez toho pro vás sváte ní den, necht l byste mne navštívití? T eba hned.“

Nerad, ale aby velebnému pánu, jehož si p ece tak vážil, neod ekl, vstal, posadil si pangrotku na hlavu a šel s panem fará em.

Bylo již poledne, když se vracel starý Rokos do své rybárny. Zvolna krá el po b ehuj jako by kroky po ítal. Ruce m l založené k ížem p es prsa a hlavu sv senou. Nešlo mu n jak do hlavy, co pan fará povídal.

„Že jsem se p enáhlil a to dobré dít tuze p ísn , ani prý ne jako otec, potrestal . . Velebný pane, tomu Rokos lépe rozumí. Vy umíte dob e kázati a lidi napomínati; ale škoda, že bída, již oni musejí trp ti, netkne se také vás. N kdy ani zdání nemáte o svízeli, jež nás stíhají. - Poctiv to myslí ten kn z, v ru poctiv , a kdyby byl na mém míst a m l mou rybárnu, kdo ví, zdali by nejednal práv tak. - Napomínati, jak má - lov k jednati, když se na n ho svezou bou e, a trp ti zla a psoty, jež ony p inášejí, je takový rozdíl, jako žítí v ráji a v pekle. Váží si vás, velebný pane, starý Rokos; ale co vy jste mu radil, nikdy neod lá. - Voda, jež te e k vaší fa e, také se nikdy neobráti - "

Když p išel dom , svlékl kabát, zatopil, uva il si rybí polévku, a když se najedl, sedl si k ece pod olše, hlavu zase si op el o dlan a p emítal. Celé p ldne tak vydržel. Už se seše ilo a starý Rokos dosud sed l pod olšemi. Tichounce plynula mu Oharka pod nohama; jako k iš ál pr hledná byla její hladina. Dnes rok zde také sed l; ale kruh myšlének jeho, v nichž se pohyboval od mladých let, kdy p išel k rozumu a nau il se rozeznávatí, b hem jediného m síce se rozkotal, a zdálo se, jako by nemohl duch proniknouti t mi z íceninami ku sv tlu a jasn prozíratí. Dnes zcela jinak myslil jiné názory utvo ila si jeho duše, nové náhledy vznikaly ve hlav jeho, sílily a mohutn ly. - í lépe vid la duše jeho na t ch rumech - svobodn ji dýchala, vyrušena jsouc z dlouholetého klidu, jako sestárly sokol, uvyklý na m íže, když divokým letem je rozrazil a ulétá v modrou nedohlednou výš? Sami su te!

Kdo d íve Rokosa znal, nebyl by nyní po e i jeho ekl, že to tendýž rybák k esejský.

„Ta chudoba zlá!“ mluvil starý polonahlas, „ íkají, že je to v ed ve spole nosti, myslí, že ten, jemuž matka, když se narodil, nedala tolar , aby si jimi hrál od prvních dn , navykl si již hled ti na budoucí blaho své - není lov kem. A b da, že chudý sám navyká podobným e em a v í jim! Jak by také nev il; vždy to roste s dít tem, otupí je, když vyrosté v jinocha í muže tak, že se plazí p ed bídým lesklým kovem, a ony, jež m í st íbr áky na v rtele, zbož uje. - Že se plazí p ed grošem, Rokose? Musí se plaziti, chce-li býti živ. Musí zav íti o í, aby nevid l potupný úsm v, když mluví pán o robotníku, musí sehnouti bedra, a kdyby se vzpouzel, h e než zv í eti by se mu vedlo. - Jdi, ty stará - ty moudrá hlavo, tam do toho zámku, žaluj na

sv dníka, jenž ti ukradl svatý pokoj z rybárny, jenž pokálel tvou est, o jediné dít t p ipravil, a uvidíš, co ti eknou. Psy t vyštvou ze zámku, vysm jí se ti aneb ještě zavrou kamsi do sklepa, a myslíš, že t polituje ten chudý lid, s nímž t nouze do jedné t ídy postavila? - Dob e tak tomu rybákovi, ekne ještě , pro se stará o jiné v ci, než o své ryby, a s pány si zahrává. - S vlky vyjou a nevzpomenou, že sami pat í k ovcím, jimž vlnu st íhávají rok co rok. - Kdy spadne ti, lide m j, b lmo s o í? Dlouho, velmi dlouho, Rokose, to bude trvat, d íve musí býti hodn utýrán, až na tuk využitkován, než pozná vlastní hodnotu - - - Co platno je ti, Rokose, rozumování? -- Tvé dít , tu dobrou Voršilku, nikdo již ti nevrátí. - Víš-li o tom, Leni ko? Sotva víš; v té íši, již ty obýváš, není rozdílu jako na naší zemi. Tam pod v nci v n zelenými traví chudoba ctnostná blahé dny, ani se jí nezdá o našich bídách . . . Ale kolik jich z té chudiny dobude si vav ín vít zových? - Ml , Rokose, sehní šíji a trp. T š se, že až um eš, lepších dostane se ti dob. Dost trpkých dn jsi zažil; sestarals pod jejich b emenem. Pod tou poslední ranou také neklesneš; byla sice nejprudší. - V , Leni ko, kdyby pevná jako mramor nebyla víra má, že t uz ím zase a snad í ji - na sv t nechci vid ti ono dít nezvedené, nech lituje vinu a ucítí její tíž, ku pokání je celého života t eba --- kdes ví, zdali bych dnes sed l zde?"

A také nešel rybák žalovat do zámku. V d l, že by nepo ídil ni eho a ještě si utrp l posm chu. Aby tam odhaloval skvrnu svého dít e a roznášel ji, k tomu byl p íliš hrd.

Ryba ení si již tak nehled l. K emu by to také d lal? Nikomu nic nemusí nechatí, nikomu na v no st ádati a sv j starý život p ece dovede udržet. Z pen z, jež m l pro Voršilku nast ádané, nevzal ani jediného. M l je uložené pod prahem; ale také ani jediného k nim nep ídal. „V d la o nich. Až umru, a zví-li o mé smrti a p ijde na poh eb, m že si je vzítí. Pro ni schovával jsem jeden ke druhému, pro ni a z stanou. Za mého živobytí však jich nedostane.“

Starý Rokos vyhýbal se i lidem, v d l, že mu mají za zlé, jak naložil s Voršilkou. Kdo to jen asi vynesl? Ona sama sotva. í pán ze zámku se pochlubil hrdinským skutkem svým? - Jako skrze prsty pohlíželi na n ho. N kte í potupn se usmáli, když uz eli k esejského rybáka, a za zády si povídali, že nemohl starého a dceru pán B h lépe potrestat. „Ani jeden z našich nebyl jí vhod, a dráta e, pob hlíka, p ijali s otev enou náru í. Dob e jim tak. Sám zlý duch zaslepil marnivou ryba ici a oloupil ji o vínek. Žádný neví, zdali to byl se zámku pán; možno, že se vodník p estrojil, jako tehdáž, když si p íšel pro Marinu," byla jedna e po okolí. A k ížem znamenali si ela, když musili kolem rybárny. "Uhlídáte, že bídný konec vezme Voršila," p edpovídali.

Dob e posoudil Rokos ten prostý lid. V d l, že nemá soucitu a proto že až na dno musí vypítí poháry ho kých let a svízel , než pozná sama sebe. -

„Víte-li pak, že pan fará vyobcoval Rokose z osady, že nesmí ani ke zпов dí, ani ke stolu Božímu? Schváln si jej po mši svaté zavolal, a m li jste ho vid t, jak šel dom z fary, jako kdyby se byl v Oharce vykoupal. Jindy si vykra oval jako páv, kohoutil se šlápl-li mu n kdo p es p í , a nyní zkrotl pojednou. Ale pán B h ví, koho má navštívití! Vypravoval h recký Votruba v ned li soused m, kte í sešli se u Kosíka na drobet chmelového.“

„A já zase slyšel že prý mladého pána lákal do rybárny sám, až mu ud lal. Proto prý musila Voršilka pry . Páni ji necht li trp tí, a uhlídáte, že co nevid t post huje se i starý. V posledních asech hezky roz epý il, šlo mu k duhu; vždy za jednu noc utrží tolik, co já za celý týden. Kdy poda í se mi prodati ten korec obilí? St íbr ák je u mne tak ídký, jako bílá vrána v háji, a on prý jich má na v rtele," vykládal Plivák; odkašlal si a podíval se do džbánu tak hluboko, že v n m nezbylo ani kapi ky. Patrn mu za e i v hrdle vyschlo.

"M j Ji í byl mu sprostý, nu, co si p ál, dostal. Nech je to již pravda nebo ne, že mladý pán si zašel na návšt vu do rybárny sám, starému Rokosovi tu ostudu p eju," liboval si Votruba. - „To ho tedy ani nepochovají na h bitov a hranu mu také nebudou zvoniti. Za to bych nevzal nevím co.“

„Již tomu tak; na jeho poh eb nep jdeme,"- tvrdil také Plivák. „P íšla s tím k nám stará Bezinková a co toho ještě napovídala! Ani jsem tomu sám necht l uv íti. Však vám to poví matka sama. Nemám již na to takovou pam t.“

Náhle otev ely se u hospody dvě e a jakýs pán vrazil do sv tnice. „To v ím, st eva zde zalívat a pak st žujete si na robotu? - Což nevíte, že máte vstátí a epice smeknouti, když sem vejde váš pán? Musím vás to nau ít, neohrabanci!" a po al jezdití po zádech sedlák bi íkem, že tito jako slepice schlípeni vybíhali ze šenkovny,

aby n kterého z nich nedal ještě na noc do šatlavy. Kus citu, že jsou muži, neprobudilo se v nich, bi ík ho ještě více umrtvil, a p ece se jen smáli rybákovi a íkali, dob e mu tak za jeho hrdost. A oni nebyli hrdými a zajisté by se jim bylo lépe nevedlo, kdyby také taková Voršilka byla v jejich statcích vykvetla.

„Líná sb r," - huboval mladý pán a popraskoval si bi íkem, jako by ještě hledal h bety h reckých - "Zítřa zaspí a p íjdou pozd na pole; nebude se jim chtít z pelech . Vřak je nau ím!" smál se, a řenký epi ku v rukou drmore, p íplížil se do sv tnice, jak um l nejpokorn jí.

„Co rá í porou eti milostpán?" sotva jej bylo slyřeti.

„Abys t ch rob zde již netrp l,- sice by se zle vedlo i d tem tvým. Hezké prý holky mář. Nu, ukař mi je p ec. í myřlíš, že jsem p íjel k vám nadarmo - na tvé kvasnice?" „řly nařít, milostpane, kravám jetele."

„V ned li se chodívá, ty troupe, do práce? - I fará e musím u nich zastávat." Zase zařvihl bi ík pov t ím a odrazil se o Kosíkovu kazajku. - „Modliti se mají v ned li, celi kou ned li, když nemohou o všední den. Ani Boha to nectí a pak se mají báti svého pána. Ale za to vám ru ím, že vás nau ím zp sob m - holoto nezvedená." Op t zaprářkl bi íkem; ale tentokráte vyřel na dv r, vsedl na k a jel do druhé vesnice zrovna zase do hospody. Panské choutky jsou rozlí né. Páni mívají ásto dlouhý as a musejí si ho krátiti.

Když odejel a bi ík ve sv tnici nehvízdal, proklínal Kosík celý sv t, aby erti vzali ty pány, a sousedé se zase pomalu trousili na návřtu: ale Rokosa p ece nenechali na pokoji. Ubohý lide! -

Op t nastal podzim. S vrch vál již zase chladný vítr íjnový a olře u rybárny seřloutly, jako by byly dostaly řloutenici.

Dnes zase tak ři elo, chvílemi zvedly se hromádky listí do výře, hezky vysoko je vítr vyví il, a když let ly dol , zadul do nich op tn , zakrouřil jimi, a jako alouny pokryl se kus Oharky uvadlým lupením, a když slunce zapadávalo, zdálo se, že st echa rybárny za K esejnem zlatohlavem je pokryta. - Tak bývá ve vším. Z daleka vás to vábí, okouzluje, ale když blířeji p íhlédneme, nevrle odvracíme zrak - sklamáni.

P ed rybárnou sed l starý Rokos, jako by se ho v tr řlehání ani netýkalo. Tvá e se mu rozpálily, jako by na n vrhalo slunce za vedra letního nejprudř paprsky. Ale z dneřního zadumání by ho byl ani sebe ost ejší vítr nevytrhl.

"Dej pán B h, dobrý ve er, strý ku Rokose," promluvil kdosi p ed ním jasným zvukem, ale rybák neslyřel. Vřdy ani nev d l, že se olře až k zemi sklán jí, jak se o n prudký vítr opíral.

Tatáž slova op toval p ed ním ještě jednu mladík, vytáhlý jako mladý doubec, p es prsa m l p ehozený hustý z hn dé látky plář a v ruce řirák svíral.

„Na v ky amen; dejř to pán B h." odv til Rokos a pozdvihl hlavu. - „Ne ekal jsem t , chlap e, dnes, v ru ne. Pustils se v takový ne as. Nu, poj do sv tnice, dám ti, co mám, mnoho toho není."

„Strý ku . . ."

„Ml , hochu, ml , vím, co íci chceř." „Snad není Vorřilka . . ."

„Utiř se, Ond eji, a poj ; vřdy nejsi dít , ale hnedle již muž, chudý, jemuř matka nezanechala ni eho, leda dobré jméno, a takový se neleká. A leká-li se, není dobrý muž. - Br, to to ři í, ani jsem si toho nepovřiml. Mám rybku smařenou a kus uva ené."

Tiře s hlavou sklopenou řel za starochem Ond ej do sv tnice. Nebylo mu dob e okolo srdce. Ani se mu do jídla necht lo, a nem l dnes v úřtech. Nikde se nezastavil, ve ty i hodiny vstal a nesedl. Hezký kus cesty urazil.

„Ale strý e, snad neum ela Vorřilka?" zajíkl se.

„Ba, že nám, hochu, um ela; ale musím ti to vysv tli. Zdá se mi, že bys hned nerozum l. ekl jsem jí, aby si řla hledat jiného otce, nalezne-li jej kde. Sv t prý je veliký. Poslouchej: v máji všude všeco kvete, i ty olře naše se zelenají, ale její vínek uvadl. Rozumíš? - Uvadl."

Mladému dráteníku se o i zakalily, slzy vyprýřtily mu z nich, ale slova nepromluvil. „Brzy na tebe zapomn la, hladké tvá e, t eba byly bledé, vyřilé jako řlu ák na louce, více se jí zalíbily. Nyní víř dost, a zato ji Rokos z rybárny vyhnal. - Jsi, hochu, svoboden, byl bych si t do naší rybárny p ál, ale pán m nebyl by vhod Ond ej, Rokos v nástupce. Holec je hezkých dost, nekař si pro ni mladá léta, ani toho nezaslouří."

„Vy jste ji, ot e, vyhnal, tu dobrou, tichou Vorřilku?" promluvil za chvíli jinoch.

„Neml jste ji tak trestati, ale jeho, sv dníka," a p i t ch slovech zaleskly se mu o i jako dva plaménky a ruka sáhla po holi.

„Chudý nem že trestati pána ze zámku, špatn by pochodil; t m vše dovoleno. Slyšíš, Ond eji? Vše, a proto je také nech. Nepovím ti, který to byl. Je-li jaký B h, a já pevn v ím, že je, ten jej potrestá sám, lépe dozajista, než by toho dovedla ruka tvá. Nech jej, a h eší dále, a pak tím citeln ji se dotkne bídníka trest."

„Co platno, ot e, vždy potom a nikdy hned ? D íve má trestati, okamžit po ínu, aby takový kletec nerušil pokoje mezi lidmi a ne inil je neš astnými," zahorlil Ond ej.

„Tomu On, milý hochu, lépe rozumí. Dlouho jsem o tom p emítal; ale k t m pravým konc m jsem nemohl nikdy dojíti."

„Strý ku, i kleslou Voršilku bych si vzal, nestyd l bych se za ni."

"Ale v rybárn nesm l bys s ní bydleti. Pak zase já bych se musel vyst hovati. Já, Rokos, rybák k esejský!"

„Po jiné se, strý e, nebudu ohlédati; tak jako ji nemohl bych mítí žádnou rád." „Hle , abys na ni zapomn l. Já také se u ím zapomínati, a da í se mi to. Já ji také, chlap e, míval rád; ale nemluvme o tom. - Nikomu nejsem více otcem, žádné dcery nemám. Ta um ela, slyšíš, Ond eji?"

„Však ji naleznu a až se s ní vrátím, zase nám požehnáte. Odpustíte Voršilce?" „Ani slova více, neznáš Rokosa. Co si rybák k esejský umínil, ani vlasu na tom nezm ní, kdyby se i krov m l nad ním s ítí. - Co by tomu lidé ekli? - Po t ch mi nic není, o jejich úsudky již dávno se nestarám."

„Ot e, jen si na ni vzpome te . . ."

„Ml , hochu, ani slova, a nevzbou i darmo mou starou krev. V , ta by se tak brzo neusadila. i chceš, aby musil n kdy starý otec slýchat, že jsi se stal neš astným jeho dít em, že zdviháš, co jiný odhodil? lov k nem že nikdy za sebe státi, Ond eji!"

„M žete si n co podobného mysliti na . . ." Ale starý Rokos již Ond eje neslyšel. Vyb hl ven do v tru. Zase to v n m po alo v íti. Zabouchl dve mi, až to hnulo celou rybárnou.

Ond ej odešel, volným krokem šel z rybárny, neustále se ohlížeje, zdali ho rybák nazp t nezavolá. Ale Rokos stál na b eh u jako zarytec, poslouchaje, co mu vlny, jež se v trem na hladín tvo ily, povídají. Byly také nestejny, jedna v tší, druhá menší, ta zmizela mžikem, ona zase vyr stala, jako by Rokosovi hrozila, a jiná šipkou let la proudem. - - „Tak je na té vod jako u lidí. Snad to po chvíli p ece musí býtí," mluvil potichu a skorem zapomn l, že byl Ond ej u n ho. Mimovoln zahled l se nahoru proti proud m. Za ernala se mu tam na b eh u lidská postava, jak se každým krokem obracela k rybárn zp t.

„Jdi, chlap e, jdi a nevracej se! Je to první mrak, jímž lidé zast eli mladý život tv j. Dejž B h, aby to byl poslední . . ."

Rokos byl v ru rád, že již je Ond ej pry . Toho okamžiku se bál. Bylo mu líto mladého srdce jeho. -

Ond ejovi mizela poznenáhlu k esejská rybárna. Zde poprvé uz el kv tinu, jež ráj mu mohla u initi ze života, když zem ela mati ka, a než se vrátil, cizí mu ji utrhl. Onen v nec na k íži zajisté ona pov sila na památku. Ten, jež poslala na hrob mati ce, uvadl d íve, než ho tam donesl, a kytku již mu p ípjala za klobouk, vítr zanesl do eky. - „Uhlídám-li ji kdy? Tak rád bych ji na prsa p ívinul, na vše zapomn l a do eky zahodil minulost, aby s vodou její daleko odplynula, Voršilko má!"

D sn zahu ely vlny Ohar iny, až se jich Ond ej ulekl a od eky popošel. Vše prodal doma po žatv , hezkých pen z utržil a na k ídlech let l do Pooh í. - Kdyby byl nikdy nešel do té rybárny za K esejnem! Mohl býtí již stuhlý a ležeti kdesi na h bitov . Zmrzl by byl tehdáž. - „ i mám jíti vyhledat sv dníka a vypo ádat se s ním?"

- vybuchl náhle jeho hn v. „Našel bych ho, kdybych jej m l do smrti hledati. Však není daleko, nech ví, co je to, nedal-li B h statku lov ku, jiných dar mu nad liv, a okraden-li je o n ." Zase mu tak o i vzplanuly a tvá jeho se krví zalila; ale týmže mžikem pojevil se mu na myslí h bitov pode strání a na h bitov u zdi d ev ný k ížek a nevysoký rov travou zarostlý. Potom urychlil krok proti vod . . . Za n kolik okamžik zmizel v blizouných porostlinách.

Rokos se však od t ch dob se sv tem rozkmo il na dobro. Žil jen pro sebe a pro ryby ve svém revíru. Co stojí však rybárna, nem ly tyto takových as jako nyní, i z jiných okres se k n mu nast hovaly; v d ly, že rybák Rokos sestárnul, nestaví více vrše a vazenice, a že nechodí na trh do Libochovic s nákladem.

Lidé znenáhla na rybáka zapomněli, a umlkly kolem i pověsti, jež kolovaly o dce i jeho po okolí. Jednou navštívil jej v rybárně velebný pán, ale nepozdržel se tam dlouho. „Tvrdá je to hlava, neústupná jako z ocele,“ povídal si po cestě stařeček, když se vracel do fary. „Ale neškodilo by nám kolik takových na naše zlé, prohnilé dasy.“ Byl to dobrý stařeček, ten velebný pán!

VII.

Druhý šť drý den trávil Rokos samotem, a druhý svatvečer před Božím hodem se přiblížil. - Venku se prášil sníh, první za letošní zimy. Všecka krajina byla se hebounkým pokrývkem.

Večer urovnal rybák na krbu louč. Když se hezky setmělo, zapálil ji, a vesele vyšlehnul plamének, osvítil jasně svatnici.

Trudná to v ní vypadalo; bylo znáti, že ruka ženská zde nevládne. Police zatažena pavučinami jako závojem a stěny za azeny; ale jinak se tu nezměnilo ničeho. Staré, dřevěné hodiny dosud klapaly tak jednotvárně jako před léty.

Chudinkou měl Rokos ve své, ryby, jako každý den - celý rok se postil, jiného nepožil. Ani dnes mu nenadlil Ježíšek ničeho; ale přece mu to chutnalo, jako nejlepší postní lahůdka na stole boháčů. Celý den neměl nic v ústech, přičině zachováváje post.

Když se nasytil, sál zbytky se stolu a dal je do truhlíku; k ránu mu toho zbylo dost. Otevřel modlitby a modlil se v nich „na šť drý večer“. A když se domodlil, zavěšel knihu, hlavu si zavěšel o ruce a popustil uzdu myšlénkám. Ten večer dnešní, jehož hvězdy tak jasně zářily jako tehdy nad Betlémem tolik úvah mu poskytoval.

„Vždyť to dítě, Rokose, bylo také chudinké a nyní celý svět je velebí. Také trpělo, trnité byly cesty jeho, a když povyrostlo, mužnými krádelemi, tak jako kdyby samé ráže mu byly na nich vyrůstaly. On nečinil v lidech rozdílu a že nyní to činí ti, již chlubí se býti jeho stoupenci, ctiteli Ježíška novorozeátka, jejich je chyba, jejich hříchy. On se stydí za takové kesany. Ty také trpělsi již dost, ale pomni na něho a více dovedeš trpěti.“ Těš se jen, těš, ty stařečku, co jiného by tě mělo býti v tom životě útchou než víra tvá! Blaze tobě, žes si ji zachoval čistou, ryzou, jako matka tvá tě jí učila.

„Hle, Rokose“ - pokračoval rybák - "to svaté dítě dnes každou chýšku navštíví, alespoň ono je k tobě spravedlivé, a až přijdeš k nám tam nahoru, také tě pohostí a jiných darů přinese tobě, než jakých podává svět.“ -

Bylo již hezky pozdě v noci, asi k jedenácté. Kdosi zaklepal tichounce na okenici - po druhé pruději. Starý povstal otevřel okno a vyhlédl. Jakási žena stála u zdi s dítětem na rukou.

„Tatíku,“ zavolala, - „odpusťte dce i své.“

„Nemám dcery, nikomu nejsem otcem,“ temně odpověděl stařeček a zase zavěšel okenici. Venku ozval se dětský pláč, pronikavý, úpnlivý. „Tatíku, odpusťte alespoň holice, ta nic nezavinila, chudinka. Tatíku!“ Zase to zaklevalo na okenici.

Starý Rokos seděl u stolu; oheň na krbu již vyhasla. Slza po slze inula se mu z očí.

Opět popošel k oknu, otevřel okenici, ani nepromluvil, vzal dítě na ruku a zase zavěšel po tichu. Ubožátko zaplakalo, tetelilo se zimou a mrazem.

„Tatíku,“ zavolala zvenčí žena, ale stařeček již neotevíral.

„Tedy tebe mi Ježíšek nadlil, přijmu tě, dítě, jsi plod hříchu, ale ty za nic nemůžeš, jen uživím-li tě.“

Rokos v krbu rozsvítil, přisedl k ohni, pohlédl na dítě, jež se na něho usmálo a dosahovalo po jeho ústech. Slza z oka de kova pokropila mu líčka, červené jako ržíky.

„Celá jako Voršilka bývala,“ zašeptal a přitiskl jí k ústům, až chudinka zaplakala. „Musím tě, ty červe, mítí rád, a pro tebe i matce odpustím.“

Zase šel k oknu a otevřel okenici. „Voršilko,“ zavolal do noci; ale nikdo stařečkovi neodpovídal. Jen dítěátko

zaplakalo po matičce.

V K esejn zvonili na p lno ní.

„Bezpochyby že šla do kostela. Také p jdu, sob p ivedu dít a tob matičku. Bože m j," zavzdech si, snad ho napadlo, že se p ece proh ešila nem l tak dceru trestati. Vzal s postele podušku, rozložil ji na st l, zavinul do ní dít a sám oblekl sváte ní dlouhý, temnomodrý kabát. „Ale vždy t nemohu nechat samotné," zahovo il pojednou. D átko se usmívalo, op t vztahovalo po n m ru inky. D de ek se k n mu sehnul, líbal je a tvá i ky jeho smá el slzami, jako by r ži ky na nich zaléval. -

Jakási žena projížd la se Oharkou, až ku K esejnu dojížd la, a když dojecha tém až k samému h bitovu, zase zarejdovala zp t. Lidé, již šli na p lno ní, ji zcela dob e vid li.

Krásná byla to dnešní noc. Nebylo pam tník podobné. Zdálo se, že v den se prom nila, jako tehdáž, když p li and lé v oblacích: „Sláva Bohu na výsostech a na zemi pokoj lidem dobré v le!"

M síc stál nad samou strání, a nov padlý sních leskl se v bledé zá i jeho jako íšt né st íbro.

„Marina je to! Slyšíte, jak zpívá? B da, kdo ji první uz el, zajisté dne a roku se nedo ká," ozvala se dívka zahalená v šat, nejbliže stojící u h bitovní zdi.

„Voršilka rybá ovíc, hle te, jak zahýbá k rybárn ," s jakousi hr zou povídala družka její.

„Rybá i, rybá i na tichém Dunaji.

i jste nevid li m j vínek zelený?"

Až na h bitov donesly vlny Ohar iny žalupný zp v.

Po druhé rozhlaholily se zvony k esejnské a mžikem se kostel naplnil. Nikdo necht l ješt jednou uz íti Voršilku, nev stu Vodníkovu.

Starý Rokos na p lno ní nešel. Zahled l se na to d átko, jež mu Ježíšek nad lil. Nebyl to více ten tvrdý rybák k esejnský. M l ho vid ti dnes pan fará , zajisté by byl p íšel o Rokosovi k lepšímu úsudku. Dít se smálo, št betalo cosi a hladilo jeho b lounké vlásy, jež jediným rokem mu pob lely jako sních, který venku napadl.

Pak vzal sta e ek robátko na klín, hovo il s ním a umkl - usnul, st íbrozvuký hlásek hol i ky byl mu ukolébavkou. A dít po ád si hrálo s jeho vlasy, smálo se, a d doušek jeho stále pod imoval - zdálo se mu, že letí jeho duše kamsi nahoru, že vidí Leni ku. Náhle mu klesla hlava nazp t a dít zaplakalo -

Za chvílku otev ely se dvě e - na krbu ho ela ješt lou - žena v rouše rozedraném p ekro ila práh, vrhla se k nohám sta e kovi uchopila jeho ruku a ke rt m ji p ítiskla. „Tatí ku!" vyklouzlo jí z úst tak vroucn , tak p ítuln , jako bývá hrdli in hlas v podve er - "volal jste mne, odpustil jste mi?"

Ale Rokos ml el, ani jedinká žilka v ruce jeho se nepohnula. Žena pohlédla vzh ru na hlavu rybákovu, jež byla op ena o kamna, a z vlnících se prsou mladé ženy vydral se výk ík, že se olše venku p ed rybárnou zat ásly a sesypaly se sebe nový sních.

Dít na klín d de kov se usmálo, a když vid lo, že se matka dala do plá e, také zaplakalo.

Sta e ek sed l tiše jako p imrazen s hlavou nazp t o kamna op enou. O i hled ly do stropu, zkamen ly, ústa byla k e ovit sev ena a srdce - p ede chvílí - dotlouklo. Dvakrát mu nad lil Ježíšek; ale ten druhý dar byl zajisté sta e kovi milejším.

Zase byl u své Leni ky a tam odtud mu ji žádná smrt nevyrvé; vždy nikdo v té íši neumírá . .

Voršilka stála vedle otce ml ky a ob as p iložila do krbu lou .

Dít po ád si hrálo s d douškem, smálo se t m bílým, velikým knoflík m na kabát a dosahovalo po b lounkých vlasech sta e kových, ale nemohlo tak vysoko dosáhnouti. I šátek na krku mu rozvázalo, vestu rozepjalo . . . Blažený ten d tský v k, první sen v život lidském a poslední!

Lidé šli z p lno ní. „Hle te: v rybárn dosud sv tlo. Což nebyl dnes Rokos v kostele? To n co podivného!" povídal h recký K íž. „Musíme se tam podívatí. Což kdyby se snad rozstonal? Nikdo mu neposlouží, a um el by, chu as, jako n má tvá ."

„Sám si to ud lal," mudroval Votruba, „rozum mu p erostl a s takovým, lov kem vždy to na konci nedob e

dopadne. Nikam nep jdu."

"A já také ne," p izvukoval mu Plivák - „aby nás ještě odtamtud vystr il. V te, braši, u Rokosa by to nebylo nic divného, by i mu bylo sebe h , aby nevstal z postele a neukázal nám dvě e."

„P jdu sám, podíváme se tam s Havlem. Nevíte, že dnes št drý ve er, vy berani? Že máte každému odpustiti? A rybák vám p ece nic neud lal; pro máte proti n mu takové záští?" káral h recký K řž. Ješt n kolik soused p idružilo se k n mu a dali se pode strá k rybárn .

Ale Votruba a Plivák s Kosíkem vedli svou. „Rad ji si ulehne, bez toho mne už zebou nohy. Rokos mi jakt živ neud lal nic dobrého a dcera jeho ještě ostudu. Na bych se já tedy staral o n ho?" od vod oval Votruba své jednání.

„Každý by mi musil troup nadati," vykládal Kosík svému spole níku. Ale ten jej sotva poslouchal. Votrubovi se již cestou o i zavíraly, šel skoro jen po pam ti; pouze když hloub ji kdes do sn hu zakopl, prot el si zrak a vid l, že se Horka teprve na vršku ernají.

Brzy dorazil K řž se sousedy k rybárn . Okenice byla otev ena. Tíše, že ani nebylo slyšeti kro ej , p íblížili se až k samé zdi a nahlédli do vnitra; u kamen na lavici s hlavou nazp t pokleslou sed l Rokos, jakés dít držel v náru í, hrálo si s blýskavými knoflíky na jeho kabát , a naproti n mu stála žena v rozedraném od vu. Rozpušt né vlasy v bujných pletencích vinuly se jí ramenama, byla bledá jako smrt, o i její polo otev ené bez hnutí pozírala na starce. A ruce m la spušt né v klín.

Jediný pohled vysv tlil jim vše. „P jdeme tam a dce i pom žeme odnésti otce na postel. „A ty, stará, dojdi dom a uchystej n co chudák m," pravil K řž a šel s ostatními do sín .

Jediný Havel K řž v z stal u okna. Míval tak rád Voršilku, a ještě dnes by si ji byl vzal a p ivedl otci nev stu. Slušela jí ta barva umrl í. Vid l, jak se hbit sehnula, zdálo se, že sta e ka políbila, z rukou mu dít vzala. Vid l, jak se jí o i zaleskly, tvá zarum nila, a jak mžikem byla ze sv tnice na b eh. Nezáblo ji to, ani nohou necítila. A ještě hbit ji octla se se b eh v lodi ce a v trem hnala se proudy po ece ke kostelí ku k esejnskému. Vlasy jí div vlály no ním v térkem a div ji ještě zn la píse její: "Rybá i, rybá i -"

Havel neotálel však, druhou lodici odvázála pustil se za Voršilkou. Ta mu již p íjžd la naproti a zase p la onu píse Hany z Podunají.

„Voršilko," zavolal na ni hoch.

„Jdu již, jdu, pane," odpovídala. "Jen rychle, ty králi vod, líbí se mi to tam dole. poj si pro nev stu - volá t již - i pro její dít ."

„Neznáš mne, Voršilko?"

„Znám t , pane, znám, jsi králem na Oharce a p íšels si pro dceru rybákovu." „Neboj se mne, což neznáš Havla, jenž chodíval s tebou do školy a na lukách pásával? Nepamatuješ se, jakým písním jsi mne u ívala? Dosud je umím!"

„Pamatuji, jak jsi mi o t ch erných o ích p l." a mocn ji zap ela pravicí veslo do proud v a levicí dít p itiskla na prsa.

Rybá i, rybá i, na tichému Dunaji"

Další slova zanikla pod vodou.

Však i druhá lodice byla prázdná.

Prudkým skokem vrhl se Havel do eky. Byl výborný plavec, ale marn hledal Voršilku. Hluboko do k íš álových palác zanesl si vodník nev stu svou s dít tem. „Spasiž ji, Bože!" zavzdychl hoch, když vylezl na b eh. Voda se z n ho jen inula. Když vešel do rybárny ležel již starý Rokos na posteli ve sváte ním obleku, a pozdní hosté kolem l žka modlili se za n ho.

"Kýho-li asa, Havle, snad jsi se dnes nevykoupal jako d lají Rusové o t ech králích?" otázal se p íchozího starý K řž.

„Ba že vykoupal, ot e, ale Voršilku jsem nezachránil; nep ežila dlouho Rokosa." „Pán B h s námi!"

„I s dít tem?“

Havel jen hlavou zakýval a obrátil se od krbu s obličejem do stínu, aby mu neviděli do očí.

„Mlčíš stí, hochu, že tě s sebou nepotopila. Nebyla to již Voršilka, ale její duch,“ - vykládal starý Dvořák. - „Vodní víla stala se z ní, na mrtvého otce se přišla podívat a dítě přinesla s sebou. Proto projížděla se před dvanáctou po Oharce. Byla to píseň pohřební, již otci svému zpívala, a vy jste slyšeli něco o rybářích na Dunaji. To vám udělala. Vidíte, vidíte! Bezpochyby mlčíš, Havle, s sebou nějakou svícenou v c a proto k tobě moci nemůže.“

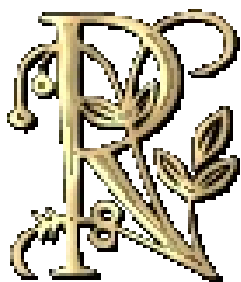
Havel nechal Dvořáka vyprávět a osušoval si šaty před krbem.

Za nedlouho nebylo ani živé duše v rybárně. I oheň vyhasl. Nikdo více nepřiložil na doutnajících uhlíky louhu.

Ráno, když šli lidé zjitřít, viděli splývat pod rybárnou na Oharce ženu s dítětem. Pevně je přitiskla na srdce, aby jí je ani po smrti neurvali; vynesli ji, uložili do rybárny na postel vedle rybáka a dítě dali do prostědek.

Druhý den o „koledu“ přijel k rybárně voz, z něhož sálemi dvě rakve natěrnou barvou. Do jedné položili Rokosa, do druhé Voršilku s dítětem. . . . Jen ti muži šli za vozem: Kříž v Havel, starý a hrobník. Právě rána, ještě než zvonili, odbyl si pan farář funus, vykropil hrob, do něhož otce s dcerou i vnučkou položili, u samé hbitovní zdi pod zvonící v koutě. A po mši svatě pomodlil se velebný pán za nebožtíky zadarmo. Byli chudí. - A mnozí ještě na pana faráře žehrali, že přý rybák s dcerou nepatřili na hbitov.

VIII.

Rybárna od těch dob zpustla. Za živý svět by tam byl nikdo nepřenočil; říkali, že dcera rybáka se do ní za noci vracívá. Ale jakýs, dráteník, jenž se tam poase usadil, mnoho si z těch lidských povídek nedělal. Byl to Ondřej lidé ho již ani neznali. Kdo by jej byl také poznal. Co byl naposled v kostelíku k esejskému, stal se z něho stařeček. Voršilku našel teprve na hbitov. Ptal se jednou, když zašel do zdejší krajiny, říje tam u zvonice ten nový hrob, i povědli mu, že Rokosova a jeho dcery s dítětem. - Šel, klekl si na něm, pomodlil se a slzy z jeho očí pokropily uvařlou, sežloutlou trávu; ale nerozzelenaly ji.

Vždy do toho koutě ani Boží slunéko nezasvítilo, nikdo si nevšímal osamotného rovu pod zvonící k esejskou. Rybák neměl přátel, a ti, kteří o něm alespoň dobe smýšleli, brzy na něho zapomněli. Chudí kým bylo dítě jeho, nejchudší ze všech.

A když se pomodlil Ondřej za Voršilku a za Rokosa, zeptal se hrobníka na jejich smrt.

„Se starým jsem chodil do školy, míval jsem ho rád, a zlé jazykové mnoho nekalého o něm povídali a více ještě o něžastné dce i jeho. A také jsem si došel do rybárny pro něho. Já a jeden soused se synem šli jsme za vozem, jenž odvážel rybáka a jeho rod do mého díny!“ dokončil hroba zprávu o Rokosovi k esejskému a podívav se na Ondřeje, ostře pohledl mu do očí a do tváře; ale neříkal mu nic a neptal se ho po něm.

Se zvlhlým zrakem opustil dráteník hbitov a ze hbitova zamířil přímo k rybárně.

„Daleko šel sis pro neštítí; ale lov k němu, co jej čeká, a kdyby věděl, neubrání se tomu,“ pravil hrobník za ním.

Neveselo bylo v rybárně. Dvě otevřené dokoány; okny foulel do svatnice vítr, u stropu mezi trámy nadlaly si vlaštovky hnízda a na stěse usadil se šáp.

V komrce Voršilina dosud to vypadalo jako tehdež, když ji opustila. Ani sem od těch dob noha lidská nevkročila, až dnes poprvé. Na vystlané posteli červenaly se šisoučné peřiny, jako by teprve nedávno byly vyprány. Vnučce stinu se to zde podobalo. U hlav visel na stěně obrázek - Voršilina patronka. Ondřej jí je přinesl ze svých hor. Na posteli ležela košile z nejistšího konopí, červenými a modrými nitkami vyšívána, a vedle šátek kapesní, takéž vyzdobené červenomodrým vyšíváním.

„Přece mi tedy něco po ní zůstalo, nikdo se k tomu nehlásí. - Usadíš se zde, Ondřeji,“ umínil si dráteník, a již nebyla prázdna rybárna za K esejnem.

Lidé se jí však p ece d silí; íkali, že vidí vždy za noci na lodi ce Voršilku s d átkem a že zase p je onu píse o rybá ích, jako tehdáž o št drý ve er p ed p lno ní.

Mnohá léta zde Ond ej žil, skorem p l století, ale nevid l ani neslyšel ni eho. A kdyby byl vid l a slyšel, nebyl by se Voršilky bál; kdo ví, zdali by se byl nepustil vlnami k ní, aby ho unesla do t ch svých skrýší hluboko pod vodu?

Bláhovci, myslili, že to zpívá Voršilka! On sám p l p vánky své domoviny, nejrad ji o pod até b íze:

„Zo ali brezu,
Už ju vezú,
Už chlapani na u
N polezú. - -

Už se ta breza
Nezelená,
Už je i tade
Odvezena.

Plakali chlapani
I d v ata.
Že je ta breza
Ta zo ata . . .

Po letech op t kopal hroba v koute ku u zvonice hrob - dráteníkovi z k esejské rybárny. P ivedli jej na košinovém voze, na rakvi sed li hrobník s orá em. Kn z vykropil odpoledne hrob a pomodlil se za zem elého "ot enáš a zdrávas". Jediný hrobník, syn onoho, jenž zahrabal Rokosa, také již zletilý, za al: „chléb náš vezdejší" a „Svatá Maria".

Pan fará svlékl v sakristii ob adní roucho; nešel však rovnou cestou do fary, nýbrž zastavil se u hrobníka.
„Tedy že mrtev?"

"Ano, velebný pane," odpovídal hroba pozdvihnuv se od práce. - „Leží v rybárn . Vyjel prý si v era k ve eru na lov a zabloudil až na naši strá . Z dubin zahoukala sova, k se vzeplal a bleskem byl dole p ed rybárnou. Zp erážel si nohy a pán zlomil vaz. Myslivci odnesli jej zatím do chatr e a našli tam také umrlce již tlejícího. Byl to ten, jež jsme práv pochovali. Byl asi již dlouho mrtev. Však jste také rá il znát dráteníka Ond eje z k esejské rybárny a také rá íte v d ti, pro zpusťla rybárna a jak že se v ní usadil !"

„Také, také, Stehlíku - samé nedobré zprávy." „Ob ma dejž B h lehké odpo inutí."

„A nebeské království," doplnil p ání hrobníkovo velebný pán a šel do fary. ekal již na n ho posel ze zámku.
„Ond ej již je tam," - mru el Stehlík nahazuje plné lopá e hlíny na rakev dráteníkovu - „ale ten zhoube št stí jeho sotva. M j Bože! Oba byli v jedné sv tnici, tak tiše vedle sebe. Já vím, že si to p ed léty pán nepomyslel, když vkradl se k rybá ov m a tu holku zhanobil. Ubohá! Pro ji to nebe také trestalo? Nep ál bych si ji v noci vid ti na ece s dít tem. Nebojím se, jsem mezi umrlci jako doma; ale v ru nep ál bych si toho."

„Stehlíku, máte p ijíti do zámku a otev ít hrobku, ješt dnes, aby vyv trala," oznamoval mu panský mušketýr.

„Hned, jak budu hotov zde," odsekl nevrle hrobník.

„Nezapomenout. - Tu holotu žebráčkou jste mohl hoditi do eky, na se s tím trmáceti."

„ lov k jako lov k!" - zahorlil Stehlík. „Však tebe také nevynesli ješt ze zámku. Kdo ví, kde t zakopají. To sotva že k pán m p i uchne, zapomíná, že sám je také z chudého pytle. - - Zatra . . . odpus mn pán B h h íchy! Ješt lov ka pokouší."

Mušketýr zask ípal zuby a odtáhl.

Když zaházal Stehlík jámu a narovnal rov, zasadil v kyprou p du t i ke e kosatce; jeden do hlav, jeden do prost ed a jeden do nohou. Na Rokosov hrobu se také t i ke e zelenaly; ale Lenin in rostl k nepoznání.

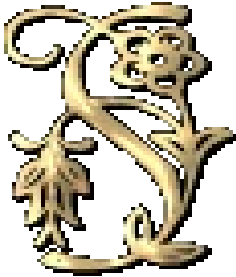
Rybárna za K esejnem vymizela. Vich ice a vody se o ni postaraly, aby nez stalo po ní ani pohádky.

Ale Voršilka, nevsta vodníková, leckdys vypluje prý za jasných nocí na eku s dít tem a zazpívá:
"Rybá i, rybá i, na tichém Dunaji.
i jste nevid li m j vínek zelený?"

Na v né asy prý ho musí hledati jako Hana, o níž po té bou livé noci jí vypravoval Ond ej, dráteník - a lákati chlapce, aby jí ho hledali, a rdousiti, když ho nenaleznou.

IX.

mutn hlaholily pátecké zvony, daleko oudolím rozlehly se tesklivé zvuky jejich až k vrch m, jež vroubí z pozdálí levý Ohar in b eh, zalet ly, odrazily se o n a potom dál a dále let ly v trem okolo strmých, edi ových skal a ješt dále zanikaly. Pátkem nesli na h bitov utopence. Nebáli se Páte tí, že až za letních dn budou zvoniti na mra na, nerozeženou jich, když zvoní hrana utopenci. Vystrojili mu slavný poh eb, že ani starci nepamatovali hlu n jšího. Celá ves i z okolních d ěin p išli na poh eb. Veliký dav lidu doprovázel ubožáka.

Dvanáct druží ek neslo žlutou, ov n enou rakev.

Na víku houpal se chochol mysliveckého klobouku a podél leskla se pobo ní zbra . Chvílemi zahráli hudebníci smute ní pochod, a leckteré dívce, jež nesly Vojtíška, zavlhlo oko; chudák nepomyslel, když si s ní zadupal na pouti o sousedskou, že v téhodnu ho ponese do studeného hrobu.

Byly také ty druží ky nejhez í dívky z celého okolí. Nadarmo nezpívali o nich hoši:

„Ty pátecký kostelí ku
Stojíš na p kném vrší ku!
Vycházejí panny z tebe
Jako and lové z nebe. "

„Vojtíšek p išel si dom pro smrt. Takových svátk se ani nenadál. Pevn ho Sev ela Voršila v náru . Kolem bok m l zamodralé pruhy a na šíji prsty, hluboko zaryté do masa," vypráv la kmotra Vobo ilka sousedce.

„Byl p ece voják a zajisté ne ponejprv ve vod . Ale té nikdo ješt neodolal. Op t, zdá se mi, vrátila se v náš kraj. Pomoz pán B h a mati ka Kristova! Není to poslední," b dovala Nebeská.

„Je tu op t její as," - tvrdila Vobo ilka. „Co si jen ta stará po ne, vid la jste ji? Vlasy s hlavy si trhala, jako zb silá b hala u eky, proklínala Voršilku až hrozno poslouchat: - Ale ta za to nem že, sama by již m la ráda pokoje."

„Modliti se mají za ni spíše a ne ubohé zlo e iti!" litovala Voršilku pátecká rybá ka.

A okolím rozneslo se v trem, že se zase objevila na Oharce rybá ova Voršila, op t že láká jinochy do proud v, rdousí je a vyhazuje pak na povrch vln. Vojtíška prý také p ivinula ke hrudi tak pevn , že se jí nevymkl.

Poslední hrudy zadun ly nad rakví Vojt chovou, a když hrobník urovnal rov ješt do h ebene a sebral si osudné své ná adí, z stala stará Madlenka na hrob jediná ka, této chlouby starých svých let, samotinká. Když zakopával Bezchvál Vojtíška, jako bez ducha zde sed la, neplakala; dávno jí vyschly již slzy, a teprve když odešel, vypukla v d sné b dování. Vždy ztratila milá ka, urvala jí ho ta kletá Voršila; dávno asi nekochala již v objetí takového ženicha. Byl všecek nebožtík táta, také tak vyrostlý, štíhlý jako topol a hezký jako panenka, -

„Vidíte tamhle Madlenu?" zavolal Vašík Kokš v na starého, jenž uklízel p ed rybárnou talí e a istil lžice po hostech, již se byli u n ho zastavili na rybách va ených a smažených.

Pátecký rybák se pozdvihl, a na Ohar in b eh u kmitala se stará žena, vlasy si rvala a divoce lomila rukama. Op t proklínala ubohou Voršilku, až B h bránil. „Dom poj , chlap e," k ikl Kokeš na Vašíka. Hošík poslechl, a rybák rad jí zav el dvě e i u sín , aby toho neslyšel.

„Podivná sudba vládne srdcem lidu. Viníky pokojně nechává v hrob spát, ob ti jejich však ještě po staletích hledí vyburcovati z věčné dýmoty. Nelituje jich, ale spíše je šlehává jazykem dvojostrým. - Je to proto, že našat boháři ovědobréiny - řídce - rozlévají svou zář a zlé že ukrývá podšívka. Na té chudině však zdaleka vidí ti i nejmenší skvrnu, jako na bílém plátně nejnepatrnější bod!“ říkával Rokos, když byl ještě živ, jako by byl předvídal, že totéž zakusí vlastní jeho krev - nešastná Voršilka, pro niž ještě za to, že pán ze zámku jí život rozdrtil, přišel si vodník, neštít se nevstydít tím, a v bezedné hlubiny, do křišťálových paláců svých ji zanesl jako Marinu.

A mohl-li pravdu ten starý rybák k esejský?

Jak zatoulaná svin našla pod Házmburkem zvon

(Povísta z Klapého)

každý den vyháněl Onděj, pasáček vepů v Klapém, obecní stádečko na pastvu, aby se vepi dosyta najedli, v blátě se vyváleli a dle libosti si zaryli. Práce to nebyla namáhavá, Onděj měl vepě naučené a nemusil se tedy o ně moc starati.

Nebylo tomu jinak i toto ráno. Vepíci s hlasitým kvílením vítali svého pasáka a naučenou stezkou vyšlapovali vzorně, sem tam se zastavíce, by nazdvihli drn, zda pod ním není nějaká ta lahůdka, sem tam se ohlížeje, zda jejich ochránce je v dostatečném sledu za nimi.

Onděj se usadil nedaleko zícených zdí, v místě kde se říkalo Podhradín a o kterém mu jeho stádeček povídal, že tam kdysi stálo městečko, které společně s hradem, jehož zícenina se tyčí na kopci, tvořilo jeden celek a kterému až Husité vedení Prokopem Holým, Velikým zvaným, přetrhali řádu nedlouhého trvání jeho a až na 25 obránců všechny pobili a městečko vypálili a rozbořili. Spousta let utekla a v rozvalinách hradeb již byl založen sad a jen velmi málo svídků o zaniklé jeho slávě.

Onděj se v těchto místech rád nechával unášet na oblacích svého snění a zapomínaje na svoji chudobu, stával se na chvíli udatným bojovníkem, rytířem i mšáňem a pomáhal bránit městečko proti nepříteli.

Den se pomalu chýlil k večeru a Onděj již šel vepíky, kteří se již sami připravovali na cestu k domovu. Ještě přehlédnouti, zda jsou všichni v pořádku...

Onděj strnul, ten nejvážnější pašák chyběl. Co to? Chlapec se bezradně rozeběhl, volaje vepíka. Jestli se mu něco stalo, rychtář mu pomůže.

Začalo se stmívat.

Onděj již vše viděl jasně, v tom pojednou uslyšel zachrochtnutí a po chvíli znovu. Zvuky přicházely zpoza zdi. Pasáček ji rychle přelezl. Tam v rohu, kde byla na zdi ještě vidět malba jakési postavy, o které stádeček tvrdil, že je to sám svatý Mikuláš, stál vepíka a nevěšmaje si okolí statně ryl rypákem v zemi. Onděj si oddechl. Zavolal na vepíka, který se však nedal vyrušit od své činnosti. Onděj došel až k němu a ihned si všiml nezvyklé vci, kterou uněk obrýval. Odstránil její a jal se sám ze země vyhrabávat onu vci. Když do ní náhodou klepl kamenem zazvonila... zvon, v zemi ležel zvon, který Onděj slýchal zvonit ve svých snech o městečku.

Rychle odehnal vepíka ke stádečku, které bylo již celé netrpělivé a po chvíli již celý udýchaný stál na návsi u rychtáře a vše mu vyprávěl. Ten vzal lucerny a několik vesničanů s nářadím a po nějaké době se zvon objevil v celé své kráse, neporušený před jejich zraky.

Zázrak.

Druhý den byl zvon již očištěný a celá vesnice jej chodila obdivovat. I pan farář se na něj přišel podívat. Zvon zavěsili na zvonici, by dále sloužil ku prospěchu celé obci...

Od těch dob mají v Klapém na kostele zvon, který jim svin "darovala". Zvon na kterém je napsáno "Hle já zvon nikdy nepronáším vci marně."

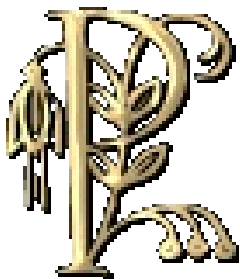
(Zvon byl ulit Janem Kantaristou v roce 1408).

Vojско spící pod Házmburkem

(Ta bída ti leta potrvá, na ež na n kolik let bude v echách dobe a potom bude zem eská u velikém nebezpečí se strany nepřítel, kteří se položí okolo vrchu, jenž Blaník slove; a v tom vrchu B h skryl svou p edivnou mocí vojsko silné a state né. A když pak dojde ke hroznému krveprolití jež potrvá n kolik dní a krev pote e potokem, tu lid selský se shromáždí a nemaje jiných zbraní, všelikými nástroji opat í a na nepřítel ob o í. A tu jim p íjdou ti vyvolení ze skály na pomoc a všechno vojsko nepřítelské vyženou ze zem , co jichž ještě po zabití druhých z stalo - a potom si zem eská na n kterou dobu oddechne ...

Prorocství slepého mládence)

Prorocství slepého mládence, které údajně opsal roku 1491 Josef Kochan z Rožmitálu od Jana Melichara, se přes pány Krištofa Orla (1530), Michala Krejbocka (1576), píseckého Onděje Hrubého (1631) dostalo do tiskárny Josefa Herekra, kde poprvé vyšlo tiskem (pravděpodobně v roce 1647).

O třicet let později byl spis zakázán, pálen, a také popisován a opisován, upravován a - samozřejmě doplněn. Poslední, známé kanonické verze, je popis Anežky Rozsypalové z Obecnic, uveřejněný v roce 1844. Z něho pak vycházela další vydání, s největší pravděpodobností i příslušná kapitola Jirákových Starých pověstí českých, která je zkrácena o několik odstavců; především seznam panovníků, o nichž slepý mládenec vykládá, končí u Jiráka Rudolfem II.

Podstatnější pro ezanější jsou prorocství Sibyllina, která Jirásek shrnuje do dvou kapitol. Ty jsou v originále tři a vyprávěla je Michalda, královna ze Sáby (nebo v tomto případě je ona naší Sibyllou) králi Šalamounovi. To se stalo v roce 578 před Kristem, v roce 393 prorocství přeložil do angličtiny ctihodný Beda, Jan Letter pak léta Páně 1053 do češtiny, v roce 1113 přepsal ... a tak dále.

Skutečným autorem nebo alespoň upravovatelem finální verze pravděpodobně pocházel z Jižních ech, z Tábořska nebo Soběslavska, protože zety mst, která mohou uniknout božímu hněvu, ti pochází z těchto oblastí: Tábor, Ústí a Soběslav. Tvrdím je kupodivu Mlíník.

K našemu dnešnímu vyprávění patří i četné knihy prorocství, v nově zemi nejproslulejší, nejvýbornější a na chléb nejurodnější, takže jí rovně daleko nebude. Z dvanáctera varování se ovšem nikdo nepoučí, v zemi vypukne chaos, rozbroje a malá apokalypsa, kterou završí útok ty armád zety svatých stran. Než armády dorazí k hoře Blaník, stihnou vyvraždit i čtvrtinu obyvatelstva, tedy hříšníky, nebo spravedlivou čtvrtinu B h ukryje v mlze.

U Blaníku se povede dvanáctidenní bitva, která naplní tamní vyschlý rybník krví, na ež t ináctého dne vyrazí blanické Boží vojsko a požene nepřítel až ke Kolínu nad Rýnem. Tam se ztratí, přežijí nepřítel ovšem pobijí Španěly. Kde se tam vzali, o tom už prorocství nevypráví, možná by se dala odpověď nalézt v legendách španělských.

Blaník neuchrání Prahu, kterou ustupující vojska vyplní a pobojí, to není chyba velení, ale záměr Boží.

Jak je obecně známo, vede blanické vojsko osoba nesporně morální pověsti, Svatý Václav. Je k diskusi, jestli by jeho místo nezastal skutečný tvrdě český státník, jeho bratr Boleslav, ale symbol je symbol a za symbolem se uhaní lépe.

Co má Blaník společného s Házmburkem?

Podívejme se po celé zemi. Blaník totiž není jedinou posádkou. Armáda, která má tuto zemi zachránit, je dislokována na více než dvacet dalších místech.

Například v Hadí hoře u Blatné i v hoře Boubín na Šumavě. Nebo v kopci Svidník u Pernovic, odkud prý vyjedou vojáci po stříbrných schodech. Další jihozápadní jednotka se skrývá v Královském kameni u Kašperských hor.

To v K emži u českého Krumlova ve vrchu Kluk se skrývá strážný duch tohoto kraje. Vypadá jako kluk, ale u nadpřirozených bytostí nelze hledět na podobu. I on se probudí až bude nejhůř a půjde pomoci.

Aspo se to v okolí vypráví. Nezletilý ochránce se prý zjevil rytí i Smilovi z K emže.

U Domažlic v Chodov spí s ur itostí vojsko jízdní, sv d í o tom hnoj vka z podzemních stájí, která v podob žlutého pot ku z Chodova vytéká.

V ísté u Svitav, kde k n jaké bitv kdysi došlo, spí vojáci, o nichž legenda p ímo hovo í jako o odlou eném útvaru blanickém - až bude zemi nejh e, vyjedou svatováclavští rytí i a vyrazí ku Praze. Tam se spojí s blanickými. ísté tí rytí i jsou mimochodem bezhlaví. Další svatováclavská jednotka spí v Kun tické ho e u Pardubic. Jednou ro n místní útvar po ádá Den otev ených dve í, kdy je možno si sín a stáje v ho e prohlédnout.

Nedaleko odtud, u Hradce Králové nad Lib any je kopec Pašát, o tom, co se vypráví o jeho nitru není t eba hovo it. Na Št drý ve er o p lnoci mívají vycházky rytí i nebeského vojska dislokovaného v Drábském lese u Vysokého Mýta. Tan ící p ízraky ovšem po n kolika minutách mizí zp t v podzemních kasárnách.

Severní hranice je zabezpe ena vojskem vyspávajícím pod Házmburkem u Litom ic, a také v Ralsku u Mímon .

Moravu chrání divize ve vrchu Hostýn . Pochází prý z tatarských válek nebo ji udržuje Matka boží hostýnská. Jízdní jednotka vyspává i v Babí Ho e u ejkovic. Polskou hranici hlídá jednotka ve vrchu antoryje, kdysi pov stného pohanskými modlami. Další skupinou je vojsko u Opavy, zakleté ve vrchu Hanuši nad ekou Moravicí.

Tento vý et není zdaleka úplný.

Pro se jen Blaník stal nejznám jším?

O blanickém vojsku hovo í mnoho pov stí, nejen výše uvedená proroctví. A se svatováclavskou (Svatý Václav se stal velitelem až v osmnáctém století, p í emž pov st sama je mnohem starší) armádou se nepojí jen vypráv ní o jejím zásahu. Existuje celá ada drobných historek, které legendu dopl ují; o ková i, který jim koval kon , o návšt vách - samoz ejm celoro ních - uvnit hory, o ob asných výjezdech, p í nichž si jezdcí i kon protahují ztuhlé svaly.

Na sklonku st edov ku byla pov st Blaníku tak silná, že k n mu byly podnikány pouti, celou zemí se ší ily zkazky o tamních zázracích. Ve svých kázáních proti Blaníku brojil i Jan Hus.

Jedna z p vodních legend vypráví o knížeti Stojmírovi, který pod Blaníkem se svými muži padl p í jedné z kmenových válek. Mrtvá t la na bojišti nikdo nenašel, pro ež bylo jasné, že byla ukryta v ho e. Tato pov st rostla a stala se nejspíš vzorem pro n které z již zmi ovaných vypráv ní o jiných místech. Velkou roli hraje i Blaník sám, pro svou letitou pov st místa magického. A to ješt z dob nejen p edk esanských, ale i p edslovanských.

Pov st o vojsku ukrytém pod Házmburkem se dochovala pouze v jednov tném provedení, ale to neznamená, že by ztrácela na p vabu. Ba naopak.....

O tajných chodbách na Šebín

(Pov st ze Šebína)

tajných chodbách na Šebín , které v dávných dobách prý až na Házmburk vedly, si lid vypráv l mnoho podivných v cí. O rozsáhlých sklepeních plných zbraní, drahých kov a starého vína, sloužících za úto íšt a skryše domácím pán m, když byli ohrožováni nep ítelem. Záhada

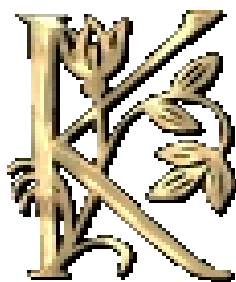
Záhada temných sklep a chodeb byla tím tajemn jší, když nikomu v nové dob se do nich nepoda ilo vniknout. Fantazie lidu zp sobila, že skute n jeden osadník z Levous, po vnuknutí ve snu, šel kopat na Šebín, byl p ípraven tajemství odhalit. Kopal a kopal, ale druhý den, když v práci cht l pokračovat, vid l, že vše co v era vykopal je zasypáno. Jako v pohádkách, opakovalo se to t íkrát a po každém nezdaru byl ve snu k práci povzbuzován. Cosi mu íkalo: „Kopej, kopej, najdeš poklad“!

T ikrátě poslechl, ale marně kopal. Konečně se umoudil a nechal zbytečné práce. Dosud je ve vřídle hluboká jáma, kde se chudák lopotil. Proto bájně poklady dále ve sklepení Šebína.

O divých ženách na Šebíně

(Povíste ze Šebína)

Když hrad Šebín byl opuštěn a v troskách, býval prý sídlištěm divých žen, které dle síly celé široké okolí. Zdržovaly se tam se svými muži a zasedaly u petrovského stolu. Dítě rodily znetvořené, právě obludy s velkou hlavou.

Proto divé ženy vycházely od svých mužů proměně za cikánky, chodily po okolních vesnicích a kde mohly, kdesi matce zdravě dlecko vzaly a své ošklivé podstrčily.

Jednu dobu jich bylo na Šebíně zvláště hodně. Tak se prý tenkrát za starodávna sedláci z Levous vypravili, na Šebíně je pekli, mnohé pochytili a domů odvedli. Dlouho se potom divé ženy v Levousích zdržovaly.

Před 250 lety, našel levouský soused Stach na Šebíně pohozené dítě, dle dítě v plenkách. Mělo nepřírozeně velkou hlavu. Vzal je domů, dal v křesle pokřtí na jméno Dorota a vychovával je. Bídno ovšem a hodně je trestal. Když dítě vyrostlo a stalo se pasáčkem v Libochovicích u pana Raima, ještě neumělo mluvit a bylo hloupé. Blábolilo jen zvláštní nesouvislá slova a podivné zvuky. Nic jinak se prý tenkrát neříkalo, než že je to dítě divé ženy, která se nemohla nijak dítě zbavit a proto je u Stacha zanechala.

Vydala Tramská osada Bílý zajíc Libochovice jako doplněk k CD-ROMu Historie města Libochovice a okolí a k www.libochovice.net

Text vybral, upravil a dokumenty přeepsal : J.R. zha

Materiály : archiv autora

Grafická a textová úprava : J.R. zha

Text v dokumentech má zachovaný historický slovosled i úpravu

Kontrola a korekce : L.Žáková

© 2011

NEPRODEJNÉ – pouze pro osadní potřebu
